

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ Β. ΔΑΛΑΚΑ (M. A. Econ.)

Ἐπιμελητοῦ εἰς τὴν ἔδραν τῆς Θ.Π.Ο.

εἰς τὴν Α.Β.Σ.Θ.

**ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝ ΑΝΑΠΤΥΞΕΙ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑ, ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ**

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	181
1.1 Όρισμοί	182
1.2 Άντικειμενικοί σκοποί τῆς μελέτης	183
1.3 Διάρθρωσις τῆς ὕλης	184

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΘΑΡΑ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	186
2.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις	186
2.2 Ἐμποροκρατισμός.....	187
2.3 Ἡ κλασσικὴ θεωρία τοῦ νόμου τῶν συγκριτικῶν δαπανῶν	188
2.4 Νεώτεραι ἐξελίξεις τῆς Καθαρᾶς Θεωρίας	191

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΑΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜ- ΠΟΡΙΟΥ.....	198
3.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις	198
3.2 Ἡ ὑπόθεσις ὑπάρξεως συνθηκῶν τελείου ἀνταγωνισμοῦ	198
3.2.1 Καρτέλ	200
3.2.2 Πολιτικὴ διαφοροποιήσεως τῶν τιμῶν	201
3.2.3 Ἐπιδράσεις τῶν καρτέλ καὶ τῆς πολιτικῆς «ντάμπινγκ» ἐπὶ τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου	202
3.3 Ἡ ὑπόθεσις τῆς μὴ κινητικότητος τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς	202
3.4 Ἡ ὑπόθεσις παραγωγῆς τῶν προϊόντων ὑπὸ συνθήκας «σταθερῶν ἀποδόσεων» καὶ μὴ ὑπάρξεως «ἐξωτερικῶν οἰκονομικῶν καὶ ἀρνητι- κῶν τοιούτων»	205
3.5 Ἡ ὑπόθεσις τῆς μὴ ὑπάρξεως μεταφορικῶν ἐξόδων	207
3.6 Ἡ ὑπόθεσις ἐλλείψεως περιορισμῶν ἐπὶ τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου ..	208
3.6.1 Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἀσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς	209
3.6.2 Τὸ κόστος τῶν δαμῶν καὶ τῶν ἄλλων περιορισμῶν εἰς τὴν χώραν ποὺ ἐπιβάλλονται	212

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ	214
-----------------------------------	-----

4.1	Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις	214
4.2	Ἑννοια καὶ σημασία τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως	214
4.3	Στάδια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως	217
4.4	Προβλήματα τῶν ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν	220

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ		224
5.1	Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις	224
5.2	Προβλήματα διεθνούς ἐμπορίου σχέσιν ἔχοντα μετὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν	224
5.2.1	Τὸ πρόβλημα τῶν πρώτων ὑλῶν	224
5.2.2	Τὸ πρόβλημα τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ	227
5.2.3	Τὸ πρόβλημα τοῦ ὑφισταμένου τεχνολογικοῦ χάσματος μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων χωρῶν	228
5.3	Προβλήματα διεθνούς ἐμπορίου σχέσιν ἔχοντα μετὰ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων	229
5.4	Προβλήματα διεθνούς ἐμπορίου σχέσιν ἔχοντα μετὰ τὸν τομέα καταναλώσεως	234
5.5	Προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν σχέσιν ἔχοντα μετὰ τὴν πολιτικὴν τιμῶν	237

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ		238
6.1	Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις	238
6.2	Ἀσκήσεις προστατευτικῆς πολιτικῆς	239
6.2.1	Συμμετοχὴ τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἰς τελωνειακὴν ἔνωσιν ἀνεπτυγμένων κρατῶν	243
6.2.2	Συμμετοχὴ τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἰς τελωνειακὴν ἔνωσιν ἀναπτυσσομένων κρατῶν	247
6.3	Ἀσκήσεις πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου συμφώνου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν ἐλευθέρων ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν	249
6.3.1	Ἔργασία	250
6.3.2	Ἑδαφος	250
6.3.3	Ἐκμετάλλευσις τῶν «οἰκονομιῶν»	253
6.4	Πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου βασιζομένη τόσον ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς	254

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΣΤΙΒΟΝ.....	255
7.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις	255
7.2 Οἱ μὴ οἰκονομικοὶ παράγοντες	256
7.2.1 Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος	256
7.2.2 Ἱστορικὴ καὶ πολιτικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν διεθνή χώρον	256
7.2.3 Τὰ θεσμολογικὰ - κοινωνικὰ καὶ νομικὰ πλαίσια τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας	256
7.3 Οἰκονομικὰ μεγέθη προσδιοριστικὰ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν διεθνή χώρον	257
7.3.1 Ὁ πληθυσμὸς	257
7.3.2 Ἡ μετανάστευσις	259
7.3.3 Ἀπασχόλησις - Ἀνεργία	261
7.3.4 Ἐθνικὸν εἰσόδημα	262
7.3.5 Ἡ πρωτογενὴς παραγωγή	265
7.3.6 Ἡ δευτερογενὴς παραγωγή	266

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	276
8.1 Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις	276
8.2 Εἰσαγωγαὶ	276
8.3 Ἐξαγωγαὶ	288
8.4 Οἱ ὅροι ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος	291
8.5 Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ἑλλάδος	292

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ ΤΩΝ	294
9.1 Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις	294
9.2 Λόγοι σχέσιν ἔχοντες μὲ τὸ σκέλος τῶν εἰσαγωγῶν	294
9.3 Λόγοι σχέσιν ἔχοντες μὲ τὸ σκέλος τῶν εξαγωγῶν	297
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	299
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	301

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων χρονικὴ περίοδος χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀσυνήθεις καὶ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἄνευ προηγουμένου ἐξελίξεις εἰς τὸν τομέα τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ὁ Χρυσοῦς Κανὼν (Gold Standard), ὁ ὁποῖος εἶχε κυριαρχήσει πλήρως ἐπὶ τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου, δὲν ἐπρόκειτο πλέον νὰ ἐπανέλθῃ ἐν ἰσχύι τουλάχιστον ὑπὸ τὴν προτέραν μορφήν του. Αἱ τιμαὶ συναλλάγματος (Exchange Rates) τῶν περισσοτέρων χωρῶν ὑφίσταντο οὐσιώδεις διακυμάνσεις. Ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ ὕφεσις (Great Depression) τῆς περιόδου 1929 - 1932, ἡ ὁποία περιώρισε σημαντικῶς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀπασχόλησιν εἰς πολλὰς χώρας, ἤσκησε δραστηκὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ οἰκονομικὴ κρίσις δὲν ἐπληξεν οὔτε χρονικῶς οὔτε ἀπὸ πλευρᾶς σοβαρότητος ὅλας τὰς χώρας ὁμοιομόρφως, ὥς συνέπεια ἦτο νὰ παρουσιασθῇ ἐν σοβαρὸν ἔλλειμμα εἰς τὰ ἰσοζύγια πληρωμῶν ἀρκετῶν χωρῶν. Εἰς τὴν προσπάθειάν των αἱ χώραι νὰ ἀντισταθμίσουν κατὰ κάποιον τρόπον τὰ ἐλλείμματα ταῦτα καὶ νὰ προφυλάξουν τὰς ἐγχωρίους ἀγορὰς τῶν ἀγαθῶν, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἐπέβαλον ἐπιπροσθέτους δεσμεύσεις ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι ἐξηκολούθουν νὰ ὑφίστανται καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου τῆς ἀναρρώσεως τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας.

Ὁ Β' παγκόσμιος πόλεμος ἦτο ἐπόμενο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν διὰ μεγαλυτέραν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, ἥτις ἐφθανε πολλάκις εἰς τὸ σημεῖον τοῦ πλήρους ἐλέγχου τῆς οἰκονομίας. Ἄν καὶ ἦτο πολὺ πιθανὸν καὶ ἄνευ τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου τὰ κράτη νὰ διετήρουν τὸν πλήρη ἔλεγχον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, ὁ πόλεμος, ὥς ἦτο ἐπόμενο, κατέστησε τὸ σύστημα τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου ἀκόμη πιδὸ πολὺ πλοκόν. Κάθε δὲ ἐλπίς ἐπανόδου τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας εἰς τὸ ἐπικρατοῦν πρὸ τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου σύστημα ἐλευθέρως ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν ἐφαίνετο ἂν ὄχι ἀδύνατος τουλάχιστον τρομερὰ δύσκολος, λόγῳ τοῦ πολυπλόκου τῶν ἐμπορικῶν συμφωνιῶν, τῆς πληθώρας τῶν περιορισμῶν καὶ ἐλέγχων καὶ κυρίως τῆς ἀδυναμίας παγκοσμίου συνεργασίας εἰς τὸν τομέα τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου.

Ἡ τάσις τῶν κρατῶν νὰ ἐπεμβαίνουν ὁλονὲν περισσότερον συνεχίσθῃ καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου. Εἰς τὴν ἀρχὴν τὰ βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμένα κράτη καὶ ἀργότερον καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐνέτειναν τὰς προσπάθειάς των διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὑψηλῶν ρυθμῶν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ὀλικῶν καὶ

οικονομικῶν ζημιῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἀνακούφισιν τῶν κοινωνικῶν μαζῶν αἵτινες ἐδεινοπάθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Ἡ μαζικὴ ὁμως προσπάθεια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἴτε ἐνέτεινε τὴν ἔντασιν τῶν ἤδη ὑφισταμένων προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, εἴτε ἐδημιούργησε μίαν νέαν κατηγορίαν προβλημάτων, τὰ ὅποια θὰ ἦτο δυνατόν νὰ φέρουν τὸν τίτλον «προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου διὰ τὰς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας». Ἡ εἰδικὴ κατηγορία τῶν προβλημάτων τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, τὴν ὁποίαν καλοῦνται νὰ ἀντιμετωπίσουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι, εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης. Καταβάλλεται προσπάθεια θεωρήσεως τοῦ προβλήματος τόσον ἀπὸ καθαρῶς θεωρητικῆς ἀπόψεως ὅσον καὶ ἀπὸ πρακτικῆς τοιαύτης. Τολμᾶται ἀνάλυσις τοῦ ὅλου προβλήματος καὶ συγχρόνως προτείνονται ὀρισμέναι λύσεις ἐπιλύσεώς του.

Ὡς περιπτώσεις διὰ μελέτην καὶ ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων ἐπελέγη ἡ Ἑλλάς, διὰ δύο λόγους. Πρῶτον, διότι παρέχει τὴν εὐχέρειαν διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀπαρατήτου σιατιστικοῦ ὕλικου πρὸς ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων, καὶ δεύτερον διότι ἐπιθυμία τοῦ γράφοντος ἦτο νὰ συμβάλλῃ, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, εἰς τὴν οὐσιαστικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἅτινα ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάς ὡς ἀναπτυσσομένη χώρα.

1.1 Ὁρισμοὶ

Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῆς μελέτης καὶ τὴν διὰρθρωσιν τῆς ὕλης, κρίνεται σκόπιμος, πρὸς καλυτέραν παρακολούθησιν τοῦ θέματος, ἡ σύντομος ἀναφορὰ εἰς τὰς σχετικὰς πρὸς τὸ θέμα ἐννοίας.

α. Ὡς οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν (Economic Development) ἐννοοῦμεν τὴν πορείαν ἀλλαγῆς ἐνὸς τύπου οἰκονομίας εἰς ἕτερον καλύτερον ἢ τὴν μεταβάσιν τῆς οἰκονομίας ἀπὸ ἐν χαμηλὸν ἐπίπεδον εἰς ἐν ὑψηλότερον, τὸ ὁποῖον αὐξάνει τὴν εὐμάρειαν τῶν κατόικων τῆς χώρας.

β. Ὡς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας νοοῦμεν τὰς οἰκονομίας τῶν χωρῶν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν τὴν προσπάθειαν οἰκονομικῆς τῶν ἀναπτύξεως καὶ διέτρεξαν ἀρκετὸν δρόμον, ὥστε πλέον νὰ μὴ χαρακτηρίζωνται ὡς καθυστερημένα οὔτε καὶ ἐν ἀπογείῳ, χωρὶς βεβαίως νὰ ἔχουν φθάσει καὶ εἰς τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον θὰ τὰς ἐχαρακτήριζεν ἀνεπτυγμέναις.

γ. Ὡς ἐξωτερικὸν ἐμπόριον (Foreign or

International Trade) έχει συμφωνηθῇ νά νοῆται μόνον ἡ ἀνταλλαγή ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον δὲν περιλαμβάνει τὰς μετακινήσεις κεφαλαίων μεταξὺ τῶν κρατῶν, καθὼς καὶ τὰ νομισματικὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν χωρῶν λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων.

Μὲ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἀσχολεῖται ἐν τμῆμα τῆς Θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου (Theory of International Trade), γνωστὸν ὡς Καθαρὰ Θεωρία (Pure Theory), ἐνῶ μὲ τὰ νομισματικὰ προβλήματα καθὼς καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐκ τῆς μετακινήσεως κεφαλαίων μεταξὺ τῶν χωρῶν εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν οἰκονομικῆς βοήθειας εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν δανείων ἀσχολεῖται τὸ δεύτερον τμῆμα τῆς Θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὡς Νομισματικὴ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου (Monetary Theory of International Trade). Τέλος, μὲ τὴν ἄσκησιν τῆς καταλλήλου πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἀσχολεῖται τὸ τρίτον μέρος τῆς Θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου (Theory of International Trade Policy).

Ἡ παροῦσα μελέτη θὰ κάνῃ χρῆσιν τῶν πορισμάτων καὶ συμπερασμάτων τοῦ α' καὶ γ' τμήματος τῆς θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου, ἅτινα συνδέονται στενότερον μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν καὶ κυρίως τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς τοῦτο νά σημαίνει ὅτι τὸ β' τμῆμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἀγνοεῖται, δὲν εἶναι σημαντικόν. Ὡς λόγοι ἐξαιρέσεώς του ὁμῶς δύνανται νά προβληθοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ περιορισμένον τοῦ χώρου τῆς παρούσης μελέτης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπικρατοῦσα ἀναταραχὴ παγκοσμίως, λόγῳ ἀνικανότητος τοῦ ἐπικρατοῦντος παγκοσμίως νομισματικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον διέπει τὰς διεθνεῖς ἀνταλλαγάς, καὶ ταυτοχρόνου ἀδυναμίας τοῦ Δυτικοῦ κόσμου ὅπως καταλήξῃ εἴτε εἰς ἀναθεώρησιν του εἴτε εἰς ἀντικατάστασιν του.

1.2 Ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς μελέτης

Ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς περoῦσης μελέτης εἶναι οἱ κάτωθι:

α. Ἡ παρουσίασις ὅλων ἐκείνων τῶν καυτῶν προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι καὶ ἔχουν στενὴν σχέσιν.

β. Ἡ ἀναζήτησις τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων.

γ. Ἡ ἀναζήτησις λύσεως τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τόσον τῶν ἀρχῶν τῆς Καθαρᾶς Θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου ὅσον καὶ τῶν συμπερασμάτων ἐξ ἐμπειρικῶν μελετῶν.

δ. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ὀρθότερας πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, τὴν ὁποίαν πρέπει ν' ἀκολουθήσουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι, ἵνα ἐπιλύουν τὰ προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου δυνηθoῦν νὰ ἐπιτύχουν τοὺς ἀναπτυξιακοὺς στόχους τῶν.

1.3 Διάρθρωσις τῆς ἔλης

Ἡ παροῦσα μελέτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν, δύο μέρη καὶ τὸν ἐπίλογον ἢ τὰ τελικὰ συμπεράσματα.

Τὸ πρῶτον Μέρος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν θεωρητικὴν θεμελίωσιν τοῦ ὅλου θέματος, ἀποτελεῖται ἐκ πέντε κεφαλαίων.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τολμᾶται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως μία σύντομος ἱστορικὴ ἀναδρομὴ εἰς τὰς κυριωτέρας ἰδέας περὶ διεθνoῦς ἐμπορίου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐμποροκρατῶν ἕως σήμερον. Σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ παρασχεθῇ εἰς τὸν μελετητὴν τὸ θεωρητικὸν ὑπόβαθρον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ὅλου θέματος.

Εἰς τὸ δεῦτερον κεφάλαιον καταβάλλεται προσπάθεια ἐξετάσεως τοῦ κατὰ πόσον ἡ θεωρία συμφωνεῖ μὲ τὴν πρᾶξιν, ἐξετάζοντας κάπως ἀναλυτικώτερα τὰς ὑποθέσεις τὰς ὁποίας θέτει ἡ Καθαρὰ Θεωρία διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν συμπερασμάτων τῆς.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον δίδονται ἐξηγήσεις περὶ τοῦ τί ἐννοεῖται ὡς οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, ποῖα εἶναι αἱ στάδια ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διέλθῃ ἡ οἰκονομία μιᾶς χώρας ὥστε νὰ καταστῇ αὕτη οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένη καὶ ἀναφέρονται τὰ σπουδαιότερα προβλήματα τὰ ὁποῖα θὰ ἔχῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ μία χώρα ἐπιθυμοῦσα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς.

Τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον κεφάλαιον συνιστᾷ τὸ θεωρητικὸν τμῆμα τοῦ κυρίως θέματος τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει ἡ παροῦσα μελέτη. Ἀπὸ τὴν σωρείαν τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι, περιοριζόμεθα εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν, ἐπηρεάζοντα ἢ ἐπηρεαζόμενα, μὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, ἐπιδιώκοντες τὴν ἀναλυτικὴν τῶν παρουσίαν.

Εἰς τὸ πέμπτον κεφάλαιον ἐπιχειρεῖται ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐννοίας «ὀρθὴ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου» καὶ συγχρόνως ἀναζητεῖται ἡ βάσις διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων διεθνoῦς ἐμπορίου τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. Τὸ θέμα ἐντοπίζεται εἰς τὸ ζήτημα ἐκλογῆς λύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς θεωρίας τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος.

Εἰς τὸ δεῦτερον Μέρος τῆς παρουσίας μελέτης, τὸ ἀπαρτιζόμενον ἐκ τεσσάρων κεφαλαίων, ἐξετάζεται ἡ Ἑλλάς ὡς ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν.

Εἰς τὸ ἕκτον κεφάλαιον παρουσιάζονται μὲ στατιστικὰ στοιχεῖα χρονικῆς περιόδου 10 ἢ 15 ἐτῶν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ παράγοντες, οἰκονομικοὶ καὶ μὴ, οἱ ὅποιοι προσδιορίζουν τὴν σημερινὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν διεθνή οἰκονομικὸν στίβον, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς χώρας.

Ἀναλυτικῶς τὰ δύο σκέλη τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος μὲ στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ δείκτας ἐξετάζονται εἰς τὸ ἔβδομον κεφάλαιον.

Τέλος, εἰς τὸ ὄγδοον κεφάλαιον καταβάλλεται προσπάθεια προσδιορισμοῦ τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων τῆς παθητικότητος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου καὶ συγχρόνως ἐπιδιώκεται ὁ προσδιορισμὸς τῆς καταλλήλου πολιτικῆς πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ ἐπιτυχίαν τῆς προσπάθειας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

Ἡ μελέτη κλείει μὲ τὴν ἐξαγωγήν τῶν τελικῶν συμπερασμάτων.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΘΑΡΑ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

2.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις

Ἐλέχθη ἤδη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ὅτι ἡ Καθαρά Θεωρία εἶναι τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς θεωρίας τοῦ Διεθνούς Ἐμπορίου τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται μὲ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς θεωρίας τοῦ Διεθνούς Ἐμπορίου ὑπῆρξε ποικιλόμορφος. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐμφανισεῶς της, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν τότε ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν, φιλοσοφικῶν τάσεων καὶ ἰδεῶν καὶ θρησκευτικῶν δοξασιῶν κατηνύθη εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Ἐμποροκρατισμοῦ¹ (Mercantilism ἢ Commercialism), ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐβάδισεν ἐπ' ἄρκετὸν χρονικὸν διάστημα. Εἰς τὴν συνέχειαν ὁμοῦς παρουσιάσθη ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἀμέσους συνεπείας ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀναζήτησιν ἀφθόνων καὶ εὐθηνῶν πρώτων ὑλῶν, ἀναγκαίων διὰ τὴν μαζικὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξεύρεσιν καταναλωτικῶν ἀγορῶν πρὸς διάθεσίν των. Αἱ δύο αὗται συνέπειαι ἐδημιούργησαν σωρείαν προβλημάτων, ἅτινα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπέδρασσαν ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ Διεθνούς Ἐμπορίου καὶ ἥλλαξαν τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν της.

Οἱ παγκόσμιοι πόλεμοι, ὡς ἐλέχθη καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, ἐστάθισαν ὑπὲρ ἄρκετοί, διὰ τῶν προβλημάτων ἅτινα ἐδημιούργησαν, νὰ ἐπηρεάσουν καὶ

1. Πολλοὶ ἐν τοῦτοις συγγραφεῖς παραλείπουν τὴν περίοδον τῶν Ἐμποροκρατῶν, διότι τὴν θεωροῦν χαμηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὁ G. Haberler γράφει: «No attempt will be made here to give an account of the pre-classical theories, commonly characterized as mercantilistic. The reason for this is not that the pre-classical literature is without interest to us, nor, as has been claimed so frequently, that one cannot speak of a theory of mercantilism as distinguished from mercantilistic policies. Pre-classical theories offer a great deal that is of interest, and the transition to the classical system is by no means as sudden as brief treatises on the history of doctrines often present it to be. The mercantilists did much indispensable pioneering work for the classical writers. But it is not surprising that most of the mercantilist literature is at a low scientific level compared with the classical writings, and deals to a great extent with economic policy matters rather than with problems of Theory». Haberler, G., A Survey of International Trade Theory, Princeton, University Press, 1961, p. 6.

πάλιν την γραμμὴν πλεύσεως τοῦ σκάφους τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης μετὸν εἰδικὸν τίτλον «Καθαρὰ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου».

Εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον τολμᾶται μία σύντομος ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῆς πορείας τῆς Καθαρᾶς Θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως μέχρι σήμερον.

2.2 Ἐμποροκρατισμός (*Mercantilism ἢ Commercialism*)

Τὸ κυριώτερον δόγμα, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε κατὰ τὴν πρὸ τοῦ A. Smith ² χρονικὴν περίοδον, ἦτο τὸ δόγμα τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐξαγωγῶν μιᾶς χώρας ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν της. Εἰς τὸ δόγμα τοῦτο καὶ τοὺς κανονισμοὺς ἔμπορίου τοὺς ὁποίους εἰσήγαγεν ἐδόθη ἡ ὀνομασία «Ἐμποροκρατικὸν Σύστημα» (*Commercial ἢ Mercantile System*) ³. Ἀργότερον, μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν Γερμανῶν οἰκονομολόγων, τὸ σύστημα ἔλαβε τὸ γνωστὸν πλέον ὄνομα «Ἐμποροκρατισμός» (*Mercantilism*) ⁴.

Ἡ θεωρία τοῦ Ἐμποροκρατισμοῦ ἐδίδασκεν ὅτι ἡ κάθε χώρα θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν αὐξήσιν τοῦ πλούτου της καὶ τῆς δυνάμεώς της διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν καὶ ὑπεροχῆς των ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν. Οἱ ἔμποροκράται ἐπεδίωκον τὴν ἐπίτευξιν ἐξαγωγικοῦ πλεονάσματος, διότι εἶχον ἀνάγκην περισσοτέρων ἀποθεμάτων χρυσοῦ ἢ ἀργύρου (*Bullion*) καὶ ἐγνώριζον καλῶς ὅτι διὰ μίαν χώραν ἡ ὁποία δὲν διέθετε κοιτάσματα χρυσοῦ ἢ ἀργύρου τὸ εὐνοϊκὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἦτο ἡ μοναδικὴ ὁδὸς διὰ τὴν ἀπόκτησίν των.

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ ἐκάστη χώρα ἐπεδίωκε τὴν ἐπένδυσιν μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν εἰς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες παρήγαγον ἐξαγωγέα προϊόντα, ἐνῶ συγχρόνως ἔθετον ὑψηλὰ δασμολογικὰ τεῖχη, με ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν προστασίαν τῶν ἐγχωρίων ἐπιχειρήσεων αἵτινες παρήγαγον προϊόντα εἰσαγόμενα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἐὰν ὅλα αὐτὰ ἐκρίνοντο ὡς μὴ ἀποτελεσματικὰ μέτρα, ἀπηγόρευον τὴν πώλησιν τῶν πολυτίμων μετάλλων

2. Ὁ A. Smith χρησιμοποιεῖται ὡς ὀρόσημον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην καὶ κυρίως εἰς τὴν Ἱστορίαν Οἰκονομικῆς Σκέψεως, λόγῳ τῆς σημαντικῆς ἀλλαγῆς τὴν ὁποίαν ἐπέφερον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην αἱ ἰδέαι του, αἱ διατυπωθεῖσαι εἰς τὸ κλασσικόν του ἔργον "The Wealth of Nations".

3. Ὁ ὅρος ἐδόθη διὰ διάκρισιν ἀπὸ τὸ φυσιοκρατικὸν σύστημα, οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ὁποίου ἐπίστευον ὅτι μόνον ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς ἦτο παραγωγικὴ ἐνέργεια. Πράγματι, οἱ Ἐμποροκράται ἐπίστευον ὅτι ἡ μοναδικὴ πηγὴ πλούτου διὰ μίαν χώραν εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου.

4. Πολλοὶ συγγραφεῖς χαρακτηρίζουν ὡς περίοδον Ἐμποροκρατισμοῦ μόνον τὴν περίοδον ποὺ ἀκολουθεῖ περίπου τὸ 1620 καὶ τὴν διακρίνουν εἰς τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπικρατεῖ ἡ ἀποψὶς αὐξήσεως τῶν ἀποθεμάτων εἰς χρυσὸν καὶ ἄργυρον τῆς χώρας (*Bullionist*) καὶ τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπικρατεῖ τὸ δόγμα τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν (*Balance of Trade Doctrine*).

εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὸ εὐνοϊκὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον καί, ὡς συνέπεια τούτου, ἡ αὐξήσις τῶν ἀποθεμάτων εἰς χρυσὸν καὶ ἀργυρον ἐσήμεναι τὴν ἀπώλειαν τῶν πολυτίμων τούτων μετάλλων ἄλλης τινὸς χώρας, τῆς ὁποίας τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον καθίστατο δυσμενές, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν τὸν ἐπιδιωκόμενον στόχον ὅλαι αἱ χῶραι ταυτοχρόνως. Τὸ γεγονός τοῦτο ἦτο ἡ αἰτία ὁξύνσεως τῶν ἐμπορικῶν ἀνταγωνισμῶν μεταξὺ τῶν ἐμπορευομένων κρατῶν. Ἐὰν ἡ Ἐμποροκρατικὴ πολιτικὴ ἦτο ἐπιτυχής, τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τὴν χώραν ἦτο πλήρης ἀπασχόλησις καὶ ταχεῖα οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ταύτης. Ἐν τούτοις, ὀλίγον ἀργότερον οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς ὑπεγράμμισαν τοὺς κινδύνους ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐμποροκρατικῆς πολιτικῆς, δημιουργίας πληθωρισμοῦ καὶ χαμηλῶν ἐπιπέδων καταναλώσεως.

Περὶσσότερα δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ λεχθοῦν διὰ τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν, διότι θὰ πρέπει ἡ προ-κλασσικὴ οἰκονομικὴ φιλολογία νὰ ὑποδιαιεθῇ εἰς πολλὰς μικρὰς ἐθνικὰς ομάδας κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους. Ἐὰν δὲν γίνῃ τοῦτο, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ περαιτέρω ἀνάλυσις καὶ παρουσίασις τῆς θεωρίας τοῦ Ἐμποροκρατισμοῦ. Τοῦτο ὁμοῦ ἐκφεύγει τῆς ἀποστολῆς καὶ τῶν ὁρίων τῆς παρούσης μελέτης.

2.3 Ἡ κλασσικὴ θεωρία τοῦ νόμου τῶν συγκριτικῶν δαπανῶν

Ἡ Καθαρὰ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου ἀρχίζει ⁵ μετὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ricardo περὶ «Συγκριτικῶν Δαπανῶν», διατυπωθεῖσαν εἰς τὸ ἑβδομον κεφάλαιον τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του "The Principles of Political Economy and Taxation" ⁶.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν, ὑπὸ συνθήκας ἐλευθέρου ἐμπορίου μεταξὺ τῶν κρατῶν, ἐκάστη χώρα παράγει καὶ ἐμπορεύεται μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράγῃ εὐθηνότερα, καὶ εἰσάγει τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἐὰν τὸ παράγῃ ἡ ἰδίᾳ, θὰ πρέπει νὰ θυσιάσῃ μεγαλύτεραν ποσότητα συντελεστῶν ἀπὸ ὅ,τι ἡ ἀλλοδαπὴ χώρα.

5. Βεβαίως ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι κλασσικοὶ συγγραφεῖς πρὸ τοῦ Ricardo, οἱ ὁποῖοι ἡσχολήθησαν μὲ θέματα τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου, ὡς οἱ D. Hume, A. Smith καὶ H. Thornton. Τοῦ Hume μάλιστα ἡ συμβολὴ εἰς τὸ Διεθνὲς Ἐμπόριον (Political Discourses, 1752) δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πλέον πρωτότυπος τῆς τοῦ A. Smith (The Wealth of Nations, 1776), ἀσχέτως ἂν ὁ τελευταῖος ἐπηρέασε τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν πολὺ περισσότερο. Πλὴν ὁμοῦ, τόσον ὁ Hume ὅσον καὶ οἱ A. Smith καὶ H. Thornton ἡσχολήθησαν περισσότερο μὲ τὴν ἀνάλυσιν νομισματικῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου.

6. Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ θεώρημα τῶν Συγκριτικῶν Δαπανῶν εἶχεν ἤδη διατυπωθῇ ὑπὸ τοῦ Torrens τὸ 1815, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος φαίνεται δὲν εἶχε πεισθῇ διὰ τὴν πρακτικότητα τῶν ἰδεῶν του. Βλ. Viner, J., Studies in the Theory of International Trade (N. York, A. M. Kelley - Publisher, 1965), pp. 441 - 443.

Είναι φανερόν ότι, εάν μία χώρα επιθυμῇ νὰ καταναλώσῃ κάτι τι τὸ ὁποῖον δὲν παράγει, διότι δὲν δύναται ἐλλείψει εἴτε καταλλήλων καιρικῶν συνθηκῶν εἴτε φυσικῶν πόρων, θὰ πρέπει νὰ τὸ εἰσαγάγῃ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Οἱ Κλασσικοὶ ὁμῶς συγγραφεῖς ὑπεστήριζον ὅτι τὸ διεθνὲς ἐμπόριον δὲν εἶναι μόνον μία μεταφορὰ ἐμπορευμάτων ἢ ἀγαθῶν ἀπὸ τὰ κράτη τὰ ὁποῖα τὰ παράγουν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ τὰ παράγουν, ἀλλὰ εἶναι ἐν γεγονὸς τὸ ὁποῖον θεμελιούται κυρίως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν «Συγκριτικῶν Δαπανῶν» ἢ τοῦ «Συγκριτικοῦ Πλεονεκτημάτος» (Comparative Cost ἢ Comparative Advantage). Ἀκόμη καὶ ἐὰν μία χώρα ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ παράγῃ ὅλα τὰ ἀγαθὰ εὐθηνότερα ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους χώρας, ἀκόμη καὶ τότε εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν κερδοφόρον καὶ ἐπωφελὲς δι' ὅλας τὰς χώρας Διεθνὲς Ἐμπόριον, ἀρκεῖ ἐκάστη χώρα νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἐκείνων τῶν προϊόντων τὰ ὁποῖα δύναται νὰ παραγάγῃ σχετικῶς εὐθηνότερον ἀπὸ ὅ,τι τὰ ἄλλα προϊόντα.

Βασιζομένη ἐπὶ τῆς θεωρίας, ἥτις θεωρεῖ τὴν ἐργασίαν ὡς τὸν μόνον συντελεστὴν ὅστις δημιουργεῖ ἀξίαν (Labor Theory of Value), ὑποθέτει ὅτι ὑφίσταται πλήρης κινητικότητα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἐντὸς τῆς ἰδίας χώρας καὶ πλήρης ἀδυναμία κινητικότητός των διεθνῶς. Διὰ τοὺς Κλασσικοὺς συγγραφεῖς ἡ ἀξία ἐνὸς ἀγαθοῦ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν δαπάνην παραγωγῆς τοῦ ἐν ὁρέσει μὲ τὴν δαπάνην παραγωγῆς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ⁷. Τοιοῦτοτρόπως, ὅσον περισσοτέραν ἐργασίαν ἀπαιτεῖ ἐν ἀγαθὸν διὰ τὴν παραγωγὴν του, τόσον ἀκριβώτερον θὰ εἶναι. Συμφώνως πρὸς τὴν ἰδίαν πάντοτε θεωρίαν, ἐν κράτος ἐξάγει τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παράγῃ μὲ μικρὰν σχετικῶς ποσότητα ἐργασίας καὶ εἰσάγει ἐκεῖνο τὸ ἀγαθὸν διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ὁποῖου, ἐὰν τὸ παρήγαγεν ἡ ἰδία, θὰ ἀπαιτεῖτο μεγάλη σχετικῶς ποσότης ἐργασίας. Τώρα, ἐν δεδομένον ἀγαθὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραχθῇ μὲ τὴν αὐτὴν ποσότητα ἐργασίας εἰς ὅλας τὰς χώρας ⁸. Χῶραι προικισμέναι μὲ ἀφθόνους φυσικοὺς πόρους ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παράγουν τὰ ἀγαθὰ μὲ ὀλιγωτέραν ἐργασίαν ἀπὸ ὅ,τι χῶραι πτωχαὶ εἰς κοιτάσματα καὶ ἄλλας πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς.

7. Βεβαίως αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι οἱ Κλασσικοὶ συγγραφεῖς ἀπέκλειον ἢ ἡγνούν τὴν ὑπαρξίν καὶ συμβολὴν τῶν λοιπῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Εἶναι πολὺ πιθανὸν ἡ προτίμησις πρὸς τὸν συντελεστὴν «Ἐργασία» νὰ ὀφείλεται ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς δημιουργίας ἀξιών εἶναι ἡ ἐργασία, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τὴν ἐπιδιώξιν ἀναλύσεως τοῦ θέματος δι' ἀπλουστερόν παραδειγμάτων. Βλ. σχετ. *Ellsworth, P., The International Economy* (London, The MacMillan Company, 1969), p. 75.

8. Διὰ νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Ricardo διατί ἡ ἐργασία εἶναι σχετικῶς ἀποδοτικώτερα εἰς ὀρισμένας χώρας ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους εἰς τὴν παραγωγὴν βιομηχανικῶν προϊόντων ἐν σχέσει μὲ τὴν παραγωγὴν γεωργικῶν προϊόντων, ὑπενθυμίζει τὴν ὑπαρξίν «Greater Skills» καὶ «Better Machinery». *Ricardo, D., Principles of Political Economy and Taxation*, p. 98.

Διὰ τὴν ἐρμηνεύσῃ ὁ Ricardo τὸν ὅρον «Συγκριτικὸν Πλεονέκτημα», ἔπρεπε νὰ κἀνῃ ἀρκετάς ὑποθέσεις παρουσιάζων τὸ μὴ 2 χώρας, 2 συντελεστάς παραγωγῆς καὶ 2 ἀγαθὰ. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν αἱ ὑποθέσεις ὑπάρξεως συνθηκῶν τελείου ἀνταγωνισμοῦ (Perfect Competition), ἀπουσίας δαπανῶν μεταφορᾶς τῶν προϊόντων (Costs of Transportation), ἐπικρατήσεως συνθηκῶν παραγωγῆς ὑπὸ συνθήκας σταθερῶν ἀποδόσεων (Constant Returns to scale), καὶ ἄλλαι μικροτέρας σπουδαιότητος. Ἐν μέρος τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς φιλολογίας περὶ διεθνoῦς ἐμπορίου ἔχει ἀφιερωθῇ εἰς τὴν προσπάθειαν ἐξηγήσεως ὧν αὐτῶν τῶν ὑποθέσεων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ θεωρία τῶν «Συγκριτικῶν Δαπανῶν» νὰ καταστῇ περισσότερον ἀκριβῆς καὶ ἐφαρμόσιμος.

Ἡ Θεωρία τῶν Συγκριτικῶν Δαπανῶν, ἡ διατυπωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ricardo, ἂν καὶ παρέσχε πειστικὴν καὶ ἐπαρκῆ ἀπόδειξιν τῶν ὠφελειῶν ἐκ τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου, ἀφῆσεν ἀπροσδιορίστους τὰς πραγματικὰς σχέσεις (ratios) τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν ἢ τῶν διεθνῶν τιμῶν ⁹. Τὸ θέμα αὐτὸ ἀνέλαβε νὰ τὸ τακτοποιήσῃ ὁ διάδοχος τοῦ Ricardo, J. S. Mill, ὁ ὁποῖος ἔκανε μίαν σημαντικὴν συμπλήρωσιν τοῦ Νόμου τοῦ Ricardo, γνωστὴν ὡς θεωρίαν τῶν Διεθνῶν Ἀξιών (Theory of International Values). Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ μὴ 2 ἀγαθῶν, ἡ ὑπαρξὶς σταθερῶν Συγκριτικῶν Δαπανῶν ἀπλῶς θέτει τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ πρέπει νὰ εὐρίσκεται ἡ σχέση τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν ἢ τῶν Ὁρων Ἐμπορίου (Barter Terms of Trade). Ἡ ἀκριβὴς θέσις τῶν Ὁρων Ἐμπορίου θὰ ἐξαρτηθῇ ἢ θὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀλληλοεπιδράσεως τῶν δυνάμεων τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Ὁ Mill ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τῆς ζητήσεως μιᾶς χώρας διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα παράγουν αἱ ἄλλαι χώραι, ἐκφραζομένην εἰς μονάδας τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ἐξάγει. Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν χρησιμοποιοῖ τὸν ὅρον τῆς «Ἐλαστικότητος τῆς Ζήτησεως» (Elasticity of Demand), ὁ ὁποῖος ἔχει γίνῃ τὸσον σπουδαῖος εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν.

Ἡ Θεωρία τῶν Διεθνῶν Ἀξιών ἀνεπτύχθη ἔτι περαιτέρω ὑπὸ τοῦ Marshall, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησεν ὠρισμένας γραφικὰς ἀναλυτικὰς μεθόδους. Οὗτος εἰσηγήθη τὸν ὅρον «Offer Curve» ἢ «Reciprocal Demand and Supply Curve» ¹⁰. Ὁ ἀνωτέρω ὅρος εἶναι ἐν χρήσιμον θεωρητικὸν ἐργαλεῖον, τὸ

9. Ὁ Ricardo ἀπλῶς ὑποθέτει ὅτι ἡ Πορτογαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία θὰ διαμοιρασθοῦν τὰ ὄφελῃ, ἀνταλλάσσοντας μίαν μονάδα κρασιοῦ μὲ μίαν μονάδα ὑφάσματος. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι συνεκέντρωσεν ὅλην τὴν προσοχὴν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς προσφορᾶς τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου.

10. Ὁ C. E. Staley γράφει εἰς τὸ βιβλίον του: «They are sometimes called offer curves and sometimes reciprocal demand curves (because they simultaneously show a supply of exports that reciprocates for a demand for imports)». Staley, C., International Economics (N. Jersey, Prentice - Hall, Inc., 1970), σελ. 37.

ὁποῖον χρησιμοποιεῖται πολλάκις ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας διὰ τὴν ἀνά-
λυσιν καὶ λύσιν ὀρισμένων προβλημάτων τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου, δύναται δὲ
νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς οὐσιῶδες συμπλήρωμα τῆς Θεωρίας τοῦ Συγκριτικοῦ
Κόστους ¹¹. Ἡ εἰσαγωγή τοῦ ὅρου "Reciprocal Demand and Supply
Curve" δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς μία προσπάθεια τοῦ A. Marshall παρουσιά-
σεως τῆς Θεωρίας τῆς Γενικῆς Ἰσορροπίας εἰς τὸ Διεθνὲς Ἐμπόριον. Ἐ-
καστον σημεῖον τῆς καμπύλης εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν ἓν πιθανὸν σημεῖον ἰσορρο-
πίας καὶ ἐκάστη κίνησις κατὰ μῆκος τῆς καμπύλης προϋποθέτει ὅτι ἡ οἰκο-
νομία τῆς χώρας ἔχει ἀποδεχθῇ τὴν νέαν θέσιν ἰσορροπίας ¹².

2.4 Νεώτεραι ἐξελίξεις τῆς Καθαρᾶς Θεωρίας (*Modern Developments of the Pure Theory*)

Ἡ Κλασσικὴ Θεωρία, πέραν τοῦ ὅτι ἔθεσεν, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἀρκετὰς
ὑποθέσεις, αἵτινες περιορίζουν τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν δυνατότητα ἐφαρμο-
γῆς της, παρουσίασε καὶ ἀρκετὰς ἀτελείας ¹³, ἐλλείψεις καὶ κενὰ τὰ ὅποια
οἱ νεώτεροι θεωρητικοὶ προσεπάθησαν νὰ διορθώσουν ἢ ἐξαφανίσουν.

Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους θεωρητικοὺς ὁ Taussig καὶ ὁ Viner εἰσήγαγον
τὴν ἰδέαν τοῦ Πραγματικοῦ Κόστους (Real Cost). Πρόκειται διὰ μίαν περισσ-
σότερον φιλοσοφικὴν ἐκδοχὴν τῆς "Labor Theory of Value", ἡ ὅποια παρα-

11. Ὁ G. Haberler γράφει ἐπ' αὐτοῦ: "This theory forms an essential supplement to the theory of comparative costs; indeed, the latter, if carried through to its logical conclusion, merges into the former". Haberler, G., *ἑ.ἑ.*, σελ. 123.

12. Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἅτινα δημιουργοῦν μετακινήσεις τῶν "Offer Curves" βλ. Staley, C. E., *ἑ.ἑ.*, σελ. 41.

13. Ὁ R. I. Leighton γράφει ἐπ' αὐτοῦ: "The above discussion is presented in terms of what labor will produce. But labor is not the only factor of production; capital and land are also required". Καὶ ὁ G. Haberler γράφει: "But in reality and country has a great number of different factors of production a whole range of different qualities of labour, of land and other natural resources, and of produced means of production, such as buildings, plant and equipment, and raw materials. It is technically impossible to measure all these diverse factors of production in terms of any one common unit of quantity; they certainly cannot all be resolved in to simple unskilled labour. A further point is that many of these factors of production are specific: either they can be used only for one particular purpose, or they would yield so much less if transferred to another use (machinery, for example, being used as scrap-iron) that in fact they are not transferred. This specificity may arise from obstacles to movement, such as the legal prohibition of migration or prohibitive transportation cost, or from the technical unsuitability of the factor for a different use: and it may be permanent or it may be overcome, in time, as when workers are trained for a different employment". Leighton, R. I., *Economics of International Trade* (N. York, McGraw-Hill Book Company, 1970), σελ. 5, καὶ Haberler, G., *ἑ.ἑ.*, σελ. 175.

δέχεται τὴν ὑπαρξίν διαφόρων σταδίων ὀχληρότητας καὶ δυσφορίας (Disutility) τῶν διαφόρων μορφῶν ἐργασίας· εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην θὰ πρέπει νὰ μετατρέψωμεν ὅλα τὰ εἶδη ἐργασίας εἰς «στάνταρτ» μονάδας ἐργασίας καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ταξινομήσωμεν καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα παρήχθησαν ἀναλόγως τῶν ἐνιαίων μονάδων ἐργασίας αἱ ὁποῖαι ἀπητήθησαν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν. Ἀλλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα, πῶς δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν τὸν πόνον, τὴν προσπάθειαν ἢ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὴν ἐργασίαν; Τοῦτο καθίσταται ἀδύνατον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ Θεωρία τοῦ Πραγματικοῦ Κόστους θεωρεῖται ὅτι ἀπέχει πολὺ τῆς οἰκονομικῆς πραγματικότητος καὶ ὥς ἐκ τούτου δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήσῃ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐρμηνεία τῆς Κλασσικῆς Θεωρίας εἰς ὅρους «πραγματικοῦ κόστους» ἔχει βρῆ τόσον ὀλίγην ὑποστήριξιν ἀπὸ τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν φιλοσοφίαν.

Σήμερον, ἡ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου θεμελιεῖται ἐπὶ τῆς «στάνταρτ» Οἰκονομικῆς Θεωρίας μᾶλλον παρὰ ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως τῆς Θεωρίας τῶν Συγκριτικῶν Δαπανῶν εἰς ἐργασίαν. Οὕτως ἡ ἐπίλυσις τῶν συγχρόνων προβλημάτων τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου ἐπιχειρεῖται εἴτε τῇ βοηθείᾳ τῆς Θεωρίας Δαπανῶν Εὐκαιρίας (Theory of Opportunity Costs)¹⁴, εἴτε τῇ βοηθείᾳ τῆς Συγχρόνου Θεωρίας περὶ Γενικῆς Ἰσορροπίας (Modern Theory of General Equilibrium). Εἰς τὴν οὐσίαν δὲν ὑφίστανται ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω θεωριῶν.

Ἡ Θεωρία τῆς Γενικῆς Ἰσορροπίας κατ' ἀρχὴν δὲν στηρίζεται εἰς ἓνα καὶ μόνον συντελεστὴν παραγωγῆς, ἀλλ' εἰς περισσοτέρους, καὶ δὴ εἰς τοὺς παραδοσιακοὺς, ἔδαφος, κεφάλαιον καὶ ἐργασία, τῶν ὁποίων οἱ συνδυασμοὶ εἶναι δυνατόν νὰ ποικίλλουν. Ἡ Σύγχρονος Θεωρία τῶν Τιμῶν (Price Theory) ἐκκινεῖ τὴν ἀνάλυσίν της ἐκ μιᾶς συναρτήσεως (Function) μεταβλητῶν ἀναλογιῶν παραγωγῆς δι' ἕκαστον ἀγαθόν. Ἡ συνάρτησις παριστάνει τοὺς τεχνικῶς δυνατοὺς συνδυασμοὺς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, οἱ ὁποῖοι ἐὰν συνδυασθοῦν κατὰ τὸν πλέον ἀποδοτικὸν τρόπον, ἀπὸ τεχνολογικῆς πλευρᾶς, θὰ ἔχουν ὥς ἀποτέλεσμα τὴν παραγωγὴν συγκεκριμένων ποσοτήτων ἀγαθῶν. Διὰ νὰ εἶναι πλήρης ἡ ἀνάλυσις ἀπὸ πλευρᾶς προσφορᾶς, θὰ πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν εἰς τὰς συναρτήσεις παραγωγῆς, ὥστε νὰ προσδιορισθοῦν αἱ συνθῆκαι βάσει τῶν ὁποίων θὰ προσφέρονται τὰ ἀγαθὰ.

Ἀπὸ πλευρᾶς ζήτησεως, τὰ ἀτομικὰ εἰσοδήματα προσδιορίζονται ἀπὸ

14. "Opportunity cost ἢ Alternative cost" εἶναι τὸ κόστος τὸ ὁποῖον προκύπτει ἐξ αἰτίας τῆς χρησιμοποίησεως τῶν διαθεσίμων παραγωγικῶν μέσων διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ Α ἀντὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ Β. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ παράδειγμα τῶν ὄπλων καὶ τοῦ βουτύρου. Ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν ὅλους τοὺς διαθεσίμους πόρους διὰ τὴν παραγωγὴν ὄπλων, φυσικὸν εἶναι νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν παραγωγὴν βουτύρου.

τὴν ποσότητα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς τὴν ὁποῖαν κάθε ἄτομον κατέχει καὶ τὰς τιμὰς αὐτῶν τῶν συντελεστῶν. Ἐὰν συνδυασθοῦν τὰ ἀτομικὰ εἰσοδήματα μὲ τὰς προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν, θὰ ἔχωμεν τὴν ζήτησιν δι' ἕκαστον ἀγαθόν. Ἀπασαὶ αἱ ζήτησεις αὗται ἐὰν ἀθροισθοῦν μᾶς δίδουν τὴν συνολικὴν ζήτησιν προϊόντων εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ ἀλληλοεπίδρασις, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν δυνάμεων τῆς προσφορᾶς καὶ ἐκείνων τῆς ζήτησεως εἰς τὴν ἀγοράν, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν καθορισμὸν τῶν τιμῶν δι' ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς ὑπηρεσίας.

Πρὶν ἔλθωμεν εἰς τὴν Θεωρίαν τῶν Ohlin καὶ Heckscher, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν ἀκρογωνιαίων λίθων τῆς συγχρόνου Θεωρίας τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου, θὰ ἀναφερθῶμεν ἀπλῶς εἰς δύο γραφικὰς μεθόδους, αἱ ὁποῖαι ἐξυπηρετοῦν πολλάκις τὴν Καθαρὰν Θεωρίαν τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου.

Ἡ πρώτη μέθοδος ἢ τὸ πρῶτον ὄργανον εἶναι ἡ καλουμένη «καμπύλη ὑποκαταστάσεως» (Substitution Curve) ἢ «καμπύλη παραγωγικῶν δυνατοτήτων» (Production Possibility Curve) ἢ «καμπύλη μετατροπῆς» (Transformation Curve)¹⁵. Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου ἡ Θεωρία τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου γίνεται ἐν τμήμα τῆς Γενικῆς Θεωρίας περὶ Παραγωγῆς (General Theory of Production).

Ἡ δευτέρα ἔννοια, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται συχνά, εἶναι ἐκείνη τῆς κοινωνικῆς καμπύλης ἀδιαφορίας (Community Indifference Curve), τὴν ὁποῖαν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Θεωρίαν τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου ὁ Edgeworth. Διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἀνωτέρω ἔννοιας εἰς τὴν ἀνάλυσιν προβλημάτων¹⁶ τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου, ἡ Θεωρία τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου συνδέεται στενότερον μὲ τὴν Θεωρίαν τῆς Ὁφελείας καὶ Καταναλώσεως (Utility and Consumption Theory).

Καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν Θεωρίαν τῶν Heckscher καὶ Ohlin, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἡ οὐσία τῆς Συγχρόνου Θεωρίας περὶ Διεθνοῦς Ἐμπορίου. Ἡ Θεωρία τῶν ἐξηγεῖ τὰς διαφορὰς αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ τῶν διαφορῶν χωρῶν εἰς τὰς δαπάνας παραγωγῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διαφορετικοῦ τρόπου προικίσεως τῶν χωρῶν ὑπὸ συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Πρόκειται διὰ μίαν νέαν προσέγγισιν τοῦ προβλήματος τοῦ Συγκριτικοῦ Πλεονεκτήματος, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Θεωρίας περὶ Γενικῆς Ἰσορροπίας. Πρῶτος ὁ Heckscher ἐσκιαγράφησε

15. Ὁ R. I. Leighton γράφει σχετικῶς: "A production possibilities curve is a simple device for depicting all possible combinations of two goods which a nation might produce with given resources. The slope of the curve depends on the assumptions made about the opportunity costs". *Leighton, R., ὁ.π.ρ., σ. 6.*

16. Τελευταίως οἱ Kaldor, Leontief, Lerner καὶ Scitovsky χρησιμοποιοῦν τὴν ἀνωτέρω μέθοδον. Ἐν τούτοις θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι δὲν εἶναι παραδεκτὴ ὡς μέθοδος ἀνάλυσεως εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπεξηγήσεως ἢ ἐκτιμήσεως.

τὰ πλαίσια τῆς "Factor Proportions Theory" ¹⁷, ἀλλὰ ὁ Ohlin ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὴν ἀνέπτυξεν ὡς θεωρίαν ¹⁸.

Ὁ Ohlin προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς μεθόδους τῆς Θεωρίας τῆς Γενικῆς Ἱσορροπίας ¹⁹ εἰς τὸ Διεθνὲς Ἐμπόριον. Ὁ ἴδιος θεωρεῖ τὴν θεωρίαν του οὐχὶ ὡς μίαν γενίκευσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς Κλασσικῆς Θεωρίας, ἀλλ' ὡς μίαν ριζικῶς διαφορετικὴν ἄπειρὴν τῆς. Εἰς τὴν πραγματικότητά δὲ ὡς ἡ διαφωνία του μετὰ τὴν Κλασσικὴν Θεωρίαν εἶναι διαφωνία μετὰ τὴν Labor Theory of Value.

Εἰς τὸ μᾶλλον, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἐκ δύο περιφερειῶν αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις δὲν διαφέρουν τῶν χωρῶν (Countries) τῆς Κλασσικῆς Θεωρίας, ἐφ' ὅσον ἰσχύει ἡ αὐτὴ ὑπόθεσις ²⁰, κάνει τὴν βασικὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἀγαθὰ καὶ πολλοὶ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς. Ἐπίσης κάνει χρῆσιν μιᾶς ὠρισμένης ἀναλογίας ἀνταλλαγῆς μεταξὺ τῶν χωρῶν, ἐφ' ὅσον ἄνευ τῆς ἀναλογίας ταύτης θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συγκριθοῦν αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται εἰς διαφορετικὰς χώρας. Τέλος, κάνει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αἱ συναρτήσεις παραγωγῆς δι' ἐν δεδομένον ἀγοθὸν εἶναι αἱ αὐταὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας ²¹. Ὑπὸ τοιαύτας ὑποθέσεις κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ ἐξάγωγιμα προϊόντα μιᾶς χώρας χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἐντατικῶς τὸν συντελεστὴν τὸν ὁποῖον διαθέτει ἐν ἀφθονίᾳ ἡ χώρα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάθε ἀγαθὸν διὰ νὰ παραχθῇ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐντατικῶς εἰς ἐκ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Οὕτως ἡ παραγωγὴ π.χ. τοῦ ἀτσαλίου

17. Εἰς ἄρθρον τοῦ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Σουηδῖαν ὑπὸ τὸν τίτλον "The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income", Ekonomisk Tidskrift, Vol. XXI, 1919. Τὸ ἄρθρον ἀνεδημοσιεύθη τὸ 1949 εἰς τὸ Readings in the Theory of International Trade (Blakiston, Philadelphia, 1949).

18. Ohlin, B., Interregional and International Trade (Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1933).

19. Βεβαίως πρὶν ἀπὸ τὸν Ohlin ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι θεωρητικοί, οἱ ὁποῖοι προσεπάθησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὰς ἀρχὰς τῆς Θεωρίας περὶ Γενικῆς Ἱσορροπίας εἰς τὸ Διεθνὲς Ἐμπόριον. Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἀναφέρομεν τὸν Pareto, ὁ ὁποῖος προσεπάθησεν ἐπίσης νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς μεθόδους τῆς Σχολῆς Lausanne εἰς τὰ προβλήματα τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου, πλὴν ὁμοῦ δὲν κατάρθωσε νὰ προχωρήσῃ περισσότερον ἀπὸ ἐν σύστημα ἐξισώσεων, μᾶλλον δύσκολον διὰ σκοποὺς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως. Ὁ Yntema ἐπίσης τὸ 1932 παρουσίασεν ἓνα θαυμάσιον μαθηματικὸν τύπον τῆς Κλασσικῆς Θεωρίας, κυρίως δὲ τὸν μηχανισμόν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Δώδεκα ἔτη ἀργότερον ὁ Mosak, χρησιμοποιοῦν περισσότερο συγχρόνους μεθόδους ἀναλύσεως βασιζομένης ἐπὶ τῆς Θεωρίας τοῦ Hicks περὶ Γενικῆς Ἱσορροπίας, ἐγενίκευσε καὶ ἐβεβλῆσεν ἀκόμη περισσότερον τὴν ἐργασίαν τοῦ Yntema.

20. Οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς δύνανται νὰ μετακινεῖνται ἐλευθέρως ἐντὸς τῆς χώρας, πλὴν ὁμοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβοῦν τὰ ἐθνικὰ σύνορα.

21. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι μετὰ ἐν δεδομένον ποσὸν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς (ἐδάφους, ἐργασίας καὶ κεφαλαίου) εἶναι δυνατὸν εἰς οἰκονομικὰς χώραν τοῦ κόσμου νὰ παράγεται ἡ αὐτὴ ποσότης ἐκ τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ, ἔστω ψ.

άπαιτεί πάντοτε μεγαλύτεραν χορήσιν τοῦ συντελεστοῦ κεφάλαιον ἐν σχέσει πρὸς τὸν συντελεστὴν ἐργασία, ἐνῶ, ἀντιθέτως, διὰ τὴν παραγωγὴν λαχανικῶν χρησιμοποιεῖται περισσότερο ὁ συντελεστής ἐργασία ἐν σχέσει πρὸς τὸν συντελεστὴν κεφάλαιον ²². Ἐὰν μία χώρα διαθέτῃ ἐν ἀφθονίᾳ ²³ τὸν Α συντελεστὴν παραγωγῆς, τότε καὶ τὰ προϊόντα τὰ ὅποια θὰ παράγῃ διὰ τὴν ἐξάγῃ θὰ πρέπει νὰ εἶναι προϊόντα, διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ὁποίων χρησιμοποιεῖται μεγάλη ποσότης ἐκ τοῦ συντελεστοῦ Α. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ συγκριτικὸν πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον διαθέτει μία χώρα ἐναντι ἄλλης τινός, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σχετικὴν προσφορὰν συντελεστῶν ἢ ὁποῖα ὑφίσταται εἰς αὐτὴν ἐναντι τῆς ἄλλης χώρας. Ὡς συνέπεια ὧν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι, τὸ συγκριτικὸν πλεονέκτημα τὸ ὁποῖον διαθέτει ἐκάστη χώρα εὐρίσκεται εἰς τὴν παραγωγὴν ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν των μέγιστα ποσὰ ἐκ τῶν σχετικῶς εὐθιγῶν καὶ ἀφθόνων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς τῆς χώρας.

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς θεωρίας του συζητεῖ τὰς συνθήκας ἐκείνας αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν τὰς συγκριτικὰς δαπάνας παραγωγῆς εἰς χρηματικούς δρους, ὅπως εἶναι ἡ διαμόρφωσις τῶν σχετικῶν τιμῶν. Θεωρεῖ ὡς τὸν πλέον σημαντικὸν προσδιοριστικὸν παράγοντα τὰς διαφορὰς αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ τῶν διαφόρων γεωγραφικῶν περιοχῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν, τοῦ ἐδάφους καὶ ἄλλων παρομοίων, χωρὶς νὰ παραβλέπῃ τὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας ἣτις ὑφίσταται εἰς τὰς ἰδίας γεωγραφικὰς περιοχάς. Ἐπίσης λαμβάνει σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς.

Καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν δύο χώρας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξ ἴσου

22. Βεβαίως ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ ἀρκετὰς ἐμπειρικὰς μελέτας ἐπὶ τοῦ θέματος αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Π.χ. παράδοξον τοῦ Leontief κλπ.

23. Ὁ M. C. Kemp γράφει σχετικῶς μὲ τὰς ἐννοίας «ἀφθονος» καὶ «σπάνιος»: «Before we can judge the truth or falsity of this proposition, it is necessary to agree on the sense in which we shall speak of a factor's relative scarcity or abundance. There are two obvious possibilities. The first is to say that capital is relatively scarce or abundant at home if the capital: labor endowment ratio is, respectively, lower or higher at home than abroad. It is not difficult to see, however, that on this definition the Heckscher - Ohlin proposition is untrue: To find a counter example one has only to imagine that each country has a strong preference for the commodity produced with relative by large quantities of its abundant factor. An alternative definition runs in terms of the two autarkic wagherental ratios. On this definition, a country is said to be relatively well endowed with a factor if in the autarkic equilibrium the relative reward of that factor is lower than abroad. Even on this definition, however, the Heckscher - Ohlin Theorem is untrue unless restrictions are placed on preferences and on the form of the production functions». *Kemp, M. C.*, *International Trade and Investment* (N. Jersey, Prentice-Hall Inc., 1969), σελ. 74.

προικισμένοι²⁴ με ὅλα τὰ εἶδη τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς — ἔχουν τὰ αὐτὰ συγκριτικὰ καὶ ἀπόλυτα πλεονεκτήματα —, εἶναι δυνατόν τὰ συστήματα τῶν τιμῶν τῶν χωρῶν τούτων νὰ διαφέρουν μεταξύ των. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν προσοδοφόρον καὶ ὠφέλιμον ἐμπόριον μεταξύ τῶν δύο τούτων χωρῶν²⁵. Τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ ἐὰν ἡ διάρθρωσις τῆς ζητήσεως τῶν προϊόντων δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ²⁶ εἰς τὰς δύο χώρας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ προέρχεται εἴτε ἐκ διαφορετικῆς διανομῆς τοῦ εισοδήματος εἰς ἐκάστην ἐκ τῶν δύο χωρῶν, εἴτε ἐκ τῶν διαφορετικῶν προτιμήσεων τὰς ὁποίας ἔχει τὸ καταναλωτικὸν κοινὸν ἐκάστης χώρας. Ἀκόμη καὶ ἂν αἱ τιμαὶ ἦσαν αἱ αὐταὶ καὶ εἰς τὰς δύο χώρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ ἀνταλλαγῶν, ἀκόμη καὶ τότε ἦτο δυνατόν νὰ υπάρξῃ ἐμπόριον. Τοῦτο θὰ καθίστατο ἐφικτὸν ἐάν, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ μεγέθους τῆς ἀγορᾶς ἐξ αἰτίας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἐμπορίου, εἴχομεν ἐξοικονομήσεις συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς λόγῳ παραγωγῆς εἰς μεγάλην κλίμακα, ὅποτε θὰ ἐμειώνοντο αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων καὶ οὕτω θὰ συνεχίζετο τὸ ἐμπόριον μεταξύ τῶν δύο χωρῶν.

Ὁ Ohlin ἐμελέτησεν ὅλα τὰ ἀνωτέρω, καθὼς καὶ ὠρισμένας ἄλλας ἐπιπροσθέτους καὶ κάπως πρὸ εἰδικευμένας περιπτώσεις, ὅχι μόνον ἀπὸ στατικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ ἐπίσης ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ δυναμικῆς.

Ἐν ἐνδιαφέρον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον μελετᾷ ὁ Ohlin, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐργασίας τοῦ Heckscher, εἶναι ἡ τάσις ἡ ὁποία ὑπάρχει, αἱ τιμαὶ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς νὰ τείνουν πρὸς ἐξίσωσιν διεθνῶς, με τὴν ὑπόθεσιν βεβαίως ὑπάρξεως συνθηκῶν τελείου ἀνταγωνισμοῦ. Πρόκειται διὰ τὸ γνωστὸν Θεώρημα τῶν Heckscher καὶ Ohlin «Ἐξίσωσις τῶν τιμῶν τῶν Συντελεστῶν τῆς Παραγωγῆς» (Factor Price Equalization). Ἐν παράδειγμα τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται συχνάκις, ἐν σχέσει με τὸ θεώρημα τοῦτο, εἶναι ὅτι ἡ ἀνταλλαγή τῶν ἀγαθῶν μεταξύ γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν χωρῶν τείνει νὰ φέρῃ ὡς ἀποτέλεσμα μίαν αὐξήσιν τῶν ἐνοικίων τῶν ἀγροτεμαχιῶν — τὰ ὁποῖα

24. "Ὅλα τὰ εἶδη τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς εἶναι ὁμοιογενῆ εἰς ὅλας τὰς χώρας (ἡ ἀνειδίκευτος ἐργασία εἶναι ἡ ἴδια καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Κούβαν καὶ εἰς τὸν Καναδᾶ· εἰδικευμένος ἐργάτης εἶναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ ἴδια καὶ ἔχει τὴν ἴδιαν ἱκανότητα πρὸς ἐργασίαν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν).

25. Ἐὰν αἱ συνθήκαι παραγωγῆς εἶναι αἱ αὐταὶ καὶ εἰς τὰς δύο χώρας, τότε ἐκάστη χώρα θὰ ἐξάγῃ εἰς τὴν ἄλλην ἐκεῖνο τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον εἰς κατὰστασιν κλειστῆς οἰκονομίας χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν παραγωγὴν του ἐντατικώτερον τὸν ἄφθονον συντελεστὴν τῆς χώρας.

26. Ὁ Bhagwati ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ὑπόθεσις, καθ' ἣν ἡ κατανάλωσις εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς τὰς δύο χώρας εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῶν εισοδημάτων, εἶναι τὸ ἅπαν διὰ τὴν ἰσχύϊν τοῦ θεωρήματος τῶν Heckscher καὶ Ohlin, ὅταν ὁ συντελεστὴς ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ ὀρίζεται εἰς ὅρους φυσικῶν ποσοτήτων. Ἐὰν ὅμως ὁ ἐν ἀφθονίᾳ εὐρισκόμενος συντελεστὴς ὀρίζεται ὡς ὁ εὐθηνὸς συντελεστῆς, τότε ἀπαιτοῦνται σαφέστεραι ὑποθέσεις σχετικῶς με τὰς συνθήκας τῆς ζητήσεως.

προηγούμενως ἦσαν χαμηλὰ — καὶ νὰ περιορίσῃ τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργαζομένων τῶν βιομηχανιῶν — οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑψηλότεροι — εἰς μίαν ἀγροτικὴν χώραν. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν βιομηχανικὴν χώραν ἡ ἐναρξὶς ἐμπορικῶν σχέσεων μὲ τὴν ἀγροτικὴν χώραν θὰ φέρῃ ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα ἀποτελέσματα. Ὁ Ohlin διακηρύττει ὅτι τελικῶς μόνον μία μερικὴ ἐξίσωσις τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς θὰ λάβῃ χώραν, ἐκτὸς βεβαίως ὠρισμένων συγκεκριμένων περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ συντελεστοὶ τῆς παραγωγῆς θὰ εἶναι δυνατόν νὰ κινηθοῦν διεθνῶς τελείως ἐλευθέρως.

Τὸ ἄνωτέρω πρόβλημα ἀπετέλεσε θέμα συζητήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας εἰκοσιπενταετίας. Ἀμφότεροι, ὁ Lerner καὶ ὁ Samuelson ²⁷, ἐργαζόμενοι ἀνεξαρτήτως ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον, κατέληξαν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον πρὸς μεγάλην τῶν ἐκπληξιν ἦτο ὅτι ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον τῶν ἀγαθῶν θὰ φέρῃ ὡς ἀποτέλεσμα μίαν πλήρη ἰσότητα τῶν τιμῶν (ἀπολύτων καὶ σχετικῶν) ὅλων τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς μεταξὺ τῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν μέρος εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἡ πρότασις αὕτη ἀνεπτύχθη ἔτι περαιτέρω ὑπὸ τῶν Tinbergen, Meade καὶ Laursen ²⁸.

27. Samuelson, P. A., "International Factor-Price Equalization Once Again", *Economic Journal*, June, 1949 καὶ "International Trade and the Equalization of Factor Prices", *Economic Journal*, June, 1948, καὶ Lerner, A. P., "Factor Prices and International Trade", *Economica*, February, 1952 (ἐπανατυπωθὲν εἰς τὸ *Essays in Economic Analysis*, N. York, 1953).

28. Tinbergen, J., "The Equalization of Factor Prices Between Free-Trade Areas", *Metroeconomica*, April, 1949, Meade, J. E., "The Equalization of Factor Prices: The Two-Country Two-Factor Three-Product Case", *Metroeconomica*, December, 1950, Laursen, S., "Production Functions and the Theory of International Trade", *A.E.R.*, September, 1952.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΑΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

3.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις

Ἡ Καθαρὰ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη θεωρία, ἐβασίσθη ἐπὶ ὀρισμένων ὑποθέσεων διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῶν συμπερασμάτων της. Πολλαὶ ἐκ τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν στηρίζονται εἰς τὴν μακροχρόνιον παρατήρησιν οἰκονομικῶν φαινομένων. Ἀρκετὰς ὑποθέσεις τὰς ἐδανείσθη ἡ μία θεωρία ἐξ ἄλλης παραπλησίας, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκει νὰ βελτιώσῃ, νὰ τροποποιήσῃ ἢ νὰ καταργήσῃ.

Βεβαίως, σκοπὸς τῆς παρούσης δὲν εἶναι νὰ ἐξακριβώσῃ εἰς ποίαν κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ ὑποθέσεις αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι ὑπὸ τῆς Καθαρᾶς Θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐπιχειρεῖται εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον εἶναι ἡ παρουσίασις ὧν ἐκείνων τῶν βασικῶν ὑποθέσεων τῆς Θεωρίας, αἱ ὁποῖαι εἴτε δὲν ὑφίστανται εἰς τὴν πρᾶξιν ὅπως τὰς ἔθεσεν ἡ τὰς ἐννοοῦσεν ἡ Καθαρὰ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου, εἴτε καὶ ἂν ὑφίστανται, ὑφίστανται ἀρκετὰ τροποποιημέναι. Τοῦτο δὲ ἐπιχειρεῖται διὰ νὰ δοθῇ εἰς τὸν μελετητὴν ἡ δυνατότης ἐξαγωγῆς πληρεστέρων καὶ ἀκριβεστέρων συμπερασμάτων, καθ' ὅσον ἡ πρᾶξις διαφέρει πολλὰκις τῆς θεωρίας.

Εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον παρουσιάζονται αἱ ἀποκλίσεις μεταξὺ θεωρίας καὶ πράξεως εἰς τὰς κατωτέρω ἀναφερομένας ὑποθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὰ προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. Πρῶτον, εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὑπάρξεως συνθηκῶν τελείου ἀνταγωνισμοῦ. Δεύτερον, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς μὴ κινητικότητος τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Τρίτον, εἰς τὴν ὑπόθεσιν παραγωγῆς τῶν προϊόντων ὑπὸ συνθήκας σταθερῶν ἀποδόσεων καὶ μὴ ὑπάρξεως ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν καὶ ἀρνητικῶν τοιούτων. Τέταρτον, εἰς τὴν ὑπόθεσιν μὴ ὑπάρξεως μεταφορικῶν ἐξόδων, καὶ πέμπτον, εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἐλλείψεως περιορισμῶν ἐπὶ τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου.

3.2 Ἡ ὑπόθεσις ὑπάρξεως συνθηκῶν τελείου ἀνταγωνισμοῦ

Ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τὰς ὁποίας θέτει ἡ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου εἶναι ὅτι αἱ συνθήκαι αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὴν διεθνῇ ἀγορᾷ ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν εἶναι αἱ τοῦ τελείου ἀνταγωνισμοῦ. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς κρατῶν καὶ ἐπιχειρήσεων, ὁ ὁποῖος συμμετέχει εἰς τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν, δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὰς μεμονωμένας ἐπιχειρήσεις ἢ τὰ κράτη νὰ ἐπηρεάσουν τὴν τιμὴν τῶν προϊόντων. Ἀντιθέτως, προσαρμόζουν τὰ προγράμματα ἐτησίας ἢ μακροχρονίου παραγωγῆς των συμφῶνως πρὸς τὰς τιμὰς αἱ

όποια επικρατούν εις τὴν διεθνή ἀγοράν, καὶ τὰς ὁποίας, λόγω τῆς μικρᾶς συμμετοχῆς των, ἀδυνατοῦν νὰ ἐπηρεάσουν. Μὲ ἄλλους λόγους ἀντιμετωπίζουν ἢ καλοῦνται νὰ ἱκανοποιήσουν μίαν ἀπεριορίστως ἐλαστικὴν ζήτησιν (*Infinite Elastic Demand*), εἰς τὴν δεδομένην τιμὴν. Ἡ πραγματικότης ὅμως εἶναι ἀρκετὰ διάφορος. Ὁ C. Staley ὑποστηρίζει ὅτι παρ' ὅλον ὅτι ἡ Καθαρὰ Θεωρία τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῇ βάσει μοντέλων εἰς τὰ ὅποια ἐπικρατοῦν συνθῆκαι τελείου ἀνταγωνισμοῦ, τοῦτο δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν πραγματικότητα εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατοῦν τὸ μονοπώλιον καὶ ὁ μονοπωλιακὸς ἀνταγωνισμὸς ²⁹.

Πράγματι, ὁ τέλειος ἀνταγωνισμὸς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι εἶναι μία ἀκραία μορφή ἀγορᾶς ³⁰, ἐμφανιζομένη κυρίως εἰς τὴν ἀγορὰν ὠρισμένων γεωργικῶν προϊόντων καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἀποκλείεται κάθε κρατικὴ παρέμβασις ³¹. Οὕτω δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ παγκόσμιος ἀγορὰ σίτου, καλαμποκιοῦ καὶ ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων πληροῖ τοὺς ὅρους τοῦ τελείου ἀνταγωνισμοῦ. Ὁ δευτερογενὴς ὅμως τομεὺς παραγωγῆς εἰς γενικὰς γραμμὰς κινεῖται ὑπὸ συνθήκας μονοπωλιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Αἱ πολυεθνικαὶ ἐταιρεῖαι, τὰ διεθνῆ τράστ, τὰ καρτέλ, τὰ φυσικὰ μονοπώλια, αἱ ἐνώσεις παραγωγῶν, ὅπως ὁ O.P.E.C. ³², αἱ τελωνειακαὶ ἐνώσεις κρατῶν, καθὼς καὶ οἱ συχνὰ ἀσκούμενοι ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων πολιτικαὶ «ντάμπιγκ» ³³ καὶ «ἀντιντάμπιγκ» καθὼς καὶ ἐκείνης τῆς διαφοροποιήσεως τῶν τιμῶν, δὲν ἀφήνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι αἱ συνθῆκαι τελείου ἀνταγωνισμοῦ δὲν εἶναι παρὰ μόνον μία θεωρητικὴ ὑπόθεσις, ἡ ὁποία τίθεται ἐκ μέρους τῆς θεωρίας χάριν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀπλοποιήσεως καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἰδανικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναπτυχθῇ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον. Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προσ-

29. Staley, C., *International Economics* (Prentice-Hall, Inc., N. Jersey, 1970), σελ. 86.

30. Ὁ καθηγητὴς W. Baumol γράφει ἐπ' αὐτοῦ: "Pure monopolies have always been rare if they ever existed at all. Pure competition also is rare although there exist a number of commodities which, for many purposes, provide a good approximation: grains and the stock market are two outstanding examples". Baumol, W., *Economic Theory and Operations Analysis*, third ed. (N. J., Prentice-Hall, Inc., 1970), σελ. 336.

31. Συνήθως τὰ κράτη διὰ τῆς πολιτικῆς των κατευθύνουν τὴν παραγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ὁ C. Staley γράφει διὰ τὰς Η.Π.Α.: "The sizable exports of U.S. agricultural products are produced and marketed under various government programs that cannot fit a competitive model". Staley, C., ἔ.δ., σελ. 86.

32. Πρόκειται διὰ τὸν Ὁργανισμὸν Πετρελαιοπαραγωγικῶν ἐξαγωγικῶν χωρῶν.

33. Ὁ G. Haberler ὀνομάζει τὴν πολιτικὴν «ντάμπιγκ» παιδί τοῦ μονοπωλίου καὶ τοῦ προστατευτισμοῦ. Haberler, G., *The Theory of International Trade* (London, William Hodge, 1936), σελ. 296.

τεθῆ ὅτι ἡ ὑπόθεσις τίθεται ἐπίσης διὰ νὰ καταστήσῃ τὰ ὀφέλη τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου.

Ὡς ἀποδείξιν τῆς μὴ ὑπάρξεως συνθηκῶν τελείου ἀνταγωνισμοῦ εἰς τὴν πρᾶξιν, οἱ ἐπικριταὶ τῆς ὑποθέσεως παρουσιάζουν δύο οἰκονομικά γεγονότα ἢ φαινόμενα: τὰ καρτέλ καὶ τὴν διαφοροποίησιν τῶν τιμῶν ³⁴.

3.2.1 Κ α ρ τ ἐ λ

Καρτέλ εἶναι ἓν εἶδος μονοπωλιακῆς συμπεριφορᾶς. Πρόκειται διὰ μίαν ἔνωσην ἀνεξαρτήτων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸν ἀνταγωνισμόν μεταξὺ τῶν μελῶν της, τὰ ὁποῖα παράγουν συνήθως ὁμοία προϊόντα. Τὰ μέλη τῆς ἐνώσεως εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον συνδεδεμένα μὲ κάποιας μορφῆς διοικητικὴν ὀργάνωσιν. Ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε καρτέλ διακρίνονται εἰς καρτέλ διαμοιράσεως τῆς παγκοσμίου ἢ τοπικῆς ἀγορᾶς ³⁵ μεταξὺ τῶν μελῶν των, εἰς καρτέλ ἐλέγχου τῶν ὄρων πωλήσεως καὶ κυρίως σταθεροποιήσεως τῶν τιμῶν καὶ εἰς καρτέλ ἀνταλλαγῆς ἐμπορικῶν σημάτων καὶ τεχνολογικῶν πληροφοριῶν. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἀπασῶν τῶν κατηγοριῶν, τύπων καὶ μορφῶν καρτέλ εἶναι νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τὰ μέλη των ὑψηλότερα κέρδη ἐκείνων ἅτινα θὰ ἐπετύγχανον ὑπὸ συνθήκας τελείου ἀνταγωνισμοῦ καὶ διὰ μεγαλύτερον χρονικὸν διάστημα. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἀνωτέρω ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἕκαστον καρτέλ προσπαθεῖ νὰ ἐλέγξῃ τὴν παραγομένην ὑπὸ τῶν μελῶν του ποσότητα καὶ οὕτω καὶ τὴν τιμὴν, εἴτε ἐπιβάλλοντας ποσοστώσεις εἰς τὰ μέλη του, εἴτε καθιστῶντας τα προσεκτικώτερα δι' ἐνὸς συστήματος τιμωριῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλονται εἰς περιπτώσεις ὑπερπαραγωγῆς ἢ ὑποπαραγωγῆς ³⁶.

Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἀναφέρομεν ὅτι τὰ δύο τρίτα περίπου τῶν προϊόντων τὰ ὁποῖα παρήχθησαν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον μεταξὺ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ἠλέγχοντο εἰς κάποιον βαθμὸν ὑπὸ τινος καρτέλ. Ὁ καθηγητὴς F. Machlup ὑπολογίζει τὸν δείκτην περὶ τὰ 32% ³⁷. Ὁ Mason δίδει 42% ὡς ἓν "Minimum Estimate" διὰ τὸ μερίδιον τοῦ παγκοσμίου ἐμ-

34. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἀποδείξεις, πλὴν χρησιμοποιοῦνται αἱ δύο ἀνωτέρω λόγῳ τοῦ ὅτι ἀπαντῶνται συχνότερον τῶν ὑπολοίπων.

35. Ἡ ἀνακατανομή τῶν ἀγορῶν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ καρτέλ εἶναι ἓν ἐκ τῶν πλέον ἀγαπητῶν εἰς τὰ μέλη τέχνασμα. Κάθε μέλος ἐνὸς διεθνοῦς καρτέλ συμφωνεῖ νὰ μὲν μακρὰν τῶν ἀγορῶν αἱ ὁποῖαι ὑπὸ ἐτέρου τινὸς μέλους ἐλέγχονται. Εἰς ἀντάλλαγμα τὰ ἄλλα μέλη δὲν ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν ἰδικήν του περιοχὴν.

36. Συχνὰ χρησιμοποιοῦνται αἱ ἀδελαι διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ προϊόντος ὡς μέσον ἐλέγχου ὑπὸ τῶν καρτέλ τῶν μελῶν τοῦ πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερπαραγωγῆς.

37. Machlup, F., "The Nature of the International Cartel Problem", A Cartel Policy for the United Nations (N. York, Columbia University Press, 1915), σελ. 11.

πορίου τὸ ὁποῖον ἄλλοτε κατηυθύνετο καὶ ἄλλοτε ἐπηρεάζετο ὑπὸ διαφόρων μορφῶν καρτέλ ³⁸. Πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἡ παραγωγή ἐξακολουθεῖ νὰ ἐλέγχεται, ἂν καὶ λαμβάνονται μέτρα εἰς παγκόσμιον κλίμακα πρὸς περιορισμὸν τῆς ἰσχύος τῶν καρτέλ ³⁹. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ ἡ Ἰαπωνία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσεται ἕνας τεράστιος μονοπωλιακὸς ὀργανισμὸς τῇ ἀνοχῇ τῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία πολλάκις μετατρέπεται εἰς ἐνεργὸν ὑποστήριξιν.

3.2.2 Πολιτικὴ διαφοροποιήσεως τῶν τιμῶν

Συχνὰ ὁ μονοπωλητὴς ἀνακαλύπτει ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ διαθέτῃ ἐπικερδῶς ἐν ἀγαθὸν εἰς διαφορετικὰς τιμὰς, εἰς διαφορετικοὺς πελάτας. Ἡ πρᾶξις τῆς πωλήσεως ἢ διαθέσεως τοῦ ἰδίου προϊόντος, παραγομένου ὑπὸ τοῦ ἰδίου φορέως, εἰς διαφορετικὰς τιμὰς, εἰς διαφορετικοὺς ἀγοραστὰς, εἶναι γνωστὴ ὡς πολιτικὴ διαφοροποιήσεως τῶν τιμῶν (Price Discrimination Policy).

Μία μορφή διαφοροποιήσεως τιμῶν εἶναι καὶ ἡ πολιτικὴ «ντάμπινγκ» (Dumping), ἡ ὁποία, σύμφωνα μὲ τὸν καθηγητὴν G. Haberler, εἶναι ἡ διάθεσις τοῦ προϊόντος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰς τιμὰς χαμηλοτέρας ἐκείνων τῆς ἐγχωρίου ἀγορᾶς ⁴⁰. Βεβαίως προϋπὸθεσις διὰ τὴν ἄσκησιν πολιτικῆς «ντάμπινγκ» εἶναι αἱ ἀγοραὶ νὰ εἶναι σαφῶς κεχωρισμέναι, εἴτε λόγῳ ὑπάρξεως μεταφορικῶν ἐξόδων, εἴτε δασμῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπιβαρύνσεων, εἴτε διαφορῶν εἰς τὰς προτιμήσεις, συνθηεῖας καὶ ἐπιχειρηματικὰ ἔθιμα. Τὰ μεταφορικὰ ἐξόδα καὶ οἱ ὑφιστάμενοι τυχόν δασμοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προσδιορίζουν τὰ ὅρια τιμῶν, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ διατεθῇ τὸ ἀγαθὸν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν ἀγοράν, ὥστε νὰ μὴ ὑφίσταται ὁ κίνδυνος τῆς ἐπανεισαγωγῆς του εἰς τὴν παράγουσαν χώραν καὶ τὴν διάθεσίν του ἐπικερδῶς. Ὅταν ἡ τιμὴ εἶναι χαμηλοτέρα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν ⁴¹, τότε τὸ προνόμιον τοῦ μονοπωλητοῦ νὰ ἐλέγχῃ τὴν παραγωγὴν τοῦ παρέχει τὴν δυνατότητα ἐλέγχου καὶ τῶν ἐξαγωγῶν πρὸς τὴν ἄλλοδαπὴν ἀγοράν τῶν προϊόντων ἐκείνων τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν ὡς πρώτην ὕλην τὸ μονοπωλιακὸν ἀγαθόν.

38. Mason, E., Controlling World Trade (N. York, McGraw-Hill Book Co., 1946), σελ. 26.

39. Ὅα πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ἐπιτευχθῇ πλήρης ἐλεγχος ἐπὶ τῶν διεθνῶν καρτέλ (ὁ Νόμος τοῦ Sherman βοηθεῖ εἰς τὸν ἐλεγχον τῶν τοπικῶν καρτέλ εἰς Η.Π.Α.). Τὸ πρόβλημα εἶναι κυρίως πρόβλημα καθορισμοῦ κριτηρίων, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ὁποίων θὰ θεσπισθοῦν αἱ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις.

40. Ὁ G. Haberler γράφει σχετικῶς: "The term 'dumping' is now almost universally taken to mean the sale of a good abroad at a price which is lower than the selling price of the same good at the same time and in the same circumstances (that is, under the same conditions of payment and so on) at home, taking account of differences in transport costs". Haberler, G., ἔ.δ., σ. 8.

41. Ἐὰν ἡ τιμὴ εἶναι χαμηλοτέρα εἰς τὴν ἐγχώριον ἀγοράν, ὁμιλοῦμεν περὶ «ἀντιστρόφου ντάμπινγκ» (Reverse Dumping).

3.2.3 Έπιδράσεις τῶν καρτέλ καὶ τῆς πολιτικῆς «ντάμπικ» ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου

Ἀκόμη καὶ ἂν περιορισθῶμεν εἰς μίαν μεμονωμένην χώραν, τὸ μονοπώλιον ἔχει τὴν τάσιν νὰ περιορίσῃ τὸν ὄγκον τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Τοῦτο ἀπορρέει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ μονοπώλιον πιέζει τὰ εἰσοδήματα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς περιορίζοντας τὰς εὐκαιρίας δι' ἐργασίαν εἰς τὴν περιοχὴν ὅπου ὑφίσταται τὸ μονοπώλιον, δημιουργῶντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεργίαν. Ὁ περιορισμὸς τῶν εἰσοδημάτων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὰ ἄτομα νὰ ἐξοδεύουν ὀλιγώτερον διὰ τὸ κάθε τι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν εἰσαγομένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ἀσκήσεως πολιτικῆς «ντάμπικ», κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μονοπωλητὴς διαθέτει τὸ προϊόν του εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀγορὰν εἰς ὑψηλότεραν τιμὴν, ὁ ὄγκος ἐμπορίου περιορίζεται ἀκόμη περισσότερον. Ἐὰν ὅμως ἐφαρμόσῃ πελτικὴν διαφοροποιήσεως τῶν τιμῶν εἰς βάρος τῶν ἡμεδαπῶν καταναλωτῶν, εἶναι δυνατόν βεβαίως νὰ αὐξήσῃ τὰς ἐξαγωγὰς του εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον ἐκείνου τοῦ τελείου ἀνταγωνισμοῦ, ἀλλὰ εἶναι δυνατόν ἐπίσης νὰ ζημιώσῃ ἀνεπαρόρθωτα τοὺς ἡμεδαποὺς ἀγοραστὰς τοῦ προϊόντος του, ὅπως συνέβη μὲ τὴν Γερμανικὴν πολιτικὴν «ντάμπικ» εἰς τὸ σίδηρον καὶ τὸ ἀτσάλι· τὰ ὁποῖα ἐπωλοῦντο πολλὰκις εἰς τὸ ἐξωτερικόν (Ὑλλανδίαν καὶ Ἀγγλίαν) εἰς τιμὴν κατὰ 50% χαμηλοτέραν ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν διετίθεντο εἰς τὴν Γερμανικὴν ἀγορὰν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο τὰ Ὑλλανδικὰ καὶ Ἀγγλικά ναυπηγεῖα νὰ συναγωνίζωνται ἀνετα τὰ Γερμανικὰ ναυπηγεῖα ⁴².

Ὁ περιορισμὸς τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου εἶναι πλέον σαφέστερος εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρκεταὶ ἀγοραὶ ἐλέγχονται ὑπὸ ἐνὸς διεθνοῦς καρτέλ, τὸ ὅποῖον τὰς ἔχει κατανείμει μεταξὺ τῶν μελῶν του. Εὐνόητον εἶναι ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας αἱ πιθανότητες ἀναπτύξεως διεθνοῦς ἐμπορίου περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τέλος, τὸ μονοπώλιον ἔχει τὴν τάσιν νὰ αὐξάνῃ τὴν ἀκαμψίαν τῶν τιμῶν καὶ νὰ περισφίγγῃ τὴν ἱκανότητα τῶν πόρων ἢ παραγωγικῶν δυνάμεων νὰ μετακινουῦνται. Βραχυχρονίως τουλάχιστον αἱ δαπάναι παραγωγῆς παρουσιάζουν μεγάλην ἀκαμψίαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς μειώσεως. Μακροχρονίως ὑφίστανται περισσότεραι πιθανότητες βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς καὶ μειώσεως τοῦ κόστους, χωρὶς τοῦτο νὰ ἀποκλείῃ καὶ μακροχρόνιον ἀκαμψίαν τῶν δαπανῶν παραγωγῆς.

3.3 Ἡ ὑπόθεσις τῆς μὴ κινήτικότητος τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς

Ἡ Κλασσικὴ Θεωρία διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εἶναι πλήρως μετακινήτοὶ ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν ὁρίων, ἀδυνατοῦν

42. Βλ. σχετικῶς Staley, C., ἔ.ἀ., σελ. 87 καὶ Haberler, G., ἔ.ἀ., σ. 315.

ὅμως τελείως νὰ διαβοῦν τὰ ἐθνικὰ σύνορα. Πρόκειται διὰ μίαν ὑπόθεσιν, ἡ ὁποία δίδει τὴν δυνατότητα μελέτης τῆς ἀνταποκρίσεως ἐκάστης χώρας ξεχωριστὰ εἰς μίαν ἀλλαγὴν τῶν παγκοσμίων τιμῶν. Πενήντα χρόνια πρὶν ὁ καθηγητὴς J. H. Williams ἐπολέμησε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς ἓν γνωστὸν ἄρθρον του ⁴³. Διεκήρυξεν ὅτι ἡ ἱκανότης τῶν συντελεστῶν νὰ μετακινοῦνται διεθνῶς εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἐκείνης τὴν ὁποίαν ὑπέθετον, καὶ ὅτι συχνὰ εἶναι καὶ μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅση ἐντὸς τῆς ἰδίας χώρας ⁴⁴. Οὕτως, ἐὰν ἐγκαταλείψωμεν τὴν ὑπόθεσιν τῆς μὴ κινητικότητος τῶν συντελεστῶν διεθνῶς, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἀλλαγὰι εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν συνεπάγονται ἀλλαγὰς εἰς τὰς ἀμοιβὰς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι δίδουν ἀφορμὰς διὰ κινήσεις τῶν συντελεστῶν πρὸς ἐξισορρόπησιν τῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν. Ἡ ἔκτασις τῶν μετακινήσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ὅρων τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεώς των εἰς ὅλας τὰς ἐμπορευομένας χώρας. Ὅθεν εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπολογίσῃ κανεὶς τὰς ἀλληλοεπιδράσεις αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται ἐξ αἰτίας μιᾶς ἀλλαγῆς τῶν τιμῶν.

Σήμερον πιστεύεται ὅτι αἱ μετακινήσεις ἀγαθῶν ἐκ μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην καὶ αἱ μετακινήσεις τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς εἶναι στενῶς συνδεδεμένα. Εἶναι δυνατόν ἡ ἐλευθέρω μετακίνησις τῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τὴν μίαν χώραν εἰς τὴν ἄλλην νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα ὅχι μόνον τὴν πλήρη ἰσότητά τῶν τιμῶν τοῦ ἀγαθοῦ εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰσότητά τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἔστω καὶ ἂν οὗτοι εἶναι τελείως ἀνῆμποροι νὰ μετακινήθωσιν. Ἀλλὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθὲς καὶ τὸ ἀντίθετον. Ἡ πλήρης κινητικότης τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα ὅχι μόνον τὴν ἐξισορρόπησιν τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξίσωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα παράγουν, ἔστω καὶ ἂν τὰ τελευταῖα δὲν εἶναι δυνατόν λόγῳ τελωνειακῶν καὶ ἄλλων περιορισμῶν νὰ μεταφερθοῦν ἀπὸ τὴν μίαν χώραν εἰς τὴν ἄλλην.

Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀκραίων περιπτώσεων εὐρίσκεται ἡ σημερινὴ πραγματικότης. Οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς ἐπιδιώκουν νὰ εὕρουν μέρος εἰς τὸ ὅποῖον αἱ προσδοκώμεναι τουλάχιστον ἀποδόσεις νὰ εἶναι μεγαλυτέρας ἐκείνων τὰς ὁποίας θὰ ἀπέφερον ἐὰν ἀπησχολοῦντο εἰς τὴν ἡμεδαπὴν. Ἐὰν προσφέρωνται οἱ εὐνοϊκοὶ οὗτοι ὅροι, τότε τὸ κεφάλαιον, τὰ ἐπιχειρηματικά

43. Williams, J., "The Theory of International Trade Reconsidered", *Economic Journal*, XXIX (1929), ἐπανατυπωθὲν εἰς τὸ *Readings in the International Trade*, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Blackiston Co. τὸ 1949.

44. Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ὑποστηρίζει ὅτι ὅσον περισσότερον ὑποανάπτυκτος εἶναι μία χώρα, τόσον δυσκολώτερον μετακινοῦνται οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς «κεφάλαιον» καὶ «ἐργασία» εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Οἱ δύο ἀνωτέρω συντελεσταὶ μετακινοῦνται εὐκολώτερον, τὸ μὲν κεφάλαιον ἀπὸ τὰς προηγμένας χώρας πρὸς τὰς καθυστερημένας, ἡ δὲ ἐργασία ἀπὸ τὰς ὑποανάπτυκτους πρὸς τὰς ἀνεπτυγμένας.

ταλέντα και ή εργασία, τόσον ή τεχνική όσον και ή ειδικευμένη, θα ανταποκρι-
θούν εις την πρόσκλησιν. Με άλλους λόγους, μία ούσιώδης διαφορά εις τας
αποδόσεις του κεφαλαίου, της εργασίας ή της επιχειρήσεως είναι δυνατόν να
προκαλέσῃ την μετανάστευσιν εργατών από την μίαν χώραν εις την άλλην.

Τά αποτελέσματα μιᾶς τοιαύτης μετακινήσεως συντελεστών είναι δυνατόν
να είναι ή μετατροπή μιᾶς οικονομίας, ή όποία μόλις επιτυγχάνει να επιζήσῃ,
εις μίαν συναλλασσομένην μετά της άλλοδαπῆς τοιαύτης. Πολλά ἐκ τών ση-
μερινών βιομηχανικῶς ανεπτυγμένων κρατῶν ἦσαν κάποτε κλασσικαί περι-
πτώσεις οικονομιῶν αἱ όποῖαι κατέβαλον τρομεράς προσπάθειας να επιζή-
σουν, ἔχοντας πολὺ μικράν ἐπαφήν μετά του ἑξωτερικοῦ κόσμου, με την ἄλ-
λοδαπῇ. Αἱ χώραι αὐταὶ ἐδείκνυν πολὺ μικράν διάθεσιν πρὸς υἱοθέτησιν νέων
ιδεῶν ἢ δι' ἀλλαγῇν. Ἡ εἰσοδός των εις τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ἐπραγματοποιήθη
ὅλως αἰφνιδίως κατόπιν της εἰσβολῆς ξένων επιχειρηματιῶν εις αὐτάς, οἱ όποιοι
ἔφερον μετ' αὐτῶν τὰ ἀναγκαιοῦντα μέσα, ὅπως κεφάλαια, διοικητικὰ ταλέντα,
ειδικευμένην ἐργασίαν, μορφωμένην ἐργασίαν καί, συμφώνως πρὸς τὸν J. V.
Levin ⁴⁵, ἐν μέγα μέρος ἀνειδικεύτου ἐργασίας, τὸ όποῖον ἦτο ἀπαραίτητον
διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἀνθούσης ἐξαγωγικῆς βιομηχανίας πρωτογενοῦς
παραγωγῆς. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ μόνος ἀναγκαῖος συντελεστῆς
διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν, τὸν όποῖον ἐχρειάζοντο οἱ επιχειρηματίαι
καὶ τὸν διέθετον ἐν ἀφθονίᾳ αἱ ἐν λόγῳ χώραι, ἦσαν μερικαὶ φυσικαὶ πλουτο-
παραγωγικαὶ πηγαί, πιθανώτατα πλούσιον ὄρυχεῖον ἢ μία εὐφορος τροπικὴ
γῆ, εὐρισκομένη ἀπὸ πλευρᾶς συγκοινωνιῶν εις πολὺ καλὴν θέσιν. Βλέπομεν
λοιπὸν ὅτι πρὶν ἀπὸ τὰς μετακινήσεις τῶν συντελεστῶν της παραγωγῆς καὶ
κυρίως τοῦ κεφαλαίου καὶ της εργασίας πρὸς ἄλλας χώρας, θα πρέπει νὰ ἐκ-
μεταλλευθοῦν τοὺς πλουτοπαραγωγικοὺς πόρους τοὺς όποίους διαθέτει ή χώρα
καὶ μένουν ἀνεκμετάλλευτοι. Ἡ εἰσοδος κεφαλαίων ἐκ της άλλοδαπῆς, καθὼς
καὶ δραστηρίων επιχειρηματιῶν καὶ πιθανῶς καὶ ειδικευμένης ἐργασίας (κυρίως
τεχνικῶν με ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν) εἶναι δυνατόν νὰ μετατρέψῃ τοὺς
ἀδρανεῖς πόρους εις πηγὴν οικονομικῆς ἐνεργείας, ή όποία θα ὀδηγήσῃ τὴν χώραν
εις τὴν διεκδίκησιν μιᾶς καλύτερας θέσεως εις τὸν διεθνῇ οικονομικὸν στίβον.

Όταν μία χώρα ἐκφύγῃ ἐκ τοῦ σταδίου της οικονομίας ή όποία ἀγωνίζεται
διὰ τὴν ἐπιβίωσιν της καὶ μεταβῇ εις τὸ στάδιον της διεθνῶς ἐμπορευομένης
χώρας, καταλαμβάνοντας μίαν θέσιν εις τὸν διεθνῇ στίβον, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ
τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα οικονομικῆς ἀναπτύξεως διὰ της μετακινήσεως τῶν
συντελεστῶν της ἐκ της μιᾶς περιοχῆς εις τὴν ἄλλην πρὸς καλύτεραν ἀξιοποίη-
σιν τῶν ὑφισταμένων δυνατοτήτων ἀναπτύξεως καὶ δημιουργίας πόλων ἑλξεως

45. Levin, J., The Export Economics, Their Pattern of Development in
Historical Perspective (Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1960), σελ. 5.

ή πυρήνων οικονομικῶς ἀνεπτυγμένων περιοχῶν, οἵτινες θὰ βοηθήσουν καὶ τὴν υπόλοιπον χώραν νὰ ἀναπτυχθῇ.

Εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι δέχονται τοὺς ξένους συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς ὑπάρχει ἡ τάσις, ἀναλόγως τοῦ ἀν δέχεται περισσοτέραν ἐργασίαν ἢ κεφάλαιον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ προσφορὰ τοῦ ἀντιστοίχου συντελεστοῦ τῆς χώρας νὰ τείνῃ νὰ ἀλλάξῃ θέσιν. Εἰς τὰς χώρας ὅμως αἱ ὁποῖαι ἐξάγουν συντελεστὰς παραγωγῆς, οἱ παραμένοντες συντελεσταὶ τείνουν νὰ γίνουν εὐθηνότεροι ἐν σχέσει πρὸς τὰς ποσότητες ἢ πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐξάγονται. Βεβαίως, τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός ἐστὶν δυνατόν νὰ ἀντισταθμισθῇ διὰ μιᾶς ραγδαίας αὐξήσεως τῆς ἐγχωρίου ἀποταμιεύσεως ἢ τοῦ πληθυσμοῦ.

3.4 Ἡ ὑπόθεσις παραγωγῆς τῶν προϊόντων ὑπὸ συνθήκας «σταθερῶν ἀποδόσεων» καὶ μὴ ὑπάρξεως «ἐξωτερικῶν οικονομιῶν καὶ ἀρνητικῶν τοιούτων»

Ἡ ἐπέκτασις μιᾶς οικονομικῆς μονάδος δημιουργεῖ ὠρισμένας θετικὰς ἐπιδράσεις, τόσον ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντός της, αἱ ὁποῖαι εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸν ὄρον «ἐξωτερικαὶ οικονομίαι» (External Economies of Scale) ⁴⁶, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ της μηχανισμοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸν ὄρον «ἐσωτερικαὶ οικονομίαι» (Internal Economies of Scale) ⁴⁷. Πολλάκις ἡ ἐπέκτασις τῆς οικονομικῆς μονάδος συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ὠρισμένων ἀρνητικῶν ἐπιδράσεων, ἐκδηλουμένων τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικόν της ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν της περιβάλλον. Αἱ ἐπιδράσεις αὗται εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸν ὄρον «ἀρνητικαὶ οικονομίαι» (Diseconomies), ὅπως λ.χ. ἡ μόλυνσις τοῦ περιβάλλοντος, ἡ ὑπερφόρτωσις τῶν δικτύων ἡλεκτρισμοῦ καὶ τηλεπικοινωνιῶν, ἡ συμφόρησις τῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν κλπ.

Ἡ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου ὑποθέτει ὅτι ἡ παραγωγή τῶν προϊόντων λαμβάνει χώραν ὑπὸ συνθήκας «σταθερῶν ἀποδόσεων». Τοῦτο σημαίνει ὅτι καθὼς αὐξάνεται ἡ ποσότης ὧλων τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς κατὰ ἴσας ἀναλογίας, θὰ αὐξάνεται καὶ ἡ παραγωγή κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν. Μὲ ἄλλους λόγους δὲν ἐπιτυγχάνει ἡ ἐπιχείρησις ἢ ἡ οικονομικὴ μονὰς καμμίαν ἐξοικονόμησιν συντελεστῶν παραγωγῆς αὐξάνουσα τὴν ποσότητα τῶν παραγομένων ὑπ' αὐτῆς μονάδων. Βεβαίως ἡ ἀνωτέρω ὑπόθεσις μᾶς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ συγκεντρώσωμεν ὅλην τὴν προσοχήν μας εἰς τὴν σχέσιν ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἀναλογιῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς

46. Αὗται δημιουργοῦνται τόσον ἐξ αἰτίας τῆς ἀναπτύξεως ἐνὸς βιομηχανικοῦ κλάδου, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ κλάδου τούτου εἰς ὅλα τὰ στάδια τῆς παραγωγῆς τοῦ προϊόντος.

47. Ἡ κυρία αἰτία δημιουργίας «οικονομιῶν κλίμακος» εἶναι ἡ τεχνικὴ ὑπεροχὴ ὠρισμένων κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν ἔναντι τῶν ἄλλων κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν.

αποδόσεώς των, χωρίς να ἐνοχλούμεθα σοβαρῶς ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἐθνικῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν ἢ τοῦ μεγέθους τῆς παραγωγικότητός των ἢ τῆς δυνατοῦτος ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεώς των. Σήμερον ὁμως εἶναι δυνατὴ ἡ «μαζικὴ παραγωγή»⁴⁸ προϊόντων, ἡ ὁποία παρέχει τὴν δυνατότητα εἰς τὴν παράγουςαν μονάδα νὰ παράγῃ ὑπὸ συνθήκας «αὐξανομένων ἀποδόσεων»⁴⁹, ἐκμεταλλευομένη τὰς δημιουργουμένας «ἐσωτερικὰς οἰκονομίας»⁵⁰.

Ἡ ἰδία Θεωρία ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἀσχοῦν ἐπὶ τοῦ ὄγκου τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Καὶ ὁμως, ὅταν οἱ παραγωγοὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ὑπαρξίν ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν, κατέχουν ἐν πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἱκανὸν νὰ τὰς ἀντισταθμίσῃ ὑψηλὰς δαπάνας ἐργασίας, ἢ ἐν μειονέκτημά των ἔναντι τῶν ἀνταγωνιστῶν των λόγῳ δυσμενοῦς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ ὥς ἐκ τούτου ὑψηλῶν μεταφορικῶν ἐξόδων. Καὶ ἀπαξ ὁ βιομηχανικὸς κλάδος ἢ ἡ ἐπιχειρήσις διαπιστώσῃ τὴν ὑπαρξίν οἰκονομιῶν, εὐρίσκεται εἰς μίαν πλεονεκτικὴν θέσιν ἔναντι τῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων ἡ διατήρησις ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς περαιτέρω ἐκμεταλλεύσεώς των.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν εἶναι δυνατόν ἐπίσης νὰ δώσῃ εἰς μίαν χώραν τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀποκτήσεως ἐνὸς συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος ἔναντι τῶν ὑπλοίπων, τὸ ὁποῖον ἐστὲρ εἶτο προηγουμένως. Ἐν ἀρκετὰ μεγάλο τμῆμα τοῦ ἐμπορίου βιομηχανικῶν προϊόντων τῶν Δυτικῶν χωρῶν στηρίζεται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεμελίου. Αἱ μεγάλαι ἐξαγωγαὶ ὑαλίνων πιάτων τοῦ Βελγίου, αἱ Δανέζικαι μηχαναὶ σκαφῶν καὶ τὰ ἡλεκτρικὰ ἐφόδια τὰ ὁποῖα ἐξάγει ἡ Μ. Βρεττανία στηρίζονται ἐπὶ τοῦ πλεονεκτήματος τὸ ὁποῖον τοὺς παρέχει ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν. Ἀκόμη καὶ ἡ πλεονεκτικὴ θέσις τῆς Γερμανικῆς χημικῆς βιομηχανίας ἔναντι τῶν ἄλλων χωρῶν

48. Οἱ οἰκονομολογοὶ οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὰ προβλήματα τῶν ὑποαναπτύκτων χωρῶν δίδουν μεγάλην βαρύτητα εἰς τὰς δυνατότητας ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομιῶν ἐξ αἰτίας τῆς μαζικῆς παραγωγῆς. Ἰπάρχει ἀρκετὴ οἰκονομικὴ βιβλιογραφία ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Βλ. σχετ. *Graham, F.*, "Some Aspects of Protection Further Considered", *Quarterly Journal of Economics*, Vol. XXXVII (Feb. 1923), σελ. 199 - 227.

49. Διὰ τὴν σημασίαν τῶν «αὐξανομένων ἀποδόσεων» διὰ τὰς ὑποαναπτύκτους χώρας βλ. *Kindleberger, C.*, *Economic Development*, 2nd ed. (N. York, McGraw-Hill, Inc., 1965), κεφ. 9.

50. Τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην τὴν ἀπασχόλησεν ἀρκετὰ τὸ πρόβλημα τῆς συμφωνίας «συνθηκῶν τελείου ἀνταγωνισμοῦ» καὶ ὑπάρξεως δυνατοτήτων παραγωγῆς ὑπὸ συνθήκας φθινόντων ἐξόδων λόγῳ ὑπάρξεως τῶν «οἰκονομιῶν». Ὁ Negishi γράφει: «Once economies of scale are introduced into the model; however, one must face the old dilemma of the inconsistency of the assumption of perfect competition, on one hand, and the existence of diminishing marginal and or average costs, on the other». *Negishi, T.*, *General Equilibrium Theory and International Trade* (Amsterdam, North - Holland Publishing Co., 1972).

ὀφείλεται κατὰ ἓν μέγα ποσοστὸν ⁵¹ καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τεχνικῶν μεθόδων μαζικῆς παραγωγῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν οἰκονομιῶν.

3.5 Ἡ ὑπόθεσις τῆς μὴ ὑπάρξεως μεταφορικῶν ἐξόδων

Ὑπάρχει τάσις ἡ Θεωρία τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου νὰ ἀγνοῇ τὰς δαπάνας μεταφορᾶς τῶν προϊόντων ἐκ τῆς μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην ἢ ἐκ τοῦ τόπου παραγωγῆς εἰς τὸν τόπον καταναλώσεως. Αἰδονται πολλοὶ ἐξηγήσεις δι' αὐτό ⁵². Τὸ γεγονός δὲμος εἶναι ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη, τῆς θεωρίας ὅτι τὰ ἐξοδα μεταφορᾶς εἶναι ἴσα μὲ μηδέν, προεκάλεσε καὶ προκαλεῖ σοβαρὰς ἐπικρίσεις τῆς Θεωρίας. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, ἐφ' ὅσον τὰ ἀκριβῶς ἴδια προϊόντα, παραγόμενα εἰς ἐργοστάσια εὐρισκόμενα εἰς διαφορετικὰ μέρη εἴτε τῆς ἰδίας χώρας εἴτε τῆς ὑψηλίου, θεωροῦνται ὡς διαφορετικὰ προϊόντα εἰς τὸ κοινὸν καταναλωτικὸν κέντρον ὅπου ἔρχονται διὰ νὰ διατεθοῦν λόγῳ τῶν διαφορετικῶν των τιμῶν, ὀφειλομένων εἰς τὰς δαπάνας μεταφορᾶς μὲ τὰς ὁποίας ἕκαστον ἐπεβαρύνθη.

Τὰ μεταφορικά ἐξοδα ἐμπνδίζουσι τὴν πλήρη ἐξίσωσιν τῶν τιμῶν, τῇ ὁποίᾳ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον εἰς τὴν ἀπουσίαν των ἤτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ. Ἡ παρουσία των δὲμος ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν νὰ εἶναι ὑψηλότεραι εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι τὰ εἰσάγουσι ἀπὸ ὅ,τι εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι τὰ ἐξάγουσι διὰ τοῦ ποσοῦ τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων. Συνέπεια τούτου εἶναι ὁ περιορισμὸς τοῦ ὅγκου τῶν ἀνταλλασσόμενων ἀγαθῶν. Μόνον τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα, παρὰ τὴν ἐπιβάρυνσίν των μὲ τὰ μεταφορικά ἐξοδα, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι εὐθηνότερα ἐκείνων τὰ ὁποῖα παράγονται εἰς τὴν ἐγγύριον ἀγοράν, εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου. Ὅλα τὰ ἄλλα θὰ παράγονται ἐπιτοπίως. Τοιουτοτρόπως μειώνεται σημαντικῶς ἡ διεθνῆς εἰδίκευσις παραγωγῆς ἀγαθῶν. Μὲ τὸν φυσικὸν προστατευτισμὸν, τὸν ὁποῖον παρέχουσι αἱ δαπάναι μεταφορᾶς εἰς τὰ ἐγγύρια προϊόντα, ἓν μέγα πλῆθος ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα παράγονται τοπικῶς ἔρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

51. Κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν ὀφείλεται εἰς τὰς τεραστίας ἐπενδύσεις εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, καθὼς καὶ εἰς τὴν τρομερὰ καταπληκτικὴν εἰδίκευσιν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ κλάδου.

52. Ὁ J. Viner γράφει σχετικῶς: "But abstraction from transportation costs is also a common feature of the exposition of the theory of trade in a single market — 'closed economy' — and such abstraction does not appear to be logically less permissible in the one case than in the other not with standing moreover, the common assumption that transportation costs are relatively much more important in foreign than in domestic trade, it is by no means clear that such is the general situation". Viner, J., *Studies in the Theory of International Trade* (N. York, A. M. Kelly - publisher, 1965), p. 467.

Τὸ κύριον σημεῖον τῆς ὑποθέσεως εἶναι ὅτι ἂν καὶ ὁποιαδήποτε χώρα παράγῃ καὶ ἐξάγῃ, βάσει τοῦ Νόμου τοῦ Συγκριτικοῦ Πλεονεκτητήματος, ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν των τὸν ἐν ἀφθονίᾳ εὐρισκόμενον συντελεστήν τῆς παραγωγῆς, τὰ μεταφορικὰ ἐξοδα τροποποιοῦν τὸν νόμον καὶ κατευθύνουν κατὰ ἓν μέγα ποσοστὸν τὸ τί θὰ παραχθῇ καὶ τὸ τί θὰ ἐξαχθῇ. Τοιοῦτοτρόπως, ἐὰν ἡ παραγωγὴ τῶν ἀγαθῶν ἀπαιτῇ κυρίως τοὺς συντελεστάς ἔδαφος καὶ ἐργασία, τότε θὰ πρέπει τὰ ἐργοστάσια νὰ ἰδρυθοῦν εἰς τὰς χώρας ὅπου οἱ ἐν λόγῳ συντελεσταὶ ἀφθονοῦν, ἐνῶ ἐὰν ἡ παραγωγὴ ἀπαιτῇ κυρίως τὸν συντελεστήν κεφάλαιον, τότε θὰ πρέπει τὰ ἐργοστάσια νὰ ἰδρυθοῦν εἰς τὰς χώρας ὅπου ἀφθονεῖ τὸ κεφάλαιον. Τὰ μεταφορικὰ ἐξοδα παίζουν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεως, ἐὰν αἱ ἀκατέργαστοι πρῶται ὕλαι θὰ πρέπει νὰ μεταφέρονται εἰς τὰς πλουσίας χώρας πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ παραγωγὴν τελικῶν προϊόντων ἢ ἐὰν τὸ κεφάλαιον θὰ πρέπει νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τοὺς τόπους παραγωγῆς τῶν πρώτων ὑλῶν. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἄλλην μίαν σημαντικὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὰ μεταφορικὰ ἐξοδα ἀποτελοῦν ἐν οὐσιῶδες χαρακτηριστικόν, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ περιλαμβανῇ κάθε προσπάθειαν ἐξηγήσεως τῆς τοποθεσίας τῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς εἰδικεύσεως ἐκάστης χώρας εἰς τὴν παραγωγὴν ὀρισμένων ἀγαθῶν καὶ τῆς χαράξεως τῆς πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

Τέλος, θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας κατὰ τὰς ὁποίας ἔχομεν χώρας ἀνίσως προικισμένας μὲ συντελεστάς παραγωγῆς — εἰς πρώτας ὕλας, κεφάλαιον, μορφωμένην ἐργασίαν, πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς, πηγὰς ἐνεργείας —, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ ὑποαναπτύκτων χωρῶν, εἶναι δυνατόν νὰ ἐπικρατοῦν διαφοραὶ εἰς τὰς τιμὰς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὰ μεταφορικὰ ἐξοδα θὰ ἔχουν ὡς κύριον ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τοῦ ὄγκου τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ βαθμοῦ εἰδικεύσεως ἐκάστης χώρας.

3.6 Ἡ ὑπόθεσις ἐλλείψεως περιορισμῶν ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου

Εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων, ὅστις διαδραματίζει ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον καὶ τὸν ὁποῖον ἡ Θεωρία τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου φαίνεται νὰ ἀγνοῇ, εἶναι ὅτι ὁ πραγματικὸς ὄγκος τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν ἐπηρεάζεται εἰς πολὺ μεγάλον βαθμὸν ὑπὸ τῶν δασμῶν (Tariffs) καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ἄλλων περιορισμῶν. Ἡ Κλασσικὴ Θεωρία ἦτο ὑπὲρ τοῦ φιλελευθερισμοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διανοηθῇ τὴν ὑπαρξίν περιορισμῶν. Καὶ ὁμως οἱ δασμοὶ εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ οὐσιωδέστερα μέρη τῆς οἰκονομικῆς βιβλιογραφίας περὶ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ἕνας λόγος εἶναι ὅτι ὁ δασμὸς εἶναι ἐν εὐκόλοπροσδιόριστον σημεῖον, τὸ ὅποιον μᾶς δεικνύει τὴν λειτουργίαν κάποιος θεωρίας. Ἡ κυρία ὁμως αἰτία εἶναι ὅτι οἱ δασμοὶ ἀποτελοῦν ἐν ὄργανον ἐλέγχου καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τοὺς χρόνους τῶν ἐμποροκρατῶν.

Σήμερον υπάρχει πλήθος ειδών και τεχνασμάτων με τα όποια προσπαθούν τα διάφορα κράτη να προστατεύσουν την εγχώριον παραγωγήν από τον διεθνή ανταγωνισμόν. Πλήν των δασμών, ολίγινες είναι τα κλασσικόν δπλον άσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς, αναφέρονεν τὰς έπιχορηγήσεις πρὸς τοὺς παραγωγούς (Production Subsidies), τὰς έπιδότησεις τῶν εξαγωγίμων προϊόντων (Export Subsidies), τὰς ειδικὰς εισφορὰς ἐπὶ τῶν εισαγομένων προϊόντων, φορολογικὰς διευκολύνσεις καὶ ἀπαλλαγὰς πρὸς τὰς εγχωρίους βιομηχανίας, διοικητικὸν προστατευτισμὸν κ.ά.

Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ παρεμπόδισις έπιτεύξεως τοῦ μεγίστου δυνατοῦ ὀφέλους ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ διεθνoῦς εμπορίου καὶ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἐνίοτε, ὅλα τὰ μνημονευθέντα ἀνωτέρω εἶδη προστατευτισμοῦ ἐπιβάλλονται με ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν ἐπηρεασμὸν τοῦ ὅγκου τῶν εισαγωγῶν. Ὑπάρχουν ὅμως ἀρκετὰ παραδείγματα ἐπιβολῆς των διὰ λόγους τελείως διαφόρους, ὅπως χάριν αὐξήσεως τῶν ἐθνικῶν πόρων, στρατιωτικούς, πολιτικούς, άσκήσεως διπλωματικῆς πιέσεως κλπ. Βεβαίως καὶ εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις τὸ ἔμμεσον ἀποτέλεσμα παραμένει τὸ αὐτό: Περιορισμὸς τοῦ ὅγκου τοῦ διεθνoῦς εμπορίου καὶ κυρίως τῶν εισαγωγῶν.

3.6.1 Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς άσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς

Τὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς άσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς εἶναι ἀρκετὰ καὶ ἔχουν στενὴν σχέσηιν με τὴν άσκησιν πολιτικῆς εξωτερικοῦ εμπορίου. Ἀναφέρονεν μερικὰ ἐξ αὐτῶν⁵³.

- α. Τὸ ἐπιχειρήμα τῆς ἰσοζυγίσεως τοῦ ἰσοζυγίου Πληρωμῶν⁵⁴. Ἡ χρῆσις τοῦ δικαιώματος ἐπιβολῆς δασμῶν βοηθεῖ τὴν ἐκάστοτε κυβέρνησιν νὰ περιορίσῃ τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου

53. "Ἄλλα ἐπιχειρήματα τὰ ὅποια ὑφίστανται ἀλλὰ δὲν θὰ ἐξετασθοῦν διὰ λόγους οἰκονομίας χώρου εἶναι: τὸ ἐπιχειρήμα τῆς προστασίας ὠρισμένων κατηγοριῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἢ ὠρισμένων ἐπαγγελμάτων, ὅπως τῆς προστασίας τῶν γεωργῶν (βλ. σχετ. Haberler, G., ἔ.δ., σελ. 240), τὸ ἐπιχειρήμα τῆς δημιουργίας συνολικῆς προτιμήσεως πρὸς τὰ προϊόντα τῆς εγχωρίου βιομηχανίας (βλ. σχετ. Staley, C., ἔ.δ., σελ. 126), τὸ ἐπιχειρήμα τῆς άσκήσεως πολιτικῆς «ἀντιντάμπινγκ» (βλ. σχετ. Staley, C., ἔ.δ., σελ. 124), τὸ ἐπιχειρήμα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως (βλ. σχετ. Haberler, G., ἔ.δ., σελ. 242 καὶ Staley, C., ἔ.δ., σελ. 126) καὶ τὸ ἐπιχειρήμα τοῦ περιορισμοῦ διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῶν δασμῶν τῶν διαστρεβλώσεων τῆς ἀγορᾶς (βλ. σχετ. Ellsworth, P., The International Economy, London, The MacMillan Company, 1969, σελ. 259).

54. Galbraith, J., "The Balance of Payments: A Political and Administrative View", The Review of Economics and Statistics, Vol. XLVI, No 2 (May 1964), σελ. 120 καὶ Johnson, H., Money, Trade and Economic Growth (London, George Allen and Unwin, Ltd., 1962), σελ. 26.

πληρωμῶν περιορίζοντας τὸν ὄγκον τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν.

β. Τὸ ἐπιχείρημα αὐξήσεως τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους ⁵⁵. Εἶναι ἴσως τὸ κλασσικώτερον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς δασμῶν ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν, ἴσως καὶ τὸ ἀρχαιότερον τοιοῦτον. Τὸ κράτος διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξασφαλίζει ἓν σημαντικὸν ποσόν, τὸ ὅποῖον τοῦ ἐπιτρέπει τὴν καλυτέραν ἱκανοποίησιν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του.

γ. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀνακατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ⁵⁶. Τὸ κράτος ἐπιβάλλοντας δασμοὺς ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν καὶ κυρίως ἐπὶ τῶν καταναλωτικῶν καὶ πολυτελείας, ἅτινα προορίζονται νὰ ἱκανοποιήσουν ἀνάγκας τῶν εὐπορωτέρων μᾶλλον κοινωνικῶν τάξεων, ἀφαιρεῖ ἀγοραστικὴν δύναμιν ἐκ τῶν τελευταίων, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν βοηθημάτων, ἐπιδομάτων καὶ παρομοίων διοχετεύει εἰς τὰς πτωχοτέρας κοινωνικὰς τάξεις. Οὕτως, ἐκτὸς τῆς ἐπιδιωκομένης ἀνακατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, ἐπιτυγχάνει τὸν ἔμμεσον προσανατολισμὸν τῆς καταναλώσεως καὶ τῶν εἰσγωγῶν.

δ. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης ⁵⁷. Εἶναι ἐπιχείρημα τὸ ὅποῖον δρᾷ πρὸς δύο κατευθύνσεις. Πρῶτον, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἐξαγωγῶν, μετὰ τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξάγονται πρῶται ὕλαι ἀπαραίτητοι διὰ τὰς ἐγχωρίους ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς ἀγαθῶν ἐθνικῆς ἀμύνης (ἱματισμός, πολεμοφόδια, ἄρματα, ἀεροπλάνα κλπ.) καὶ δεύτερον, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν εἰσγωγῶν, μετὰ τὴν ἔννοιαν

55. Ὁ Haberler διακρίνει τοὺς δασμοὺς εἰς δύο κατηγορίας. Πρῶτον, εἰς δασμοὺς ἐπιβαλλομένους μετὰ σκοπὸν τὴν προστασίαν τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς (Protective Duties) καὶ δεύτερον, εἰς δασμοὺς ἐπιβαλλομένους μετὰ σκοπὸν τὴν αὐξήσιν τῶν κρατικῶν ἐσόδων (Revenue Duties). *Haberler, G., ἑ.ἑ., σελ. 237.*

56. *Staley, C., ἑ.ἑ., σελ. 123.*

57. Βλ. σχετ. *Heller, R., International Trade*, 2α ἔκδοσις (N. Jersey, Prentice-Hall, Inc., 1973), σελ. 163 καὶ *Haberler, G., ἑ.ἑ., σελ. 239.* Ὑπάρχει ἐπίσης μία πολὺ καλὴ συζήτησις ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ *Black, J., "Arguments for Tariffs"*, *Oxford Economic Papers*, XI, No 2 (June 1959), σελ. 191 - 208.

ἐπιβολῇ δασμῶν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας παραγωγῆς προϊόντων, τὰ ὅποια χρειάζονται αἱ ἐνοπλοι δυνάμεις, ὥστε νὰ περιορίζε-ται εἰς τὸ ἐλάχιστον ἡ ἐξάρτησις τῆς χώρας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

ε. Τὸ ἐπιχείρημα ὑποστηρίξεως τῆς ἐγχωρίου ἀπασχολήσεως ⁵⁸. Πολλάκις ἄνευ τῆς ἐπιβολῆς τῶν δασμῶν τὰ ξένα προϊόντα ἀνταγωνιζόμενα ἐπιτυχῶς λόγῳ χαμηλοτέρου κόστους τὰ ἐγχωρίως παραγόμενα ἐκτοπίζουν σιγὰ-σιγὰ τὰ τελευταῖα ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀγορῶν, μὲ ἀτοτέλεσμα τὴν δημιουργίαν ἀνέργων. Οἱ τελωνιακοὶ φραγμοὶ προστατεύουν τὰ ἄτομα τοιούτων ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὸ νὰ χάσουν τὴν ἐργασίαν των, ἀσχετῶς ἐὰν τὸ σύνολον ἐπιβαρύνεται δι' αὐτὸ μὲ ὑψηλοτέραν δαπάνην ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν του. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἐκάστη ὁμὰς ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς χώρας.

στ. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς νηπιακῆς βιομηχανίας ⁵⁹. Ἴσως τὸ μόνον ὀρθόδοξον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς ⁶⁰. Εἶναι ἐπόμενον ἓνας νέος βιομηχανικὸς κλάδος ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἀνδρωθῇ, εἰς μίαν μάλιστα καθυστερημένην ἢ ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν, νὰ ἔχῃ ἀνάγκην κάποιας προστασίας, ἣ ὅποια θὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὰ πρῶτα του τουλάχιστον βήματα νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν τεχνολογικὴν ὑπεροχὴν τῶν ἀντιπάλων του τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν, τὴν ἀφθονίαν κεφαλαίων των, τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐμπειρικὴν κατάρτισιν τῶν στελεχῶν των καὶ τὴν ὀργανωμένην διείσδυσίν των

58. Staley, C., *ἑ.ἀ.*, σελ. 123.

59. Βλ. σχετ. Heller, R., *ἑ.ἀ.*, σελ. 164, Haberler, G., *ἑ.ἀ.*, σελ. 207 - 208 καὶ Staley, C., *ἑ.ἀ.*, σελ. 125.

60. Εἰς τὰς Η.Π.Α. ἐχρησιμοποιήθη τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν οἰκονομικῶν A. Hamilton ἐπὶ προεδρίας G. Washington καὶ ὑπὸ τοῦ H. C. Carey. Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ κύριος ὑποστηρικτὴς τοῦ ἐπιχειρήματος ἦτο, ὡς γνωστόν, ὁ F. List. Ὁ J. S. Mill ἀναγνωρίζει τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπιχειρήματος. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Marshall, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐπηρεασθῇ ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ τοῦ Carey. Οἱ Pigou, Taussig, Viner καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ σύγχρονοι παραδέχονται ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ βοηθήσῃ ἡ ἀσκήσις προστατευτικῆς πολιτικῆς ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἀλλὰ ἰσως καὶ ὁλοκληρῶς τοῦ βιομηχανικοῦ κλάδου.

εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς. Ἄνευ τοῦ προστατευτισμοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν πίεσιν καὶ ὑπεροχὴν τῶν ἀντιπάλων του καὶ αἱ προσπάθειαι θὰ ἀποβοῦν ἀνώφελοι. Μαζὶ μὲ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐλπίδων δι' ἓν καλύτερον μέλλον, τὰς ὁποίας εἶχον ἐπιθέσει κυβερνῶντες καὶ κυβερνῶμενοι εἰς τὸν ἰδρυόμενον κλάδον, θὰ χαθοῦν καὶ πολῦτιμοι συντελεσταὶ παραγωγῆς, οἱ τόσον ἀπαραίτητοι ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς χώρας. Δυστυχῶς ὁμοῦς πολλὰκις πίσω ἀπὸ τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο καλύπτονται μεγάλαι ἐταιρεῖαι τῆς ἀλλοδαπῆς, αἱ ὁποῖαι διὰ μέσου τῆς θυγατρικῆς ἐπιχειρήσεως τὴν ὁποίαν ἰδρύουν εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην χώραν προσπαθοῦν μετὰ τὴν ἀνδρωσίν της νὰ κυριαρχήσουν μονοπωλιακῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν. Οὕτω, ἀντὶ νὰ ἐπιδιώξουν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ὑποκατάστασιν τῶν μέχρι τοῦδε εἰσαγομένων ποσοτήτων δι' εὐθηνότερων καὶ καλυτέρων ἀγαθῶν παραγομένων ἐπιτοπίως ὑπὸ ἐγχωρίων ἐργατικῶν χειρῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν αὐξησιν τῶν ἐξαγωγῶν ὥστε νὰ ἀνακουφίσουν τὸ δεινῶς δοκιμαζόμενον ἰσοζύγιον πληρωμῶν τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας καὶ ἐμμέσως νὰ τὴν ἀποζημιώσουν διὰ τὰς μέχρι τοῦδε θυσίας πρὸς αὐτάς (φορολογικὰς ἀπαλλαγὰς, ἐπιδοτήσεις κ.ἄ.), προσπαθοῦν νὰ ἐπιβάλλουν ἓν στυγνὸν μονοπώλιον ἐξάγοντας συγχρόνως μὲ διάφορα προσχήματα (ἀμοιβὴ τεχνικῶν βοθητῶν, ἐξαγορὰ σημάτων κλπ.) τὰ κέρδη.

3.6.2 Τὸ κόστος τῶν δασμῶν καὶ τῶν ἄλλων περιορισμῶν εἰς τὴν χώραν ποὺ ἐπιβάλλονται

Τὰ ὀφέλη τὰ ὁποῖα ἀποκομίζει ἐκάστη χώρα ἐκ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ πόσον διαφέρουν αἱ σχέσεις τῶν τιμῶν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς προτιμῆσεως ἐκάστης χώρας πρὸς τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθοῦν εὐθηνότερα εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Μεγάλα κράτη, ὅπως αἱ Η.Π.Α., λόγῳ τοῦ μεγάλου μεγέθους τῶν ἀγορῶν τὰς ὁποίας διαθέτουν, ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιτύχουν μέγαν βαθμὸν εἰδικεύσεως, καὶ ὥς ἐκ τούτου τὸ διεθνὲς ἐμπόριον δὲν προσφέρει καὶ πολλὰ ἀπὸ ἀπόψεως πληρεστέρας καὶ καλυτέρας ἱκανοποιήσεως τῆς ἐγχωρίου ἀγορᾶς. Ὅλα ὁμοῦς τὰ μικρὰ κράτη, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ μικροῦ μεγέθους τῶν ἀγορῶν τὰς ὁποίας διαθέτουν, ἀδυνατοῦν νὰ ἐπιτύχουν ὑψηλὸν βαθμὸν εἰδικεύσεως, καὶ ὥς ἐκ τούτου τοὺς εἶναι μᾶλλον ἀδύνατον νὰ ἱκανοποιήσουν ὅλας τὰς ἀνάγ-

κας τῶν πολιτῶν των. Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ἔρχεται νὰ καλύψῃ τὸ κενὸν τοῦτο καὶ βοηθεῖ τὰ μικρὰ κράτη νὰ ἐπιτύχουν τὴν καλυτέραν, πληρεστέραν καὶ εὐθηνότεραν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν.

Εὐνόητον ὅμως εἶναι ὅτι οἱ δασμοὶ καὶ οἱ ἄλλοι περιορισμοί, οἱ τιθέμενοι ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, στεροῦν ἐκ τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐπιβάλλουν, τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἱκανοποιήσουν πληρέστερον, ποιοτικῶς καλύτερον καὶ εὐθηνότερον τὰς ἀνάγκας των. Τὸ βασικώτερον συνήθως κόστος, τὸ ὁποῖον θὰ ὑποστῇ μία χώρα ἐκ τῆς ἐπιβολῆς ὧν αὐτῶν τῶν περιορισμῶν, εἶναι ἡ μείωσις τῆς εὐμαρείας (welfare) τῶν κατοίκων της.

Ἐπιπροσθέτως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, ἐνῶ τὸ κόστος ἐκ τῆς ἐπιβολῆς τῶν περιορισμῶν ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου θὰ τὸ ὑποστῇ τὸ σύνολον τῆς χώρας, τὰ ὀφέλη τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς θὰ τὰ ἀπολαύσῃ μία μικρὰ συνήθως μερίς, ἡ ὁποία εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις τὰ χρησιμοποιεῖ κατὰ ἕναν ἀνορθόδοξον τρόπον.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

4.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις

Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὑπῆρχε πάντοτε δι' ὅλας τὰς οἰκονομίας. Οἱ κάτοικοι ἐκάστης χώρας εἰργάζοντο συστηματικῶς διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, τὴν βελτίωσιν τῶν παραγομένων προϊόντων, τὴν ἐλαχιστοποίησιν τῆς δαπάνης ἀποκτήσεώς των καὶ τὴν ἐξεύρεσιν δικαιότερου τρόπου κατανομῆς τῶν προϊόντων μεταξὺ των. Βεβαίως, δὲν ἐπετυγχάνετο συνεχῆς οἰκονομικὴ ἀνθesis καὶ εὐημερία, πλὴν ὅμως διεπιστοῦτο μία συνεχῆς τάσις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ πορεία τῆς οἰκονομίας δὲν εἶχε πάντοτε χαρακτῆρα ἀνιόντα, ἀλλὰ διέγραφε κυκλικὰς διακυμάνσεις. Διὰ μέσου ὅμως τῶν διακυμάνσεων τούτων τελικῶς ἐξησφαλίζετο αὐξήσις τῆς παραγωγῆς καὶ πτωσίς τοῦ κόστους παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν, σκοποὶ οἵτινες συνέβαλον εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς εὐημερίας τῶν ἀνθρώπων. Οὕτως ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἐπιδιωκομένη οἰκονομικὴ πρόοδος.

Σήμερον ἡ ἐπίτευξις τῆς οἰκονομικῆς προόδου ἐπιδιώκεται βάσει ἐπιστημονικῶν δεδομένων, ἅτινα κατευθύνουν τουλάχιστον εἰς τὰς βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμένας οἰκονομίας τὰς κυβερνήσεις τῶν χωρῶν εἰς τὴν χάραξιν ὀρθῆς πολιτικῆς οἰκονομικῆς προόδου. Τὸ παράδειγμα τῶν ἀνεπτυγμένων οἰκονομιῶν ἀκολουθοῦν ἄλλοτε μὲ βραδὺν καὶ ἄλλοτε μὲ ἐντατικώτερον ρυθμὸν καὶ αἱ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμέναι χώραι, ἐπιδιώκουσαι καὶ αὐταὶ τὴν ἐπίτευξιν ὅσον τὸ δυνατόν ὑψηλοτέρων ρυθμῶν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἵνα τὸ ταχύτερον ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῶν οἰκονομικῶν ἀδιεξόδων καὶ προσφέρουν εὐτυχεστέρας ἡμέρας εἰς τοὺς λαοὺς των.

4.2 Ἐννοια καὶ σημασία τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως

Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ δοθῇ ἕνας ἀκριβὲς ὁρισμὸς σχετικῶς μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Τὸ πλῆθος τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν μὲ τὰς ὁποίας εἶναι προικισμένοι διάφοροι χώροι τοῦ κόσμου, τὰ οἰκονομικὰ συστήματα ἅτινα ἐπικρατοῦν, ἡ οἰκονομικὴ διάρθρωσις ἐκάστης χώρας, τὰ διάφορα ἐκπολιτιστικὰ ἐπίπεδα εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται αἱ διάφοροι ἐθνικαὶ ομάδες, ἡ ποικιλία τῶν θεσμολογικῶν καὶ νομικῶν πλαισίων ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται δρᾶς αἱ ἐθνικαὶ ομάδες, καθὼς καὶ αἱ ἄπειροι διαφοραὶ εἰς τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον ζωῆς τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων ἐμποδίζουν κάθε προσπάθειαν προσδιορισμοῦ ἑνὸς καὶ μόνου κριτηρίου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου νὰ

είναι δυνατή ή κατάταξις τῶν χωρῶν εἰς ἀνεπτυγμένας καὶ ὑποαναπτυκτοὺς ⁶¹. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας γίνονται προσπάθειαι προσδιορισμοῦ τῆς ἐννοίας τῇ βοηθείᾳ περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς δεικτῶν, ἡ διάκρισις ἐνέχει ἄρκετὰ στοιχεῖα αὐθαιρεσίας, λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι περιλαμβάνει πολλοὺς μεταβλητοὺς παράγοντας περιγραφικοῦ μᾶλλον χαρακτήρος παρὰ ἀναλυτικοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ διαίρεσις τοῦ κόσμου εἰς δύο βασικῶς μέρη, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὰς ἀνεπτυγμένας καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὰς καθυστερημένας, εἶναι ὀλίγον ἢ πολὺ αὐθαίρετος καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον θυσιάζοντας τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν σαφήνειαν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς γνώρισμά του ἕνας ὁρισμός.

Δι' ἄρκετους οἰκονομολόγους διὰ τοῦ ὅρου «Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις» σημαίνεται ἡ πορεία τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ μίξ οἰκονομία, κατὰ τὴν ὁποίαν αὐξάνει τὸ πραγματικὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα ⁶² διὰ μίαν μακρὰν χρονικὴν περίοδον. Δι' ἄλλους σημαίνει κάτι παρόμοιον, δηλαδὴ μίαν ἀνεκτὴν αὐξησην τοῦ συνολικοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἢ τοῦ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ὑπάρχουν οἰκονομολόγοι οἱ ὅποιοι πιστεύουν ὅτι «οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις» εἶναι ἡ διαδικασία ἀλλαγῆς ⁶³ τῆς οἰκονομίας ἀπὸ ἕνα τύπον εἰς ἄλλον καλύτερον

61. Περὶ τῆς ἐννοίας «ὑποανάπτυκτος χώρα» βλέπε Viner, J., "The Economics of Development" εἰς τὸ βιβλίον *The Economics of Underdevelopment*, τῶν Agarwala, A. καὶ Singh, S. (N. York, Oxford University Press, 1963), σελ. 9 - 31.

62. Βλ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, Μ., «Σύγκρισις Ἀπόψεων Παλαιότερων καὶ Συγχρόνων Συγγραφέων περὶ Σταδίου Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως», Ἀνάπτυξιν ἐκ τοῦ Ἀρχείου Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, Τεύχος Δ', 1966, σελ. 668.

63. Συμφώνως πρὸς τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ Adelman, I., εἰς τὸ βιβλίον του *Theories of Economic Growth and Development* (Stanford, Stanford University Press), 1961, ὁ Schumpeter παρουσιάζει τὴν [ἀλλαγὴν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐνὸς

$$\text{κράτους μὲ τὴν ἐξίσωσιν: } \frac{dY}{dt} = \frac{\partial f}{\partial K} \cdot \frac{dK}{dt} + \frac{\partial f}{\partial L} \cdot \frac{dL}{dt} + \frac{\partial f}{\partial N} \cdot \frac{dN}{dt} + \frac{\partial f}{\partial S} \cdot \frac{dS}{dt} + \frac{\partial f}{\partial U} \cdot \frac{dU}{dt} \quad (1)$$

ὅπου Y = παραγωγή, t = χρόνος, K = κεφάλαιον, L = ἐργασία, S = τεχνολογία καὶ U = ποσοστὸν ἀλλαγῆς τοῦ κοινωνικοπολιτικοῦ περιβάλλοντος τῆς χώρας. Ἡ συνάρτησις παραγωγῆς κατὰ τὸν Schumpeter ἔχει τὴν γενικωτέραν μορφήν $Y = f(K, N, L, S, U)$ (1). Ἐχων ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνωτέρω ἐξίσωσιν ὁ Schumpeter, ὁ ὁποῖος σημειωτέον ἀπέδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τοὺς τεχνολογικοὺς καὶ κοινωνικοὺς παράγοντας ὡς δημιουργοὺς οἰκονομικῶν ἀλλαγῶν, ὥριζεν ὡς «οἰκονομικὴν πρόοδον» τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀλλαγῶν εἰς τὴν ἀποδοτικότητα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς [οἱ τρεῖς πρῶτοι ὅροι τῆς ἐξισώσεως (1), ἐνῶ ὡς «οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις» ὥριζε τὸ ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, τὸ ὁποῖον προήρ-
χeto ἀπὸ τεχνολογικὰς ἢ κοινωνικὰς ἀλλαγὰς (οἱ δύο τελευταῖοι ὅροι τῆς ἐξισώσεως (1))],

σελ. 95. Ὁ Ricardo ὀρίζει τὴν ἀλλαγὴν ὡς $\frac{dY}{dt} = \left(\frac{\partial f}{\partial K} + q \frac{\partial f}{\partial L} \right) \frac{dK}{dt} + \frac{\partial f}{\partial S} \cdot \frac{dS}{dt}$

και ανώτερον ⁶⁴.

Γενικότερον θα ήδυνάμεθα να είπωμεν ότι σημαίνει την πορείαν την οποίαν πρέπει ν' ακολουθήσῃ μία οικονομία δια να αποκτήσῃ ένα υψηλότερον ρυθμόν αύξήσεως του έθνικοῦ της εισοδήματος ή δια να αποκτήσῃ εν εισόδημα τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἱκανὸν καὶ ἀρκετὸν νὰ αὐτοκινῇ τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας δι' ἐν μεγάλο χρονικὸν διάστημα. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνωτέρω ὁρισμοῦ, μία χώρα καλεῖται ὑποανάπτυκτος, ἐὰν ὁ ρυθμὸς οἰκονομικῆς της ἀναπτύξεως δὲν εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλός, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς στασιμότητος ἢ ὁ ρυθμὸς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι μικρότερος ἢ ἴσος τοῦ τῆς ἐτησίας αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Δηλαδή, ἐὰν ἡ χώρα δὲν ἔχῃ φθάσει εἰς τὸ σημεῖον τῆς αὐτοδυναμού οἰκονομίας.

Διὰ πολλοὺς, τέλος, σημαίνει τὴν ἀπόπειραν γεφυρώσεως τοῦ ὕφισταμένου χάσματος, ἐν σχέσει μὲ τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα μεταξὺ τῶν θεωρουμένων ὡς ὑποαναπτύκτων χωρῶν καὶ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ὡς ἀνεπτυγμένα. Βεβαίως τὸ ἐπίπεδον ἢ τὸ ὕψος τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, ἂν καὶ παρέχῃ μέτρον τι διὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς οἰκονομικῆς προόδου μιᾶς χώρας, δὲν δίδει καμμίαν ἐξήγησιν διατί τὸ εἰσόδημα εἶναι ὑψηλὸν ἢ χαμηλόν, οὔτε καὶ διατί πραγματοποιοῦνται αἱ προσπάθειαι δι' ἀλλαγὴν. Διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν πορείαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως θὰ πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν, πέραν τοῦ ἀπλοῦ δείκτου προόδου ἢ ἐλλείψεως προόδου, εἰς τοὺς δρους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἢ εἰς τὰς συνθήκας ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ὁ δείκτης οὗτος ἢ ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος. Αἱ συνθήκαι αὗται συνίστανται ἐξ ὧν ἐκείνων τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν τὴν δυνατότητα ἐνὸς κράτους νὰ παράγῃ ἀγαθὰ καὶ ὑπηρεσίας, ὅπως αἱ φυσικαὶ πλουτοπαραγωγικαὶ πηγαὶ αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὸ κράτος, ἡ ποσότης καὶ ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν διαθέτει, τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τοῦ διαθέσιμου κεφαλαίου διὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ γεωργίαν του, καὶ τὰ θεσμολογικὰ καὶ κοινωνικοπολιτικὰ πλαίσια μέσα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ κινηθῇ ἡ ὅλη προσπάθεια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Συγκρίνοντες μίαν ἀνεπτυγμένην οἰκονομίαν, π.χ. τὴν ἀμερικανικὴν, μὲ μίαν οἰκονομίαν χώρας ἢ ὁποῖα ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑποαναπτύκτων

(2), ὅπου q = σταθερὰ μεγαλυτέρα τοῦ μηδενός. Ἐδῶ εἰς τὴν ἀλλαγὴν συμβάλλουν αἱ ἀλλαγαὶ τῶν μισθῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουν τὴν συσσώρευσιν τοῦ κεφαλαίου $\frac{dk}{dt}$, σελ. 56.

Ὁ Marx, τέλος, ὀρίζει ὡς ἀλλαγὴν $\frac{dY}{dt} = h'' \left(k', \frac{dk'}{dt}, \frac{d^2k'}{dt^2}, \dots, t \right)$ (3).

Ἐδῶ ἡ ἀλλαγὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον κατανέμεται τὸ εἰσόδημα μεταξὺ «κερδῶν» καὶ «ἐργατικῶν μισθῶν». Ὁ τρόπος κατανομῆς ἐπηρεάζει, καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ K_0 εἶναι δεδομένον, τὴν συσσώρευσιν τοῦ κεφαλαίου, ἢ ὁποῖα μὲ τὴν σειρὰν τῆς προκαλεῖ τὴν ἀλλαγὴν, σελ. 79.

64. Hirschman, A., The Strategy of Economic Development (N. Haven, Yale University Press, 1958), σελ. 51.

ή τῶν καθυστερημένων χωρῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἐνῶ ἡ ἀνεπτυγμένη εἶναι συνήθως χώρα μεγάλη εἰς ἔκτασιν, πλουσία εἰς πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς, διαθέτει ἀφθονίαν κεφαλαίων (ἴσως συσσωρευθέντων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ περασμένου αἰῶνος), διαθέτει σχετικῶς τέλεια σιδηροδρομικά, ὁδικὰ καὶ ἀεροπορικὰ δίκτυα, ἔχει σχολεῖα, πανεπιστήμια καὶ κολλέγια ἱκανὰ νὰ τῆς παράσχουν μορφωμένην ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν ἐργασίαν, διαθέτει νοσοκομεῖα καὶ κλινικὰς αἱ ὁποῖαι παρέχουν ὑψηλοῦ βαθμοῦ ὑπηρεσίας ὑγείας, ἡ κυβερνήσις τῆς εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον σταθερὰ καὶ ἀποδοτικὴ, ἡ ἐργατικὴ δύναμις τῆς εἶναι εἰς πολὺ μεγάλην ἀναλογίαν εἰδικευμένη καὶ ἡ ἰδιωτικὴ ἐπένδυσις εἶναι ἱκανὴ νὰ χρηματοδοτήσῃ τὰς πλέον ἀποδοτικὰς τεχνολογικὰς ἐφευρέσεις.

Ἀντιθέτως, ἡ ὑποανάπτυκτος χώρα εἶναι συνήθως μικρὰ καὶ σχετικῶς πτωχὴ εἰς πρώτας ὕλας, ἀν καὶ ὑπάρχουν ὠρισμένα ἐξαιρέσεις. Ὁ ρυθμὸς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου εἶναι πολὺ μικρὸς, τὸ δίκτυον συγκοινωνιῶν εἰς ἄλλα μέρη μᾶλλον ἱκανοποιητικόν (ὅπως Ἰνδίας, Ἀργεντινὴν) καὶ εἰς ἄλλα τρισάθλιον. Ἡ ἔλλειψις σχολείων, διδασκάλων καὶ ἐκπαιδευτῶν εἶναι ἀρκετὰ ἔντονος. Εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν «βιομηχανία» σημαίνει ἡ εἶναι ἡ βιοτεχνία. Αἱ μέθοδοι αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι μᾶλλον πρωτόγονοι ἢ αἱ κλασσικαί, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸ 25ετίας καὶ πλέον. Ἡ ἐργασία εἰς τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς εἶναι ἀνεκδίκευτος καὶ ὥς ἐκ τούτου μικρὰς ἀποδοτικότητος. Ἐν δὲ ἐκ τῶν πλέον βασικῶν τῆς προβλημάτων εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐπιχειρηματικῶν ταλάντων ἢ πρωτοπόρων ἐπιχειρηματιῶν, ὥς λέγει ὁ Schumpeter ⁶⁵, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀναλάβουν τὸ βάρος τῆς ὁργανώσεως τῆς ἐκβιομηχανίσεως.

Ἡ σύντομος αὕτη παρουσίασις ἐκθέτει σαφῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου «οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις».

4.3. Στάδια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως

Συμφώνως πρὸς τὴν ἄποψιν τοῦ καθηγητοῦ W. Rostow ⁶⁶, ὅλα τὰ κράτη τῆς γῆς εἶναι δυνατόν νὰ ταξινομηθοῦν εἰς πέντε κατηγορίας βαθμοῦ ἀναπτύξεως ἢ ἄλλως πῶς εἰς πέντε στάδια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ⁶⁷.

65. Βλ. Βογιατζῆ, Β., Εἰσαγωγή εἰς τὴν Θεωρητικὴν Οἰκονομικὴν (Θεσσαλονίκη, Ἄφοι Π. Σάκκουλα, 1966), σελ. 343.

66. Rostow, W., The Stages of Economic Growth (Cambridge, Cambridge University Press, 1964), σελ. 4.

67. Πολὺ πρὸ τοῦ Rostow ἠσχολήθησαν μὲ τὸ θέμα τῶν σταδίων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὁ K. Bücher (διέκρινε τὰ στάδια τῆς «οἰκιακῆς οἰκονομίας» καὶ τῆς «ἐθνικῆς οἰκονομίας»), ὁ F. List (διέκρινε πέντε στάδια, ἦτοι τὸ «στάδιον τῆς ἀγριότητος», τὸ «στάδιον τῆς ποιμενικῆς ζωῆς», τὸ «στάδιον τῆς γεωργίας», τὸ «στάδιον τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας» καὶ τὸ «στάδιον τῆς γεωργίας, βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου»), ὁ Hildebrand (διέκρινε 3 στάδια, ἦτοι τὸ «στάδιον τοῦ ἀντιπραγματισμοῦ», τὸ «στάδιον τῆς χρηματικῆς οἰκονο-

Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ στάδιον τῆς «πατροπαραδότου οἰκονομίας» (Traditional Society). Τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς οἰκονομίας ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τοῦτο τῆς ἀναπτύξεως εἶναι: πρωτόγονοι τρόποι καλλιέργειας τῆς γῆς, ἐλάχιστοι πιθανότητες αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, παντελὴς ἔλλειψις βιομηχανίας καὶ ὑπαρξίς βιοτεχνίας εἰς σπαργανώδη κατάστασιν, φεουδρχικά συστήματα διοικήσεως. Ἡ ἔκτασις καὶ ὁ ὄγκος τοῦ ἐμπορίου εἶναι τελείως ρευστὰ καὶ εὐμετέβλητα μεγέθη, ἐξαρτώμενα τόσον ἀπὸ τὰς πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς ταραχὰς ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἄρχοντος ἢ κυβερνήτου τῆς περιοχῆς νὰ παρέχῃ ἀσφάλειαν εἰς τὰς μεταφοράς. Τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων λόγῳ τῶν συχνῶν ἐπιδημιῶν καὶ πολέμων παραμένει εἰς στάσιμον κατάστασιν.

Ἐὰν παρομοιάσωμεν τὴν οἰκονομίαν μιᾶς οἰασθήποτε χώρας μὲ ἓν ἀεροσκάφος, τότε τὸ πρῶτον στάδιον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὅποιον τὸ ἀεροσκάφος εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑπόστεγον, εἴτε πρὸς ἐπισκευὴν εἴτε πρὸς συντήρησιν, εἴτε τέλος πρὸς φύλαξιν καὶ προφύλαξιν.

Δεύτερον στάδιον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὅποιον τίθενται αἱ «προϋποθέσεις διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀπογείωσιν» (The Preconditions for Take-Off). Πρόκειται διὰ τὸ στάδιον προπαρασκευῆς τῆς οἰκονομίας διὰ τὴν σχεδιαζομένην ἀλλαγὴν, δηλαδὴ νὰ παύσῃ νὰ εἶναι ὑποἀναπτύκτος καὶ νὰ γίνῃ ἀνεπτυγμένη. Ὁ Rostow γράφει: "it is the period when the preconditions for take-off are developed; for it takes time to transform a traditional society in the ways necessary for it to exploit the fruits of modern science, to fend off diminishing returns, and thus to enjoy the blessings and choices opened up by the march of compound interest"⁶⁸.

Ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ ἀεροσκάφους δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁμοιάζει μὲ τὴν θέσιν τοῦ ἀεροσκάφους εἰς τὸν χώρον σταθμεύσεως πρὸς ἀνεφοδιασμόν καὶ ἐπιβίβασιν τῶν ἐπιβατῶν ὀλίγον πρὸ τῆς ἀπογειώσεώς του.

Ἄλλοτε σιγὰ-σιγὰ καὶ ἄλλοτε μὲ ταχύτερον ρυθμόν, ἡ οἰκονομία εἰσέρχεται εἰς τὸ τρίτον στάδιον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τὸ ὅποιον, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὸν καθηγητὴν Rostow, εἶναι ἐκεῖνο τῆς ἀπογειώσεως (Take-Off). Πρόκειται ἴσως διὰ τὸ κρίσιμώτερον στάδιον ἀπὸ τὸ ὅποιον διέρχεται κάθε

μίας» καὶ τὸ «στάδιον τῆς πιστωτικῆς οἰκονομίας»), ὁ Schmoller (διέκρινε 4 στάδια, ἦτοι τὰ στάδια τῆς «κλειστῆς οἰκονομίας», «τῆς ἀστικῆς», «τῆς ἐθνικῆς» καὶ τῆς «διεθνούς οἰκονομίας»), ὁ A. Smith (διέκρινε δύο στάδια, τοῦ δευτέρου περιλαμβάνοντος πολλὰς διαβαθμίσεις. Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ στάδιον τῆς «μὴ ἀνεπτυγμένης οἰκονομίας» καὶ τὸ δεύτερον τὸ στάδιον τῆς «ἀνεπτυγμένης»), ὁ K. Marx (διέκρινε δύο στάδια, τὸ στάδιον τῶν καπιταλιστικῶν οἰκονομιῶν καὶ τὸ στάδιον τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου), ὁ C. Clark καὶ ἄλλοι. Δι' ἀναλυτικὴν μελέτην τῶν Θεωριῶν περὶ σταδίων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως βλέπε σχετικῶς: *Νεργεπόντη-Δελιβάνη, Μ.*, ἔ.ἀ., σελ. 672 - 695.

68. Rostow, W., ἔ.ἀ., σελ. 6.

χώρα επιδιώκουσα την οικονομικήν της ανάπτυξιν. Με λόγους του Rostow σημαίνει "the interval when the old blocks and resistances to steady growth are finally overcome. The forces making for economic progress which yielded limits, bars and enclaves of modern activity expand and come to dominate the society. Growth becomes its normal condition" ⁶⁹.

Τὸ ἀεροσκάφος ἔχει ξεκινήσει σιγά-σιγά καὶ κáνοντας ὠρισμένους ἐλιγμούς κατευθύνεται διὰ τὸν κεντρικὸν διάδρομον ἀπογειώσεως. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ διαδρόμου ἴσταται ἐπ' ὀλίγον. Ὁ κυβερνήτης ἐλέγχει τὰ πάντα, λαμβάνει τὰς τελευταίας ὁδηγίας ἀπὸ τὸν πύργον ἐλέγχου, εἰδοποιεῖ τοὺς ἐπιβάτας νὰ λάβουν ὠρισμένα μέτρα, ὅπως ἐκεῖνο τῆς προσδέσεως διὰ τῶν ζωνῶν ἀσφαλείας καὶ τοῦ "No smoking". Κατόπιν, ἀφοῦ δώσει εἰς τοὺς κινητήρας τοῦ ἀεροσκάφους τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ταχύτητα, ἀρχίζει τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀπογειωθῇ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον θὰ κáνη τὴν πτήσιν του μετὰ τὴν μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν. Δύσκολαι στιγμαί. Δυσμενεῖς καιρικαὶ συνθήκαι (διεθνεῖς νομισματικαὶ κρίσεις ἢ ἀνωμαλῖαι) εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν αἰτία νὰ ἀποτύχῃ ἡ προσπάθεια ἀπογειώσεως τοῦ ἀεροσκάφους καὶ νὰ συντριβῇ εἴτε εἰς τὸ ἄκρον τοῦ διαδρόμου εἴτε ὀλίγον μετὰ τὴν ἀπογείωσιν καὶ πρὶν κερδίσῃ ὕψος.

Ὁ πιλότος (κυβερνήτης τῆς χώρας) θὰ πρέπει νὰ δώσῃ τὴν κατάλληλον ταχύτητα εἰς τὴν κατάλληλὴν στιγμὴν εἰς τοὺς κινητήρας τοῦ ἀεροσκάφους (φορεῖς τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος), ὥστε οὔτε νὰ κατασπαταλήσῃ ἀσκόπως τὰ πολύτιμα καὶ περιωρισμένα καύσιμα τοῦ ἀεροσκάφους (φυσικοὺς πόρους καὶ τὰ ἐλάχιστα μέσα, ἅτινα διαθέτει ἡ οἰκονομία — κεφάλαια, εἰδικευμένη ἐργασία, ἐπιχειρηματικὰ ταλέντα κλπ.), οὔτε νὰ ἀποτύχῃ νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν βαρύτητα (οἰκονομικὰ ἀδιέξοδα καὶ προβλήματα τοῦ παρελθόντος, ὡς ἡ ὑπαρξὶς μὴ καταλλήλων νομικῶν καὶ θεσμολογικῶν πλαισίων κλπ.). Ὁ ἴδιος θὰ πρέπει νὰ δώσῃ καὶ τὴν ὀρθὴν κλίσιν εἰς τὸ ἀεροσκάφος (τὸν ὀρθὸν ρυθμὸν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως). Μεγάλος ρυθμὸς ἐπιδιωκομένης οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἴσως γίνῃ αἰτία ἀνατροπῆς τοῦ ἀεροσκάφους. Ἀντιθέτως, μικρὸς ρυθμὸς ἀναπτύξεως δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ ἀεροσκάφος νὰ κερδίσῃ συντόμως ὕψος καὶ οὕτω ὑφίσταται κίνδυνος ἀποτυχίας ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

Οἱ ἐπιβάται ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ βιάζωνται νὰ ἀπολαύσουν τὸ ταξίδι των. Θὰ πρέπει ἐπ' ὀλίγον νὰ παραμείνουν δεμένοι εἰς τὸ κάθισμά των μετὰ τὰς ζώνας ἀσφαλείας καὶ νὰ μὴ καπνίζουν. Ἐν ἐκ τῶν βασικωτέρων προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν αἱ κυβερνήσεις τῶν χωρῶν εἰς τὸ στάδιον τοῦτο οἰκονομικῆς των ἀναπτύξεως εἶναι ἡ βιασύνη τῶν πολιτῶν νὰ ἀπολαύσουν τὰ ὀφέλη

69. Rostow, W., ἑ.ἀ., σελ. 7.

ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας των ξοδεύοντας τὰ κέρδη εἰς τὴν κατανάλωσιν ἀγαθῶν πολυτελείας. Τοῦτο ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἐπικινδύνους διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀεροσκάφους καταστάσεις.

Τέταρτον στάδιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διέρχεται ἡ οἰκονομία μιᾶς χώρας πρὶν φθάσῃ εἰς ἐκεῖνο τῆς ὀριμότητος καὶ τῆς πλήρως ἀνεπτυγμένης οἰκονομίας, εἶναι ἐκεῖνο τῆς πορείας πρὸς τὴν ὀριμότητα (the drive to maturity)⁷⁰. Κατὰ τὸν Rostow, ἐντὸς ἐξήντα ἐτῶν περίπου ἀπὸ τὴν ἐναρξιν τῆς ἀπογειώσεως τῆς οἰκονομίας, θὰ πρέπει αὕτη νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ὀριμότητά της, ἡ ὁποία λαμβάνεται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πραγματοποιήσεως τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἐφεξῆς αὐτοδυναμού προόδου. Τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικά τοῦ στανδίου τούτου εἶναι ὅτι ἡ οἰκονομία κεφαλαιοποιεῖ 10 - 20% τοῦ καθαροῦ ἐθνικοῦ της εἰσοδήματος, ὅτι ἡ τεχνικὴ πρόοδος κάνει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς παραγωγῆς καὶ ὅτι ἡ οἰκονομία δύναται νὰ συναγωνισθῇ διεθνῶς τὰ ξένα προϊόντα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κόστους καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν διαθέτῃ ἡ ἰδίᾳ τὰς ἀπαραιτήτους πρώτας ὕλας⁷¹.

Τὸ ἀεροσκάφος ἐξακολουθεῖ νὰ κερδίζει ὕψος, ἀλλὰ οἱ κίνδυνοι τῶν πρώτων στιγμῶν τῆς ἀπογειώσεως ἔχουν μᾶλλον παρέλθῃ.

Τέλος, ἡ οἰκονομία φθάνει εἰς τὸ στάδιον τῆς ὑψηλῆς μαζικῆς κατανάλωσως (High Mass Consumption). Τὸ ἀεροσκάφος πλέον ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος πτήσεώς του καὶ οἱ ἐπιβάται του ἔχουν τὴν ἄνεσιν νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ ἀπολαύσουν τὸ ταξίδι των. Βεβαίως ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενον νὰ κληθοῦν εἰς ὀρισμένες προσωρινὰς θυσίας, ἐὰν «αἱ καιρικαὶ συνθήκαι» εἶναι ἀσχημαί. Πλὴν ὅμως αὐτὸ δὲν συμβαίνει συχνὰ καὶ ἡ πτήσις γίνεται μᾶλλον ἄνετα καὶ ὁμαλά.

Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ πολιτῶν μιᾶς ἀναπτυσσομένης χώρας καὶ ἐπιβατῶν ἐνὸς ἀεροσκάφους εἶναι ὅτι οἱ τελευταῖοι συναισθανόμενοι εὐκολώτερον τὸν θανάσιμον κίνδυνον τὸν ὁποῖον διατρέχουν ἐκ τυχόν καταστροφῆς τοῦ ἀεροσκάφους συμμορφώνονται εὐκολώτερον πρὸς τὰς ὀδηγίας τοῦ κυβερνήτου τοῦ ἀεροσκάφους, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ κάτοικοι τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας δυσπιστοῦν εὐκολώτερον καὶ δεικνύουν μεγαλυτέραν ἀπροθυμίαν συμμορφώσεως πρὸς τὰς ὀδηγίας τῆς κυβερνήσεως, ἀμφισβητοῦντες πολλάκις καὶ τὴν ἐκανότητα τῶν κυβερνώντων νὰ ὀδηγήσουν τὴν χώραν κατὰ τὰς κρίσιμους οἰκονομικὰς στιγμάς. Αἱ ἐπαναστάσεις εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας χώρας ὁμοιάζουν μὲ ἀεροπειρατείας.

4.4 Προβλήματα τῶν ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν

Εἰς κάθε στάδιον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὑφίστανται προβλήματα. Ἡ

70. Rostow, W., ἔ.ἀ., σελ. 9.

71. Νεργεπόντη-Δελιβάνη, Μ., ἔ.ἀ., σελ. 704.

διαφορά έγκειται εἰς τὴν σοβαρότητα, τὴν έντασιν καὶ τὸν τρόπον αντιμετώπισεώς των. Βεβαίως ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς παρουσίας δὲν εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ ἡ παρουσίασις καὶ ἡ αντιμετώπισις τῶν προβλημάτων τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, καὶ ἀκόμη πλεονεκτήματα ἡ ἐξέτασις ἐκείνων τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα σχετίζονται μετὰ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον.

Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν εἰς τὴν παρουσίασιν τῶν κεφαλαίων 4 καὶ 5, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐξετάσωμεν τὰ προβλήματα διεθνoῦς ἐμπορίου τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν καὶ τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν θὰ πρέπει νὰ ἀσκήσουν τὰ κράτη ἀντιστοίχως, θὰ ἀναφέρωμεν ἐν συντομίᾳ τὰ προβλήματα γενικῶς τῶν ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν, διότι θὰ μᾶς δώσουν μίαν εἰκόνα τοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ὁποῖου δημιουργοῦνται καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν τὰ προβλήματα διεθνoῦς ἐμπορίου εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας χώρας.

Ὡς ἀναπτυσσόμεναι χώραι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν, βάσει τῶν ὅσων ἐλέγχθησαν εἰς τὴν προηγουμένην παράγραφον, ὅσαι ἔχουν εἰσέλθῃ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀπογειώσεως ἀλλὰ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν ὠριμότητα, ἐκ τῆς ὁποίας ἀρχίζει τὸ στάδιον τῆς μαζικῆς καταναλώσεως τελειοτέρων ἀγαθῶν. Ἡ οἰκονομία ἔχει κάνει ἀρκετὰ θετικὰ βήματα πρὸς τὸ στάδιον τῆς ὠριμότητος, πλὴν ὅμως ἀντιμετωπίζει πολλὰ προβλήματα εἴτε κληρονομηθέντα ὑπὸ τοῦ παρελθόντος εἴτε δημιουργηθέντα ἐκ τῆς προσπάθειας πρὸς οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀνήκουν τὰ προβλήματα ἴσως τῶν πολιτικῶν ἀσταθειῶν καὶ συχνῶν κυβερνητικῶν ἀλλαγῶν, τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, θεσμολογικὰ καὶ νομικὰ κενὰ τοῦ παρελθόντος, τὰ ὁποῖα εἴτε ἀποτελοῦν τροχοπέδην εἰς τὴν ὅλην προσπάθειαν εἴτε ἐνεργοῦν ἀνασταλτικῶς, προβλήματα ἀλλαγῆς νοοτροπίας («σκέπτεσθαι» καὶ «ἐνεργεῖν», ὀργανωτικαὶ ἀτέλειαι, προβλήματα ἀπαλλαγῆς ἐκ τῆς ξένης πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τὰ προβλήματα προγραμματισμοῦ καὶ κατάρτισεως προγραμμάτων, ἡ διάρκεια τῶν ὁποίων δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε πολὺ μικρὰ οὔτε πολὺ μεγάλη ⁷². Ὁ L. Walinsky λέγει ὅτι πρέπει νὰ εἶναι τέσσαρα ἔτη ⁷³. Εἰς αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν τὰ προβλήματα ὑπάρξεως «φάυλων κύκλων» ⁷⁴, τοῦ ἐλλειμματικοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου καὶ ἄλλα.

72. Βλ. *Tinbergen, J.*, *Shaping the World Economy* (N. York, The Twentieth Century Fund, 1962), σελ. 29.

73. *Walinsky, L.*, *The Planning and Execution of Economic Development* (N. York, McGraw-Hill Book Company Inc., 1963), σελ. 33.

74. Ὁ *Hirschman* γράφει σχετικῶς: "Development seems impossible of Achievement at the early stage (because of the various vicious circles)". *Hirschman, A.*, *The Strategy of Economic Development* (New Haven, Yale University Press 1958), σελ. 40.

Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ προβλήματα, τὰ ὅποια δημιουργοῦνται ἐξ αἰτίας τῆς εἰσόδου τῆς χώρας εἰς τὰ στάδια τῆς προπαρασκευῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπογειώσεως. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι: τὸ πρόβλημα διορθώσεως τῶν προγραμμαμάτων ἀναπτύξεως, τὸ πρόβλημα τῶν διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν ⁷⁵ — κυρίως ἐκεῖνο τῆς ὑπάρξεως ὑψηλοῦ ποσοστοῦ διαρθρωτικῆς ἀνεργίας — ⁷⁶, τὸ πρόβλημα τῆς ἐξογκώσεως τοῦ τριτογενοῦς τομέως, τὸ πρόβλημα ὑπάρξεως ὑψηλοῦ ποσοστοῦ παρασιτισμοῦ, τὸ πρόβλημα ἐλλείψεως πρῶτων ὑλῶν καὶ καταλλήλου κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τὸ πρόβλημα δημιουργίας πληθωριστικῶν πιέσεων ⁷⁷, τὸ πρόβλημα τοῦ συρμοῦ καὶ γενικῶς τῆς ὑἱξημένης ροπῆς πρὸς κατανάλωσιν εἰδῶν πολυτελείας καὶ εἰδῶν προελεύσεως ἐξωτερικοῦ, τὸ πρόβλημα τῆς μὴ ὑπάρξεως ἀνεπτυγμένης ἢ συγχρόνου τεχνολογίας, τὸ πρόβλημα ὑποκαταστάσεως εἰσαγωγῶν καὶ αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν, καθὼς καὶ τὸ πρόβλημα ἀλλαγῆς τῆς διαρθρώσεως τῶν ⁷⁸, καί, τέλος, τὰ κοινωνιολογικὰ προβλήματα, ὅπως ἐκεῖνο τῆς δικαιότερας κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἐλλείψεως κεφαλαιοκρατικῆς τάξεως ⁷⁹ καὶ ἄλλα παρόμοια.

“Ὅλα τὰ ἄνωτέρω προβλήματα ἀποτελοῦν μικροὺς φαύλους κύκλους οἱ ὅποιοι συνθέτουν ἓνα μέγαν «φαῦλον κύκλον». Ὁ μέγας αὐτὸς «φαῦλος κύκλος» πρέπει νὰ σπάσῃ διὰ τὴν δύνηθι ἡ χώρα, ἀποδεσμευομένη, νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν. Τὸ ἔργον ὁμῶς τοῦτο δὲν εἶναι οὔτε εὐκόλον οὔτε ἀπλοῦν. Ὅα πρέπει, ὅπως γίνεται ἤδη ἀντιληπτόν, νὰ σπάσουν

75. Περὶ τῶν διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀπογειώσεως βλ. *Νεργεπόντη-Δελιβάνη, Μ.*, “The Distribution of National Income During Take Off”, Ἀνάτυπον ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος Σχολῆς Ν.Ο.Ε. Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου (Θεσσαλονίκη, 1969), σελ. 263.

76. *Νεργεπόντη-Δελιβάνη, Μ.*, ἔ.ἀ., σελ. 264.

77. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιτεύξεως οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὑπὸ συνθήκας νομισματικῆς ἰσορροπίας ἐξετάζει ὁ καθηγητὴς Ζολώτας εἰς τὴν μελέτην του: «Νομισματικὴ Ἴσορροπία καὶ Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις», Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἀρχεῖον Μελετῶν καὶ Ὁμιλιῶν (Ἀθήναι, 1964).

78. Αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι ἐξακολουθοῦν νὰ στηρίζωνται, ὅπως λέγει καὶ ὁ Tinbergen, «On the Primary Markets», μὲ ἀποτέλεσμα μὴ μείωσις τῶν ἐξαγωγῶν κατὰ 10% νὰ ἐξαφανίσῃ ὅλα τὰ ποσὰ τῆς ξένης βοήθειας, τὰ ὅποια πλέον δαπανῶνται διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐλλείμματος. Βλ. σχετ. Tinbergen, ἔ.ἀ., σελ. 71, ὑποσημείωσις 3.

79. Ἡ Θ. Τσιοβαρίδου γράφει σχετικῶς: «ἑτερον κοινωνιολογικὸν πρόβλημα εἶναι ἡ ἔλλειψις κεφαλαιοκρατικῆς τάξεως, δηλαδὴ ἡ ὑπαρξίς μιᾶς ομάδος ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι νὰ σκέπτονται διὰ τὴν παραγωγικότητα τοῦ ἐπενδυομένου κεφαλαίου. Ἡ κυριαρχοῦσα τάξις εἰς τὰς ὑποαναπτύκτους χώρας, ἀποτελουμένη συνήθως ἀπὸ γαιοκτῆμονας, ἐμπόρους, δανειστὰς χρημάτων, λερεῖς, στρατιωτικοὺς καὶ πρίγκηπας δὲν σκέπτεται, ἀπὸ πλευρᾶς παραγωγικότητος ὅπως ἡ κεφαλαιοκρατικὴ τάξις». Τσιοβαρίδου, Θ., ἔ.ἀ., σελ. 56.

όλοι οἱ ἐπὶ μέρους «φαῦλοι κύκλοι», ὥστε νὰ καταστῇ εὐκόλος ἡ διάσπασις τοῦ συνολικοῦ «φαύλου κύκλου». Ἐδῶ ὁμῶς εἶναι τὸ βασικὸν πρόβλημα. Ἡ διάσπασις ἐνὸς ἐπὶ μέρους «φαύλου κύκλου» δημιουργεῖ πολλάκις ἄλλους μικροτέρους ἀλλὰ ἐξ ἴσου δυνατοὺς «φαύλους κύκλους».

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

5.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις

Ἡδὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου κεφαλαίου ἀνεφέρθησαν ἐν συντομίᾳ τὰ προβλήματα τὰ ὅποια ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι οἰκονομίαι καὶ τὰ ὅποια εἴτε κληρονομῶνται ἐκ τοῦ παρελθόντος εἴτε δημιουργοῦνται ἐκ τῆς προσπάθειας τῶν χωρῶν δι' ἀνάπτυξίν των. Εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν ἐκτάσει μὲ τὰ προβλήματα ἐκεῖνα τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς τινὰ στενωτέραν σχέσιν μὲ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ἐξαρτώμενα ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐπηρεαζόμενα ἢ ἐπηρεάζοντα τοῦτο.

Τὰ ἀνωτέρω προβλήματα εἶναι δυνατόν νὰ τὰ κατατάξωμεν εἰς τέσσαρας κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τὰ ὅποια εἶναι στενῶς συνυφασμένα μὲ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων. Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν κατατάσσονται ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐπηρεάζουν ἢ ἐπηρεάζονται ὑπὸ τῆς καταναλώσεως, καὶ εἰς τὴν τετάρτην κατηγορίαν περιλαμβάνονται ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς σχέσιν συναρτήσεως μετὰ τῆς πολιτικῆς ρυθμίσεως τῶν τιμῶν, ἐλέγχου τῶν πληθωριστικῶν πιέσεων καὶ τῆς ἀσκήσεως προστατευτικῆς ἢ μὴ πολιτικῆς.

5.2 Προβλήματα διεθνοῦς ἐμπορίου σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν

Πρόκειται διὰ τὰ προβλήματα τῶν πρώτων ὑλῶν, τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ προβλήματος τοῦ ὑφισταμένου χάσματος μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν εἰς τὴν χρησιμοποιουμένην τεχνολογίαν.

5.2.1 Τὸ πρόβλημα τῶν πρώτων ὑλῶν

Ὅλαι σχεδὸν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι ἀντιμετωπίζουν, εἰς ἐντονώτερον ἴσως βαθμὸν ἀπ' ὅ,τι αἱ ἤδη ἀνεπτυγμέναι χῶραι, τὸ πρόβλημα τῶν πρώτων ὑλῶν⁸⁰. Ἐπόμενον εἶναι ὁ ρυθμὸς ἐκβιομηχανίσεώς των, καὶ ἐμμέσως καὶ

80. Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ χῶραι προικισμέναι ἐκ τῆς φύσεως μὲ ἄφθονα κοιτάσματα ὀρυζμένων πρώτων ὑλῶν, ὥς ἡ Χιλή μὲ κοιτάσματα χαλκοῦ, ἡ Βολιβία μὲ κοιτάσματα κασ-

ό τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεώς των, νά μὴ ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ εὐθηνῆς καὶ εἰδικευμένης ἐργασίας καὶ ἀφθόνων καὶ εὐθηνῶν κεφαλαίων ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν καὶ τοῦ ὕψους τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων τούτων ἀπὸ τοῦ τόπου ἐξορύξεως ἢ παραγωγῆς των εἰς τὸν τόπον βιομηχανικῆς χρησιμοποίησεώς των. Ἡ παγκόσμιος ἐνεργειακὴ κρίσις, ἥτις κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν ἐπληξεν ὄχι μόνον τὰς ἀναπτυσσόμενας οἰκονομίας ἀλλὰ καὶ τὰς ἤδη ἀνεπτυγμένας, ὡς τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῶν Η.Π.Α. κ.ἄ., εἶναι μία ἀπόδειξις ὅτι αἱ πρώται ὑλαὶ διαδραματίζουσιν πλέον ἡγετικὸν ρόλον εἰς τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν ἀγαθῶν.

Αἱ τιμαὶ τῶν πρώτων ὑλῶν προσδιορίζονται, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἀπὸ τὴν παγκόσμιον προσφορὰν καὶ ζήτησίν των. Ἡ ζήτησις τῶν πρώτων ὑλῶν συνεχῶς αὐξάνεται λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναπτυσσόμενων χωρῶν καὶ τῆς ἐπιθυμίας τούτων ἥπως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀναπτύξουσιν βαρεῖαν βιομηχανίαν ⁸¹, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑποκαταστήσουν τὰς εἰσαγωγὰς των. Ἀντιθέτως, ἡ προσφορὰ πρώτων ὑλῶν παραμένει περίπου ἡ αὐτὴ, εἴτε λόγῳ ἀνακαλύψεως ἐλαχίστων νέων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν, εἴτε λόγῳ ἐξαντλήσεως ἄλλων καὶ μειώσεως τῶν ἀποθεμάτων τῶν ὑπολοίπων, εἴτε, τέλος, λόγῳ περιορισμοῦ τοῦ ρυθμοῦ ἐξορύξεως ἢ ἐκμεταλλεύσεως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν ⁸². Ἡ τελευταία περίπτωσις εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδιωχθῇ εἴτε διὰ νὰ ἐπιμυκυνθῇ ὁ χρόνος ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐναπομεινάντων ἀποθεμάτων, εἴτε διὰ νὰ ἀσκηθῇ πίεσις πολιτικῆς ἢ διπλωματικῆς μορφῆς, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀραβικοῦ πετρελαίου. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀνωτέρω ἀνισορροπίας μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως εἶναι ἡ ὑψώσις τῆς τιμῆς τῶν πρώτων ὑλῶν. Συνέπεια τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι ἀντὶ νὰ καταβάλλουν προσπάθειας διὰ τὴν ἀπόκτησιν ὅλων ἐκείνων τῶν συντελεστῶν,

σιτέρου, ἡ Βενεζουέλα μὲ κοιτάσματα πετρελαίου, ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις μὲ κοιτάσματα χρυσοῦ, πλὴν ὅμως καὶ αἱ χῶραι αὗται δὲν διαθέτουν τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ἀφθονίαν τὴν ὅποιαν διαθέτουν οἱ Η.Π.Α. καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωσις. Ἐπὶ πλέον, εἰς ἀρκετὰς ἐξ αὐτῶν ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν κοιτασμάτων διενεργεῖται ὑπὸ ξένων μονοπωλίων ἢ ἀλλοδαπῶν - κυβερνητικῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν περισσότερον προβλήματα παρὰ ὀφέλη διὰ τὰς ἐθνικὰς οἰκονομίας. Βλ. σχετ. Τσιοβαρίδου, Θ., «Ἐναλλακτικαὶ Δυνατότητες Ἑνσωματώσεως μιᾶς Δυιστικῆς Οἰκονομίας», Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος Σχολῆς Ν.Ο.Ε. τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου (Θεσσαλονίκη, 1974), σελ. 20.

81. Αἱ ὑποἀνάπτυκτοι χῶραι σπεύδουσιν νὰ ἀπολαύσουν τοὺς καρποὺς τοὺς ὁποίους ἀπολαμβάνουσιν αἱ ἤδη ἀνεπτυγμέναι χῶραι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπιδιώκουν τὴν πᾶσιν θυσίᾳ ἐκβιομηχανίσιν των. Πιστεύουσιν δὲ ὅτι τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον ἐὰν ἀναπτύξουν βαρεῖαν βιομηχανίαν.

82. Τελευταίως αἱ χῶραι - μέλη τοῦ Ο.Π.Ε.Κ. (Ὁργανισμὸς Ἐξαγωγῶν Πετρελαιοπαραγωγικῶν Χωρῶν) ἠπειλήσαν νὰ ἐφαρμόσουν, καὶ ἤδη μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἐφαρμόζουν, μέτρα περιορισμοῦ τοῦ ρυθμοῦ ἀντλήσεως πετρελαίου.

τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των, νὰ ἀρχίζουν μαραθωνίους ἀγῶνας πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς φύσεως πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν πρώτων ὑλῶν, καὶ μάλιστα εἰς τὰς τιμὰς τὰς ὁποίας ὀρίζουν οἱ παραγωγοὶ (εἴτε ὡς τράστ, εἴτε ὡς καρτέλ). Τοιοῦτοτρόπως, τὸ πρόβλημα ἐξοικονομήσεως τῶν ἀναγκαιουσῶν πρώτων ὑλῶν ἐν συνδυασμῷ μὲ τοὺς ἐπιδιωκομένους, συνήθως ἐντυπωσιακοὺς, ρυθμοὺς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως δεσμεύει ἢ ἐπηρεάζει τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. Ἴσως θὰ ἔπρεπε τὸν ρυθμὸν ἐκβιομηχανίσεως ἐκάστης ἀναπτυσσομένης χώρας νὰ προσδιορίζῃ ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τῆς χώρας.

Τὴν ἔντασιν τοῦ προβλήματος τῶν πρώτων ὑλῶν καθιστᾷ ἐτι ἐντονωτέρα τὸ πρόβλημα τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων τῶν πρώτων ὑλῶν. Τὰ μεταφορικὰ ἐξόδα ἐπαυξάνουν τὸ κόστος τῶν παραγομένων προϊόντων, περιορίζουν τὴν διεθνῇ ἀνταγωνιστικότητά των καὶ οὕτω παρέχουν ἐν συγκριτικὸν πλεονέκτημα εἰς τὰς παραγούσας τὰ προϊόντα χώρας, αἱ ὁποῖαι εἴτε διαθέτουν τὰς πρώτας ὕλας εἴτε εὐρίσκονται πλησιέστερον πρὸς αὐτάς ἐν σχέσει μὲ τὰς ἄλλας χώρας. Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο ἀνωτέρω προβλημάτων ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐφ' ὅσον, ὡς καὶ ἡ θεωρία παραδέχεται σήμερον ⁸³, εἶναι δυνατὴ ἡ μετακίνησις τῶν δύο ἄλλων συντελεστῶν, «ἐργασίας» καὶ «κεφαλαίου», θὰ πρέπει ἡ ἐγκατάστασις τῶν νέων βιομηχανικῶν συγκροτημάτων ⁸⁴ νὰ κατευθύνεται πρὸς τὸν τόπον παραγωγῆς ἢ ἐξορύξεως τῶν πρώτων ὑλῶν. Ὡς παράδειγμα ἐφαρμογῆς τοῦ ἀνωτέρω εἶναι δυνατόν νὰ ἀναφερθῇ ἡ ἀνάπτυξις μεγάλων βιομηχανικῶν κέντρων πλησίον τοῦ Ρήνου ποταμοῦ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην.

Τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα θέτει ἐν φλέγον ἐρώτημα. Ἐὰν ἡ ἀναπτυσσομένη χώρα δὲν διαθέτῃ πρώτας ὕλας, θὰ πρέπει νὰ μείνῃ ἄνευ βιομηχανίας ἢ νὰ ἀναπτύξῃ ταύτην, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, δηλαδὴ ἐκ τῶν διεθνῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων; Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω λύσεων εἶναι ἀρκετὰ πολὺ-πλοκόν. Πρὸ πάσης ἀποφάσεως ἀπαιτεῖται ἡ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ ὅλου προβλήματος καὶ κυρίως τῆς ἐξευρέσεως τοῦ βαθμοῦ ἐξαρτήσεως ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων. Δυστυχῶς ὁμως τοῦτο

83. Βλ. σχετ. τὸ ἄρθρον τοῦ J. Williams, "The Theory of International Trade Reconsidered" εἰς τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζει, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη καὶ εἰς τὸ δεῦτερον κεφάλαιον τῆς παρούσης, ὅτι οἱ συντελεσταὶ ἔχουν μεγάλην ἱκανότητα νὰ μετακινούνται διεθνῶς. Williams, J., "The Theory of International Trade Reconsidered", Economic Journal, XXIX (1929).

84. Σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ γενικῶς περὶ τῆς «Θεωρίας Ἐγκαταστάσεως Ἐπιχειρήσεων» (Location Theory), βλ. Τζελέπαγλου, Ρ., Ἡ Ἐπιλογὴ τοῦ τόπου Ἐγκαταστάσεως, Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ (Θεσσαλονίκη, 1973).

δὲν γίνεται σχεδὸν ποτὲ καὶ αἱ ἀναπτυσσόμεναι οἰκονομίαι παρασυρόμεναι εἴτε ἐκ τῶν μεγαλεπηβόλων σχεδίων τῶν ἡγετῶν των, εἴτε ἐξαπατῶμεναι ἀπὸ τὰς μεγάλας προστάτιδās των, αἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ τὰς χρησιμοποιήσουν ὡς γεφύρας διὰ τὴν μεγαλυτέραν εἰσχώρησίν των εἰς τὰς ἀγοράς τῶν ὑποαναπτύκτων ἢ καθυστερημένων χωρῶν, ἢ προσπαθοῦν νὰ τὰς πωλήσουν κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμὸν, εἴτε τέλος ἐξ ἀγνοίας σχετικῶς μὲ τὸ τί πρόκειται νὰ ἀντιμετωπίσουν, ἀποφασίζουσιν τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν βιομηχανίας καὶ δὴ βαρείας.

5.2.2 Τὸ πρόβλημα τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ

Τὸ δεῦτερον πρόβλημα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι εἰς ἔντονον βαθμὸν, εἶναι τὸ τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς χώρας διὰ τοῦ ἀπαραιτήτου ὕλικου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Τὸν ἀναγκαιοῦντα κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμὸν θὰ πρέπει νὰ τὸν προμηθευθοῦν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὸ πρόβλημα πλεόν συνδέεται μὲ τὴν πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία. Θὰ πρέπει ἡ πολιτικὴ νὰ ἀνέρῃ τὸν τρόπον προμηθείας τοῦ ἐπιβαρύνουσα ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν τῆς χώρας. Τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα συνήθως ἐξάγει μία ἀναπτυσσομένη χώρα εἶναι ὠρισμένα γεωργικὰ προϊόντα καὶ ὀλίγα ἀκατέργαστα, συνήθως, μεταλλεύματα. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ προσπαθῇ μὲ τὴν ἀξίαν τῶν ἐξαγωγῶν της νὰ καλύψῃ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον τμῆμα τῆς ἀξίας τοῦ εἰσαγμένου κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Τοῦτο δύναται νὰ τὸ ἐπιτύχῃ εἴτε βελτιώνουσα τὴν ποιότητα τῶν ἐξαγομένων προϊόντων εἴτε αὐξάνουσα τὴν ποσότητα, διανοίγουσα νέας ἀγοράς, εἴτε, τέλος, πραγματοποιοῦσα ἓνα ἄριστον συνδυασμὸν καὶ τῶν δύο.

Ἄλλα προβλήματα μικροτέρας σημασίας, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς στενὴν ἐξάρτησιν μετὰ τοῦ προβλήματος τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς χώρας καὶ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν ἀμέσως τὴν πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς χώρας εἶναι: Τὸ πρόβλημα τῆς ἐκλογῆς τῆς χώρας προελεύσεως τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τὸ πρόβλημα τῆς πληρωμῆς τῆς ἀξίας του καὶ τὸ πρόβλημα τῆς διαρκοῦς προμηθείας ἀνταλλακτικῶν ἐξαρτημάτων τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἢ τεχνολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ.

Ἡ ἐκλογὴ τῆς χώρας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ προμηθευθῇ ἡ ἀναπτυσσομένη χώρα τὸν κεφαλαιουχικὸν της ἐξοπλισμὸν, ἀποτελεῖ πρόβλημα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐὰν συνδυασθῇ καταλλήλως μὲ τὴν προσπάθειαν διευρύνσεως τῶν ἐξαγωγῶν της θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸ δεινῶς δοκιμαζόμενον ἰσοζύγιον πληρωμῶν της. Ἀτυχῶς ὁμως εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις προμηθείας κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ τὰ κριτήρια εἶναι ὅλως διάφορα ἐκείνου τῆς αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία χάνει μίαν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διεύρυνσιν τῶν ἐξαγωγῶν της εἰς ἀντάλλαγμα τῆς προμηθείας κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ.

Ἀμέσως συνδεδεμένον μετὰ τοῦ προηγουμένου προβλήματος εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ τρόπου πληρωμῆς τῆς ἀξίας τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Ἐπιτυχία διὰ τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀπόκτησις τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ διὰ τῆς παροχῆς ἐξαγωγίμων προϊόντων. Βεβαίως ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ἡ προσφέρουσα τὸν μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν χώρα καὶ λαμβάνουσα ὡς ἀντάλλαγμα γεωργικὰ προϊόντα νὰ διαθέτῃ τὰ τελευταῖα εἰς τρίτας χώρας εἰς ὑψηλότεραν τιμὴν ἐκείνης τῆς ἀνταλλαγῆς μετὰ τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν. Εἶναι δυνατόν ἐπίσης νὰ τὰ διαθέτῃ εἰς χαμηλότερας τιμὰς. Εἰς ἀμφοτέρους τὰς περιπτώσεις ζημιοῦται ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία (ἰδιαίτερος εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν καθ' ἣν ἀντιμετωπίζει μίαν πολιτικὴν "Dumping" ἐκ μέρους τῆς ἀνεπτυγμένης οἰκονομίας). Ὡς ἐκ τούτου θὰ πρέπει ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία νὰ ἀντιμετωπισθῇ τὸ ὅλον πρόβλημα με σοφίαν, σύνεσιν, ψυχραιμίαν καὶ γνώμονα τὸ ἐθνικὸν τῆς συμφέρον.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξασφαλίσεως συνεχοῦς παρακαταθήκης ἀνταλλακτικῶν καὶ εἰς καθωρισμένας ἐκ τῶν προτέρων τιμὰς, ἂν καὶ δὲν εἶναι τόσον σημαντικόν, ἐν τούτοις θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ διὰ τῆς δεούσης προσοχῆς.

5.2.3 Τὸ πρόβλημα τοῦ ὑφισταμένου τεχνολογικοῦ χάσματος μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων χωρῶν

Ἀρκετοὶ συγγραφεῖς παραδέχονται τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς διεθνoῦς διuισμοῦ εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν. Ὁ διεθνὴς οὔτος διuισμὸς τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἡ μόνιμος καὶ συνεχῶς διευρυνομένη διάστασις, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν πλουσιῶν καὶ τῶν πτωχῶν κρατῶν. Ἡ ὑπαρξίς του δύναται νὰ διαπιστωθῇ ἐκ τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν, τόσον εἰς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα ὅσον καὶ εἰς τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον. Θὰ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ κυρία αἰτία τοῦ διεθνoῦς διuισμοῦ εἶναι τὸ τεχνολογικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν χάσμα τὸ ὁποῖον ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων ἢ καὶ ὑποαναπτύκτων χωρῶν καὶ τὸ ὁποῖον συνεχῶς διευρύνεται ⁸⁵.

Ἡ τεχνολογικὴ ὑπεροχὴ παρέχει εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας οἰκονομίας ἐν συγκριτικῶν πλεονέκτημα μεταφραζόμενον εἰς ὑπεροχὴν ποιότητος, ποσότητος καὶ ἐξοικονόμησιν πρώτων ὑλῶν. Χάρις εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐπίπεδον τεχνολογίας εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουν φθάσει αἱ ἀνεπτυγμέναι οἰκονομίαι, ἔχουν τὴν δυνατότητα

85. Ὡς ἀναφέρει ἡ Θ. Τσιοβαρίδου «τὸ 70% τῶν παγκοσμίων δαπανῶν διὰ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐγένετο εἰς τὰς Η.Π.Α., τὸ 25% εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ μόνον τὸ 2% εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας οἰκονομίας. Αὕτη δὲ ἡ ἔρευνα ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα τῶν πλουσιωτέρων χωρῶν — τοῦλάχιστον κατὰ προτεραιότητα. Ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τὴν ἀποξήρασιν τῆς φαιῆς οὐσίας, ἀντιλαμβανόμεθα πόσον τὸ χάσμα αὐτὸ διευρύνεται». Τσιοβαρίδου, Θ., ἑ.ἀ., σελ. 12.

έκμεταλλεύσεως πλουτοπαραγωγικών πηγών δευτέρας κατηγορίας ή ποιότητας πηγών αι όποιαι άπήτουν με τούς κλασσικούς τρόπους έκμεταλλεύσεως τεραστίας δαπάνας ή ύψηλόν κόστος παραγωγής. Ός παράδειγμα είναι δυνατόν νά αναφερθούν ή έκμετάλλευσις πετρελαιοπηγών όχι καλής ποιότητας πετρελαίου, ή ή εξόρυξις μεταλλευμάτων εύρισκομένων εις μέγα βάθος υπό την επιφάνειαν του έδάφους, ή, τέλος, ή χρησιμοποίησις κατωτέρας ποιότητας πρώτων ύλδων, ως βάμβακος, χαρτομάζης, δέρματος, όρυκτών κλπ. εις την παραγωγικήν διαδικασίαν. Τό μειονέκτημα τούτο διά τας άναπτυσσομένης οίκονομίας καθίσταται αίτία άφ' ενός μόν ύποτάξεως της ύποαναπτύκτου ή άναπτυσσομένης άγοράς εις εκείνας τών άνεπτυγμένων και άφ' έτέρου της στενής εξαρτήσεως της πρώτης έκ τών εισαγωγών. Όσον περισσότερο ό οίκονομικός βίος της άναπτυσσομένης οίκονομίας είναι προσανατολισμένος εις την άλλοδαπην⁸⁶, τόσοσιν μεγαλύτερον είναι τό ύφιστάμενον τεχνολογικόν χάσμα μεταξύ ταύτης και τών άνεπτυγμένων ήδη οίκονομιών.

Ό δεισμός ό όφειλόμενος εις τεχνολογικήν πρόοδον είναι δυνατόν νά ύφίσταται και έντός της άναπτυσσομένης οίκονομίας. Παραλλήλως πρds την γεωργικήν παραγωγήν, ήτις έπιχειρείται διά τών πατροπαράδδων μεθόδων, παρατηρούμεν την ύπαρξιν βιομηχανικής παραγωγής, ήτις έπιχειρείται διά της χρήσεως τών τελευταίων τεχνολογικών έφευρέσεων και μεθόδων. Συνήθως δέ, ό βιομηχανικός τομεύς άποτελείται έξ έπιχειρήσεων παραγουσών προϊόντα κυρίως δι' έξαγωγήν⁸⁷.

5.3 Προβλήματα διεθνοϋς εμπορίου σχέσιν έχοντα με την διάθεσιν τών προϊόντων

Πρόκειται διά μίαν σημαντικήν ομάδα προβλημάτων, ή όποία πολλάκις έστάθη έμπόδιον εις την προσπάθειαν έκβιομηχανίσεως τών άναπτυσσομένων χωρών και την έπιτυχίαν της προσπάθειας των δι' οίκονομικήν ανάπτυξιν. Τό πρόβλημα διαθέσεως τών παραγομένων άγαθών εις τας άγοράς της άλλοδαπής είναι τό πρόβλημα ύπάρξεως της χώρας ή έξασφαλίσεως όξυγόνου άπαραιτήτου τόσοσιν διά την ύπαρξιν αύτης καθ' έαυτήν της οίκονομίας όσον και διά την άναζωογόνησιν της.

Αι έγχώριαι άγοραι και λόγω μεγέθους και λόγω άλλων αίτίων είναι άδύνατον νά άπορροφήσουν όλην την ποσότητα τών παραγομένων άγαθών, και ως

86. Τούτο είναι δυνατόν νά συμβή και εις την περίπτωση, καθ' ήν μία μεγάλη άλλοδαπή έπιχειρήσις έχει εγκατασταθῇ εις την άναπτυσσομένην χώραν, με σκοπόν άφ' ενός μόν την έκμετάλλευσιν του ύπάρχοντος φυσικού πλούτου, άφ' έτέρου δέ την πώλησιν του προϊόντος της εις τας διεθνείς άγοράς.

87. Αι κυριώτεραι έπιχειρήσεις είτε άνήκουν εις ξένας εταιρείας είτε προέρχονται έξ άλλοδαπών - κυβερνητικών έπιχειρήσεων. Βλ. σχετ. Τσίσοβαρίδου, Θ., έ.δ., σ. 20.

ἐκ τούτου εἶναι ἀδύνατον νὰ παράσχουν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὰς βιομηχανικάς μονάδας τῶν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μαζικῆς παραγωγῆς. Ἐὰν ὅμως αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι ἔχουν τὴν δυνατότητα ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων τῶν, τότε ὄχι μόνον κατορθώνουν νὰ ἀναπτύξουν ἱκανοποιητικὴν βιομηχανικὴν πρόοδον, ἥτις θὰ τὰς βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλ' ἐπιπροσθέτως θὰ ἀνακουφίσουν τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν, τὸ ὁποῖον φέρει καὶ ὅλον τὸ βάρος τῆς προσπάθειας πρὸς ἀνάπτυξιν.

Τὸ πρόβλημα τῆς διαθέσεως δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς τρία ἐπὶ μέρους προβλήματα: Πρῶτον, εἰς τὸ πρόβλημα τῆς διατηρήσεως τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν θέσεων εἰς τὰς ἀγοράς τῆς ἀλλοδαπῆς, δεύτερον, εἰς τὸ πρόβλημα τῆς διευρύνσεως τῶν ἤδη ὑφισταμένων θέσεων δι' αὐξήσεως εἴτε τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐξαγομένων εἰδῶν εἴτε τῆς ποσότητος αὐτῶν εἴτε, τέλος, ἀμφοτέρων, καί, τρίτον, εἰς τὸ πρόβλημα τῆς διεισδύσεως εἰς νέας ἀγοράς. Τὸ ὅλον πρόβλημα εἶναι στενῶς συνυφασμένον μὲ ἐκεῖνο τοῦ ἐὰν θὰ πρέπει μία χώρα νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίλυσίν του στηριζομένη ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς κλασσικῆς θεωρίας περὶ διεθνοῦς ἐμπορίου, ἐκμεταλλευομένη διὰ τὴν διάκρισιν τῆς εἰς τὸν διεθνῇ στίβον συγκριτικόν τι πλεονέκτημα τὸ ὁποῖον διαθέτει (εἴτε φυσικὸν εἴτε ἐπικτητον), ἢ τοῦ ἐὰν θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίλυσίν του διὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς εἰς μίαν οἰκονομικὴν καὶ τελωνειακὴν ἑνωσιν, ὅπως ἐκείνην τῆς Ε.Ο.Κ. Καὶ ἐὰν θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίλυσίν του διὰ τῆς δευτέρας ὁδοῦ, εἰς ποῖον εἶδος οἰκονομικῆς ἐνώσεως θὰ προσπαθῇ νὰ συμμετάσχῃ;

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν θὰ ἔχῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμεταλλευθῇ μίαν τεραστίαν ἀγοράν, ὅπου οἱ καταναλωταὶ διαθέτουν ὑψηλὸν εἰσόδημα, οἱ δὲ παραγωγοὶ δὲν ἀσχολοῦνται μὲ παραγωγὴν ἀγαθῶν ἐντάσεως ἐργασίας ἀλλὰ ὑψηλῆς τεχνολογίας, καὶ ὥς ἐκ τούτου εἶναι καλυτέρα καὶ εὐκολωτέρα ἢ διείσδυσις τῶν προϊόντων τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν ὅμως θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμη νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἕνα τρομερὸν ἀνταγωνισμόν εἰς τὴν παραγωγὴν προϊόντων, κυρίως βαρείας βιομηχανίας καὶ ὑψηλῆς τεχνολογίας, ὅστις θὰ γίνῃ ἰσως αἰτία διαιωνίσεως τοῦ ὑφισταμένου χάσματος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν.

- α. Τὸ πρόβλημα σταθεροποιήσεως τῶν ἤδη ὑφισταμένων θέσεων εἰς τὰς ἀγοράς τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ τὸ τῆς διευρύνσεώς τῶν ἰσως εἶναι τὸ εὐκολώτερον πρόβλημα ἐκ τῶν τριῶν, τὰ ὅποια συνιστοῦν τὸ πρόβλημα διαθέσεως τῶν προϊόντων ἢ ἐξαγωγῆς τούτων. Βεβαίως, τὰ προϊόντα τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν χώρας ὑφίστανται τὸν ἀνταγωνισμόν τόσον τῶν ὁμοίων προϊόντων τῶν ἄλλων χωρῶν ὅσον καὶ ἄλλων προϊόντων

ἐπιδιωκόντων μίαν θέσιν εἰς τὴν διεθνῇ ἀγοράν. Ἐν τούτοις, τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι ἤδη γνωστὰ εἰς τὸ διεθνὲς καταναλωτικὸν κοινὸν καὶ ἐξαρτᾶται πλεον κατὰ ἓν πολὺ μεγάλο ποσοστὸν ἀπὸ τὴν ἐξάγουσαν χώραν ἢ διατήρησις τῆς θέσεως ἢ ἡ ἀπώλεια. Ἐὰν δὲν καταβάλλῃ συνεχῶς προσπαθείας ἐκμηδενίσεως τῶν πιέσεων καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἄλλων χωρῶν, ἐὰν δὲν φροντίζῃ νὰ βελτιώῃ συνεχῶς τὴν ποιότητα τῶν ἐξαγομένων προϊόντων, ἐὰν δὲν καταβάλλῃ συντονισμένας προσπαθείας τυποποιήσεως καὶ διαφημίσεως τῶν προϊόντων, εἶναι ἀρκετὰ βέβαιον ὅτι θὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν διεθνῇ ἀνταγωνισμόν καὶ θὰ ἐκδιωχθοῦν τὰ προϊόντα της ἐκ τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς. Ἀντιθέτως, ἐὰν καταβάλλῃ συνεχεῖς, ὀργανωμένας καὶ συστηματικὰς προσπαθείας πρὸς τὴν πλευρὰν παρουσιάσεως, ἐμφανίσεως, διαφημίσεως καὶ συσκευασίας, εἶναι δυνατόν, ἐκμεταλλευομένη καὶ τὴν καλὴν πίστιν τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ πρὸς τὰ ἤδη δοκιμασθέντα προϊόντα της, νὰ διευρύνῃ τὰς θέσεις της, αὐξάνουσα εἴτε τὸν ἀριθμὸν εἴτε τὴν ποσότητα τῶν ἐξαγομένων προϊόντων, εἴτε, τέλος, καὶ τῶν δύο. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ χώρα ἐκμεταλλεύεται ἓν συγκριτικὸν πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον διαθέτει ἔναντι τῶν ἄλλων ἀνταγωνιστριῶν της, αἱ ὁποῖαι τώρα ἐπιδιώκουν τὴν εἰσοδὸν τῶν εἰς τὴν διεθνῇ ἀγοράν. Τὸ πλεονέκτημα τοῦτο εἶναι, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, τὸ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοῦ πρὸς τὰ προϊόντα τῆς χώρας. Σήμερον, ὁπότε ἐπικρατεῖ ὁ μονοπωλιακὸς ἀνταγωνισμός, βασικὴ ἐπιδίωξις τόσον τῶν μεμονωμένων παραγωγῶν ὅσον καὶ τῶν μεγάλων τράστ ἢ καρτέλ (ἐθνικῶν ἢ πολυεθνικῶν) εἶναι ἡ παρουσίασις τῶν προϊόντων ὡς κάτι διαφορετικὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἡ ἀπόκτησις ἰδικῆς τῶν ἀγορᾶς, ἰδικῶν τῶν καταναλωτῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ προσβλέπουν περισσότερον εἰς τὴν ἐπωνυμίαν ἢ τὸ σῆμα ἢ τὴν φέρμαν παρὰ εἰς τὴν εὐθινοτέραν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ πρὸς τὰ ἐλβετικὰ ὥρολόγια, τὰ ὀλλανδικὰ συμπετυκνωμένα γάλακτα, ἰταλικὰ τυριά, τὰ γαλλικὰ κρασιά, τοὺς περσικοὺς τάπητες, τὸ αἶγυ-

πτιακὸν βαμβάκι κλπ. Ὅπως δὴ ποτε ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι χώραι αἱ ὁποῖαι κατασκευάζουν ὥρολόγια, κρασιά ἢ τάπητες, καὶ ἴσως καὶ καλυτέρας ποιότητος, ἀλλὰ αἱ προσπάθειαι τὰς ὁποίας καταβάλλουν διὰ νὰ κερδίσουν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ εἶναι μεγαλύτεραι ἐκείνων τὰς ὁποίας καταβάλλουν οἱ περσικοὶ τάπητες, τὸ αἰγυπτιακὸν βαμβάκι, τὸ ἐλβετικὸ ὥρολόγι, διὰ νὰ διατηρήσουν τὰς θέσεις των εἰς τὴν διεθνῇ ἀγοράν. Κάθε χώρα, ἀλλὰ κυρίως αἱ ἀναπτυσσόμεναι, πρέπει νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε μὲ πολλὰς προσπάθειας καὶ θυσίας καὶ μὲ παρέλευσιν ἐτῶν, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ἴσως τὸ μοναδικὸν τὸ ὁποῖον διαθέτουν ἔναντι τῶν οἰκονομικῶς προηγμένων χωρῶν.

Ἡ προσπάθεια διευρύνσεως τῶν ἤδη ὑφισταμένων θέσεων, ἐν τούτοις, εἶναι πρόβλημα ἄρκετὰ δυσκολώτερον τοῦ προηγουμένου. Ἡ ἐξάγουσα χώρα θὰ πρέπει, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσων προσπαθειῶν, νὰ πιέζῃ συνεχῶς τὸ κόστος τῶν παραγομένων καὶ ἐξαγομένων προϊόντων, τὰ μεταφορικὰ ἐξοδα των καὶ τὰ ἐξοδα προμηθείας τῶν πρώτων ὑλῶν, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀνταγωνισθῇ τὰς ἄλλας χώρας. Αἱ ἀναπτυσσόμεναι ὁμως χώραι δὲν ἔχουν πάντοτε τὴν δυνατότητα ἐπιτυχίας τῶν ἀνωτέρω, λόγῳ μὴ πλήρους ἐκμεταλλεύσεως τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μαζικῆς παραγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν.

β. Τὸ πρόβλημα διανοίξεως νέων ἀγορῶν. Περιττὸν νὰ εἰπώμεν ὅτι πρόκειται διὰ τὸ δυσκολώτερον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὴν προσπάθειαν ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων κοπιαστικὴν. Σήμερον οἱ αἱ χώραι, ἀναπτυσσόμεναι καὶ μὴ, ἀγωνίζονται καὶ καταβάλλουν προσπάθειας διὰ τὴν αὐξησιν τῶν ἐξαγωγῶν των. Ἄλλαι ἐπιδιώκουν τὸν ἀνωτέρω στόχον μὲ σκοπὸν νὰ διατηρήσουν ἢ καὶ νὰ βελτιώσουν τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν λαῶν των καὶ ἄλλαι διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀναπνεύσουν οἰκονομικῶς καὶ νὰ διεκδικήσουν μίαν καλυτέραν θέσιν εἰς τὸν διεθνῇ οἰκονομικὸν στίβον. Αἱ χώραι, αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν πρῶ-

την ομάδα, διαθέτουν τὸ συγκριτικὸν πλεονέκτημα τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας καὶ ἐκεῖνο τῆς πείρας εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐξαγωγικῆς προσπάθειας. Αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι, ἀντιθέτως, διαπράττουν τὸ σφάλμα νὰ προσπαθοῦν νὰ συναγωνισθοῦν ἀπ' εὐθείας τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας μὲ τὴν ἐξαγωγήν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ κυρίως βαρείας βιομηχανίας, εἰς τὴν παραγωγήν τῶν ὁποίων συνήθως ὕστεροῦν τόσον ἐξ ἐπόψεως τεχνολογίας ὅσον καὶ κόστους παραγωγῆς καὶ διαθέσεως τῶν προϊόντων λόγῳ ὀργανικῶν καὶ ὀργανωτικῶν ἀδυναμιῶν. Ἐν τούτοις ὁμῶς, εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐὰν ἔστρεφον τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν παραγωγήν καὶ ἐξαγωγήν προϊόντων ἐλαφρᾶς βιομηχανίας καὶ κυρίως τυποποιήσεως καὶ ἐξειδικεύσεως γεωργικῶν προϊόντων — ἀπὸ τὴν παραγωγήν τῶν ὁποίων αἱ ἤδη βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμέναι οἰκονομίαι παρητήθησαν κατὰ ἓν πολὺ μεγάλον ποσοστὸν —, θὰ καθίστατο ἴσως εὐκολωτέρα ἡ διείσδυσίς των εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς. Εἰς τὴν συνέχειαν, ἡ διεύρυνσις τῆς διεισδύσεώς των διὰ τῆς ἐξαγωγῆς καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων βαρείας βιομηχανίας θὰ καθίστατο εὐκολωτέρα διὰ δύο κυρίως λόγους. Πρῶτον, ἡ ἀπόκτησις βιομηχανικῆς πείρας καὶ ἡ προετοιμασία τῆς χώρας διὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας εἰς τὸ στάδιον τῆς βαρείας θὰ εἶναι καὶ εὐκολωτέρα καὶ ἀνετωτέρα καὶ θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν καὶ τὴν παραγωγήν προϊόντων μὲ μικρότερον κόστος παραγωγῆς. Δεύτερον, θὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία εἰς τὴν χώραν νὰ διαπιστώσῃ εἰς πολλοὺς βιομηχανικοὺς κλάδους διαθέτει τὰς περισσοτέρας πιθανότητας διὰ παραγωγήν προϊόντων ὑπὸ συνθήκας πλεόν εὐνοϊκᾶς ἀπὸ τὴν παραγωγήν ἄλλων ἀγαθῶν καὶ διὰ ποῖα προϊόντα εἶναι εὐκολωτέρα ἡ τοποθέτησίς των εἰς τὰς ἀγοράς τῆς ἀλλοδαπῆς, ἐκμεταλλευομένη καὶ τὴν ἤδη ἀποκτηθεῖσαν ἐμπιστοσύνην τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ πρὸς τὰ προϊόντα τῆς χώρας (ἐννοεῖται τῶν μέχρι τοῦδε ἐξαγομένων, ἤτοι προϊόντων ἐλαφρᾶς βιομηχανίας καὶ γεωργίας). Θὰ πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν ἀπόκτησιν πείρας διὰ τὴν παραγωγήν καὶ διάθεσιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς βαρείας

βιομηχανίας θὰ βοηθήσῃ πολὺ ἡ διάθεσις τῶν προϊόντων κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἐγχώριον ἀγορὰν πρὸς ὑποκατάστασιν τῶν εἰσαγωγῶν. Αἱ ἐγχώριοι βιομηχανίαι, αἱ ὁποῖαι ἴσως εἰς τὴν νηπιακὴν τῶν ἡλικιᾶν προστατεύονται ἀπὸ κάποιας μορφῆς προστατευτικὸν σύστημα, θὰ δώσουν τὴν πρώτην μάχην μὲ τὰ ὅμοια προϊόντα τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν εἰς φίλιον ἔδαφος. Καὶ ἂν μὲν κερδίσουν τὴν μάχην, θὰ ἔχουν ἀποκτήσει ἐν πιστοποιητικὸν διεθνοῦς ἀνταγωνιστικῆς ἀξίας ἡ ἱκανότητος, τὸ ὅποιον θὰ ἐνισχύσῃ τὴν προσπάθειαν διεισδύσεως τῶν εἰς τὰς ξένας ἀγοράς. Ἄν ὅμως ἀποτύχουν, δὲν θὰ ἔχουν ζημιώσῃ διεθνῶς τὴν ἐθνικὴν προσπάθειαν καὶ τὸ ὄνομα τῆς χώρας τῶν, διότι πρὶν ἐξέλθουν τῶν συνόρων θὰ γνωρίζουν τὰ τρωτά τῶν σημεία. Ἰσως ἡ σταδιακὴ αὕτη μέθοδος διεισδύσεως εἰς τὰς ξένας ἀγοράς εἶναι ἀρκετὰ ἐπιπονος καὶ μακρᾶς διαρκείας. Τοῦτο εἶναι ἀληθές. Ἐξ ἴσου ὅμως ἀληθές εἶναι ὅτι εἶναι ἡ μέθοδος ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει θετικὰ ἀποτελέσματα, καὶ προφυλάσσει τὴν ἀναπτυσσομένην χώραν ἀπὸ ἐπικινδύνους σχοινοβασίας καὶ ὀλεθρίους προχειρότητας.

5.4 Προβλήματα διεθνοῦς ἐμπορίου σχέσιν ἔχοντα μὲ τὸν τομέα καταναλώσεως

Τὰ προβλήματα διεθνοῦς ἐμπορίου, τὰ ὁποῖα καλοῦνται νὰ ἀντιμετωπίσουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουν στενὴν σχέσιν μὲ τὸν τομέα τῆς καταναλώσεως, εἶναι: α) τοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν, β) τῆς ὑποκατάστασεως τῶν εἰσαγωγῶν ὑπὸ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς καὶ γ) τοῦ ἐλέγχου τῆς ζήτησεως.

Θὰ ᾔτο δυνατόν, μὲ κάποιαν δόσιν ὅπωςδῆποτε αὐθαίρεσίας, κάθε ἀναπτυσσομένη χώρα νὰ παρομοιασθῇ μὲ ἓνα νεόπλουτον ἢ καλύτερον ἢ συμπεριφορὰ τῶν κατοίκων μιᾶς ἀναπτυσσομένης χώρας νὰ παρομοιασθῇ μὲ ἐκεῖνην ἐνὸς νεοπλούτου. Πράγματι, πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων βλέπουν νὰ αὐξάνωνται τὰ εἰσοδήματά των — τὰ ὁποῖα δι' ἀρκετὰ ἔτη παρέμενον τὰ αὐτά —, νὰ δημιουργοῦνται συνεχῶς καλύτεραι συνθῆκαι ἀπασχολήσεως — βεβαίως παρατηρεῖται καὶ μία διαθροωτικὴ ἀνεργία, ἡ ὁποία πλήττει ὠρισμένα ἐπαγγέλματα καὶ στρέφει ἀρκετοὺς πρὸς τὴν μετανάστευσιν — καὶ ἀμέσως ἐξάγουν τὸ συμπέρασμα ὅτι ὅλη ἡ ζωὴ τῶν ἐφεξῆς θὰ εἶναι ἀνέσεις καὶ ἀπολαύσεις καὶ ὅτι ἐργαζόμενοι ὀλιγώτερον θὰ ἀπολαμβάνουν συνεχῶς περισσότερον. Τοιοῦτοτρόπως ἀρχίζουν ἓνα μαραθῶνιον διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ταχυτέραν ἀπόλαυσιν

δλων εκείνων τὰ ὅποια ἤδη ἀπολαμβάνουν οἱ κάτοικοι τῶν ἤδη ἀνεπτυγμένων χωρῶν. Τὰ ταξίδια τὰ ὅποια πραγματοποιοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς τὴν ἀρχὴν δι' ἐπαγγελματικούς σκοποὺς καὶ κατόπιν καὶ διὰ λόγους ἀναψυχῆς, τοὺς παρέχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἔλθουν εἰς στενωτέραν ἐπαφὴν μὲ τὸ ἀνώτερον βιοτικὸν ἐπίπεδον τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ ἐπαυξάνουν τὴν ροπὴν των πρὸς μίμῃσιν. Διὰ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἡ ἀπόκτησις ἐνὸς ἐντυπωσιακοῦ αὐτοκινήτου, ἢ ἡ ἀποστολὴ τοῦ τέκνου των εἰς ἐν ἰδιωτικὸν ἐκπαιδευτήριον σημαίνει ἀλλαγὴν κοινωνικῆς τάξεως καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐπιδιώκεται μετὰ πάσης μανίας καὶ ἄνευ ὑπολογισμοῦ κόστους ἢ θυσιῶν.

Αἱ δαπάναι πολυτελείας, τόσον αἱ ἀτομικαὶ ὅσον καὶ αἱ ὁμαδικαί, αὐξάνουν μὲ ταχύτατον ρυθμόν. Οἰκίαι, αἱ ὅποια ἀνηγέρθησαν πρὸ εἰκοσαετίας ἢ καὶ ὀλιγώτερον, κατεδαφίζονται διὰ νὰ ἀνεγερθοῦν εἰς τὴν θέσιν των νέαι πολυτελέσταται καὶ πολυδάπανοι. Ἐπιπλα ἀγορασθέντα μετὰ κόπων καὶ θυσιῶν πρὸ τριῶν ἢ πέντε ἐτῶν ἀντικαθίστανται ὑπὸ πολυτελεστέρων, εἰσαγομένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ χάριν ἐπιδείξεως πλούτου. Τράπεζαι καὶ ἄλλοι ὀργανισμοὶ κοινῆς ὠφελείας κατασπαταλοῦν τεράστια ποσὰ διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἢ ἐνοικίαισιν πολυτελεστάτων κτιριακῶν συγκροτημάτων ἢ καταστημάτων. Οὕτως αὐξάνεται τὸ κοινωνικὸν κόστος διαβιώσεως καὶ προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν ἄνευ βελτιώσεως τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν, εἰς μίαν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ συνέβαινε τὸ ἀντίθετον.

Ἡ μὸδα (Demonstration Effect) καὶ αἱ ἀρνητικαὶ οἰκονομίαι παίζουν ἓνα πολὺ σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως καὶ δὴ ἀγαθῶν εἰσαγομένων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς μῸδας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ "Demonstration Effect", δηλαδὴ τὴν προσπάθειαν ἐπιδείξεως τῶν ἀτόμων, παρασύρει πολλοὺς ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας εἰς τὴν συχνοτέραν πλεον ἀλλαγὴν ὅχι μόνον τῶν ἀγαθῶν ἐνδύσεως καὶ υποδήσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων διαρκῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν προελεύσεως κυρίως ἐξωτερικοῦ. Οὕτως, ὥς ἤδη ἀνεφέρθη, εἰς πολὺ σύντομον χρονικὸν διάστημα, ἐπιπλα, τηλεοράσεις, αὐτοκίνητα, κουζίαι, ψυγεῖα κ.ἄ. τίθενται εἰς ἀχρηστίαν ἀντικαθιστάμενα ὑπὸ νεωτέρων, βελτιωμένων ὅπωςδήποτε, μὴ δικαιολογούσης ὅμως τῆς βελτιώσεως τὴν ἀντικατάστασιν, καθ' ὅτι ἡ βάσις, ἡ οὐσία τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν παραμένει ἡ αὐτή. Πλὴν ὅμως ἡ χώρα χάνει πολυτίμους συναλλαγματικούς πόρους εἴτε διὰ τὴν κατ' εὐθείαν εἰσαγωγὴν τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντιστοίχων προϊόντων, εἴτε διὰ τὴν εἰσαγωγὴν πρώτων ὑλῶν διὰ τὴν ἐνταῦθα παραγωγὴν των, εἴτε, τέλος, διὰ κατασπαταλήσεως τῶν ἐγγυρῶν πρώτων ὑλῶν διὰ τὴν παραγωγὴν των, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ παράγῃ δι' ἐξαγωγάς. Καὶ ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν εἰς μίαν πολὺ κρίσιμον καμπὴν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας καὶ πρὶν αὕτη κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τὸ ὁποῖον θὰ τῆς ἐπιτρέψῃ μίαν ἄνετον «πτῆσιν» ἢ πορείαν.

Τὸ κακὸν ἔρχεται νὰ τὸ συμπληρώσῃ ἡ ἔντονος διαφήμις, ἡ ὁποία ἔχει θέσει ὡς ἀποστολὴν τῆς ὄχι τὴν ὀρθὴν ἐνημέρωσιν τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῶν ιδιοτήτων καὶ τῶν δυνατοτήτων χρήσεως ἐνὸς νέου προϊόντος, ἀλλὰ τὴν καλλιέργειαν κλίματος ἐπιδείξεως. Προσπαθεῖ νὰ ἐκμεταλλευθῇ εἰς τὸ ἔπακρον τὴν τάσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς μίμησιν καὶ ἐπίδειξιν.

“Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἀσκοῦν μίαν δυσμενεστάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τῆς χώρας, ἐπιβαρύνοντάς το δυσβάστακτα πολλὰ καὶ μάλιστα εἰς πολὺ κρίσιμον περίοδον διὰ τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον τῆς χώρας.

Τόσον τὸ πρόβλημα τοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν ὅσον, καὶ κυρίως, τὸ πρόβλημα τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς ζητήσεως εἶναι οὐσιώδους σημασίας καὶ ἡ ἐπίλυσίς των ἀποτελεῖ πρωταρχικὸν μέλημα τῆς πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Ἀμφότερα καθίστανται ἔτι πολυπλοκώτερα λόγῳ ἀφ’ ἐνὸς μὲν τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν δυσκολίαν λήψεως μέτρων περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐλέγχου τῆς ζητήσεως, καὶ ἀφ’ ἑτέρου λόγῳ τῆς ἀνωριμότητος ἡ ὁποία διακρίνει τοὺς κατοίκους τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν καὶ τῆς ὑψηλῆς ροπῆς των πρὸς καταναλωτικὰ ἀγαθὰ καὶ ἀγαθὰ πολυτελείας. Τὰ ἀνωτέρω προβλήματα εἶναι στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰ προβλήματα τιμῶν καὶ ἀσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς.

Τὸ ἕτερον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον εἶναι στενῶς συνδεδεμένον μὲ τὸν τομέα τῆς καταναλώσεως, εἶναι ἐκεῖνο τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν ὑπὸ προϊόντων παραγομένων ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων βιομηχανιῶν. Παρ’ ὅλον ὅτι φαίνεται νὰ εἶναι κατὰ τι ἀπλούστερον τῶν ἄλλων δύο, τὰ ὁποῖα ἔχουν στενὴν σχέσιν μὲ τὸν τομέα καταναλώσεως, δὲν παύει νὰ εἶναι ἐν σημαντικὸν πρόβλημα. Ἡ ἐπίλυσίς του, καὶ μάλιστα ἡ θετικὴ ἐπίλυσίς του, θὰ συμβάλῃ οὐσιαστικῶς εἰς τὴν πρόοδον τῆς οἰκονομικῆς προσπάθειάς δι’ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Ἐν τούτοις ὅμως ὑπάρχουν πολλὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ ὑπερπηδηθῶν καὶ ἀρκεταὶ δυσκολίαι αἱ ὁποῖαι θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ὑποκατάστασις τῶν εἰσαγωγῶν ὑπὸ ὁμοίων προϊόντων παραγομένων ἐν τῇ ἡμεδαπῇ. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς μερικὰ ἐμπόδια καὶ ὀρισμένas δυσκολίας τὰς ὁποίας συναντᾷ μία τοιαύτη ἐνέργεια. Πρῶτον, τὰ καλῶς ὀργανωμένα συμφέροντα τῶν μεγάλων εἰσαγωγικῶν οἰκων, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν νὰ χάσουν τὰ τεράστια ὀφέλη τὰ ὁποῖα ἀποκομιζοῦν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἀγαθῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Δεύτερον, ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν στατιστικῶν στοιχείων, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι δυνατόν νὰ χαραχθῇ ἡ ὀρθὴ βιομηχανικὴ πολιτικὴ διὰ τὴν ὑποκατάστασιν τῶν εἰσαγωγῶν. Τρίτον, ἡ ἀσκούμένη συχνάκις πολιτικὴ «ντάμπινγκ» ὑπὸ τῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι ἐξάγουν προϊόντα εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην χώραν καὶ ἡ μὴ ἀσκήσις ὀρθῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς ὑπὸ τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας (πολιτικὴ «ἀντιντάμπινγκ» καὶ προστασίας νηπιακῆς βιομηχανίας). Τέταρτον, ἡ μεγάλη ροπὴ τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ πρὸς

τὴν κατανάλωσιν ἄλλοδαπῶν προϊόντων καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν ὁμοίων ἐγχωρίων προϊόντων. Χρειάζεται ἐπίμονος καὶ ἐπίμονος προσπάθεια, συνδυαζομένη μὲ συνεχῶς ἀνερχομένην ποιότητα τῶν ἡμεδαπῶν προϊόντων, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ μεταστροφή τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ πρὸς τὰ ἐγχωρίως παραγόμενα ἀγαθά.

5.5 Προβλήματα εξωτερικοῦ εμπορίου τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν πολιτικὴν τιμῶν

Τὰ προβλήματα τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας ἐνδιαφέρουν περισσότερο τὴν νομισματικὴν πολιτικὴν τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν λόγῳ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ ὁ ὁποῖος ὑφίσταται μεταξὺ τῆς πολιτικῆς τῶν τιμῶν καὶ τῆς νομισματικῆς πολιτικῆς. Ἐν τούτοις ὅμως καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ εμπορίου ἔχει σχέσιν μὲ τὰ ἀνωτέρω προβλήματα, καθ' ὅσον διὰ τῆς ἀσκήσεως ὁρθῆς πολιτικῆς εἶναι δυνατόν νὰ βοηθήσῃ οὐσιωδῶς τὰς νομισματικὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας εἰς τὴν ἀσκήσιν πολιτικῆς νομισματικῆς σταθερότητος ἢ ἀντιπληθωριστικῆς πολιτικῆς. Βεβαίως ὑφίσταται τὸ πρόβλημα τοῦ ἐὰν ἡ ἀσκήσις πολιτικῆς νομισματικῆς σταθερότητος ἢ ἡ ἀσκήσις πολιτικῆς ἐπιτρεπούσης ὀρισμένας πληθωριστικὰς πιέσεις ἐξυπηρετῇ καλύτερον τὴν προσπάθειαν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀρκετὰ δύσκολος καὶ πολὺπλοκος, κυρίως ὅμως ἐκφεύγει τῶν πλαισίων τῆς παρούσης μελέτης.

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐὰν ὁ ἀνταγωνισμὸς ἐκ μέρους τῶν ξένων ἐπιχειρήσεων πιέζῃ πρὸς τὰ κάτω τὰς τιμὰς τῶν προϊόντων εἰς τὴν ἐγχώριον ἀγοράν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται προβληματικὴ ἡ ἐγχώριος παραγωγή τῶν ἰδίων ἀγαθῶν λόγῳ ὑψηλοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ ἀδυναμίας συναγωνισμοῦ τῶν εὐθηνότερων ἄλλοδαπῶν, ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ εμπορίου θὰ πρέπει νὰ λάβῃ τὰ μέτρα της, εἰς τρόπον ὥστε νὰ βοηθηθῇ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῶν κακομαθημένων παραγωγῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἀναπτύξεως βιομηχανίας συναγωνισίμου ζητοῦν συνεχῶς τὴν προστασίαν τοῦ κράτους χωρὶς νὰ καταβάλλουν οὐδεμίαν προσπάθειαν βελτιώσεως τῆς θέσεώς των. Ὡς ἀποτέλεσμα πραγματοποιοῦν κέρδη εἰς βάρος τοῦ συνόλου, τὸ ὁποῖον καλεῖται νὰ πληρῶνῃ τὴν ἀμοιβὴν των διὰ τὴν κακὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἄνευ οὐδεμιᾶς βελτιώσεως παραγωγὴν ἀγαθῶν. Ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ εμπορίου θὰ πρέπει νὰ ἐξετάσῃ, νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ χαράξῃ τὴν ὁρθὴν πολιτικὴν (εἴτε προστατευτικὴν εἴτε ὄχι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

6.1 Εισαγωγικαί παρατηρήσεις

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον κατεβλήθη προσπάθεια νὰ παρουσιασθοῦν, εἰ δυνατόν, ἀναλυτικῶς τὰ προβλήματα τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, ἅτινα ἔχουν στενὴν σχέσιν μετὰ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, εἴτε ἐξαρτώμενα εἴτε δημιουργούμενα ἐξ αὐτοῦ εἴτε, τέλος, ἐπηρεάζοντα τοῦτο. Εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον θὰ καταβληθῇ προσπάθεια προσδιορισμοῦ τῆς πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἥτις θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην ὅλας τὰς πτυχὰς μιᾶς ἐξωτερικῆς οικονομικῆς πολιτικῆς (τὰς ἱστορικὰς, πολιτικὰς, διοικητικὰς καὶ στρατηγικὰς) ἢ, ἀκόμη περισσότερον, τὸ πρόβλημα ἢ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐκ τῆς ἀσκήσεώς της ἢ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσῃ. Ἐξετάζοντες ὁμῶς τουλάχιστον ὠρισμένα καθαρῶς οικονομικὰ θέματα τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς εἰς ἓν ἀφρημένον ἐπιστημονικὸν ἐπίπεδον, ἔχομεν τὴν εὐκαιρίαν, ἐπὶ τῇ βάσει περισσοτέρων πλέον μέσων τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχουν ἀρκετὰς διασαφηνίσεις σχετικῶς μὲ τὰς ἀναθεωρηθείσας καὶ συμπληρωθείσας θεωρίας περὶ διεθνοῦς ἐμπορίου, νὰ καθορίσωμεν τὰ γενικὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ πρέπει νὰ κινηθῇ καὶ νὰ δράσῃ ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου πρὸς ἀντιμετώπισιν ὅλων ἐκείνων τῶν προβλημάτων οικονομικῆς ἀναπτύξεως, ἅτινα εἶναι στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, εἴτε ἐξαρτώμενα εἴτε ἐπηρεαζόμενα ὑπ' αὐτοῦ.

Κάθε δὴλῶσις ὅτι ἡ Α ἢ ἡ Β πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου εἶναι «ὀρθή» ἢ «ἐπιθυμητή» περιέχει μίαν ἀξίαν ἢ ὁποία τὴν δικαιολογεῖ. Ἡ συνηθισμένη οικονομικὴ ἀξία, ἢ ὁποία περιέχεται ἀπὸ τὰς περισσοτέρας πολιτικὰς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ ἢ ὁποία δίδει εἰς αὐτὰς τοὺς ἀνωτέρω χαρακτηρισμούς, εἶναι ἐκεῖνη τῆς μεγιστοποιήσεως τοῦ μέσου ἐτησίου ἐθνικοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος. Ἐν τούτοις μετατοπίσεις ἢ ἀξομειώσεις τῆς λειτουργικῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἢ τῆς προσωπικῆς ἢ τῆς κατὰ περιφερείας τοιαύτης ἢ τέλος τῆς προσωρινῆς ἢ μονίμου κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος θὰ πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν πρὶν ἢ χαρακτηρισθῇ μία πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ὡς «ὀρθή» ἢ «ἐπιθυμητή».

Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, οἰαδήποτε πολιτικὴ τακτικὴ ἢ οικονομικὴ ἀλλαγὴ δύναται νὰ κριθῇ «καλὴ» ἢ «ὀρθή» ἢ «ἐπιθυμητή» ἐὰν ὁδηγῇ τὴν χώραν

εις μίαν αύξησιν τοῦ πραγματικοῦ ἐθνικοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, χωρὶς νὰ σημαίνει τοῦτο ἢ νὰ προκαλῇ μίαν ἀλλαγὴν τῆς ἀνακατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, ἢ ὅποια νὰ θεωρῆται ὡς μὴ ἐπιθυμητή ⁸⁸. Βεβαίως δὲν δισκηνύττομεν ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ μόνον πιθανὸν ἢ τὸ μόνον ὀρθὸν κριτήριον ἀξιολογήσεως μιᾶς πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ εἶναι μία ἄποψις, ἢ ὅποια εἰς τὰς περισσότεράς περιπτώσεις πληροῖ τὰς συστάσεις τῆς πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τὴν ὅποιαν ἀνευρίσκουμεν εἰς τὰ περισσότερα συγγράμματα πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

Τὰ ἀνωτέρω προσδιορισθέντα εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι, εἴτε ἀσκώντας μίαν προστατευτικὴν πολιτικὴν ἐνισχυομένην εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν τῆς χώρας εἰς κάποιαν τελωνειακὴν ἢ δασμολογικὴν ἔνωσιν κρατῶν (Trade Union), εἴτε ἀκολουθώντας τὰς ἀρχὰς τῶν ἐλευθέρων ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν (ἐκμεταλλεούμεναι τὸ «συγκριτικὸν πλεονέκτημα» τὸ ὁποῖον διαθέτουν), εἴτε, τέλος, ἀκροβατοῦσαι μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω πολιτικῶν.

Εἰς τὴν σι νέχειαν θὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὰς τρεῖς περιπτώσεις, προκειμένου νὰ προσδιορίσωμεν μὲ ἀκρίβειαν τόσον τὰ πλεονεκτήματα ὅσον καὶ τὰ μειονεκτήματα ἐκάστης διὰ τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας αἱ ὅποιαί τὰς ἐφαρμόζουν.

6.2 Ἀσκήσεις προστατευτικῆς πολιτικῆς

Ἡ Θεωρία μᾶς λέγει, ὡς εἶδομεν εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ὅτι ὑπὸ αἰδανικὰς συνθήκας — συνθήκας τελείου ἀνταγωνισμοῦ, ἀπουσίας ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν, ἀπενυσίας μετχφορικῶν ἐξόδων — ἡ ἐλευθέρη ἀνταλλαγὴ προϊόντων μεταξὺ τῶν χωρῶν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ παγκοσμίου εἰσοδήματος. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι τὸ διεθνὲς ἐμπόριον εἶναι ἐπωφελὲς δι' ἐκάστην χώραν ⁸⁹. Ἀντιθέτως, καὶ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ

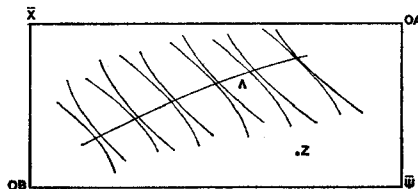
⁸⁸. Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν πλέον ἀντικειμενικῶς, διὰ νὰ γίνῃ μία πλήρης δῆλωσις περὶ τῆς ἀξίας μιᾶς πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἀπαιτοῦνται περισσότερον συγκεκριμένοι προσδιορισμοὶ τῶν ἐννοιῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ὅρος «πραγματικὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα» θὰ πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ὅχι μόνον τὴν βελτίωσιν τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τῶν υλικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ καὶ μὴ υλικὰ ἀγαθὰ, ὅπως ἐκεῖνα τῆς ἀναπαύσεως, τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, τῶν ἀποκρουστικῶν αἰσθημάτων, καθὼς καὶ ἐκεῖνων τῆς ἀνίας τὴν ὅποιαν δημιουργοῦν εἰς τὸν ἐργαζόμενον ὠρισμένα ἐπαγγέλματα, καταστροφὴ περιβάλλοντος καὶ ἄλλα. Πολλοὶ οἰκονομολόγοι εἰς τὴν προσπάθειάν των ὅπως ἐπιστήσουν τὴν προσοχὴν μας ἐπὶ τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν μὴ υλικῶν ἀγαθῶν χρησιμοποιοῦν τὸν ὅρον «οἰκονομικὴ εὐμάρεια» (Economic Welfare) ὡς ἀντίθετον ἢ ἀντικρουόμενον τῆς ἐννοίας τοῦ «κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος». Οἱ οἰκονομολόγοι, οἱ ὅποιοι ὑποστηρίζουν τὴν ἐννοιαν τοῦ «πραγματικοῦ κόστους», ὡς ὁ J. Viner κ.ά., ἔχουν δώσει ἰδιαίτεράν σημασίαν ἐπὶ τῶν «Non Physical Product Dimensions of Economic Welfare». Βεβαίως αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ὑπόλοιποι ἀγνοοῦν τὴν σημασίαν καὶ τὴν σπουδαιότητα ὧν τῶν ἀνωτέρω.

⁸⁹. Μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ διεθνὲς ἐμπόριον δίδει τὴν δυνατότητα εἰς ἀμφοτέρω τὰ κράτη, τὰ ὅποια συμμετέχουν εἰς αὐτό, νὰ μεταβοῦν ἐξ ἐνὸς σημείου ἐκτὸς τῆς

μᾶλλον εὐκόλως, ἀκόμη καὶ ὑπὸ «ἰδανικὰς συνθήκας» εἶναι δυνατόν αἱ χώραι νὰ ἐπιδιώκουν τὸν περιορισμὸν εἴτε τῶν εἰσαγωγῶν εἴτε τῶν ἐξαγωγῶν ἐν τινὶ μέτρῳ. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιδιώκεται α) ἐὰν ἡ ἐλαστικότης τῆς ξένης ζητήσεως πρὸς τὰ προϊόντα τῆς χώρας δὲν εἶναι ἀπεριορίστως μεγάλη καὶ β) ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ κίνδυνος νὰ ληφθοῦν μέτρα ἀντιποίνων λόγῳ τῆς ἀσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς. Ἐδῶ ὁμως γεννᾶται ἐν ἄλλο πρόβλημα ὁρθῆς πολιτικῆς διεθνoῦς ἐμπορίου. Ποῖον εἶναι τὸ ὁρθόν, τὸ ἐπιθυμητὸν ἐπίπεδον δασμολογικῆς πολιτικῆς ἢ μέχρι ποίου σημείου θὰ πρέπει νὰ φθάσῃ ἡ προστατευτικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας; Ἐκ ποίων παραγόντων ἐξαρτᾶται ὁ βαθμὸς τῆς προστασίας; Ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι τὸ ἐπίπεδον τῆς δασμολογικῆς πολιτικῆς, τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ μία χώρα, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλαστικότητος τῆς ξένης ζητήσεως πρὸς τὰ προϊόντα τῆς χώρας καὶ ἐκ τῆς μορφῆς τῆς ἐγχωρίου καμπύλης (Transformation Curve). Ἐν συντομίᾳ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ τύπος, ὁ ὁποῖος θὰ βοηθήσῃ τὴν χώραν εἰς τὴν ἐπιβολὴν ἐκείνων τῶν δασμῶν οἱ ὁποῖοι θὰ μεγιστοποιήσουν τὸ ὄφελος, εἶναι οἱ «ὀριακοὶ ὅροι ἐμπορίου» (Marginal Terms of Trade), οἱ ὁποῖοι εἶναι ἡ ὀριακὴ πρόσσοδος ἢ αἱ ὀριακαὶ εἰσπράξεις ἐκ τῶν ἐξαγωγῶν τῆς χώρας νὰ ἐξισωθοῦν μετὰ τὸν ὀριακὸν λόγον ὑποκαταστάσεως» (Marginal Rate of Transformation), ὅστις συνήθως νοεῖται τὸ ὀριακὸν κόστος εὐκαιρίας τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς. Ἀντιθέτως, ὑπὸ συνθήκας ἐλευθέρας ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν, οἱ ὅροι ἐμπορίου οἱ ὁποῖοι εἶναι ἡ τιμὴ τῶν ἐξαγωγῶν εἰς ὄρους εἰσαγωγῶν — καὶ ὅχι ἡ ὀριακὴ πρόσσοδος — ἐξισώνονται μετὰ τὸν ὀριακὸν λόγον ὑποκαταστάσεως, ὁ ὁποῖος εἶναι τὰ ὀριακὰ ἐξοδα παραγωγῆς τῶν ἀνταλλασσομένων ἀγαθῶν.

Ὁ ἀνωτέρω κανὼν εἶναι μία ἐφαρμογὴ εἰς τὸν τομέα τῆς πολιτικῆς διεθνoῦς ἐμπορίου τῶν γνωστῶν ἀρχῶν ἢ προϋποθέσεων τῆς θεωρίας τῶν τιμῶν, ὅτι οἱ πωλῆται εἰς μίαν ἀγορὰν ὅπου ὑφίστανται συνθήκαι ἀνταγωνισμοῦ εἶναι δυνατόν νὰ βελτιώσουν τὰς θέσεις των σχηματίζοντες μονοπώλιον (ἀσχέτως ἂν λέγεται «τράστ», «καρτέλ», «συμφωνία κυρίων» κλπ.) καὶ ἐξισώνοντες τὴν ὀριακὴν πρόσσοδον μετὰ τὸ ὀριακὸν κόστος, ἀντὶ νὰ ἐξισώσουν τὴν τιμὴν μετὰ

«καμπύλης ἀρίστων σημείων διανομῆς» (σημ. Ζ.) εἰς ἓν σημεῖον ἐπ' αὐτῆς (ἔστω σημ. Α), μόνον τότε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου εἶναι ἐπωφελὴς δι' ἀμφοτέρας τὰς χώρας.

Ἀντιθέτως, μετακινήσις ἐπὶ τῆς «καμπύλης ἀρίστων σημείων» διανομῆς θὰ ζημιώσῃ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο χωρῶν.

τὸ ὀριακὸν κόστος. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς δασμῶν, μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἄσκησης προστατευτικῆς πολιτικῆς θὰ βελτιώσῃ τοὺς δρους ἐμπορίου τῆς χώρας καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ τὴν οἰκονομικὴν θέσιν τῆς χώρας ⁹⁰.

Ἡ Καθαρά Θεωρία περὶ διεθνoῦς ἐμπορίου ὑποθέτει ὅτι αἱ οἰκονομικαὶ μέθοδοι θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀντιστρεπταί. Τὰ συστήματα προτιμήσεων, αἱ συναρτήσεις παραγωγῆς, αἱ τεχνολογικαὶ γνώσεις, τὰ ἀποθέματα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ οἱ τύποι οἰκονομικῆς ὀργανώσεως θεωροῦνται ὡς δεδομένα ἢ ὡς "Autonomous Variables"· τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ μεγέθη καὶ αἱ μεταβολαὶ τῶν εἶναι ἀνεξάρτητα τῆς ἐξισωτικῆς πορείας αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ὅμως μόνον κατὰ προσέγγισιν ἀληθῆ καὶ εἶναι ὁρθὰ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὑπάρξεως ἀρκετῶν τροποποιήσεων. Ἐπὶ πλέον, ἡ καμπύλη ζητήσεως δὲν εἶναι πάντοτε ἀντιστρεπτή. Ἐπὶ παραδείγματι, ὑποθέτομεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἡ προσφορὰ καπνοῦ αὐξάνεται. Τοῦτο θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν, ἐφ' ὅσον ἐπικρατοῦν συνθήκαι τελείου ἀνταγωνισμοῦ, τὴν πτώσιν τῆς τιμῆς του. Ἐὰν ὅμως τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ προσφορὰ περιορισθῇ, ἐπιστρέφουσα εἰς τὸ ὕψος τὸ ὅποιον ἦτο πρὸ δύο ἐτῶν, δὲν σημαίνει ὅτι οἱ καπνισταὶ οἱ ὅποιοι ἐν τῷ μεταξύ ἤρχισαν νὰ καπνίζουν θὰ σταματήσουν τῶρα λόγῳ ὑψώσεως τῆς τιμῆς τῶν σιγαρέττων. Ἡ καμπύλη τῆς ζητήσεως θὰ ἔχῃ ἤδη κάνει μίαν παράλληλον μετατόπισιν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀριστερὰ καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς θέσιν. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν (τὴν πλευρὰν δηλαδὴ τῆς προσφορᾶς, ἐὰν ἔχουν χρησιμοποιηθῇ εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, λόγῳ αὐξήσεως τῆς ζητήσεως τῶν παραγομένων προϊόντων καὶ ἐπιθυμίας τῆς προσφορᾶς νὰ ἀνταποκριθῇ, νέαι μονάδες κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, εἰδικευμένοι ἐργάται κλπ., δὲν εἶναι εὐκόλουν εἰς περίπτωσιν ἐπανόδου τῆς ζητήσεως εἰς τὰ ἀρχικὰ ἐπίπεδά της νὰ ἀντιστραφῇ καὶ ἡ προσφορὰ καὶ νὰ κινηθῇ πρὸς τὴν προτέραν τῆς θέσιν ⁹¹. Τὰ ἀνωτέρω ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν πολιτικὴν ἐξωτε-

⁹⁰. Τὸ ἀνωτέρω ἐπιχείρημα εἶναι γνωστὸν εἴτε ὡς "Tariff Argument" εἴτε ὡς "Terms of Trade Argument" καὶ δὲν εἶναι νέον. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ J. S. Mill γίνεται συζήτηση περὶ αὐτοῦ καὶ ἔχει γίνῃ ἀποδεκτὸν ὡς ἀρχὴ τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου ὑπὸ πολλῶν οἰκονομολόγων, ὁπαδῶν τῶν ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν προϊόντων μεταξὺ τῶν χωρῶν, ὅπως ὑπὸ τοῦ Edgeworth καὶ Pigou. Τὰ τελευταῖα 50 ἔτη τὸ ἐπιχείρημα χρησιμοποιεῖται εἰς εὐρείαν κλίμακα ὑπὸ τῶν οἰκονομολόγων καὶ ἐνίοτε γίνεται κακὴ χρῆσις του, χάριν δικαιολογίας τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς.

⁹¹. Ταύτην τὴν ἀρχὴν, «τῆς μὴ ἀντιστρεπτικότητος», ἀναγνωρίζουν οἱ περισσότεροι θεωρητικοὶ ὁπαδοὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν, ὡς ὁ Edgeworth, Marshall, Pareto καὶ ἐκεῖνοι τῆς Αὐστριακῆς Σχολῆς. Ἐν τούτοις, τὸ ἐπιχείρημα «τῆς μὴ ἀντιστρεπτικότητος» ἐτονίσθη κατὰ κόρον ὑπὸ τῶν οἰκονομολόγων τῆς Ἱστορικῆς Σχολῆς, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ F. List, μὲ σκοπὸν νὰ δοθῇ περισσότερα ἐμφασις καὶ ἀξία εἰς τὴν θεωρίαν περὶ προστατευτισμοῦ, ἥτις προφυλάσσει τὴν χώραν ἀπὸ τὸν κίνδυνον διαπράξεως τοιούτων λαθῶν (π.χ. νὰ παρασυρθῇ εἰς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς ἐνὸς προϊόντος ἢ μιᾶς κατηγορίας προϊόντων, ἐξ αἰτίας μιᾶς τυχαίας αὐξήσεως τῆς παγκοσμίου ζητήσεως).

ρικοῦ ἐμπορίου, τὴν ὁποίαν θὰ πρέπει νὰ ἀσκήσουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι, πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνου διαπράξεως θανασίμων λαθῶν ⁹².

Τὸ μόνον ὅμως ἐπιχείρημα περὶ προστατευτισμοῦ, τὸ ὁποῖον γίνεται δεκτὸν ἀπὸ ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις, εἶναι τὸ ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς προστασίας τῆς νηπιακῆς βιομηχανίας. Τοῦτο εἶναι τὸ ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον ἐπικαλοῦνται αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι, ἐπιζητοῦσαι τὴν ἐλευθέραν καὶ ἄνευ περιορισμῶν τινων εἰσοδον τῶν προϊόντων των εἰς τὰς ἄλλοδαπὰς ἀγορὰς καὶ ταυτοχρόνως ἐπιβάλλουν τελωνειακοὺς φραγμοὺς εἰς τὰς εἰσαγωγὰς ἄλλοδαπῶν προϊόντων, μὲ τὸ δικαιολογητικὸν τῆς προστασίας τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας, μέχρις οὗ αὕτη ἀνδρωθῇ καὶ δυνηθῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν διεθνῆ ἀνταγωνισμόν.

Ἡ ἄσκησις τοιοῦτου εἵδους προστατευτικῆς πολιτικῆς ὑπὸ ὠρισμένας εὐνοϊκὰς συνθήκας εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσῃ μίαν ταχύτεραν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας, ἡ ὁποία εἰς τὸ τέλος τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀπολάβῃ συγκριτικὸν τι πλεονέκτημα καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν διεθνῆ ἀνταγωνισμόν ἄνευ προστατευτικῆς καλύψεως. Ἀπαντες θεωροῦν ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ἀσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς τὴν διακοπὴν τῆς εὐθύς ὡς τοῦτο δὲν θέτει εἰς κίνδυνον τὴν ὑπαρξιν τῆς βιομηχανίας ἢ τοῦ βιομηχανικοῦ κλάδου, ὅστις προστατεύεται. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε ἀσφαλὲς κριτήριον ἐπιτυχοῦς ἀσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τῆς «νηπιακῆς βιομηχανίας», διότι, χάριν τῆς ὑπὸ προστασίαν ἀναπτυσσομένης βιομηχανίας, ἔχομεν μίαν προσωρινὴν ἔστω ἀπώλειαν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τὴν ὁποίαν φέρει τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ ἡ προστασία. Καὶ ἴσως θὰ ᾔτο προτιμότερον διὰ τὸ κράτος νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν φιλελευθέραν πολιτικὴν, ἐπιτρέπον τὴν ἐπιχείρησιν νὰ ἀνδρωθῇ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στάδιον τῆς ὠριμότητος ὑπὸ συνθήκας ἀνταγωνισμοῦ. Τοῦτο καθίσταται σαφέστερον εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ στάδιον ἀναπτύξεως τῆς προστατευομένης βιομηχανίας διαρκεῖ περισσότερον τοῦ δέοντος. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία νὰ ὑποστῇ μίαν θυσίαν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἂν φέρῃ ἀποτελέσματα θετικὰ ἢ ὄχι ἡ θυσία αὕτη.

Μία ἄλλη μορφή ἀσκήσεως προστατευτικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ τῆς συμμετοχῆς τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἰς μίαν τελωνειακὴν ἔνωση κρατῶν, ὡς εἶναι ἡ Ε.Ο.Κ. ⁹³, ἡ Ε.Φ.Τ.Α. ⁹⁴, ἡ ΚΟΜΕΚΟΝ ⁹⁵ καὶ ἡ Ζώνη Ἐλευ-

92. Βεβαίως, πολλάκις ἡ πολιτικὴ ἐλευθέρων ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν παρέχει ἐν μέγα πλεονέκτημα εἰς τὴν χώραν. Λόγω τοῦ διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ τίθενται ἐκτὸς παραγωγικῆς διαδικασίας ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ παραγωγοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνίκανοι ἢ εὐρίσκονται διαρκῶς εἰς ἕνα παραγωγικὸν λήθαργον.

93. Ἡ Ε.Ο.Κ. συνεστήθη τὸ 1957 καὶ ἰδρυτικὰ τῆς μέλη ὑπῆρξαν: ἡ Γαλλία, ἡ Δ. Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Ὁλλανδία καὶ τὸ Λουξεμβούργον.

94. Ἡ Ε.Φ.Τ.Α. συνεστήθη τὸ 1960 καὶ μέλη τῆς ὑπῆρξαν: ἡ Αὐστρία, ἡ Δανία, ἡ Νορβηγία, ἡ Πορτογαλία, ἡ Σουηδία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Μ. Βρετανία.

95. Ἡ ΚΟΜΕΚΟΝ συνεστήθη τὸ 1949 καὶ μέλη τῆς εἶναι: ἡ Ε.Σ.Σ.Δ., ἡ Βουλγαρία,

θέρου 'Εμπορίου Λατινικής 'Αμερικής ⁹⁶ (The Latin American Free Trade Area). Οί βασικώτεροι σκοποί τούς όποιους επιδιώκουν τά κράτη - μέλη μιās τελωνειακής ένωσης είναι ή ανάπτυξις του εμπορίου μεταξύ τών χωρών - μελών τής ένωσης και ή οικονομική ανάπτυξις τούτων.

Τό έρώτημα εις τό όποιον καλεΐται νά απαντήση ή πολιτική έξωτερικού εμπορίου είναι: εις ποίαν ένωσιν θά πρέπει νά συμμετάσχη ή αναπτυσσόμενη οικονομία; θά πρέπει νά συμμετάσχη εις ένωσιν ανεπτυγμένων κρατών; αναπτυσσόμενων; ύποαναπτύκτων; ή εις ένωσιν τής οποίας τά μέλη ανήκουν εις όλας τās προηγούμενας κατηγορίας; 'Η άνωτέρω έρώτησις συνδέεται άμεσα με τό τί θά έχη νά κερδίση ή χώρα και τό τί κινδυνεύει νά ύποστῇ.

Οί περιορισμοί οί όποιοι τίθενται εις τήν έκλογήν είναι βασικώς δύο: ή γεωγραφική θέσις τής αναπτυσσόμενης χώρας και ή πολιτική και ιδεολογική τοποθέτησίς της. Συνήθως ή τελωνειακή ένωσις περιλαμβάνει χώρας εύρισκομένας εάν όχι πλησίον ή μία τής άλλης, τουλάχιστον επί τής αὐτῆς ήπείρου, ανηκούσας εις τήν αὐτήν πολιτικήν ή ιδεολογικήν παράταξιν ⁹⁷. 'Ως έκ τούτου είναι μάλλον άπίθανον π.χ. ή Βολιβία νά συμμετάσχη εις τήν Ε.Ο.Κ. ή ή 'Ελλάς νά συμμετάσχη εις τήν L.A.F.T.A.

6.2.1 Συμμετοχή τής αναπτυσσόμενης οικονομίας εις τελωνειακήν ένωσιν ανεπτυγμένων κρατών

'Η συμμετοχή όπωςδήποτε θά δώση τήν εύκαιρίαν εις τήν αναπτυσσόμενην χώραν νά απολαύση ώρισμένα πλεονεκτήματα, συγχρόνως όμως θά δημιουργήση και τόν κίνδυνον νά ύποστῇ ή χώρα τās συνεπείας ώρισμένων μειονεκτημάτων. 'Η πολιτική έξωτερικού εμπορίου θά πρέπει με προσοχήν νά σταθμίση όλους εκείνους τούς παράγοντας και νά κρίνη αν θά πρέπει ή χώρα νά επιδιώξη τήν είσοδόν της εις ένωσιν ανεπτυγμένων κρατών ή εις άλλην τινά.

Τά κυριώτερα πλεονεκτήματα τά όποια είναι ύπέρ τής είσόδου τής χώρας εις μίαν τελωνειακήν ένωσιν ανεπτυγμένων οικονομικώς κρατών - μελών και τά όποια θά πρέπει νά λάβη σοβαρώς ύπ' όψιν της ή πολιτική έξωτερικού εμπορίου είναι:

- α. 'Η αξιολόγησις του μεγέθους τής αγοράς.
Πρόκειται δι' ένα έκ τών σπουδαιοτέρων παραγόντων,

ή Τσεχοσλοβακία, ή Πολωνία, ή Α. Γερμανία, ή Ρουμανία και ή Λαϊκή Δημοκρατία τής Μογγολίας. Μέχρι τό 1961 ήτο μέλος και ή 'Αλβανία.

96. 'Η L.A.F.T.A. συνεστήθη τό 1960 και μέλη της είναι ή 'Αργεντινή, ή Βραζιλία, ή Χιλή, ή Παραγουάη, τό Περού, ή Ούραγουάη, τό Μεξικό, ό 'Ισημερινός και ή Κολομβία.

97. Τούτο είναι μάλλον φυσικόν, καθ' ότι ό μεγαλύτερος όγκος εμπορίου διακινείται μεταξύ γειτόνων χωρών λόγω τής επιδράσεως τών μεταφορικών έξόδων επί του κόστους παραγωγής των. 'Επί πλέον, ό κόσμος έχει χωρισθῇ εις 3 ιδεολογικάς ομάδας κρατών, εις εκείνας του 'Ανατολικού μπλόκ, του Δυτικού μπλόκ και τών άδεσμεύτων.

οἷτινες εἶναι δυνατόν νὰ ἐπηρεάσουν τὰς ἐξαγωγὰς μιᾶς χώρας. Οὕτω ἡ χώρα ἔχει διπλοῦν ὄφελος· ἀφ' ἑνὸς μὲν αὐξάνεται ὁ ὄγκος τῶν ἐξαγωγῶν τῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ δίδεται ἡ εὐκαιρία εἰς τὰς ἐγχωρίους βιομηχανίας νὰ παράγουν εἰς μεγάλην κλίμακα. Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο παρέχει εἰς αὐτὰς τὰς δυνατότητας ἐκμεταλλεύσεως τῶν «οἰκονομιῶν κλίματος» καὶ οὕτω δίδει τὴν δυνατότητα βελτιώσεως τῆς παραγωγῆς (χρησιμοποίησις τελειοτέρων μεθόδων παραγωγῆς) καὶ μειώσεως τοῦ κόστους παραγωγῆς. Ἡ μείωσις τοῦ κόστους παραγωγῆς συμβάλλει εἰς τὴν ἔτι μεγαλυτέραν αὐξήσιν τῶν ἐξαγωγῶν. Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἀνακούφισις τοῦ δεινῶς δοκιμαζομένου ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Τὰ ἀνωτέρω ἐπιτυχῶς ἡ χώρα χάρις εἰς τὸ εὐνοϊκὸν κλίμα, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζουν τὰ προϊόντα τῆς εἰς τὸν χῶρον τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸ ἀρνητικὸν κλίμα τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζουν εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον τὰ ἴδια προϊόντα χωρῶν μὴ μελῶν.

β. Ἡ ἄνετος διάθεσις τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Αἱ ἀνεπτυγμέναι χῶραι - μέλη τῆς ἐνώσεως ἔχουν ὁπωσδήποτε ἐλιτύχει τόσοσιν βελτίωσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς των ὅσον καὶ αὐξήσιν αὐτῆς. Τοῦτο κατέστη δυνατόν χάρις εἰς τὴν χρησιμοποίησιν συγχρόνων μεθόδων παραγωγῆς καὶ ἐκσυγχρονισμὸν μέσων καλλιέργειας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος ὅμως τοῦ πληθυσμοῦ των καὶ τὸ κύριον βάρος τῶν προσπαθειῶν των κατευθύνεται εἰς τὴν παραγωγὴν βιομηχανικῶν προϊόντων ὑψηλῆς τεχνολογίας. Ὡς ἐκ τούτου ἀντιμετωπίζουν ἀρκετὰ κενὰ εἰς γεωργικὴν παραγωγὴν, τὰ ὁποῖα ἀφήνουν νὰ τὰ καλύψουν τὰ ἀναπτυσσόμενα μέλη τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως. Ἐδῶ ἔχομεν πλήρη ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς παραγωγῆς βάσει τοῦ συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος. Ἡ ἀναπτυσσομένη χώρα ἔχει τὴν εὐχέρεια νὰ διαθέσῃ τὴν γεωργικὴν τῆς παραγωγὴν εἰς τὴν διεθνῇ ἀγορὰν τῶν μελῶν - κρατῶν.

γ. Τὸ ὑψηλὸν εἰσόδημα τῶν καταναλωτῶν. Ἡ ἀναπτυσσομένη χώρα, ἡ ὁποία κατορθώνει νὰ γίνῃ μέλος μιᾶς τελωνειακῆς ἐνώσεως ἀνε-

πτυγμένων οικονομικῶς κρατῶν - μελῶν, ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμεταλλευθῇ καὶ ἓνα τρίτον, ἀρκετὰ σημαντικόν, παράγοντα: τὸ ὑψηλὸν εἰσόδημα τῶν καταναλωτῶν τῶν χωρῶν - μελῶν. Ἡ εἰσοδὸς τῆς εἰς τὴν ἔνωσιν παρέχει τὴν δυνατότητα εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν ὅχι μόνον νὰ αὐξήσῃ τὸν ὄγκον τῶν ἐξαγομμένων προϊόντων, ἀλλ' ἐπὶ πλεόν νὰ αὐξήσῃ καὶ τὴν συνολικὴν πρόσοδον, καθ' ὅτι τὸ καταναλωτικὸν κοινὸν εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταβάλῃ ὑψηλοτέρας τιμᾶς.

δ. Καλυτέρα ικανοποιήσεις τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας. Ἡ ἔνταξις τῆς χώρας εἰς τὴν τελωνειακὴν ἔνωσιν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις τὴν αὐξήσιν τῆς εὐμαρείας τῶν κατοίκων τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας. Οἱ κάτοικοι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ καλύπτουν τὰς ἀνάγκας των μὲ περισσότερα, εὐθηνότερα καὶ καλύτερα ἀγαθὰ.

Τὰ μειονεκτήματα τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν ἡ εἰσοδὸς τῆς εἰς μίαν τελωνειακὴν ἔνωσιν ἀνεπτυγμένων κρατῶν ἢ περισσότερον ἀνεπτυγμένων ἀπὸ τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν εἶναι:

α. Δυσχέρεια ἐξαγωγῆς βιομηχανικῶν προϊόντων εἰς τὸν χώρον τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως. Πρόκειται δι' ἓν σοβαρὸν μειονέκτημα, τὸ ὁποῖον καλεῖται ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ εμπορίου ἢ νὰ τὸ ἐξαλείψῃ ἢ νὰ τὸ περιορίσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον. Αἱ ἤδη ἀνεπτυγμέναι χώραι - μέλη τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ προσφέρουν τὰ βιομηχανικά των προϊόντα εἰς χαμηλοτέρας τιμᾶς ἀπ' ὅτι ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία. Τοῦτο καθίσταται ἐφικτὸν χάρις εἰς τὴν δυνατότητα παραγωγῆς τῶν προϊόντων μὲ μικρότερον κόστος ἐκείνου τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας. Τὸ συγκριτικὸν πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον διαθέτουν αἱ ἀνεπτυγμέναι οἰκονομίαι, καὶ τὸ ὁποῖον παρέχει εἰς αὐτὰς τὴν δυνατότητα πίεσεως τοῦ κόστους παραγωγῆς, εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι εἴτε ἡ ὑπεροχὴ εἰς τὸ ἐπίπεδον τεχνολογίας τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζουν, εἴτε ἡ πολυετής πεῖρα τὴν ὁποίαν ἔχουν ἀποκτήσει ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἢ καὶ παλαιότερον,

εἶτε ἢ ἐκμετάλλευσιν τῶν «οἰκονομιῶν» (ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν) τὰς ὁποίας παρέχει ἡ μαζικὴ παραγωγή ἀγαθῶν, εἶτε, τέλος, ὁ συνδυασμὸς τῶν ἀνωτέρω.

- β. Ἡ διευκόλυνσις τῆς μεταναστεύσεως καὶ αἱ συνέπειαι ταύτης. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ τελωνειακὴ ἔνωσις κρατῶν ἐπιτρέπει εὐκολωτέραν διέλευσιν τῶν συνόρων τῆς μιᾶς χώρας - μέλους ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ἄλλης, μὲ σκοπὸν τὴν ἀνεύρεσιν ἐργασίας. Φυσικὸν λοιπὸν εἶναι ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία, ἡ ὁποία εἰς τὰ πρῶτα τουλάχιστον βήματά της ἀντιμετωπίζει «χρονίαν ἀνεργίαν» καὶ ὀλίγον ἄργότερον «διαρθρωτικὴν ἀνεργίαν», νὰ ἴδῃ μὲ ἀνακούφισιν τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς πλεοναζούσης ἐργασίας. Ἡ μετανάστευσις ἐπὶ πλέον θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξήσιν τῶν ἀδήλων πόρων τῆς χώρας λόγῳ αὐξήσεως τῶν μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν προσωρινὴν ἀνακούφισιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ μακροχρονίως παρυσιαζόμενα προβλήματα ἐξ αἰτίας τῆς μεταναστεύσεως ἀποτελοῦν μᾶλλον μειονέκτημα παρὰ πλεονέκτημα διὰ τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν. Ἀργὰ ἡ γρήγορα παρουσιάζεται ἔλλειψις ἐργατικῶν χειρῶν⁹⁸, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιβράδυνσιν καὶ παρεμπόδισιν τῆς προσπαθείας διεισδύσεως εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγορὰς λόγῳ ὑψώσεως τοῦ κόστους ἐργασίας. Ἐπίσης ἡ ἐπιστροφή τῶν ἐργαζομένων εἰς περίοδον οἰκονομικῆς ὑφέσεως ἐπιτείνει τὴν ἔντασιν τῶν προβλημάτων τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἰς μίαν δύσκολον στιγμὴν. Τέλος, τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον ζωῆς τῆς ἀλλοδαπῆς πολὺ γρήγορα καθίσταται στόχος τῶν κατοίκων τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν διατήρησιν τῆς ροπῆς πρὸς κατανάλωσιν, κυρίως εἰς ἀγαθὰ εἰσαγόμενα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ δὴ πολυτελείας, εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα.

Πρὸς μείωσιν τῆς ἐντάσεως τῶν μειονεκτημάτων ἐπὶ τῆς ἀναπτυξιακῆς πολιτικῆς τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας, τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς ἐνώσεως

98. Ἡ ἔλλειψις ὀφείλεται εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν μεταναστεύσεων καὶ μείωσιν τῶν γεννήσεων ἢ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας οἰκονομίας λόγῳ ἀνόδου τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων.

παρέχουν ώρισμένες τελωνειακάς και πιστωτικάς ή άλλης φύσεως διευκολύνσεις προς αυτήν. Ο βαθμός τῶν παρεχομένων διευκολύνσεων εξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πολιτικὴν θέσιν ἢ δύναμιν τῆς χώρας ἐντὸς τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως καὶ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν τὰ ἀνεπτυγμένα κράτη - μέλη εἰς αὐτήν⁹⁹.

6.2.2 Συμμετοχὴ τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἰς τελωνειακὴν ἔνωσιν ἀναπτυσσομένων κρατῶν

Ἡ πιθανὴ συμμετοχὴ τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἰς μίαν τελωνειακὴν ἔνωσιν κρατῶν, μέλη τῆς ὁποίας εἶναι ἐπίσης ἀναπτυσσόμενα χῶραι, παρέχει διαφορετικὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα εἰς τὴν χώραν. Τὰ κυριώτερα πλεονεκτήματα εἶναι:

α. Διεύρυνσις τοῦ μεγέθους τῆς ἀγορᾶς. Πρόκειται διὰ τὸ βασικὸν πλεονέκτημα τὸ ὁποῖον ἀποκτᾶ κάθε ἀναπτυσσομένη οἰκονομία διὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς εἰς μίαν τελωνειακὴν ἔνωσιν κρατῶν ἀνεπτυγμένων ἢ μὴ. Βεβαίως, εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ τελωνειακὴ ἔνωσις ἀποτελεῖται ἐξ ἀνεπτυγμένων οἰκονομιῶν, τὸ πλεονέκτημα, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, εἶναι μεγαλύτερον, λόγῳ τοῦ ὅτι ὑφίστανται διαφοραὶ εἰς τὸ εἶδος τῶν παραγομένων προϊόντων μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν περίπτωσιν τὴν ἰδικήν μας, τὸ πλεονέκτημα μετριάσσεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι προσφέρονται ἀπὸ ὅλα τὰ ἀναπτυσσόμενα κράτη λίγο ἢ πολὺ τὰ ἴδια προϊόντα, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ διάθεσις τῶν προϊόντων ἐκάστης χώρας δὲν εἶναι οὔτε ἄνετος οὔτε ἐξησφαλισμένη. Πλὴν ὅμως τὸ μέγεθος τῆς ἀγορᾶς εἶναι ἓνας θετικὸς παράγων, παρέχων περισσοτέρας εὐκαιρίας διαθέσεως τῶν προϊόντων εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν.

β. Δυνατότητες ἐκμεταλλεύσεως τοῦ «Συγκριτικοῦ Πλεονεκτήματος» τῆς χώρας. Ἐφ' ὅσον ἔλοι αἱ χῶραι λίγο ἢ πολὺ ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκονομικὴν βαθμίδα, εἶναι εὐκο-

99. Ὡς παράδειγμα εὐνοϊκῆς μεταχειρίσεως ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας ὑπὸ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως δύναται νὰ ἀναφερθῇ ἡ περίπτωσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Ε.Ο.Κ.

λῶτερον νὰ ἐφαρμοσθοῦν αἱ ἀρχαὶ τῆς Κλασσικῆς Θεωρίας τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου. Παρέχεται λοιπὸν ἡ δυνατότης εἰς ἐκάστην χώραν νὰ παράγῃ, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως, ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἰστίων διαθέτει «συγκριτικὸν πλεονέκτημα» ἔναντι τῶν ὑπολοίπων. Ἡ εἰδίκευσις αὕτη βοηθεῖ τὴν χώραν εἰς ἀπόκτησιν πολυτίμου πείρας, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν κατάληψιν ἀγορῶν ἔξω τοῦ χώρου τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως.

γ. Ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπισις τῶν κοινῶν προβλημάτων. Τὰ προβλήματα τὰ ὅποια ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι οἰκονομίαι εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀναλογίαν των εἶναι κοινά. Τοῦτο παρέχει τὴν δυνατότητα εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν, ἡ ὅποια καθίσταται μέλος τῆς τελωνειακῆς ἢ δασμολογικῆς ἐνώσεως, ν' ἀντιμετωπίσῃ ὀρθότερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τὰ προβλήματα τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν αὐτήν. Ἐπὶ πλέον, ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλουν τὰς ἀπόψεις των ἢ νὰ τὰς καταστήσουν σεβαστάς εἰς τὸν διεθνῆ χώρον, ἐνῶ μόνη τῆς ἡ ἀναπτυσσομένη χώρα θὰ εἶχε πολὺ περισσοτέρας δυσκολίας νὰ πράξῃ τοῦτο.

Τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὅποια τυχὸν συνεπάγεται ἡ συμμετοχὴ τῆς χώρας εἰς τὴν ἑνωσιν τῶν ἀναπτυσσομένων κρατῶν, εἶναι:

α. Αἱ συνέπειαι τῆς ὑπάρξεως τοῦ προβλήματος τῆς ἡγεσίας. Ὅλαι αἱ χώραι ἀνήκουν περίπου εἰς τὴν αὐτὴν βαθμίδα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ καθέ μίᾳ ἐξ αὐτῶν διεκδικεῖ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐνώσεως. Ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας διὰ τὴν διεκδίκησιν τῆς ἡγεσίας εἶναι νὰ διασπᾶται συχνάκις ἡ προσοχὴ τῶν κρατῶν - μελῶν ἀπὸ τὰ καθαρῶς οἰκονομικὰ προβλήματα τὰ ὅποια τὰς ἀπασχολοῦν καὶ νὰ ἐφαρμόζουν ἄλλοπρόσαλλον πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἔμπορίου.

β. Ἡ ἐξάρτησις τῆς ἐνώσεως ἐκ τοῦ διεθνοῦς ἔμπορίου. Ὡς ἤδη ἐτονίσθη τὰ προϊόντα τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν εἶναι περίπου τὰ αὐτά. Ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζεται τὸ φαινόμενον τῆς μονομεροῦς καλύψεως τῆς ζητήσεως. Ὑπάρχουν

πολλά προϊόντα τὰ ὁποῖα δὲν παράγει κανένα μέλος τῆς κοινότητος, καὶ ὥς ἐκ τούτου εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ τὰ εἰσαγάγουν ἀπὸ κράτη ἐκτὸς τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως. Ἐπειδὴ δὲ ὅλοι ἔχουν τὰς αὐτὰς περίπτου ἀνάγκας καὶ ὥς ἐκ τούτου ζητοῦν λίγο ἢ πολὺ τὰ αὐτὰ προϊόντα ¹⁰⁰, προσφέρουν δὲ διὰ τὴν ἀπόκτησίν των τὰ αὐτὰ περίπτου προϊόντα ¹⁰¹, εἶναι ἐπόμενον αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων των νὰ ὑποστοῦν μίαν μείωσιν εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν, ἐνῶ τὸ κόστος διὰ τὴν ταχεῖαν ἐκβιομηχάνισίν των νὰ ἀνέλθῃ ἔτι περισσότερον καὶ τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν των νὰ καταστῇ ἀκόμη περισσότερον εὐπαθές.

Ἴσως θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ πρέπει τὸ κεντρικὸν ὄργανον τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως νὰ κχιερῶσιν κάποιαν σειρὰν ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν τῶν μελῶν, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποφευχθῇ τὸ ἀνωτέρω δυσάρεστον καὶ ἀνασταλτικὸν φαινόμενον. Τὸ πρόβλημα ὅμως εἶναι ποῦ θὰ εὑρεθῇ κεντρικὸν ὄργανον μὲ τόσῃ δυνάμει, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ προσπάθεια ἐκάστης χώρας - μέλους νὰ ἡγηθῇ τῆς ἐνώσεως καθίσταται αἰτία ἐπιδιώξεως τῆς ἱκανοποιήσεώς της κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα. Πρόκειται δι' ἓν σοβαρὸν μειονέκτημα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τῆς ἡ πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας.

6.3 Ἀσκήσις πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου συμφώνου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν ἐλευθέρων ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν

Οἱ τομεῖς εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ βασισθῇ μία πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου μιᾶς ἀναπτυσσομένης χώρας, ἵνα δυνηθῇ συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν ἐλευθέρων ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν νὰ βελτιώσῃ τοὺς ὁρους ἐμπορίου ¹⁰² τῆς, εἶναι οἱ ἐξῆς: Ἔργασία, Ἐδαφος καὶ Ἐκμετάλλευσις τῶν «οἰκονομιῶν».

100. Τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα ζητοῦν νὰ προμηθευθοῦν εἶναι προϊόντα ὑψηλῆς τεχνολογίας καὶ ἐντάσεως κεφαλαίου, ὡς κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ καὶ τεχνολογικοὺς ἐξοπλισμοὺς ἐργοστασίων κλπ.

101. Τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα προσφέρουν εἶναι κυρίως ἀγροτικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐντάσεως ἐργασίας.

102. Γενικὰ περὶ «ὄρων ἐμπορίου» βλ. *Haberler, G., The Theory of International Trade* (London, William Hodge and Company, Limited, 1961), σελ. 159.

6.3.1 Έργα σία

Είναι γεγονός, ως ήδη ανέφερθη, ότι τουλάχιστον κατά τα πρώτα στάδια της οικονομικής αναπτύξεώς της ή αναπτυσσόμενη χώρα μαστίζεται τόσο από «χρονίας ανεργίας» όσον και από «διαρθρωτικής» τοιαύτης. Το γεγονός αυτό παρέχει εις τους επιχειρηματίας της χώρας την δυνατότητα έκμεταλλεύσεως του «συγκριτικού πλεονεκτήματος» της εύθυνης εργασίας έναντι των ήδη ανεπτυγμένων ή εις άρκετά προχωρημένων στάδιον εύρισκομένων εν αναπτύξει χωρών. Εύθυνη εργασία σημαίνει, κατά ένα σημαντικό ποσοστόν, εύθυνόν κόστος παραγομένων προϊόντων και ως εκ τούτου εν «συγκριτικόν πλεονέκτημα» έναντι των παραγομένων με ύψηλότερον κόστος.

Όσον όμως προχωρεί ή χώρα προς την πλήρη οικονομικήν της ανάπτυξιν, τόσο περισσότερο το κόστος του συντελεστού «έργασια»¹⁰³ αύξάνει, περιορίζοντας το «συγκριτικόν πλεονέκτημα» το όποιον διέθετεν ή χώρα. Εάν όμως ή πολιτική έξωτερικού έμπορίου είχε έκμεταλλευθή την ύπαρξιν του ανωτέρω πλεονεκτήματος δια την διείσδυσιν των προϊόντων της εις τας άλλοδαπας αγοράς, έχει καλώς. Άλλως, ή χώρα έχει άπολέσει μίαν κλασικήν εύκαιρίαν επίλυσως άρκετών προβλημάτων οικονομικής ανάπτυξεώς της¹⁰⁴.

6.3.2 Έδαφος

Ό συντελεστής της παραγωγής «έδαφος» είναι δυνατόν να παράσχη εις την αναπτυσσόμενην οικονομίαν εν «συγκριτικόν πλεονέκτημα» έναντι των άλλων χωρών. Τουτό δύναται να παρουσιασθή υπό τας κάτωθι μορφάς:

α. Έπεροχή εις έκτασιν, ποιότητα και διαμόρφωσιν έδάφους έναντι άλλων χωρών, καθώς και εις κλιματολογικάς συνθήκας.

β. Έπεροχή εις γεωγραφικήν θέσιν της χώρας εις τόν διεθνή χώρον, και

γ. Έπεροχή εις κοιτάσματα πρώτων ύλών και πηγάς ένεργείας.

α. Έπεροχή εις έκτασιν, ποιότητα και διαμόρφωσιν έδάφους καθώς και εις κλιματολογικάς συνθήκας. Είναι δυνατόν ή πολιτική έξωτερικού έμπορίου να κατευθύνη τας προσπάθειάς της προς την έξαγωγήν των προϊόντων εκείνων, των οποίων ή παραγωγή εύνοείται υπό της μεγάλης έκτάσεως¹⁰⁵ της χώρας. Εάν δε και ή

103. Βλ. σχετ. ύποσημείωσιν 98.

104. Ένδεικτικώς αναφέρομεν την άνακούφισιν του δεινώς δοκιμαζομένου Ισοζυγίου πληρωμών.

105. Η μεγάλη έκτασις επιτρέπει την χρησιμοποίησιν τελειότερων μεθόδων παραγωγής και χρήσιν μηχανημάτων, με άποτέλεσμα την μείωσιν του κόστους παραγωγής, τουλάχιστον κατά τα μετέπειτα στάδια οικονομικής ανάπτυξεως, ότε ό συντελεστής «έργασια» καθίσταται άκριβός.

ποιότητος τοῦ ἐδάφους τυγχάνη νὰ εἶναι πολὺ καλὴ, τότε τὸ «συγκριτικὸν πλεονέκτημα», τὸ ὁποῖον διαθέτει ἡ χώρα, παρέχει περισσοτέρας ἐλπίδας ἐπιτυχοῦς ἐξαγωγῆς γεωργικῶν προϊόντων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν. Ἐπίσης, ἡ χώρα εἶναι δυνατόν νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὡς «συγκριτικὸν πλεονέκτημα» τὴν ὑπαρξίν ποταμίων ὁδῶν, θαλασσίων ὁδῶν, τοιούτων διὰ λιμνῶν καὶ γενικῶς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους. Τέλος, ἡ χώρα εἶναι δυνατόν νὰ ἀπολαμβάνη ἐν συγκριτικῶν πλεονέκτημα εἰς τὴν παραγωγὴν ὠρισμένων ἀγαθῶν, χάρις εἰς τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἀνωτέραν ποιότητα τῶν προϊόντων τὰ ὁποῖα δύναται νὰ παράγῃ, ἐξ αἰτίας τῶν εὐνοϊκῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν. Τὸ κλασσικὸν παράδειγμα τοῦ Ricardo (Πορτογαλλία - Ἀγγλία διὰ παραγωγὴν οἴνου) δὲν ἐπιτρέπει ἀμφιβολίας ἐπ' αὐτοῦ.

Ὑπεροχὴ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς χώρας εἰς τὸν διεθνῆ χῶρον. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ χώρα εἰς τὸν διεθνῆ χῶρον εἶναι δυνατόν νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὴν ἐν «συγκριτικῶν πλεονέκτημα» ἔναντι τῶν ὑπολοίπων ἀνταγωνιστριῶν χωρῶν. Τοῦτο ἐγκρίνεται εἰς τὴν δυνατότητα ἀσκήσεως διπλωματικῆς καὶ πολιτικῆς πίεσεως, λόγῳ γεωγραφικῆς θέσεως τῆς χώρας, ἐπὶ ὠρισμένων μεγάλων κρατῶν πρὸς παροχὴν εὐνοϊκῆς μεταχειρίσεως εἰς τὰ προϊόντα τῆς χώρας.

Ἡ ἀνεπτυγμένη χώρα μεταχειρίζεται εὐνοϊκώτερον τὰ προϊόντα τῆς χώρας Α, παρ' ὅτι τὰ αὐτὰ προϊόντα τῆς χώρας Β, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς χώρας Α ἔχει ἰδιαιτέραν στρατηγικὴν, πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀνεπτυγμένην χώραν. Εἰς τὴν προσπάθειάν της, λοιπόν, ὅπως αὐξήσῃ τὴν διπλωματικὴν, πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν της ἐπιρροήν, ἐπὶ τῆς εἰς ζωτικὴν θέσιν εὐρισκομένης χώρας Α, παρέχει εὐνοϊκωτέραν μεταχείρισιν εἰς τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα ἐξάγει εἰς αὐτὴν ἡ χώρα Α. Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη μεταχείρισις δύναται νὰ εἶναι μεγαλύτεραι ποσότητες ἀγαθῶν ἀπὸ ὅτι εἰς ἄλλας περι-

πτώσεις θὰ εἰσήγαγεν ἡ δασμολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ καὶ διευκολύνσεις.

Χῶραι αἱ ὁποῖαι κατέχουν σημαντικὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἐκμεταλλευθοῦν ἡ ἤδη τὴν ἐκμεταλλεύονται διὰ τὴν εὐκολωτέραν διείσδυσιν τῶν προϊόντων των εἰς τὰς ἄλλοδαπὰς ἀγορὰς εἶναι: Ἡ Αἴγυπτος (διώρυξ τοῦ Σουέζ), ἡ Τουρκία (στενὰ Δαρδανελλίων), ἡ Ἰσπανία (στενὰ Γιβραλτάρ) καὶ ὁ Παναμᾶς (διώρυξ τοῦ Παναμᾶ).

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς χώρας εἰς τὸν διεθνῆ στίβον εἶναι δυνατόν νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὴν καὶ ἐν ἄλλο «συγκριτικὸν πλεονέκτημα» ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν εὐθυνωτέρων μεταφορικῶν ἐξόδων.

Τὰ μεταφορικὰ ἔξοδα, ὡς ἤδη διεπιστώθη εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον τῆς παρούσης μελέτης, παίζουν ἓνα σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κόστους τῶν διακινουμένων πρώτων ὑλῶν καὶ ἐτοίμων προϊόντων. Ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία δύναται νὰ μειώσῃ τὸ κόστος, ἐφαρμόζουσα τὰς ἀρχὰς τῆς «Θεωρίας Ἐγκαταστάσεως τῶν Ἐπιχειρήσεων» (Location Theory), εἴτε ἐκμεταλλευομένη καταλλήλως τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους τῆς καὶ τὴν ὑπαρξίν θαλασσίαν ἢ ποταμίων καὶ λιμεναίων ὁδῶν, εἴτε ἐγκαθιστῶσα τὰς βιομηχανίας πλησίον τῶν τόπων ἐξορύξεως πρώτων ὑλῶν ἢ καταναλώσεως τῶν ἐτοίμων ἀγαθῶν. Ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου θύναται διὰ καταλλήλων χειρισμῶν νὰ στρέψῃ τὴν ὅλην κρατικὴν προσπάθειαν ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ὑφισταμένων δυνατοτήτων.

γ. Ὑπεροχὴ εἰς κοιτάσματα πρώτων ὑλῶν καὶ πηγὰς ἐνεργείας. Ἡ φύσις ἔχει εὐνοήσει, κατὰ ἓνα σκανδαλώδη ἴσως τρόπον, ὠρισμένας ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου μὲ πλούσια κοιτάσματα πρώτων ὑλῶν καὶ ἀφθόνους πηγὰς ἐνεργείας. Αἱ χῶραι αὗται ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀναπτυχθοῦν οἰκονομικῶς ταχύτερον ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους, ἀρκεῖ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν εὐνοίαν αὐτὴν τῆς φύσεως. Τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα διαθέτουν ἐν ἀφθονίᾳ θὰ τὰς βοηθήσουν καὶ νὰ παράγουν ἀφθονα ἀγαθὰ καὶ νὰ

παράγουν με μικρόν κόστος. Ἐπὶ πλέον δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἀφθονίαν τὴν ὁποίαν διαθέτουν ὡς ἐν ὄπλον διεισδύσεως εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς, ἀνταλλάσσουσαι τὴν παροχὴν τῶν πρώτων ὑλῶν με δασμολογικὰς διευκολύνσεις πρὸς τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα των. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὴν Λιβύην (ἀφθονα ἀποθέματα πετρελαίου), τὴν Χιλήν (κοιτάσματα χαλκοῦ), τὴν Νοτιοαφρικανικὴν Ἑνωσιν (κοιτάσματα χρυσοῦ), τὴν Σαουδικὴν Ἀραβίαν (κοιτάσματα πετρελαίου). Δυστυχῶς, εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν, τὰ κοιτάσματα καὶ τὰς πηγὰς ἐνεργείας τὰς ἐκμεταλλεύονται ξένοι ἐταιρεῖαι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ χώρα χάνει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἐν βασικὸν πλεονέκτημα, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν της καὶ νὰ βελτιώσῃ τοὺς ὅρους ἐμπορίου της. Ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου πρέπει νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ξένων ἐπιχειρήσεων ἢ συμφερόντων ἢ τὴν λελογισμένην ἐκμετάλλευσιν ὑπ' αὐτῶν τῶν κοιτασμάτων πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν πηγῶν ἐνεργείας, καὶ συγχρόνως νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ πλεονέκτημα ὑπάρξεως ἀφθόνων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν διὰ τὴν διείσδυσιν εἰς τὰς ξένας ἀγοράς καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων ἐμπορίου τῆς χώρας.

6.3.3 Ἐκμετάλλευσις τῶν «οἰκονομιῶν»

Πρόκειται ἴσως διὰ μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας εὐκαιρίας τὰς ὁποίας διαθέτει ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία νὰ ἀποκτήσῃ ἐν «συγκριτικὸν πλεονέκτημα», πὸ ὅποιον θὰ τῆς ἐπιτρέψῃ τὴν διείσδυσιν της εἰς τὰς ἀγοράς τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ ἔγκαιρος καὶ συνετὴ ἐκμετάλλευσις ὧν ἐκείνων τῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα μᾶς παρέχει ἡ μαζικὴ παραγωγή ἀγαθῶν ὑπὸ τὴν μορφήν ἐξοικονομήσεων εἰς πρώτας ὕλας, μισθοὺς κλπ. καὶ ὡς ἐκ τούτου μειώσεως τοῦ κόστους παραγωγῆς, δίδει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν νὰ ἀνταγωνισθῇ τὰ ξένα προϊόντα εἰς τὴν διεθνῇ ἀγοράν.

Εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις θὰ πρέπει ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου νὰ κινηθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐκμεταλλευθῇ εἰς τὸ ἔπακρον καὶ εἰς ὅσας τὸ δυνατόν περισσοτέρας περιπτώσεις τὸ «συγκριτικὸν πλεονέκτημα» τὸ ὅποιον διαθέτει ἡ χώρα. Ἀτυχῶς ὅμως εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις λόγῳ τῶν πολιτικῶν ἀσταθειῶν αἱ ὁποῖαι συνήθως ἐπικρατοῦν εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας οἰκονομίας δὲν δίδεται ἡ εὐκαιρία εἰς τὰ ἀρμόδια ὅργανα νὰ ἐφαρμόσουν τὴν κατάλληλον πολιτικὴν ἐκμεταλλεύσεως τῶν παρουσιαζομένων

εύκαιριών, με αποτέλεσμα την απώλειαν πολυτίμου χρόνου και πολλάκις την απώλειαν των διεθνών αγορών, ήτις ισοδυναμεί με αποτυχίαν τῆς ὅλης προσπάθειας οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

6.4 Πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου βασιζομένη τόσον ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς

Πρόκειται διὰ τὴν πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἥτις ἐφαρμόζεται σήμερον ὑπὸ τῶν περισσοτέρων κρατῶν τοῦ κόσμου. Τὸ αὐτὸ κράτος συνδέεται με ὠρισμένας χώρας με διμερεῖς ἐμπορικὰς συμφωνίας, συμμετέχει ἴσως εἰς τινὰ τελωνειακὴν ἑνώσιν κρατῶν καὶ συγχρόνως προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ χῶρον καὶ εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ Ἀρχὴ τῶν Ἐλευθέρων Ἀνταλλαγῶν. Ὁρισμένα προϊόντα τὰ ἔχει θέσει ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ προστατευτισμοῦ, ἐνῶ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἄλλων προϊόντων τὸ κατευθύνουν αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ εἶναι ὅτι ἡ χώρα θὰ πρέπει νὰ κατευθύνῃ τὴν πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου με γνώμονα τὴν καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐθνικοῦ της συμφέροντος καὶ ὄχι ἀναλόγως τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν πιέσεων τὰς ὁποίας δέχεται.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ὅπως ἤδη ἐτονίσθη, ἀνεφέρθησαν διὰ νὰ γίνῃ εὐκολωτέρα ἡ ἐξαγωγή ὠρισμένων συμπερασμάτων καὶ νὰ προσδιορισθοῦν με μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν τὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ πρέπει νὰ κινήθῃ ἡ πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου μιᾶς ἀναπτυσσομένης χώρας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΣΤΙΒΟΝ

7.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις

Εἰς ἐκ τῶν ἐπιδιωκομένων στόχων τῆς παρούσης μελέτης εἶναι καὶ ἡ ἐξαγωγή χρησίμων συμπερασμάτων, ἅτινα θὰ βοηθήσουν τὰς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας, ἐπὶ τῇ βάσει ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἱστορικῶν δεδομένων, νὰ ἀκολουθήσουν ὁρθὴν πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἅτινα ἀντιμετωπίζουν.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἐξητάσθησαν ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως τόσον αἱ Ἀρχαὶ τῆς Καθαρᾶς Θεωρίας περὶ Διεθνοῦς Ἐμπορίου ὅσον καὶ τὰ προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι. Εἰς τὸ παρὸν τμῆμα τῆς μελέτης (Μέρος Β') θὰ ἐξετάσωμεν μίαν ἀναπτυσσομένην χώραν, τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἴδωμεν τὰ προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει, τὰς δυνατότητας ἀντιμετωπίσεως τῶν δυσκολιῶν καὶ ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων τὰς ὁποίας διαθέτει καὶ τὰς προοπτικὰς ἀναπτύξεώς της αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται, εἰς τρόπον ὥστε τὰ τελικὰ συμπεράσματα τὰ ὁποῖα θὰ ἐξαχθοῦν ἐπὶ τοῦ θέματός μας νὰ ἀντιπροσωπεύουν οὐχὶ μόνον τὴν θεωρίαν ἀλλὰ καὶ τὴν πρᾶξιν.

Οἱ λόγοι τῆς ἐπιλογῆς τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀντιπροσώπου τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν ἐξηγοῦνται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν. Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητος θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἀναφέρωμεν ὅλους ἐκείνους τοὺς παράγοντας οἱ ὁποῖοι προσδιορίζουν τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν διεθνή στίβον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ γνωρίζωμεν ποῦ εὐρίσκόμεθα, ποῦ κινούμεθα, τι ἀντιμετωπίζομεν. Εἶναι δυνατόν τοὺς παράγοντας νὰ τοὺς διακρίνωμεν εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν οἰκονομίαν καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται «οἰκονομικοὶ παράγοντες». Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἱστορικὸν καὶ πολιτικακὸν παρελθόν, καθὼς καὶ τὰ θεσμολογικά, κοινωνικά καὶ νομικά πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων κινεῖται, δρᾷ καὶ ἐξελλίσσεται ἡ ἀνθρωπίνη δραστηριότης καὶ πρωτοβουλία. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκουν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα, ἡ ἀπασχόλησις, ἡ ἀνέργια, ἡ μετανάστευσις, καθὼς καὶ ὁ βαθμὸς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας.

7.2 Οἱ μὴ οἰκονομικοὶ παράγοντες

7.2.1 Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ Ἑλλάς κατέχει θέσιν κλειδί εἰς ἓν ἐκ τῶν νευραλγικωτέρων σημείων τῆς ὑφῆλίου. Ἐπὶ τοῦ σταυροδρομίου τριῶν ἡπείρων καὶ γευομένη τὴν θαλασσινὴν ἀλμύραν ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν ἔπαιζε καὶ ἐξοκολουθεῖ νὰ παίξῃ ἓνα πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τελευταίως δὲ ἡ ἔντασις ἣτις ἐπικρατεῖ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, μετὰ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον γειτνίασιν, ἔχει δημιουργήσῃ ἀρκετὰ προβλήματα εἰς αὐτήν, ἡ ἐπίλυσις τῶν ὁποίων ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν στόχων οἰκονομικῆς τῆς ἀναπτύξεως. Δυστυχῶς μέχρι σήμερον ἐξ αἰτίας διαφόρων λόγων δὲν κατάρθωσε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἐμπορικῶς τὴν πλεονεκτικὴν γεωγραφικὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει.

7.2.2 Ἱστορικὴ καὶ πολιτικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν διεθνῆ χῶρον

Τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς, λόγῳ τῶν ἀγόνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς, κατέχει μίαν ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, ἐχθροὺς καὶ φίλους αὐτῆς. Ἡ Ἑλλάς ἀνήκει πάντοτε εἰς τὸν ἐλεύθερον κόσμον, θεωροῦσα συγχρόνως τὸν ἑαυτὸν τῆς ὥς ἐν ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς Εὐρώπης, μὲ τὴν ὁποίαν συνδέεται στενῶς μὲ πνευματικούς, ἱστορικούς καὶ οἰκονομικούς δεσμούς. Τελευταίως δὲ αἱ καταβαλλόμεναι προσπάθειαι ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν διὰ τὴν πλήρη ἔνταξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν καὶ ἡ πλήρης ἀποκατάστασις τῆς εἰς ὅλα τὰ συμβούλια καὶ τὰς ἐπιτροπὰς τῆς Εὐρώπης ἐνισχύουν τοὺς ἀνωτέρω δεσμούς.

7.2.3 Τὰ θεσμολογικὰ - κοινωνικὰ καὶ νομικὰ πλαίσια τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας

Ἡ συνεχὴς προσπάθεια, ἡ ὁποία καταβάλλεται ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, προσαρμογῆς τῶν θεσμολογικῶν καὶ νομικῶν πλαισίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσει τὴν δραστηριότητά του ὁ Ἕλλην, πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπικρατοῦν εἰς τὰς προηγμένας χώρας τῆς Δύσεως, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν καὶ μόνον τὴν δημιουργίαν καταλλήλων συνθηκῶν διὰ τὴν ταχεῖαν ἐκβιομηχάνισιν τῆς χώρας καὶ οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν μᾶς πείθουν δι' ἑλλην μίαν φορὰν διὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος εἶναι εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὸ αὐτὸ ἀποδεικνύουν καὶ αἱ συνεχεῖς κοινωνικαὶ προσαρμογαὶ αἱ ὁποῖαι καθημερινῶς συντελοῦνται ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ὁ τρόπος ἐνδύσεως, συμπεριφορᾶς, ἐκδηλώσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ συναισθημάτων φανερώνουν ὅλον καὶ περισσότερον ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι Εὐρώπη.

7.3 Οικονομικά μεγέθη προσδιοριστικά της θέσεως της Ελλάδος εις τὸν διεθνή χῶρον

7.3.1 Ὁ πληθυσμός

Ὁ πληθυσμός τῆς Ελλάδος αὐξάνεται μὲ ἀργὸν ρυθμόν. Ἡ συνολικὴ αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν δεκαετίαν 1961 - 1971 ἀνῆλθεν εἰς 4,2% ἔναντι 10,9% τῆς δεκαετίας 1951 - 1961, ἡ δὲ μέση ἐτησίᾳ τοιαύτη εἰς 0,4% ἔναντι 0,9% τῆς προηγούμενης δεκαετίας. Ὁ βραδύτερος ρυθμός ἀνόδου τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἀποδίδεται τόσον εἰς τὴν αὐξησην τῆς καθαρᾶς μεταναστεύσεως, ὅσον καὶ εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐπιβράδυνσιν τῆς φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ συνεπείᾳ κάμψεως τῆς γεννητικότητος.

Ἡ πτωτικὴ ἐξέλιξις τῆς γεννητικότητος, ἡ ὁποία παρατηρεῖται ἄνευ σχεδὸν διακοπῆς κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι ἔτη, ἔχει προφανῶς πολλαπλὰς γενεσιουργοὺς αἰτίας. Ἡ τάσις ἀστικοποιήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ βελτίωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ἡ ἄνοδος τῆς μορφωτικῆς στάθμης εὐρέων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ καί, τέλος, ἡ διεύρυνσις τῆς μεταναστεύσεως ἀπὸ τὸ 1960 καὶ ἐντεῦθεν εἶναι ἀσφαλῶς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων.

Ὅρισμένα ἐκ τῶν αἰτίων τούτων εἶναι φυσικὰ ἐπακόλουθα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐπομένως δυσχερῶς ἀντιμετωπιζόμενα, ἐνῶ ἕτερα ὑπόκεινται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς ἐπηρεασμὸν ἐκ ρυθμιστικῶν μέτρων. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἡ ἐπισταμένη διερεύνησις τῶν αἰτίων καὶ ἡ σύνθεσις καὶ ἐφαρμογὴ ἐνὸς συστήματος μέτρων εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ὀλοκληρωμένης πληθυσμιακῆς πολιτικῆς. Συναφῶς παρατηρεῖται ὅτι κατὰ τὴν χάραξιν τῶν γενικῶν κατευθύνσεων τῆς ἀναπτυξιακῆς πολιτικῆς αἱ πληθυσμιακαὶ ἐπιπτώσεις θὰ πρέπει νὰ συνεξετάζωνται καὶ ἐπομένως νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ἑξίν κατὰ τὴν λήψιν τῶν τελικῶν ἀποφάσεων. Ὁ πίναξ 1 ἐμφαίνει τὰς ἀπογραφὰς πληθυσμοῦ ἀπὸ τὸ 1928 ἕως σήμερον.

ΠΙΝΑΞ 1

Ἀστικός, ἡμιαστικός καὶ ἀγροτικός πληθυσμός τῆς Ελλάδος τῶν ἐτῶν 1928, 1940, 1951, 1961 καὶ 1971

Ἔτος ἀπογραφῆς	Πληθυσμός			Κατανομή τοῦ πληθυσμοῦ		
	Ἀστικός	Ἡμιαστικός	Ἀγροτικός	Ἀστικός	Ἡμιαστικός	Ἀγροτικός
1928	1.931.937	899.466	3.373.281	31,1	14,5	54,4
1940	2.411.647	1.086.079	3.847.134	32,8	14,8	52,4
1951	2.879.994	1.730.188	3.622.619	37,7	14,8	47,5
1961	3.628.105	1.085.856	3.674.592	43,3	12,9	43,8
1971	4.667.489	1.019.421	3.081.731	53,2	11,7	35,1

Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε., Ἐπετηρίς τῆς Ελλάδος ἔτους 1972.

Κατωτέρω παραθέτομεν τὸν πίνακα 2 εἰς τὸν ὁποῖον ἐμφαίνεται ὁ πληθυσμὸς κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας. Ἐκ τούτου καθίσταται φανερόν ὅτι ἡ σημειουμένη ἀπὸ ἐτῶν μετακίνησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας πρὸς τὴν περιφέρειαν πρωτευούσης εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κατὰ 37%. Ἐκ τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς χώρας μόνον ἡ περιφέρεια Στερεᾶς Ἑλλάδος - Εὐβοίας ἐσημείωσεν ἐλαφρὰν ἄνοδον 2%, ἐνῶ εἰς ἕλας τὰς ὑπολοίπους περιφερείας ἐσημειώθη ἀπόλυτος μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν.

ΠΙΝΑΞ 2

Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα

Γεωγραφικὰ διαμερίσματα	Κάτοικοι			Μεταβολαὶ %	
	1951	1961	1971	1951/61	1961/71
Σύνολον Ἑλλάδος	7.632.801	8.388.553	8.745.084	10,0	4,2
Περιοχὴ Πρωτευούσης	1.378.586	1.852.709	2.530.207	34,0	37,0
Στερεὰ Ἑλλάς - Εὐβοία	908.433	970.949	991.687	7,0	2,0
Πελοπόννησος	1.129.022	1.096.390	985.620	— 3,0	—10,0
Ἰόνιοι Νῆσοι	228.597	212.573	183.633	— 7,0	—14,0
Ἡπειρος	330.543	352.604	309.558	7,0	—12,0
Θεσσαλία	624.342	689.927	659.243	11,0	— 4,0
Μακεδονία	1.705.434	1.896.112	1.883.156	11,0	— 1,0
Θράκη	336.954	356.555	329.297	6,0	— 8,0
Νῆσοι Αἰγαίου	528.766	477.476	416.475	—10,0	—13,0
Κρήτη	426.124	483.258	456.208	5,0	— 6,0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Προσωρινὰ συνοπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς γενικῆς ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ τῆς 14ης Μαρτίου 1971 (ἐκδόσις ἀναθεωρημένη).

Ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ πολεοδομικὰ συγκροτήματα καὶ δήμους, παρατηρεῖται ἐκ τοῦ πίνακος 3, ὅτι σημαντικὴ αὐξησις ἐσημειώθη εἰς τὰ μεγάλα πολεοδομικὰ συγκροτήματα καὶ τοὺς μεγάλους δήμους τῆς χώρας. Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, σημαντικὴ ἄνοδος ἐσημειώθη καὶ εἰς τὰ πολεοδομικὰ συγκροτήματα Θεσσαλονίκης (45%), Ἀγρινίου (25%), Ἡρακλείου (20%) καὶ Πατρῶν (15%).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐμφαίνεται ὅτι ἡ μεγαλύτερα μετακίνησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐσημειώθη πρὸς τὰ πολεοδομικὰ συγκροτήματα ἐντόνου οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ὡς εἶναι τὰ συγκροτήματα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἡ παρατηρουμένη τάσις ἀποκεντρώσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῆς χώρας θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ παρεμποδίσῃ τὴν περαιτέρω μετακίνησιν τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰ μεγάλα ἀστικὰ κέντρα.

ΠΙΝΑΞ 3

Πληθυσμός κατά μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα και μεγάλους δήμους

Πολεοδομικά Συγκροτήματα και Δήμοι	Πληθυσμός			Μεταβολαι %	
	1951	1961	1971	1961/61	1971
Πολ. Συγκρ. Πρωτευούσης	1.378.586	1.852.709	2.530.207	34,0	37,0
Δήμος 'Αθηναίων	(554.484)	(627.564)	(862.133)	(13,0)	(37,0)
Πολ. Συγκρ. Θεσσαλονίκης	302.635	380.648	550.563	26,0	45,0
Δήμος Θεσσαλονίκης	(217.049)	(250.920)	(339.496)	(16,0)	(35,0)
Πολ. Συγκρ. Πατρών	94.192	103.985	119.956	10,0	15,0
Δήμος Πατρών	(87.570)	(96.100)	(111.238)	(10,0)	(16,0)
Πολ. Συγκρ. Βόλου	73.877	80.846	88.065	9,0	9,0
Δήμος Βόλου	(51.144)	(49.221)	(51.340)	(—4,0)	(4,0)
Πολ. Συγκρ. 'Ηρακλείου	58.285	69.983	84.304	20,0	20,0
Δήμος 'Ηρακλείου	(55.373)	(64.337)	(77.783)	(16,0)	(21,0)
Πολ. Συγκρ. 'Αγρινίου	26.657	33.281	41.518	25,0	25,0
Δήμος 'Αγρινίου	(21.025)	(26.368)	(32.415)	(25,0)	(23,0)

Πηγή: Ε.Σ.Γ.Ε., Προσωρινά συνοπτικά αποτελέσματα της γενικής απογραφής πληθυσμού της 14ης Μαρτίου 1971 (Έκδοσις άναθεωρημένη).

ΠΙΝΑΞ 4

Έτος	Σύνολον	Μεταβολή	Άρρενες	Μεταβολή	Θήλειες	Μεταβολή
1961	58.837		36.209		22.628	
1962	84.054	42,9	51.868	43,9	32.186	42,2
1963	100.072	19,1	61.966	19,5	38.106	18,4
1964	105.569	5,5	66.265	6,9	39.304	3,1
1965	117.167	11,0	65.341	— 1,4	51.826	31,9
1966	86.696	—25,8	46.369	—29,0	40.527	—21,8
1967	42.730	—50,8	22.885	—50,6	19.845	—51,0
1968	50.866	19,0	27.232	19,0	23.634	19,1
1969	91.552	80,0	51.633	89,6	39.919	68,9
1970	92.684	1,2	53.033	2,7	39.651	— 0,7
1971	61.748	—33,3	33.934	—36,0	27.814	—29,8
1972	43.397	—29,7	24.469	—27,8	18.928	—31,9
1973	27.488	—36,6	14.726	—39,8	12.762	—32,5
1974*	5.501		3.102		2.399	

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Μηνιαίων Στατιστικών Δελτίων.

7.3.2 'Η μετανάστευσις

Πρόκειται διά μίαν πολύ παλαιάν πληγήν, ή όποία ταλαιπωρεϊ τό έλλη-

νικόν ἔθνος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἄλλοτε ἐκδιωκόμενος ὁ Ἕλλην ἀπὸ τὸ ἄγονον τῆς πατρῴας γῆς καὶ ἄλλοτε ἐλκυόμενος ἐκ τῆς μαγείας τῆς περιπλάνησεως καὶ τῆς περιπετείας ἐγκατέλειπε καὶ ἐγκαταλείπει τὴν μητέρα Ἑλλάδα δι' ἀνεύρεσιν καλυτέρων συνθηκῶν ζωῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπήν.

Μελετώντες τὸν πίνακα 4 δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ὕψηλόν ποσοστὸν μεταναστεύσεως τῆς δεκαετίας 1961 - 1971 ἔδωσε διέξοδον εἰς τὴν πλεονάζουσαν ἐργασίαν, λόγω διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν μετὰ τὸ ἔτος 1955, καὶ ἡμβλυνε τὴν ὀξύτητα τῶν προβλημάτων τῶν δημιουργουμένων ἐκ τῆς ὑπάρξεως μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνέργων.

ΠΙΝΑΞ 5

Ἀριθμὸς μονίμων μεταναστῶν κατ' ἐπάγγελμα

Ἔτη	Σύνολον μεταναστῶν	Ἄνευ ἐπαγγέλματος	Ἐχόντες ἐπάγγελμα Γεωργικόν	Μεταποιητικόν
1961	58.837	21.607	4.395	26.994
1962	84.054	23.571	6.203	47.267
1963	100.072	25.244	7.719	54.070
1964	105.569	41.263	28.725	27.706
1965	117.167	52.328	28.520	29.718
1966	86.896	46.657	21.213	12.719
1967	42.730	26.441	5.788	6.383
1968	50.866	26.327	10.891	9.152
1969	91.552	38.630	32.675	13.410
1970	92.684	42.061	28.511	15.725
1971	61.748	29.700	15.959	9.934
1972	43.397	22.379	10.319	6.703

Πηγή: Ε.Σ.Γ.Ε., Μηνιαῖον Στατιστικὸν Δελτίον.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἐξάγεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχόντων ἐπάγγελμα μεταναστῶν ἦτο τοῦλάχιστον κατὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 1970 σημαντικῶς ἀνώτερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μὴ ἐχόντων ἐπάγγελμα μεταναστῶν. Τοῦτο ἐξηγεῖ μέχρις ἐνὸς σημείου τὴν ἑλλειψιν εἰδικευμένης ἐργασίας, ἡ ὁποία παρατηρήθη τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἡ ὁποία ἐδημιούργησε σημαντικὰ προβλήματα εἰς τὴν προσπάθειαν ἐξευρέσεως ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ἡῶξε τὸ κόστος τῶν παραγομένων προϊόντων. Ἡ σπάνις ὑπεχώρησε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 1974 καὶ ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἐνδείξεων τοῦ πρώτου διμήνου τοῦ 1975 ἡ ὑποχώρησις θὰ συνεχισθῇ διαδεχομένη ὑπὸ μιᾶς καταστάσεως ἀνεργίας.

7.3.3 Άπασχόλησις - Άνεργία

Ός άνεφέρθη άνωτέρω, αί συνθήκαι είς την έλληνικήν άγοράν έργασίας, κυρίως κατά την τελευταίαν πενταετίαν, έχαρακτηρίζοντο υπό του γεγονότος τής σπανιότητος, έν σχέσει τουλάχιστον μέ την προσφοράν έργασίας είς ώρισμένα έπαγγέλματα ¹⁰⁶. Τό γεγονός τοϋτο έδημιούργησε σημαντικά προβλήματα είς την Έλληνικήν βιομηχανίαν και γεωργίαν, όπως έκείνο τής έξευρέσεως έργατικών χειρών, κυρίως κατά τās περιόδους αίχμης, τής μη έχαίρου παραδόσεως άναληφθεισών παραγγελιών κλπ. Τό τελευταίον είχεν ιδιαιτέρως δυσμενή επίδρασιν επί τής έξαγωγικής προσπάθειας, την όποιαν από κοινού κράτος και επιχειρήσεις έχουν αναλάβει από δεκαετίας και πλέον. Έντός του 1974 άντεστράφη και είς τὰ δύο σκέλη τής άγοράς ή επικρατούσα μέχρι του 1973 τάσις, μέ αποτέλεσμα νά χαλαρωθῇ ή στενότης ή όποία παρετηρείτο είς τινας τομείς και νά εκδηλωθῇ άνεργία είς άλλους. Μεταξύ τών τελευταίων κυριώτερος είναι ό τομεύς τής οίκονομικής δραστηριότητος, είς τόν όποιον ή κατακόρυφος κάμψις έπηρέασεν άντιστοίχως την ζήτησιν έργασίας.

Σχετικώς μέ την προσφοράν έργασίας τό σημαντικώτερον δεδομένον διά τό παρελθόν έτος 1974 είναι ή περαιτέρω μείωσις τής καθαρās μεταναστεύσεως. Τό μέγεθος τοϋτο προσετέθη είς την φυσικήν αύξησιν του έργατικού δυναμικού, ή όποία κατά τὰ προηγούμενα έτη άντεσταθμίζετο έξ όλοκλήρου ή έν μέρει υπό τής καθαρās διαρροής πληθυσμού παραγωγικών ηλικιών.

Διά τὰ έτη 1975 και 1976 δύναται νά γίνη ή άσφαλής πρόβλεψις, έν σχέσει μέ την προσφοράν έργασίας, ότι υπό τās συνθήκας χαλαρώσεως τής οίκονομικής δραστηριότητος αί όποίαι επικρατοϋν είς τās βιομηχανικάς χώρας, μέ πιθανότητα συνεχίσεως τής ύφέσεως, θά πρέπει νά αναμένεται μεγάλος αριθμός παλινοστούντων, μέ αποτέλεσμα την διόγκωσιν τής προσφοράς έργασίας.

Πλήρη στοιχεία περί τής άπασχολήσεως δέν ύφίστανται, διότι ως είναι γνωστόν τὰ διαθέσιμα διά την άπασχόλησιν στοιχεία παρέχουν μέν ένδείξεις περί τών διαμορφουμένων είς την άπασχόλησιν τάσεων, δέν δύναται όμως νά θεμελιώσουν πλήρη ¹⁰⁷ και άσφαλή συμπεράσματα, καθ' όσον αναφέρονται είς ώρισμένους μόνον τομείς τής οίκονομικής δραστηριότητος. Παραθέτομεν πίνακα έμφαινόντα την κατ' έτος έπίσημον έν Έλλάδι άνεργίαν και τās ποσοστιαίας μεταβολάς της.

106. Βλ. Σ.Ε.Β., 'Η Έλληνική Οίκονομία κατά τό έτος 1973, σελ. 63.

107. Δέν περιλαμβάνεται είς τὰ παρεχόμενα στοιχεία ή δευτέρα άπασχόλησις πολλών άτομων, ή άπασχόλησις συνταξιούχων, φοιτητών κλπ. Βλ. σχετ. Ε.Σ.Υ.Ε., Έτησία Στατιστική Έπετηρίς τής Έλλάδος, είς την είσαγωγήν.

ΠΙΝΑΞ 6

Ἀνεργία ἐν Ἑλλάδι καὶ ποσοστιαία μεταβολὴ αὐτῆς διὰ τὴν περίοδον 1961 - 74

Ἔτη	Ἀνεργοί	Μεταβολή	Ἔτη	Ἀνεργοί	Μεταβολή	Ἔτη	Ἀνεργοί	Μεταβολή
1961	76.001	—	1966	64.795	0,8	1971	30.551	—37,3
1962	74.539	—1,9	1967	83.506	28,9	1972	12.973	—57,6
1963	69.609	—6,6	1968	73.718	—11,7	1973	12.885	— 0,7
1964	64.802	—6,9	1969	66.501	— 9,8	1974	19.451	50,9
1965	64.289	—0,8	1970	48.685	—26,8			

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ἐτήσια Στατιστικά Ἐπετηρίδες Ἑλλάδος

ΠΙΝΑΞ 7

Ἀκαθάριστον κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν προϊόν εἰς ἀγοραίας τιμὰς διὰ τὸ ἔτος 1970 καὶ μέσος ὁρὸς ἀναπτύξεως διὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 1970 εἰς 42 χώρας ¹⁰⁸

Χώρα	Α.Ε.Π.	Ρυθμός	Χώρα	Α.Ε.Π.	Ρυθμός	Χώρα	Α.Ε.Π.	Ρυθμός
Η.Π.Α.	4.760	3,2	Μ. Βρετανία	2.270	2,2	Ἰσπανία	1.020	6,1
Σουηδία	4.040	3,8	Τσεχοσλοβακία*	2.230	3,8	Βενεζουέλα	980	2,3
Καναδάς	3.700	3,6	Αὐστρία	2.010	3,9	Χόγκ-Κόγκ	970	8,4 ³
Ἑλβετία	3.320	2,5	Ἰσραήλ	1.960	4,7	Ρουμανία*	930	7,7 ⁴
Δανία	3.190	3,7	Ἰαπωνία	1.920	9,6	Σιγκαπούρη	920	5,2
Γαλλία	3.100	4,6	Ε.Σ.Σ.Δ.*	1.790	5,8	Οὐραγουάη	820	—0,4
Δ. Γερμανία	2.930	3,5	Λιβύη	1.770	20,4	Βουλγαρία*	760	7,5 ⁵
Νορβηγία	2.860	4,1	Ἰταλία	1.760	4,6 ²	Ν. Ἀφρική	760	3,0
Αὐστραλία	2.820	3,1	Πουέρτο-ΡΙκο	1.650	5,8	Παναμάς	730	4,2
Βέλγιον	2.720	4,0	Οὐγγαρία*	1.600	5,4 ¹	Χιλή	720	1,6
Ν. Ζηλανδία	2.700	2,1	Πολωνία*	1.400	5,2	Ἰαμέικα	670	3,5
Α. Γερμανία*	2.490	4,2	Ἰρλανδία	1.360	3,6	Μεξικὸ	670	3,7
Ὁλλανδία	2.430	3,9	Ἀργεντινὴ	1.160	2,5	Πορτογαλία	660	5,3
Φύλανδία	2.390	3,9	Ἑλλάς	1.090	6,6 ⁸	Γιουγκοσλαβία*	650	4,3

Πηγή: Finance and Development, Vol. 10/No 1, March 1973, σελ. 27.

* Estimates of G.N.P. per Capita and its Growth Rate Have a Wide Margin of Error Mainly Because of the Problems in Deriving the G.N.P. at Market Prices from net Material Product and in Coverting the G.N.P. Estimate into U/S dollars.

7.3.4 Ἐθνικὸν εἰσόδημα

Τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος εἰς τρεχούσας τιμὰς ἦτο 170,6 δολλάρια ¹⁰⁹ τὸ 1953, 423 δολλάρια τὸ 1960, 956 δολλάρια τὸ 1970

108. Ὁ πίναξ ἀναφέρεται εἰς 122 χώρας συνολικῶς, ἀλλὰ διὰ λόγους οἰκονομίας χώρου περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὰς 42 πρώτας κατὰ σειρὰν μεγέθους τοῦ κατὰ κεφαλὴν ἀκαθαρίστου ἐθνικοῦ εἰσοδήματός των.

109. *Adelman, I.*, Theories of Economic Growth and Development (Stanford, Cal., Stanford University Press, 1961), σελ. 4.

και 1.592 δολάρια το 1973. Έν τούτοις εξακολουθεῖ νὰ ὑστερῇ τῶν ἀντιστοιχῶν κατὰ κεφαλὴν εἰσοδημάτων τῶν προηγμένων χωρῶν. Ἄν δὲ θεωρήσωμεν τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα ὡς ἐν συμβατικὸν κριτήριον κατατάξεως τῶν χωρῶν εἰς τὰς κατηγορίας τῶν ἀνεπτυγμένων, ἀναπτυσσομένων καὶ ὑποαναπτύκτων, τότε δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς, τυτλάχιστον μὲ τὰ δεδομένα τοῦ 1970, εξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀναπτυσσομένων. Ὁ παρατιθέμενος πίναξ 7 παρουσιάζει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ἀκαθάριστον κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν προϊόν εἰς ἀγοραίας τιμὰς διὰ τὸ ἔτος 1970, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν μέσον ὅρον ἀναπτύξεως διὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 1970.

Ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους τοῦ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικοῦ προϊόντος, ἔρχεται 28η, ἐνῶ ἀπὸ πλευρᾶς ρυθμοῦ ἀναπτύξεως κατὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 1970 καταλαμβάνει τὴν 8ην θέσιν. Προηγοῦνται ἡ Λιβύη (20,4), ἡ Ἰαπωνία (9,6), τὸ Χόγκ-Κόγκ (8,4), ἡ Ρουμανία (7,7), ἡ Βουλγαρία (7,4), ἡ Ζαμβία (7,1) καὶ ἡ Ἑθνικιστικὴ Κίνα μὲ 7,1. Κατόπιν ἔρχεται ἡ Ἑλλάς μὲ 6,6. Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶχε μέσον ἐτήσιον ρυθμὸν ἀναπτύξεως 4,4 διὰ τὴν δεκαετίαν 1950 - 1960. Εἰς τὴν συνέχειαν παραθέτομεν τὸν πίνακα 8 ἐμφαίνοντα τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν ἀκαθαρίστου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς χώρας κατὰ τὴν περίοδον 1960 - 1973.

ΠΙΝΑΞ 8

Ἐξέλιξις τοῦ κατὰ κεφαλὴν ἀκαθαρίστου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διὰ τὴν περίοδον 1960 - 1973 (εἰς δισεκ. δρχ.)

Ἔτη	εἰς δρχ.	εἰς δολ.	% Μεταβολή		Ἔτη	εἰς δρχ.	εἰς δολ.	% Μεταβολή	
			τρέχ. τ.	στ. τ.				τρέχ. τ.	στ. τ.
1960	11.090	423			1967	21.883	810	7,0	4,5
1961	12.688		14,4	12,4	1968	23.567	860	7,7	4,9
1962	13.488	446	6,3	3,5	1969	25.947	950	10,1	8,3
1963	14.810	494	9,8	9,0	1970	28.689	956	10,5	8,4
1964	16.542	620	11,7	8,6	1971	31.987	1.066	11,5	8,3
1965	18.576	690	12,3	7,4	1972	37.024	1.234	15,8	10,4
1966	20.452	760	10,1	7,0	1973	47.765	1.592	29,0	8,7

Πηγή: Οικονομικὸν Περιοδικὸν «Ἐπιλογὴ», Δεκ. 1974, σελ. 1051.

Κατόπιν μελέτης τῶν ἀνωτέρω στοιχείων δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι βασικαὶ ἐπιτεύξεις τῆς δεκαετίας 1950 - 1960 θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ἡ ἐν γένει σταθεροποίησις τῆς οἰκονομίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πραγματοποίησιν ἐνὸς ἱκανοποιητικοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος καὶ ἡ σχεδὸν πλήρης ἀποκατάστασις τῆς λειτουργίας τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὰς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχέσεις. Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 1970 ἀντίστοιχα ἐπιτεύγματα ἀπετέλεσαν ἡ ἐπιτάχυνσις τοῦ ρυ-

θμοῦ ἀναπτύξεως (1960 - 1970), 6,6 (1950 - 1960 ἦτο 4,4) καὶ ἡ παράλληλος διατήρησις τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἰσορροπίας.

Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν, ἡ οἰκονομικὴ ἀνοδος ἔλαβε χώραν ἐντὸς περιβάλλοντος τοῦ ὁποίου ἦσαν ἐκδηλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὑποαναπτύξεως (χαμηλὴ ροπὴ πρὸς ἀποταμίευσιν καὶ ἐπένδυσιν, ὑπερβάλλουσα προσφορὰ ἐργασίας, ἔλλειψις βασικῶν ἔργων ὑποδομῆς κλπ.), κατὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 1970 ἤρχισαν ἐμφανιζόμεναι αἱ διαφοροποιήσεις ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν οἰκονομίας εἰσερχομένας εἰς τὸ στάδιον τῆς αὐτοδυνάμου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἐκ τοῦ παρατιθεμένου πίνακος ἑκατοστιαίας συμμετοχῆς τῶν βασικῶν τομέων τῆς οἰκονομίας εἰς τὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν προϊόν ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δεκαετίας 1960 - 1970 συνετελέσθησαν σημαντικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τόσο τοῦ ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ὅσον καὶ ἐτέρων βασικῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν. Συγκεκριμένως, ἡ συμμετοχὴ τοῦ γεωργικοῦ τομέως εἰς τὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν προϊόν (εἰς σταθερὰς τιμὰς) ἀπὸ 25,9% κατὰ τὸ ἔτος 1960 περιωρίσθη εἰς 18,6% κατὰ τὸ ἔτος 1970, διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ 14,6% κατὰ τὸ ἔτος 1973, ἐνῶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ τομέως τῆς δευτερογενοῦς παραγωγῆς ἡῤῥήθη ἀπὸ 25,2% εἰς 31,1% ἀντιστοίχως, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ 38,6% τὸ ἔτος 1973. Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ ποσοστὸν τῆς γεωργίας ἀνῆρχετο εἰς 28,8% κατὰ τὸ ἔτος 1950.

ΠΙΝΑΞ 9

Ἑκατοστιαία συμμετοχὴ τῶν βασικῶν τομέων τῆς οἰκονομίας εἰς τὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν προϊόν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδον 1960 - 1973 (εἰς σταθερὰς τιμὰς 1958)

Ἔτη	Δευτ. παραγ.			Ἔτη	Δευτ. παραγ.		
	Γεωργ.	Μεταπ.	Ἰνδ.		Γεωργ.	Μεταπ.	Ἰνδ.
1950	28,8	20,1	51,1	1967	21,6	28,5	49,9
1960	25,9	25,2	48,9	1968	19,0	30,1	47,6
1961	29,4	26,1	44,5	1969	18,5	31,0	47,4
1962	24,3	26,1	47,0	1970	18,6	31,1	47,4
1963	24,2	26,6	46,3	1971	17,4	35,1	47,5
1964	23,7	27,3	46,1	1972	16,3	36,6	47,1
1965	22,7	27,8	46,7	1973	14,6	38,6	46,8
1966	21,6	28,8	46,8				

Πηγὴ ἡ: Σ.Ε.Β. καὶ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.

Ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐξέλιξις τῆς σχέσεως τῆς ποσοστιαίας συμμετοχῆς τοῦ προϊόντος τῆς γεωργίας εἰς τὸ συνολικὸν προϊόν πρὸς

τὴν ἀντίστοιχον ποσοστιαίαν συμμετοχὴν τοῦ κλάδου τῆς μεταποιήσεως. Συγκριμένως, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1960 ἡ συμμετοχὴ τοῦ προϊόντος τῆς γεωργίας εἰς τὸ συνολικὸν προϊόν ἦτο πολὺ μεγαλύτερα (σχεδὸν κατὰ 50%) ἐκείνης τῆς μεταποιήσεως, κατὰ τὸ ἔτος 1970 ἡ σχέσις αὕτη ἀντεστράφη ὑπὲρ τοῦ μεταποιητικοῦ τομέως βελτιουμένη ἔκτοτε συνεχῶς.

Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς μεταβολῆς ταύτης εἶναι ὅτι οἱ ὑποκλάδοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔδωσαν τὸν τόνον εἰς τὰς ἐντόνους ἀνοδικὰς ἐξελίξεις τῆς μεταποιητικῆς παραγωγῆς (βιομηχανία ἀλουμινίου, νικελίου, ναυπηγήσεων, πετρελαιοχημικῶν) ἐξαρτῶνται κυρίως ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ζητήσεως. Γενικώτερον θὰ ἡδύνατο νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζήτησις ἔχει καταστῆ πλεόν οὐσιώδης παράγων διαμορφώσεως τοῦ ἐπιπέδου δραστηριότητος πολλῶν καὶ σημαντικῶν βιομηχανιῶν, ὡς τῶν ὑφαντικῶν, τῶν χημικῶν καὶ τῶν βιομηχανιῶν ἐνδύσεως καὶ ὑποδήσεως.

1.3.5 Ἡ πρωτογενὴς παραγωγὴ

Ἡ πρωτογενὴς παραγωγή περιλαμβάνει τὴν κυρίως γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ἀλιεῖαν καὶ δασοκομίαν. Εἰς τὴν συνέχειαν παρατίθενται οἱ πίνακες 10 καὶ 11, εἰς τοὺς ὁποίους παρουσιάζονται ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ δεῖκται ἐξελίξεως τοῦ ὄγκου τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἑκατοστιαία διάρθρωσις τοῦ ὄγκου τῆς ἀγροτικῆς καὶ γεωργικῆς παραγωγῆς.

ΠΙΝΑΞ 10

Δείκται ἐξελίξεως τοῦ ὄγκου τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς εἰς σταθερὰς τιμὰς 1958 διὰ τὴν περίοδον 1961 - 1970 ($Q\ 1958 = 100$)

Ἔτη	Σύνολον		Γεωργία		Κτηνοτροφία		Ἔτη	Σύνολον		Γεωργία		Κτηνοτροφία	
	Δείκ.	Μετ.	Δείκ.	Μετ.	Δείκ.	Μετ.		Δείκ.	Μετ.	Δείκ.	Μετ.	Δείκ.	Μετ.
1961	119,1	20,2	120,1	25,9	118,2	9,2	1966	139,4	3,3	136,4	2,2	153,1	6,3
1962	113,5	-4,7	108,8	-9,4	127,7	8,0	1967	146,1	4,8	143,0	4,8	162,0	5,8
1963	121,7	7,2	118,5	8,9	131,8	3,2	1968	138,2	-5,4	129,5	-9,4	165,9	2,5
1964	129,7	6,6	128,4	8,2	137,0	3,9	1969	146,4	5,9	139,4	7,6	171,7	3,5
1965	135,0	4,1	133,5	4,0	144,0	5,1	1970		8,5		11,4		3,4

Πηγή: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία κατὰ τὸ ἔτος 1966 καὶ 1971».

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ πίνακος 11 διαπιστοῦται ὅτι τὸ κυριώτερον μῆμα τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ κατέχῃ ἡ παραγωγή τῶν κυρίως γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ κτηνοτροφικὴ παραγωγή δὲν ἐσημείωσεν οὐδεμίαν πρόοδον, ἐξακολουθοῦσα νὰ συμμετέχῃ μὲ τὸ αὐτὸ ποσοστὸν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὄγκου τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, μὲ τὸ ὅποιον συμμετεῖχε καὶ τὸ 1962 (27,2%). Ἡ μὴ ἀνταπόκρισις τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς εἰς τὴν συνεχῶς

αύξανόμενην ζήτησιν κτηνοτροφικῶν προϊόντων συνετέλεσε κατὰ ἕν σημαντικὸν ποσοστὸν εἰς τὴν ἐπιδείνωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν. Τέλος, ἡ συμμετοχὴ τῆς ἀλιείας καὶ τῶν δασῶν περιωρίσθη εἰς ὄφελος τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς.

ΠΙΝΑΞ 11

Ἑκατοστιαία διάρθρωσις τοῦ ὄγκου τῆς ἀγροτικῆς καὶ γεωργικῆς παραγωγῆς

	1951- 1960	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Γεωργία	72,0	66,6	58,0	63,1	60,7	68,1	68,1		66,6	68,5	
Κτηνοτροφία	22,6	27,2	26,2	25,6	25,6	26,7	29,2		28,4	27,1	
Ἀλιεία - Δάση	5,4	6,2	6,2	5,8	5,6	5,4	2,7		5,0	4,4	
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: Ἐπεξεργασία στοιχείων Τραπεζῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ πίνακος 12 ἐξάγεται ὅτι ἡ παραγωγὴ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα προορίζονται διὰ τὴν κάλυψιν ἀναγκῶν τῆς ἐγχωρίου ἀγορᾶς (ὡς εἶναι ὁ σίτος, τὸ ἐλαιόλαδον, τὰ λαχανικὰ κ.ἄ.), ἐσημείωσε κάμψιν, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ συμμετοχὴ τῶν εἰς τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς ἀγροτικῶν προϊόντων ἀπὸ 52,8% κατὰ τὴν δεκαετίαν 1951 - 1961 νὰ περιορισθῇ εἰς 47,4% κατὰ τὸ ἔτος 1970. Ἀντιθέτως, ἡ παραγωγὴ νέων ἐξαγωγίμων προϊόντων (ὡς εἶναι ὁ βάμβαξ, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, αἱ νωπαὶ ὀπῶραι κ.ἄ.) ἠὺξήθη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ αὐξηθῇ καὶ τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς των εἰς τὴν παραγωγὴν ἀγροτικῶν προϊόντων ἀπὸ 10,2% εἰς 15,1% ἀντιστοίχως. Τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς τῶν παλαιῶν ἐξαγωγίμων προϊόντων (ὡς ὁ καπνός, ἡ σταφίς, αἱ ἐλαῖαι κ.ἄ.) περιωρίσθη ἀπὸ 21,0% εἰς 17,6% ἀντιστοίχως. Τέλος, ἡ παραγωγὴ κτηνοτροφῶν ἠὺξήθη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ αὐξηθῇ καὶ τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς ἀπὸ 16,0% εἰς 19,8%. Πάντως τὸ γεγονός ὅτι ἠὺξήθη τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν νέων ἐξαγωγίμων προϊόντων φανερώνει κατὰ κάποιον τρόπον τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπαυσε νὰ εἶναι γεωργικὴ χώρα τοῦ παλαιοῦ παραδοσιακοῦ τύπου τῶν ὑποαναπτύκτων χωρῶν.

7.3.6 Ἡ δευτερογενὴς παραγωγή

Ὅπως ἤδη ἀνεφέρθη, εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ διάρθρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς Ἑλλάδος σημαντικὸν ρόλον διαδραματίζει, κατὰ τὰ τελευταῖα τουλάχιστον ἔτη, ὁ δευτερογενὴς τομεύς, ὅστις περιλαμβάνει τὰ ὀρυκτὰ - μεταλλεῖα, τὴν μεταποίησιν, τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καὶ τὰς κατασκευάς. Ὁ παρατιθέμενος πίναξ 13 προέρχεται ἐκ τῶν παρεχομένων ἐτησίως στοιχείων ὑπὸ τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. καὶ ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐπὶ μέρους δείκτας βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

ΠΙΝΑΞ 12

Παραγωγή ενίων γεωργικών προϊόντων και ποσοστιαία μεταβολή παραγωγής διά τήν περίοδον 1962 - 1973

Προϊόντα	1951-1960		1963		1964		1965		1966		1967	
	παρ. μετ.	παρ.	παρ. μετ.	παρ.	παρ. μετ.	παρ.	παρ. μετ.	παρ.	παρ. μετ.	παρ.	παρ. μετ.	παρ.
1. Έσω περιχής κατανάλωσης												
Σίτος	1.415	19,7	1.770	1.387	-21,7	2.169	56,3	1.989	-8,3	1.959	-1,6	1.848 -5,7
Ήλατο	123	9,0	56	208	274,4	129	-38,0	191	48,0	185	-3,2	194 4,8
Γεωμύρα	452	4,6	495	586	18,3	632	42,7	589	-6,9	579	-1,7	721 24,5
Όρυζα	63	20,6	76	83	9,2	113	36,1	105	-7,1	86	-18,1	91 5,8
Ζαχαρότευλα	—	—	231	351	51,9	533	51,8	690	29,4	830	20,2	899 8,3
2. Παλαιά εξαγώγιμα												
Καπνός	71	7,6	93	127	36,5	133	4,7	121	-9,1	92	-24,0	105 14,1
Σταφύλι σουλτανίνα	42	4,7	85	51	-40,0	68	33,3	95	39,7	86	-9,5	57 -33,3
Ήλαται	40		12	56	366,6	29	-48,3	46	58,6	45	-2,2	52 15,5
Γλεύκος	98	5,2	401	306	-33,7	403	31,6	419	3,9	407	-2,9	458 12,5
3. Νέα εξαγώγιμα												
Βάμβαξ σόσπορος	146	4,2	253	266	5,1	184	-30,9	205	11,4	242	18,0	264 9,0
Έσπεριδοειδή	216		324	310	-4,4	413	33,2	418	1,2	515	23,2	305 -40,8
Νοπιά όπωραι	219		326	310	-5,0	405	30,6	400	-1,3	422	5,5	475 12,5
4. Κτηνοτροφία												
Κριθή	235	2,4	252	243	-3,6	278	14,4	412	48,2	638	54,8	839 31,5
Άρεβόστος	153	2,9	266	312	17,2	289	-7,4	298	3,1	323	8,3	338 4,6

— ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ 12 —

Προϊόντα	1968		1969		1970		1971		1972		1973		1974	
	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.	παργ. μετ.
1. Έσωτερικῆς κατανάλωσης														
Σίτος	1.515	-49,1	1.752	15,6	1.931	16,2	1.905	-7,0	1.773	-7,0	1.659	-6,5		
Έλαιόλαδον	154	-20,7	156	1,2	186	7,6	190	2,1	195	2,6	257	31,7		
Γεώμηλα	648	-40,2	718	10,8	756	4,8	628	-17,0	683	8,7	733	7,3		
Όρυχα	108	18,6	103	-4,7	103	-4,7	79	-23,4	68	-14,0	74	8,8		
Ζαχαρότευχλα	663	-26,3	1.027	54,9	1.359	32,3	1.385	1,9	1.197	-13,6	1.412	17,9		
2. Παλαιά έξαγωγίμα														
Καπνός	79	-24,8	66	-16,5	95	5,3	88	-7,7	85	-3,5	90	5,8		
Σταφύς σουλτανίνα	96	68,4	78	-18,8	96	4,6	79	8,2	71	-10,2	69	-2,9		
Έλαια	45	-13,5	47	4,4	49	4,2	108	120,4	76	-29,7	80	5,2		
Γλεύκος	478	4,3	489	2,3	452	4,6	456	0,6	482	5,7	461	-4,4		
3. Νέα έξαγωγίμα														
Βάμβαξ σύμπορος	210	-20,5	310	47,6	328	6,5	359	9,4	392	9,1	378	-3,6		
Έσπεριδοειδή	426	39,6	583	36,8										
Νοτιά όπώρα	556	17,0	542	-2,6										
4. Κτηνοτροφία														
Κριθή	487	-42,0	529	8,6	737	3,6	780	5,8	867	11,1	848	-2,2		
Άραβόσιτος	375	10,9	429	14,4	511	3,2	549	7,4	579	5,4	585	1,1		

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Μηνιαία Στατιστικά Δελτία.

ΠΙΝΑΞ 13

Γενικός και επί μέρους δείκται βιομηχανίας δια την περίοδον 1962 - 1973
(1959 = 100)

Έτη	Γενικός δείκτης	Δείκ. όρυχ. - μεταλ.		Δείκ. ήλεκτρ. - φωταερ.		Δείκτης μεταποιήσ.	
		Δείκτης	Μεταβολή	Δείκτης	Μεταβολή	Δείκτης	Μεταβολή
1962 - 73			9,1		13,9		9,5
1963	135,5	115,4	3,3	139,4	20,0	136,6	10,5
1964	150,6	119,3	12,2	167,3	12,4	151,0	8,0
1965	163,9	133,9	5,8	188,2	27,5	163,2	14,6
1966	189,9	141,8	2,6	240,0	18,0	187,1	2,6
1967	198,4	145,6	8,5	283,3	10,0	192,0	7,2
1968	213,7	158,1	15,6	311,8	14,2	205,9	11,3
1969	239,2	182,9	18,4	356,2	4,2	229,2	10,9
1970	263,8	216,6	13,8	371,3	19,0	254,2	9,7
1971	293,7	246,5	3,8	442,0	17,6	279,0	12,9
1972	332,4	255,9	16,6	519,9	10,1	315,2	16,9
1973	385,0	298,5	24,0	512,8	46,2	368,5	29,7

Πηγή: 'Ετήσια Στατιστικά' Επετηρίδες 'Ελλάδος των ετών 1970, 1971, 1972, 1973, 1974.

Έκ τής μελέτης του πίνακος 13 δυνάμεθα νά εἰπωμεν ὅτι, εἰς τήν σημαντικήν αὐξήσιν τοῦ γενικοῦ δείκτου τῆς βιομηχανίας κατὰ τήν χρονικήν περίοδον τῶν ἐτῶν 1963 ἕως καί 1973 συνέβαλε κατὰ κύριον λόγον ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς ἡλεκτρισμοῦ καί φωταερίου μέ ποσοστόν 42,7% ἐπὶ τῆς συνολικῆς μέσης ἐτησίως αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, ἐν συνεχείᾳ ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς τῆς μεταποιήσεως μέ ποσοστόν 29,2% ἐπὶ τῆς συνολικῆς μέσης ἐτησίως αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καί τρίτη, τέλος, μέ πολὺ μικράν διαφοράν ἀπὸ τήν μεταποίησιν, ἡ παραγωγή τῶν ὀρυχείων καί μεταλλείων μέ ποσοστόν 28,0% ἐπὶ τῆς συνολικῆς μέσης ἐτησίως αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Έκ τῆς μελέτης τοῦ πίνακος 14 ἐξάγεται ὅτι ὁ κλάδος παραγωγῆς βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων ἐνεφάνισε τήν μεγαλύτεράν αὐξήσιν παραγωγῆς (24,7% ἐτησίως), ὁμοῦ δὲ μετὰ τῶν κλάδων παραγωγῆς ἐλαστικῶν καί πλαστικῶν εἰδῶν (20,0% ἐτησίως) καί τῶν χημικῶν βιομηχανιῶν (15,2% ἐτησίως) ἐκάλυψε ποσοστόν 36,6% τῆς συνολικῆς μέσης ἐτησίως αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἡ παραγωγή πετρελαιοειδῶν ἐκάλυψε ποσοστόν 12,4% τῆς συνολικῆς μέσης ἐτησίως αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, χάρις εἰς τὰς δύο θεαματικὰς αὐξήσεις τῶν ἐτῶν 1966 καί 1973 (44,5 καί 69,1 ἀντιστοιχῶς), ἐνῶ τὸ 1963 ἡ ἰδίᾳ παραγωγή μόλις ἀντεπροσώπευε τὸ 1,2% τῆς συνολικῆς αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἀντιθέτως, ἡ ὁμάς τῶν ἐκ παραδόσως βιομηχανικῶν κλάδων — ὕφαντικά, διατροφῆς, ποτῶν,

ΠΙΝΑΞ 14

Δείκται καὶ ποσοστιαία μεταβολαὶ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς (μεταποιήσεως) διὰ τὴν περίοδον 1963 - 1973
(1959 = 100)

Κ λ ά δ ο ι	Μ. Ο. αὐτῆς. 1963 - 1973	1963		1964		1965		1966		1967		1968	
		Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.
Βιομηχανία τροφίμων	4,6	118,9	2,2	121,6	1,4	123,4	8,2	133,6	2,2	136,6	10,1	150,4	2,4
Βιομηχανία ποτῶν	11,7	120,2	7,4	129,2	25,4	162,1	21,1	196,4	9,1	214,3	-0,7	212,8	-5,5
Καπνοβιομηχανία	2,3	122,9	16,8	143,6	-1,4	141,6	16,5	165,0	-13,8	142,3	-0,9	141,1	-4,6
Βιομηχανία ὑφαντικῶν	9,9	135,7	10,5	150,0	8,2	162,4	9,1	177,3	-2,4	173,1	3,9	180,0	11,3
Βιομηχανία εἰδῶν ὑποδήσεως	0,7	122,0	7,7	131,5	-6,6	122,9	-6,8	114,6	0,6	115,3	1,9	117,6	20,4
Βιομητ. ἐπεξεργασίας ξύλου-φελλοῦ	6,2	142,9	5,6	151,0	2,9	155,4	2,4	159,2	-1,7	156,6	9,4	162,0	6,2
Βιομηχανία ἐπιπέλων καὶ ἐπισκευῶν	-3,2	108,3	1,4	109,9	-10,6	98,3	-6,1	92,4	-12,2	81,2	-9,4	73,6	-1,0
Βιομηχανία χάρτου	9,1	138,2	1,8	140,8	15,8	163,1	20,4	196,5	4,4	205,3	6,1	217,9	15,8
Βιομηχανία ἐκτυπώσεων καὶ ἐκδόσεων	0,1	119,0	-5,0	113,1	-7,5	104,7	22,0	127,8	-10,4	114,6	-1,4	113,0	4,1
Βιομηχανία δερμάτος	0,0	115,8	-2,6	113,0	-0,8	112,1	11,5	125,1	-10,4	112,1	-5,2	106,3	3,1
Βιομηχανία ἐλαστικῶν	20,0	215,7	17,4	253,3	21,5	307,9	30,3	401,2	8,9	437,0	12,0	489,8	29,0
Χημικαὶ βιομηχανίαι	15,2	171,3	14,7	196,5	12,1	220,4	21,5	267,9	16,4	311,9	14,0	355,6	14,3
Βιομηχανία πετρελαιοειδῶν	20,4	117,1	2,3	119,8	1,0	121,1	44,5	175,0	27,1	222,5	17,3	261,1	5,4
Βιομηχανία εἰδῶν μὴ μεταλλικῶν	11,0	131,1	12,9	148,1	15,3	170,9	10,2	188,4	6,9	201,4	2,0	205,6	19,0
Βασικαὶ μεταλλουργικαὶ βιομηχανίαι	24,7	190,8	46,0	278,6	30,1	362,7	42,8	518,2	11,1	576,2	24,8	719,4	31,0
Βιομηχανία προϊόντων ἐκ μετάλλου	10,4	161,1	12,1	180,6	17,1	211,5	7,4	227,3	-3,7	219,0	12,0	245,3	10,1
Βιομηχανία μηχανῶν - συσκευῶν	-2,5	87,9	-2,4	85,8	0,4	86,2	-1,9	84,6	-4,8	80,6	-6,6	75,3	-0,4
Βιομηχανία ηλεκτρικῶν εἰδῶν	13,1	169,3	9,0	184,7	12,6	208,1	-2,8	202,3	47,8	238,5	-7,3	221,1	16,8
Βιομηχανία μεταφορικῶν μέσων	6,2	178,2	7,7	192,0	3,4	198,6	2,7	204,0	-3,1	197,8	1,9	201,6	8,0
Λοιπαὶ βιομηχανίαι	3,4	244,5	29,8	317,6	2,3	325,2	19,1	387,5	-10,6	346,5	-3,0	336,2	-11,8
Δείκτης ἐξαγωγῶν προϊόντων		125,1	17,1	146,6	-2,8	142,6	16,5	166,2	-18,2	136,1	-4,7	129,8	-6,1
Δείκτης καταναλώσεως ἐν Ἑλλάδι		138,3	9,9	152,1	9,5	166,7	14,8	191,5	5,1	201,3	8,5	216,5	12,8
Δείκτης καταναλωτικῶν ἀγαθῶν		132,4	9,0	144,4	6,7	154,1	15,1	177,4	2,6	182,1	6,2	193,5	8,3
Δείκτης κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν		152,1	15,7	176,1	12,3	197,9	14,9	227,4	3,2	234,7	10,8	260,2	20,2
Γενικὸς δείκτης μεταποιήσεως		136,6	10,5	151,0	8,0	163,2	14,6	187,1	2,6	192,0	7,2	205,9	11,3

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ 14 —

Κλάδοι	1969		1970		1971		1972		1973		1974*	
	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.	Δείκ.	% Μετ.
Βιομηχανία τροφίμων	154,1	4,2	160,7	5,5	169,6	3,2	175,1	6,7	187,0	18,8	222,2	
Βιομηχανία ποτών	201,3	13,7	229,0	12,0	256,7	17,1	300,8	18,2	355,6	16,1	412,9	
Καπνοβιομηχανία	134,7	5,7	142,4	10,3	157,1	-12,2	138,0	6,8	147,5	83,8	271,2	
Βιομηχανία υφαντικών	200,5	14,0	228,7	13,9	260,7	15,1	300,2	16,1	348,6	-2,7	339,4	
Βιομηχανία ειδών υγιεινής	141,6	-0,4	141,1	-0,4	140,6	-2,9	136,6	-6,0	128,5			
Βιομηχ. επεξεργασίας ξύλου - φελλού	172,1	17,3	201,9	8,4	219,0	8,4	237,4	9,4	259,9			
Βιομηχανία επίπλων και επίσημων	72,9	2,4	74,7	-1,7	73,5	3,5	76,1	3,5	78,8			
Βιομηχανία χάρτου	252,4	10,6	279,3	-1,3	275,7	7,5	296,6	9,9	326,0	13,2	283,2	
Βιομηχ. εκτυπώσεων και εκδόσεων	117,7	-3,9	113,2	3,0	116,5	2,4	119,5	3,0	123,1			
Βιομηχανία βερμάκων	109,7	4,4	114,6	7,8	123,5	-10,3	110,9	2,5	108,2			
Βιομηχανία έλαστικού	632,2	21,0	765,0	13,6	929,8	27,4	1.108,5	19,1	1.321,2	-14,7	1.127,3	
Χημικά και βιομηχανία	406,6	10,4	449,2	11,9	502,8	18,3	594,9	18,9	707,6	2,8	727,6	
Βιομηχανία πετρελαιοειδών	275,2	10,9	305,2	6,4	325,0	20,5	391,8	69,1	662,9			
Βιομηχανία ειδών μη μεταλλικών	244,8	10,1	269,6	6,4	286,9	16,9	335,5	11,1	373,0	-2,7	363,3	
Βασικά μεταλλουργικά βιομηχανία	942,9	14,0	1.075,0	11,0	1.194,1	20,6	1.440,3	16,4	1.677,4	0,4	1.670,8	
Βιομηχανία προϊόντων έκ μετάλλου	270,3	10,0	297,6	14,3	340,2	9,9	373,9	15,2	430,9	3,3	445,5	
Βιομηχανία προϊόντων έκ μετάλλου	75,0	-1,4	74,0	-0,9	73,3	-2,6	71,4	-4,7	68,1			
Βιομηχανία ηλεκτρικών ειδών	258,3	18,3	305,6	15,7	353,8	25,7	445,0	25,5	556,5	29,5	332,8	
Βιομηχανία μεταφορικών μέσων	217,8	22,9	267,7	6,5	285,3	6,9	305,2	5,1	321,0	6,8	299,4	
Λοιπά βιομηχανία	296,7	-4,6	283,3	-0,2	282,8	9,3	309,3	13,3	350,5	38,3	485,0	
Δείκτης εξαγωγών προϊόντων	121,5											
Δείκτης καταναλώσεως εν Ελλάδι	246,6											
Δείκτης καταναλωτικών αγαθών	209,2	10,2	230,7	10,3	254,5	10,2	285,5	12,3	340,8	19,4		
Δείκτης κεφαλαιουχικών αγαθών	313,0	13,5	355,3	9,4	388,7	9,3	449,3	15,6	509,7	13,4		
Γενικός δείκτης μεταποίησης	229,2	10,9	254,2	9,7	279,0	9,7	315,2	13,1	368,5	16,9	399,7	

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Έγγραφο Έπετηρίδες της Ελλάδος των ετών 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971 και 1974, καθώς και επεξεργασία των στοιχείων τούτων υπό του συγγραφέως.

καπνιού, δέρματος, ξύλου, υποδήσεως - ένδύσεως, έκτυπώσεων - έκδόσεων, επί-
πλων, μηχανών και συσκευών — ή όποία έκάλυπτε τó ήμισυ τού συνολικού
άριθμού τών κλάδων τού τομέως, αντιπροσωπεύουσα ποσοστόν 21,3% τής
συνολικής βιομηχανικής παραγωγής τού 1963 περιωρίσθη εις τó 18,2% τής
συνολικής έτησίως αύξήσεως τής βιομηχανικής παραγωγής. Θά πρέπει νά
σημειωθῇ ότι έξ αὐτῶν τών κλάδων, οί όκτώ έσημείωσαν ρυθμούς άνόδου μι-
κροτέρους τού γενικού μέσου έτησίου ρυθμού, ό όποίος είναι 8,2% ¹¹⁰, και
μόνον οί κλάδοι τής κλωστοϋφαντουργίας (9,9% μέσος έτήσιος ρυθμός) και
ποτών (11,7% μέσος έτήσιος ρυθμός) κατώρθωσαν νά άναπτυχθούν με μεγα-
λύτερον τού γενικού μέσου έτησίου ρυθμού. Δέν θά πρέπει νά παραβλέπεται τó
γεγονός ότι οί ίδιοι κλάδοι άντεπροσώπευον τó 1969 ποσοστόν 20,7% τής
συνολικής βιομηχανικής παραγωγής και ώς έκ τούτου δύναται νά εξαχθῇ τó
συμπέρασμα ότι ή Έλληνική βιομηχανία έπαυσε κατά τά τελευταία πέντε έτη
νά είναι έντάσεως έργασίας και μετετρέπη εις έντάσεως κεφαλαίου, γνώρισμα
τών χωρῶν αί όποίαι έχουν προχωρήσει άρκετά εις τó στάδιον τής άναπτυσσο-
μένης οίκονομίας ή έχουν εισέλθῃ εις τήν κατηγορίαν τών άνεπτυγμένων.

Είς τó σημείον αὐτό θά πρέπει ίσως νά σημειωθῇ ότι ό μέσος έτήσιος
ρυθμός άνόδου τής βιομηχανικής παραγωγής κατά τήν χρονικήν περίοδον 1962 -
1973 υπήρξεν όλίγον άνώτερος τού 8,0 (8,2). Τó ποσοστόν τούτο είναι μεγα-
λύτερον τού άντιστοίχου ρυθμού άνόδου άκαθάριστου έθνικού εισοδήματος και
ék τών ύψηλοτέρων εις τόν χῶρον τού Ο.Ο.Σ.Α. Συγκεκριμένως ή Έλλάς
καταλαμβάνει τήν τρίτην θέσιν μετά τήν Ίσπανίαν και τήν Ίαπωνίαν.

Τó υπόλοιπον 32,8% τής συνολικής μέσης έτησίως αύξήσεως τής βιομη-
χανικής παραγωγής προήλθεν άπό τήν παραγωγήν έξ κλάδων (χάρτου 9,1%,
ήλεκτρικών μηχανών και συσκευών 13,1%, μεταλλουργικών προϊόντων 10,4%,
προϊόντων έκ μη μεταλλικών ήρυκτών 11,0%, μεταφορικών μέσων 6,2% και
λοιπών βιομηχανιών 3,4%), ή παραγωγή τών όποίων ηύξήθη με ρυθμόν άνώ-
τερον τού μέσου έτησίου ρυθμού 8,2, πλην τών δύο τελευταίων κλάδων. Οί
αὐτοί κλάδοι τó 1963 είχαν συμβάλει κατά τó ποσοστόν τών 37,5%.

Οί βασικότεροι μορφολογικοί σχηματισμοί, οί όποίοι έλαβον χῶραν
εις τόν τομέα τής μεταποιήσεως κατά τήν έπισκοπούμένην χρονικήν περίοδον,
έχουν ώς άκολουθως: Δεδομένου ότι τó μέγεθος τής Έλληνικής βιομηχανίας
κατά τήν άρχήν τής δεκαετίας 1960 - 1970 ήτο περιωρισμένον, ή είσοδος εις
τρεις μόνον κλάδους ένός άριθμού νέων βιομηχανικών μονάδων και ή επέκτασις
ένίων έκ τών ύφισταμένων τοιούτων, είχε λίαν σημαντικόν άντίκτυπον επί τού
ρυθμού βιομηχανικής άνόδου. Αί μονάδες αὗται ήσαν, ώς γνωστόν, τó έργοστά-
σιον άλουμινίου, ή «ΛΑΡΚΟ», τά έργοστάσια Λιπασμάτων και ΊΑπορρυπαν-

110. Δύο έξ αὐτῶν παρουσίασαν άρνητικές μεταβολάς, ήτοι «επίπλων» —3,2 και
«μηχανών - συσκευών» —2,5.

τικῶν, τὸ ἐργοστάσιον τῆς «ETHYL», τὰ δύο ἐργοστάσια παραγωγῆς ἐλαστικῶν αὐτοκινήτων, ἡ ἐπέκτασις τῆς Χαλυβουργικῆς καὶ τὸ ἐργοστάσιον σιδηροφύλλων εἰς Θεσσαλονίκην, τὸ συγκρότημα τῆς «ΕΣΣΟ-ΠΑΠΑΣ», ὡς καὶ τινὰ ἄλλα.

Αἱ ἐπιχειρηματικαὶ αὐταὶ πρωτοβουλίαι ἀνελήφθησαν ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀλλοδαποῦ κεφαλαίου κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, ἐνῶ ἀμιγεῖς ἐλληνικαὶ πρωτοβουλίαι ἦσαν μᾶλλον περιορισμέναι, γεγονός ἐποδηλοῦν ὅτι μείζονος σημασίας ἐπενδυτικαὶ πρωτοβουλίαι, εἰσάγουσαι νέα προϊόντα καὶ μεταβάλλουσαι τὴν σύνθεσιν τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, προϋποθέτουν εἰς σημαντικὸν βαθμὸν τὴν παρουσίαν τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐπιχειρηματικοῦ κεφαλαίου. Οἱ δυναμικοὶ οὔτοι κλάδοι βασικῶς παράγουν προϊόντα ἐνδιαμέσου καταναλώσεως, πρὸς διάθεσιν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς ἀλλοδαπῆς. Παραλλήλως, τὰ προϊόντα αὐτῶν υποκαθιστοῦν εἰς σημαντικὸν βαθμὸν εἰσαγωγάς, ὡς εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν λιπασμάτων, ἀπορρυπαντικῶν καὶ τῶν ἐλαστικῶν - πλαστικῶν κ.ἄ. Πάντως, ὁ ἐξαγωγικὸς προσανατολισμὸς τῶν πλείστων ἐκ τῶν μονάδων τούτων ὑπογραμμίζει τὴν σημασίαν τῆς ἐξωτερικῆς ζητήσεως διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν ἀντιστοίχων κλάδων. Ἄνευ τῆς διευρύνσεως τῶν ἀγορῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῆς διανοίξεως νέων τοιούτων ἢ περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν κλάδων τῆς Ἑλληνικῆς βιομηχανίας καθίσταται προβληματική. Τὸ μικρὸν μέγεθος τῆς ἐγχωρίου ἀγορᾶς, ἡ τρομερὰ ἐξάρτησίς μας ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν ἀγορῶν πρῶτων ὑλῶν καὶ τῶν ὑψηλῶν μεταφορικῶν ἐξόδων καθιστοῦν τὸ πρόβλημα τῶν ἐξαγωγῶν ἔτι ἐντονώτερον καὶ πολυπλοκώτερον.

Τὸ προϊόν τῆς βιομηχανίας ἀποτελεῖτο πρὸ εἴκοσι μόλις ἐτῶν κατὰ 73% ἐξ εἰδῶν τελικῆς καταναλώσεως καὶ 12% ἐξ ἀγαθῶν κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Ἡ σχέσις αὕτη ἀντεπροσωπεύετο τὸ 1972 μὲ ποσοστὰ 48% δι' εἶδη καταναλώσεως καὶ 35% δι' εἶδη κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων εἰς τὰ ἐξαγώγιμα προϊόντα συνεχῶς αὐξάνεται. Πρὸ δωδεκαετίας 2% μόνον τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς εὑρίσκει τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἐξαγωγὴν. Σήμερον ὑπερβαίνει τὸ 12% καὶ συνεχῶς αὐξάνεται. Ἐντὸς τῶν ὀλίγων τελευταίων ἐτῶν μετεβλήθη ἄρδην ἡ σύνθεσις τῶν συναλλαγματικῶν μας ἐσόδων ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς προϊόντων, ἀποτελουμένων ἤδη κατὰ μεγίστην ἀναλογίαν ἐκ βιομηχανοποιημένων εἰδῶν. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο ἀπὸ 15,2% ἀνῆλθε, συμφώνως πρὸς τὰ στοιχεῖα τοῦ Σ.Ε.Β., εἰς τὸ ὕψος τῶν 58,2% τῆς συνολικῆς ἀξίας τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν τὸ 1973. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἀνῆλθεν ἀπὸ 4,7% τὸ 1962 εἰς 38,8% τὸ 1973 ¹¹¹. Αἱ ἐξελίξεις τῶν ἐξαγωγῶν παρουσιάζονται ἀναλυτικῶς εἰς τὸν Πίνακα 15.

111. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ποσοστοῦ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων ἀγαθῶν, τὰ ὅποια εἶναι διαφορετικὰ διὰ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ Σ.Ε.Β. Διὰ τοῦτο ὑφίσταται ἡ διαφορὰ εἰς τοὺς συντελεστές.

ΠΙΝΑΞ 15

Ἐξέλιξις ὕψους ἐξαγωγῶν προϊόντων μεταποιήσεως καὶ σχέσις αὐτῶν πρὸς συνολικὰς ἐξαγωγὰς τῆς χώρας (εἰς ἑκατ. δολλαρίων)

Ἔτη	Ὑψος συνολικῶν ἐξαγωγῶν Ἑλλάδος	Ὑψος ἐξαγωγῶν βιομ. προϊόντων		Ποσοστὸν συμμετοχῆς ἐξαγωγῶν βιομηχ. προϊόντων εἰς σύνολον ἐξαγωγῶν	
		Καθ' ὑπολογ. Τραπεζῆς Ἑλ.	Καθ' ὑπολογ. Σ.Ε.Β.	Τράπ. Ἑλλάδος	Σ.Ε.Β.
1962	242,6	11,4	36,8	4,7	15,2
1963	295,9	10,2	35,0	3,4	11,8
1964	308,4	17,2	47,6	5,6	15,4
1965	330,9	26,9	67,9	8,1	20,5
1966	403,5	53,9	88,4	13,4	21,9
1967	452,6	81,3	120,5	18,0	26,6
1968	464,9	107,9	161,6	23,2	34,8
1969	530,3	172,9	237,5	32,6	44,8
1970	612,2	223,8	311,6	36,6	50,9
1971	624,8	208,7	305,2	33,4	48,8
1972	835,4	317,2	453,0	38,0	54,2
1973	1.230,5	477,2	716,6	38,8	58,2

Πηγή: Οικονομική Ἑφημερίς «ΕΣΠΕΣ», εἰδικὴ έκδοσις 1ης Ἰανουαρίου 1975, σελ. 12.

Πέραν ὅμως τῆς ποσοτικῆς σημασίας τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ σύνθεσις των βαίνει συνεχῶς διευρυνομένη διὰ τῆς προωθήσεως τῆς παραγωγῆς νέων ἐξαγωγίμων προϊόντων. Οὕτω, ἐκτὸς τῶν παραδοσιακῶν ἐξαγωγίμων προϊόντων, ἀπὸ τοῦ 1966 ἐξάγεται ἀλουμίνιον καὶ ἀλουμίνα, ἀπὸ τὸ 1968 σιδηρονικέλιον καὶ προϊόντα χάλυβος. Παρὰλλήλως πρὸς τὰς ὡς ἄνω σημαντικὰς ἐξαγωγικὰς ἐπιδόσεις ἐπέτυχον αἱ ὑφαντικαὶ βιομηχανίαι. Οἱ ὡς ἄνω κλάδοι βιομηχανικῆς παραγωγῆς, διὰ τῶν προγραμματισθεισῶν ἐπεκτάσεων τῆς δυναμικότητος αὐτῶν κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη, ἀναμένεται ὅτι θὰ προσδώσουν νέαν ὥθησιν εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης, μεταβάλλοντες ἔτι περισσότερον τὴν σύνθεσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Δύναται δὲ νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ὁ ἐκδηλωθεὶς ἤδη διαφορισμὸς εἰς τὴν πλευρὰν τῆς παραγωγῆς ἀποτελεῖ ἐνδειξιν περὶ θέσεως εἰς κίνησιν ἐνὸς μηχανισμοῦ αὐτοτροφοδοτήσεως τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, συνεπεία τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν διαφόρων βιομηχανικῶν κλάδων, ἐπηρεαζομένου ὅμως οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ αὐτονόμου παράγοντος τῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζητήσεως.

Ἐπὶ πλέον ὅλαι αὗται αἱ διαθρωπτικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς σημαίνουν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, μεγεθυνομένην ἐξάρτησιν τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ πρώτας ὕλας, ἐνέργειαν

καὶ διαθέσιν τοῦ προϊόντος. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ πληθωρισμὸς τῶν ἄλλων χωρῶν, αἱ διακυμάνσεις τῶν συναλλαγματικῶν των ἰσοτιμιῶν καὶ ἡ ἀβεβαιότης τῆς διεθνοῦς συγκυρίας, ἐπηρεάζουν ἀναλόγως τὴν ἐλληνικὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ὅλην προσπάθειαν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Τέλος, θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι αἱ βιομηχανίαι χάρτου, παραγωγῶν πετρελαίου, ἀνθρακος καὶ μεταφορικῶν μέσων, περιλαμβάνουσai σημαντικὸν ἀριθμὸν νέων παραγωγικῶν μονάδων, ἀνεπτύχθησαν βασισθεῖσαι ἐπὶ τῆς δυναμικότητος τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς — ἐξαιρέσει τῆς ναυπηγικῆς βιομηχανίας —, μὲ περιορισμένης σημασίας ἐνίσχυσιν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ζητήσεως. Αἱ ἐκ παραδόσεως βιομηχανίαι αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τὸ στάδιον ἀναπροσανατολισμοῦ καὶ ἀναδιαρθρώσεων τῆς παραγωγῆς αὐτῶν — ὥς εἶναι αἱ ὑφαντικά, ξύλου, διατροφῆς, ὑποδήσεως κ.ἄ. — δὲν ἐσημείωσαν ἐξ ἴσου ἱκανοποιητικὰς ἐπιδόσεις.

ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

8.1 Εισαγωγικαὶ παρατηρήσεις

Ἕνας ἄλλος παράγων προσδιοριστικός τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν διεθνή στίβον εἶναι τὸ «ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον». Λόγω τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἄσκει διὰ μέσου τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν ἐπὶ τῆς ἀναπτυξιακῆς πολιτικῆς τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, γεγονὸς τὸ ὅποιον ἀπετέλεσε τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης, ἐκρίναμεν σκόπιμον τὴν ἰδιαιτέραν ἐξέτασίν του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέρα παρουσίασις ὧν ἐκείνων τῶν στοιχείων, ἅτινα θὰ ρίψουν φῶς ἐπὶ τοῦ ὅλου θέματος.

Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ δύο σκελῶν: τὸ σκέλος τῶν εἰσαγωγῶν (προϊόντα τῆς ἀλλοδαπῆς ἔρχονται εἰς τὴν ἐγχώριον ἀγορὰν πρὸς ὀλικὴν ἢ συμπληρωματικὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ) καὶ τὸ σκέλος τῶν ἐξαγωγῶν (προϊόντα ἐγχωρίως παραγόμενα καὶ ἀποστελλόμενα εἰς τὰς ἀγοράς τῆς ἀλλοδαπῆς πρὸς μερικὴν ἢ ὀλικὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ξένων καταναλωτῶν). Βεβαίως ἐκάστη χώρα ἐπιδιώκει τὴν βελτίωσιν τῶν ὀρων ἐμπορίου της εἴτε δι' αὐξήσεως τῆς ποσότητος τῶν ἐξαγωγῶν καὶ μειώσεως τῆς ἀντιστοίχου ποσότητος τῶν εἰσαγωγῶν, εἴτε διὰ βελτιώσεως τῆς σχέσεως ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων της πρὸς τὰ ἀλλοδαπά.

Θὰ ἐξετάσωμεν κατ' ἀρχὴν τὸ σκέλος τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀντίστοιχον τῶν ἐξαγωγῶν. Ἐν συνεχείᾳ θὰ μελετήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὀρων ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος. Ἡ μελέτη ὧν τῶν ἀνωτέρω θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ὀρισμένων συμπερασμάτων, τὰ ὅποια θὰ καταχωρισθοῦν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

8.2 Εἰσαγωγαὶ

Κατωτέρω παραθέτομεν τοὺς πίνακας 16 καὶ 17 μὲ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὰς εἰσαγωγὰς τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸν πίνακα 16 ἐμφαίνονται ἡ ἀξία τῶν εἰσαγωγῶν, ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὸ σύνολον τῶν εἰσαγωγῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἐτήσιον ποσοστὸν μεταβολῆς τῶν εἰσαγωγῶν διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1962 - 1973. Ὁ πίναξ 16, ὅπως καὶ ὁ πίναξ 17, περιλαμβάνει τὰς εἰσαγωγὰς ταξινομημένας εἰς ἑξ. μεγάλας κατηγορίας. Ὁ πίναξ 17 περιλαμβάνει κάπως ἀναλυτικώτερον τὴν ἐκατοστιαίαν σύνθεσιν τῶν ἐλληνικῶν εἰσαγωγῶν κατὰ κατηγορίας καὶ κυριώτερα εἶδη διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1965 - 1973.

Ἐξέλιξις εἰσαγωγῶν καθ' ὁμάδας προέβλεπον, διὰ τὴν περίοδον 1962 - 1973, ἐμφανίζουσα τὴν ἀξίαν τῶν εἰσαγωγῶν, τὴν ποσοστιαίαν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὸ σύνολον τῶν εἰσαγωγῶν τῆς χώρας καὶ τὸν ἐτήσιον ρυθμὸν μεταβολῆς των (βλέπει πληρωμῶν) (εἰς ἑκατ. δολάρια)

ΟΡΜΑΔΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	1962		1963		1964		1965		1966		1967						
	% Αξία έτ.	% συν. μετ. εισαγ. εισαγ.	% Αξία έτ.	% συν. μετ. εισαγ. εισαγ.	% Αξία έτ.	% συν. μετ. εισαγ. εισαγ.	% Αξία έτ.	% συν. μετ. εισαγ. εισαγ.	% Αξία έτ.	% συν. μετ. εισαγ. εισαγ.	% Αξία έτ.	% συν. μετ. εισαγ. εισαγ.					
1. Τρόφιμα	85,3	12,4	133,6	56,6	48,3	449,3	11,7	17,2	177,2	18,6	17,5	179,4	1,2	45,7	163,3	-9,0	14,3
2. Ήδη κατασκευασμένα	151,2	24,8	165,5	9,4	23,6	202,3	22,2	23,4	230,9	14,1	22,7	258,4	11,9	22,5	240,6	-6,9	21,0
3. Καύσιμα - Λιπαντικά	48,1	7,8	51,7	7,4	7,5	59,3	14,7	6,9	71,0	19,7	6,9	81,1	14,2	7,0	89,2	9,9	7,7
4. Κεραμεικικά άγασθ	195,9	25,1	193,7	-1,7	20,1	191,6	43,3	24,7	239,1	24,7	25,2	268,2	12,1	24,7	285,1	6,3	26,3
5. Βιομηχ. - Είδη καταν.	188,0	28,9	223,9	19,0	30,5	260,9	16,5	27,7	284,7	9,1	26,4	349,0	22,5	29,0	358,0	2,5	29,6
6. Μη κατασκευημένα									13,2		4,3	12,6	-4,6	1,1	12,6		1,1
Σύνολον	608,5	100,0	708,4	15,1	100,0	363,4	18,0	100,0	1.016,5	14,3	100,0	1.148,9	9,5	100,0	1.149,3	0,4	100,0

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ 16 —

Ομάδες πρωτόδοντων	1968		1969		1970		1971		1972		1973									
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%								
	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	'Αξία έτ. ελσγ. μετ. ελσγ.	M.O. M.O. 1962-1962- 1972 1973								
1. Τρόφιμα	181,0	10,8	14,7	211,0	16,5	14,9	221,6	5,0	13,7	246,5	11,2	13,4	291,8	18,3	13,2	755,9	159,0	19,5	14,9	27,2
2. Πρόστυα ύαι	254,0	5,5	20,5	310,0	22,0	21,8	348,7	12,4	21,6	361,3	3,6	19,6	430,3	19,0	19,5	684,2	59,0	17,7	12,0	15,5
3. Καύσιμα - Λιπαντικά	105,0	17,7	8,4	107,0	1,9	7,5	112,4	5,0	7,0	160,6	42,8	8,7	212,5	32,3	9,6	416,4	95,6	10,8	16,5	23,7
4. Κεφαλαιουχικά αγαθά	325,0	13,9	26,1	390,0	20,0	27,5	57,4	17,2	28,3	533,9	16,7	29,0	648,8	21,5	29,4	1.087,2	67,5	28,1	17,0	21,9
5. Βιομηχ. - Είδη καταν.	359,0	0,2	29,3	388,0	8,0	27,4	59,3	18,3	28,5	523,1	13,8	28,5	610,1	16,6	27,6	901,7	47,7	23,3	12,6	15,8
6. Μη καταναεμενόμενα	13,0	3,1	1,0	12,0	-7,7	0,9	14,1	17,5	0,9	14,8	4,9	0,8	15,2	2,7	0,7	23,9	57,2	0,6	1,7	8,6
Σύνολον	1.237,0	8,5	100,0	1.418,0	10,1	100,0	1.613,5	12,5	100,0	1.840,2	15,5	100,0	2.208,7	18,4	100,0	3.869,3	31,0	100,0		

Πηγή: Έπεξεργασία στοιχείων τής Τραπεζής Έλλάδος υπό του συγγραφέως.

ΠΙΝΑΞ 17

Έκατοστιαία σύνθεσις τῶν ἐλληνικῶν εἰσαγωγῶν κατὰ κατηγορίας καὶ κυριώτερα εἶδη

Κατηγορίαι	Έτη				
	1965	1967	1969	1971	1973
1. Τρόφιμα	18,05	14,6	15,50	13,40	19,50
Βασικά	15,78	12,4	13,45	11,60	17,70
Λοιπὰ	2,27	2,2	2,05	1,80	1,80
2. Πρώται ὕλαι	22,02	21,68	21,66	19,60	17,70
Καταναλωτικῶν ἀγαθῶν	13,00	11,68	11,76	10,26	8,60
Κατασκευῶν	9,02	10,00	9,90	9,34	9,10
3. Καύσιμα-Λιπαντικά	6,90	7,98	7,65	8,70	10,76
Ἀνθρακες	0,70	0,50	0,56	0,70	0,66
Πετρελαιοεἶδη	6,20	7,48	7,09	8,00	10,10
4. Κεφαλαιουχικά	25,00	24,22	26,35	29,00	28,10
Μηχανήματα	19,50	18,22	20,48	22,00	21,40
Μεταφορικά μέσα	4,00	4,00	3,48	4,00	3,50
Ἡλεκτρολογικοὶ ἐξοπλισμοὶ	1,50	2,00	2,45	3,00	3,20
5. Βιομηχανικά-καταναλωτικά	26,63	30,35	27,94	28,40	23,30
Ἐνδιάμεσα	3,03	3,80	3,52	3,20	3,00
Βασικά	10,20	10,65	10,60	11,00	8,50
Λοιπὰ	13,40	15,90	13,82	14,20	11,80
6. Ναῦλοι (μὴ κατανεμόμενοι)	1,40	1,18	0,95	0,91	0,65
Σύνολον	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος 16 ὁ μεγαλύτερος μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως τῶν εἰσαγωγῶν κατὰ τὴν ἐξεταζομένην περίοδον ¹¹² παρατηρήθη εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν (17,0, 21,9). Ἀκολουθοῦν οἱ μέσοι ἐτήσιοι ρυθμοὶ τῶν καυσίμων-λιπαντικῶν (16,5, 23,7), τροφίμων (14,9, 27,2), βιομηχανικῶν εἰδῶν καταναλώσεως (12,6, 15,8), πρώτων ὑλῶν (12,0, 15,6) καὶ μὴ κατανεμημένων (1,7, 8,6). Τὸ γεγονός τῆς πρωτοπορίας

112. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1972 ἔλαβον χώραν μεγάλας ὑψώσεις τῶν τιμῶν τῶν περισσοτέρων, διὰ τὰ μὴ εἰπωμένων ὅλων τῶν ἀγαθῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὸν ἐπηρεασμὸν τῶν μεγεθῶν τοῦ ἔτους 1973. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ ἐξαγάγωμεν δύο δείκτας μέσης ἐτήσιας μεταβολῆς, ἓνα ἀνευ τῶν μεγεθῶν τοῦ ἔτους 1973 καὶ ἓνα δεύτερον συμπεριλαμβανομένων τῶν μεγεθῶν τοῦ ἔτους 1973. Ἡ σύγκρισις γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρώτου δείκτου.

τῶν δεικτῶν τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, τῶν καυσίμων - λιπαντικῶν καὶ τῶν τροφίμων δὲν εἶναι τυχαῖον. Ἐξηγεῖται, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τῆς προσεκτικῆς μελέτης τοῦ πίνακος 17, ὅφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ χώρα εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰσάγει κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμὸν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας της, καὶ ὅφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς αὐξήσεως τοῦ βιοτικοῦ της ἐπιπέδου. Ἀνελθόντος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας, αἱ προτιμήσεις τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ ἡλλαξαν κατεύθυνσιν, στραφεῖσαι ὅφ' ἑνὸς μὲν πρὸς βελτιωμένης ποιότητος προϊόντα διατροφῆς, ὅφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὰ κτηνοτροφικὰ τοιαῦτα, ὡς εἶναι τὸ γάλα, ὁ τυρὸς, τὸ κρέας κλπ. Ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ αὐξηθοῦν αἱ εἰσαγωγαὶ τροφίμων καὶ κυρίως κτηνοτροφικῶν προϊόντων, λόγῳ ἀδυναμίας τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἡυξημένην ζήτησιν. Ἐνδεικτικῶς παραθέτομεν τὸν πίνακα 18, περιέχοντα τὴν παραγωγὴν, εἰσαγωγὴν καὶ κατανάλωσιν κρέατος κατὰ τὴν περίοδον 1965 - 1970. Ἐν συνεχείᾳ παραθέτομεν τὸν πίνακα 19 ἐγχωρίου παραγωγῆς κρέατος ὡς ποσοστοῦ τῆς συνολικῆς καταναλώσεως κρέατος ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν ἰδίαν χρονικὴν περίοδον.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν πινάκων 18 καὶ 19 καθίσταται φανερόν ὅτι, ἐνῶ ἡ μέση κατὰ κεφαλὴν ἀναλογοῦσα ποσότης συνεχῶς αὐξάνεται (λόγῳ βελτιώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ), ἡ παραγωγὴ κρέατος δὲν θύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὴν αὐξήσιν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ αὐξάνωνται συνεχῶς αἱ εἰσαγωγαὶ κρεάτων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Ἡ ὑψώσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου εἶχεν ἐπίσης ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἡυξημένην εἰσαγωγὴν καυσίμων καὶ λιπαντικῶν. Τοῦτο ἦτο φυσικὸν ἀποτέλεσμα

ΠΙΝΑΞ 18

Παραγωγή, εἰσαγωγή καὶ κατανάλωσις κρέατος κατὰ τὴν περίοδον 1965 - 1970
(εἰς χιλ. τόν.)

Κατηγορίαι κρέατος		1965/66			1967/68			1969/70		
	παρ.	εἰσ.	κατ.	παρ.	εἰσ.	κατ.	παρ.	εἰσ.	κατ.	
Βόειον	63	15,4	96,4	77	20,5	124,8	86,5	30,5	149,0	
Αἰγοπροβάτων	88	16,4	31,3	86	22,0	129,7	87	19,0	134,0	
Χοίρειον	42	11,2	44,3	42	9,6	44,4	52	4,5	32,2	
Πουλερικῶν	35	1,2	46,2	49	2,5	59,3	60	0,4	66,0	
Κονσέρβαι κλπ.			10,4						11,0	
Σύνολον										
Κατανάλωσις κατὰ κεφαλὴν (χιλ. ἡμερησίως)										
1955 - 56	18,4	38,3			42,1			47,0		

Πηγή: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία τοῦ ἔτους 1971.

ΠΙΝΑΞ 19

Έγχώριος παραγωγή κρέατος εις ποσοστόν τῆς συνολικῆς καταναλώσεως κρέατος (βάσει μέσον ὄρου δεικτῶν διετιῶν)

Κατηγορίαι	1965/66	1967/68	1969/70
Βόειον	65,5	62,0	58,1
Αίγοπροβάτων	66,6	66,0	64,9
Χοίρειον	95,7	93,9	100,0
Πουλερικῶν	74,9	82,3	90,9
Κονσέρβαι κλπ.	23,1	20,0	25,4

Πηγή: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία τοῦ ἔτους 1971.

τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μικρῶν ἰδιωτικῶν ἐπιβατικῶν ὀχημάτων, τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑγρῶν καυσίμων διὰ τὴν παραγωγὴν ἡλεκτρικῆς ἐνέργειας ¹¹³ καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὁδικῶν καὶ ἀεροπορικῶν μεταφορᾶν. Ἐν ἐκ τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι, ὡς ἐτονίσθη εἰς τὸ σχετικὸν κεφάλαιον, εἶναι ἡ τάσις τῶν ἀτόμων πρὸς ἐπίδειξιν πλούτου. Ἐν μέσον δὲ διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου εἶναι ἡ ἀπόκτησις πάσης θυσίας ἐνὸς Ι.Χ. αὐτοκινήτου. Ἡ Ἑλλάς ὡς ἀναπτυσσόμενη χώρα ἔχει ὑποστῇ τὰς οὐνεπίαις τοῦ γεγονότος τούτου, τόσον διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν εἰσαγωγῶν τῶν καυσίμων, ὅσον καὶ τῶν εἰσαγωγῶν αὐτοκινήτων. Ἡ κατανάλωσις πετρελαιοειδῶν διὰ τὴν πενταετίαν 1965 - 1969 παρέχεται διὰ τοῦ πίνακος 20.

ΠΙΝΑΞ 20

Κατανάλωσις πετρελαιοειδῶν (μαζούτ, ντῆζελ καὶ βενζίνης) κατὰ βασικοὺς τομεῖς δραστηριότητος* διὰ τὴν περίοδον 1965 - 1969 (εἰς χιλ. μετρ. τόν.)

Τομεῖς δραστηριότητος	1965	1966	1967	1968	1969
Βιομηχανία	817,9	945,4	942,2	997,6	1.174,2
Δ.Ε.Η.	502,6	609,5	912,1	1.035,3	949,6
Αὐτοκίνητα	799,5	902,0	1.054,1	1.191,2	1.275,4
Δημ. Ὑπηρεσίαι	94,5	188,7	216,4	229,0	255,6
Λοιποὶ τομεῖς	361,5	361,6	449,9	473,9	576,1

* Δὲν περιλαμβάνονται αἱ εἰσαγωγαὶ transitο πρὸς ἀνεφοδιασμὸν πλοίων.

Πηγή: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία κατὰ τὸ ἔτος 1969.

113. Ἡ κατανάλωσις ἡλεκτρικοῦ ρεύματος τὸ 1962 ἀνῆρχετο εἰς 2.696 ἑκατ. ΩΧΒ. Τὸ 1972 ἡ κατανάλωσις ἀνῆλθεν εἰς 11.183 ἑκατ. ΩΧΒ. Τὸ 1962 ἐκ τῶν 2.735 ἑκατ. ΩΧΒ τὰ 2.121 ἑκατ. παρήχθησαν ἀπὸ θερμοηλεκτρικοὺς σταθμούς, ἐνῶ τὸ 1972 ἀπὸ τὰ 12.094 ἑκατ. ΩΧΒ παρήχθησαν τὰ 9.364 ΩΧΒ ἀπὸ θερμοηλεκτρικοὺς σταθμούς.

Σχετικῶς μὲ τὴν συμμετοχὴν ἐκάστης ομάδος εἰσαγομένων προϊόντων, ἔχομεν νὰ εἰπώμεν ὅτι, ἐνῶ τὸ 1962 αἱ εἰσαγωγαὶ βιομηχανικῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ἤρχοντο πρῶται μὲ ποσοστὸν 28,9 καὶ ἡκολούθουν αἱ εἰσαγωγαὶ κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν μὲ 25,1 καὶ αἱ πρῶται ὕλαι μὲ 24,8, τὸ 1973 τὴν πρῶτην θέσιν τὴν κατέχουν αἱ εἰσαγωγαὶ κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν μὲ 28,1 καὶ ἀκολουθοῦν αἱ εἰσαγωγαὶ βιομηχανικῶν εἰδῶν καταναλώσεως μὲ 23,3, τῶν τροφίμων μὲ 19,5 καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν μὲ 17,7.

Τὸ γεγονός τῆς ὑποχωρήσεως τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν καταναλώσεως ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ ἐλληνικαὶ βιομηχανίαι ἤρχισαν νὰ ὑποκαθίστοῦν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν τὰς εἰσαγωγὰς βιομηχανικῶν εἰδῶν καταναλώσεως (ψυγεῖα, τηλεοράσεις, εἶδη οἰκιακοῦ ἐξηλεκτρισμοῦ, πλυντήρια κλπ.) δι' ἀντιστοίχων ἀγαθῶν παραγομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κατάληψις τῆς πρώτης θέσεως ὑπὸ τοῦ ποσοστοῦ τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν κρίνεται τελείως φυσιολογική, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ὑψηλοῦ ρυθμοῦ ἐκβιομηχανίσεως ὁ ὁποῖος ἐπικρατεῖ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΠΙΝΑΞ 21

Εἰσοδηματικά ἐλαστικότητες εἰσαγωγῶν

Έτη	Συνόλου εἰσαγωγῶν		Καταναλωτικῶν εἰσαγωγῶν ¹	
	τρέχ. τιμ.	σταθ. τιμ. ²	τρέχ. τιμ.	σταθ. τιμ.
1961	0,95	1,33	0,65	1,04
1962	2,19	5,56	0,56	3,24
1963	1,43	1,85	2,21	2,67
1964	1,56	1,63	1,27	1,22
1965	1,46	2,14	1,39	2,01
1966	1,31	1,74	1,40	2,08
1967	—	0,20	0,31	0,18
1968	1,17	1,35	1,17	1,21
1969	1,40	1,90	1,22	1,48
1970	1,70	1,95	1,34	1,41
Συνολ. περίοδος ³	1,23	1,75	1,15	1,56
Πενταετίαι ³				
1956 - 60	0,97	1,71		
1961 - 65	1,43	1,96	1,24	1,76
1966 - 70	1,21	1,54	1,04	1,31

1. Σύνολον εἰσαγωγῶν πλὴν κεφαλαιουχικῶν.

2. Ὁ ἀποπληθωρισμὸς ἐγένετο βάσει δείκτου μέσης ἀξίας εἰσαγωγῶν τῆς Ε.Σ.Υ.Ε.

3. Διὰ τὸ σύνολον τῆς περιόδου κατὰ τὰς τρεῖς πενταετίαι λαμβάνεται ὁ ἀριθμητικὸς μέσος ὅρος τῶν ἐλαστικότητων (ἄθροισμα ποσοστῶν μεταβολῆς εἰσαγωγῶν διὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ποσοστῶν μεταβολῆς τοῦ ἔθνικοῦ προϊόντος).

Πηγή: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία τοῦ ἔτους 1970

ΠΙΝΑΞ 22

Σύνολον εισαγωγών κατά περιοχή προελεύσεως διὰ τὴν περίοδον 1962 - 1973 (εἰς ἑκατ. δολ.)

Χῶραι προελεύσεως	1962		1963		1964		1965		1966		1967	
	Ἀξία εἰσαγ.	% συμ.	Ἀξία εἰσαγ.	% συμ.	Ἀξία εἰσαγ.	% συμ.	Ἀξία εἰσαγ.	% συμ.	Ἀξία εἰσαγ.	% συμ.	Ἀξία εἰσαγ.	% συμ.
Η.Π.Α.	75,8	12,4	121,2	17,1	153,5	17,6	194,5	19,1	238,4	20,7	208,1	18,1
Μ. Βρετανία	63,7	10,5	83,2	11,7	112,3	13,0	123,8	12,2	132,0	11,5	127,1	11,1
Ε.Ο.Κ.	284,2	46,5	296,4	41,8	351,9	40,5	397,1	39,1	458,3	39,9	495,7	43,1
Λοιπὰ χῶραι Ἑυρώπης	78,3	12,9	84,3	11,9	93,6	10,6	118,7	11,6	144,4	12,5	130,4	11,3
Ἀμετολ. Συνασπισμοῦ	61,1	10,0	62,8	8,9	81,0	9,3	95,0	9,3	97,0	8,4	97,2	8,5
Χῶραι Μ. Ἀνατολῆς	12,0	2,0	15,1	2,1	17,5	2,1	12,3	1,2	11,4	1,0	26,4	2,3
Λοιπὰ χῶραι	33,4	5,5	45,4	6,5	59,1	6,8	75,1	7,3	67,4	5,8	64,5	5,6
Σύνολον	608,5	100,0	708,4	100,0	863,4	100,0	1.016,5	100,0	1.148,9	100,0	1.149,4	100,0

— ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ 22 —

Χώροι προέλευσεως	1968		1969		1970		1971		1972		1973	
	Αξία είσογ.	% συν.	Αξία είσογ.	% συν.	Αξία είσογ.	% συν.	Αξία είσογ.	% συν.	Αξία είσογ.	% συν.	Αξία είσογ.	% συν.
Η.Π.Α.	215,9	17,5	197,1	13,9	257,3	15,2	220,1	11,4	273,8	11,4	710,2	17,5
Μ. Βρετανία	107,2	8,7	128,1	9,0	161,0	9,5	163,2	8,4	188,1	7,8	321,1	8,0
Ε.Ο.Κ.	539,6	43,6	610,3	43,0	712,0	42,0	866,8	44,9	1.105,5	45,9	1.659,1	41,2
Λοιπά χάραι Ευρώπης	147,8	11,9	168,2	11,9	183,4	10,8	219,0	11,3	262,3	10,9	438,9	10,9
Ανατολ. Συνασπισμού	92,9	7,5	99,4	7,0	103,3	6,1	118,0	6,1	162,5	6,7	254,4	6,3
Χώροι Μ. Ανατολής	37,0	3,0	27,3	1,9	30,2	1,8	54,1	2,8	85,3	3,6	180,7	4,5
Λοιπά χάραι	96,4	7,8	188,1	13,3	249,0	14,7	285,7	14,8	329,3	13,7	466,4	11,6
Σύνολον	1.236,8	100,0	1.418,5	100,0	1.696,1	100,0	1.927,0	100,0	2.406,8	100,0	4.030,8	100,0

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Τραπεζής Ελλάδος υπό του συγγραφέως.

Είς τὸν πίνακα 21 ἐμφαίνονται αἱ εἰσοδηματικαὶ ἐλαστικότητες εἰσαγωγῶν διὰ σύνολον εἰσαγωγῶν καὶ δι' εἰσαγωγὰς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Ἡ εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης ἐμετρήθη βάσει τῆς σχέσεως: $\Delta M / M$ διὰ $\Delta Y / Y$, ὅπου M = αἱ εἰσαγωγαὶ καὶ Y = τὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν προῖον εἰς τιμὰς συντελεστῶν παραγωγῆς.

Ἐκ τοῦ πίνακος 21 ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ ἐλαστικότητες κεφαλαιουχικῶν εἰσαγωγῶν εἶναι ὑψηλότεραι τῶν ἐλαστικότητων τοῦ συνόλου τῶν εἰσαγωγῶν (ἀφοῦ αἱ τελευταῖαι εἶναι ὑψηλότεραι τῶν ἐλαστικότητων τῶν καταναλωτικῶν εἰσαγωγῶν), ὅπερ δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς σημεῖον ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας, ἢ καλλίτερον ὅτι ἡ ἐγχώριος βιομηχανία ἤρχισε νὰ ὑποκαθιστᾷ εἰς σημαντικὸν ποσοστὸν τὰς εἰσαγωγὰς βιομηχανικῶν καταναλωτικῶν εἰδῶν.

Σχετικῶς μὲ τὰς χώρας ἐκ τῶν ὁποίων εἰσάγονται τὰ προϊόντα, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ κύριος ὄγκος τῶν εἰσαγωγῶν προήρχετο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ προέρχεται ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. (41,8 τὸ 1963, 41,2 τὸ 1973), ἀκολουθοῦν δὲ αἱ Η.Π.Α. (17,1 τὸ 1963, 17,5 τὸ 1973). Τὴν τρίτην θέσιν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ πίνακος 22, τὸ 1963 κατεῖχον αἱ λοιπαὶ χώραι τῆς Εὐρώπης (14,9), αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνῆκον οὔτε εἰς τὸν Ἀνατολικὸν συνασπισμὸν οὔτε εἰς τὴν Ε.Ο.Κ. Πρόκειται κυρίως διὰ τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν (Ε.Φ.Τ.Α.). Τὴν τετάρτην θέσιν κατεῖχεν ἡ Μ. Βρετανία μὲ 11,7. Τὸ 1973 τὴν τρίτην θέσιν κατεῖχον αἱ λοιπαὶ χώραι μὲ 11,6 καὶ τὴν τετάρτην αἱ λοιπαὶ χώραι τῆς Εὐρώπης. Αἱ εἰσαγωγαὶ ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ μπλόκ περιορίσθησαν ἀπὸ 8,9 τὸ 1963 εἰς 6,3 τὸ 1973, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ εἰσαγωγαὶ ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Μ. Ἀνατολῆς ἠϋξήθησαν ἀπὸ 2,11 τὸ 1963 εἰς 4,5 τὸ 1973.

Τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον εὐκόλως ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως εἶναι ὅτι ὁ κύριος προμηθευτὴς τῆς Ἑλλάδος εἶναι αἱ χώραι τῆς Ε.Ο.Κ. Ἐπὶ πλεόν δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν εἰσαγωγῶν προέρχεται ἀπὸ χώρας αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς ὑψηλότεραν βαθμίδα οικονομικῆς ἀναπτύξεως ἀπὸ ἐκείνην τῆς Ἑλλάδος [τὸ 66,7% τῶν εἰσαγωγῶν κατὰ τὸ 1973 προήρχετο ἀπὸ τὴν Μ. Βρετανίαν, τὰς Η.Π.Α. καὶ τὰς χώρας τῆς Ε.Ο.Κ. Ἐὰν εἰς τὸ ποσοστὸν αὐτὸ προσθέσωμεν καὶ ἐκεῖνο τῶν εἰσαγωγῶν ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ—χώραι κυρίως βιομηχανικαί—καὶ ἐκεῖνο τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν (Ε.Φ.Τ.Α.), φθάνομεν τὸ ποσοστὸν 83,9%. Τὸ ἐπὶ πλεόν ποσοστὸν ἐκ τοῦ 11,6 τῶν εἰσαγωγῶν ἐκ λοιπῶν χωρῶν ἀνήκει εἰς χώρας ἐπίσης ἀνεπτυγμένας, ὡς Ἰαπωνίαν, Αὐστραλίαν, Καναδᾶν κλπ.].

Εξέλιξις των εξαγωγών καθ' ομάδας προϊόντων διά την περίοδον 1962 - 1973, εμφανίζουσα την αξίαν των εξαγωγών, την ποσοστιαίαν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς τὸ σύνολον τῶν εξαγωγῶν τῆς χώρας καὶ τὸν ἐτήσιον ρυθμὸν μεταβολῆς των

Ομάδες προϊόντων	1962		1963		1964		1965		1966		1967					
	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.	Αξία ετησ. εξαγ. μεταβ.					
1. Τρόφιμα - Ποτά	69,7	28,7	71,4	24,4	79,6	11,4	25,8	103,6	30,1	31,4	133,5	28,8	33,1	148,3	11,0	32,8
2. Καπνός	67,9	27,9	127,7	88,0	117,6	-8,0	38,1	111,2	-5,5	33,8	120,1	8,0	29,8	125,0	4,0	27,6
3. Πρώτοι ύλοι ήμικατερ.	62,9	25,9	58,0	-7,8	59,9	3,2	19,4	47,7	-20,4	12,9	55,7	16,7	13,7	67,6	21,3	12,8
4. Όρυκτά - Μέταλλα	15,5	6,3	15,7	1,2	21,0	33,7	6,8	22,5	7,1	6,8	27,0	20,0	6,6	24,5	-9,3	5,4
5. Πετρελαιοειδή¹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,8	-	0,7	2,5	-10,8	0,6
6. Βιομηχανικά - Βιοτ/κά	11,3	4,6	11,3	0	20,4	80,5	6,6	33,6	64,7	10,2	53,6	59,5	13,3	71,6	33,5	17,9
7. Λοιπά είδη	9,1	3,7	11,4	25,2	9,5	-16,7	3,0	16,5	76,6	5,0	11,2	-32,2	2,8	13,1	16,9	2,9
Σύνολον	242,6	100,0	295,9	18,1²	308,4	17,3²	100,0	330,9	25,4²	100,0	403,5	16,8²	100,0	452,6	9,5	100,0

— ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ 23 —

Όμάδες πρωτόνων	1968		1969		1970		1971		1972		1973		M.O.							
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%								
1. Τρόφιμα - Ποτά	150,5	1,4	32,4	150,9	0,2	28,5	174,8	15,4	28,6	187,4	7,2	30,0	224,5	19,7	26,9	366,5	63,2	29,8	17,3	12,7
2. Καπνός	104,5	-16,4	22,5	94,1	-9,6	17,7	101,9	8,2	16,6	94,7	-7,1	15,2	116,8	23,3	14,0	88,3	-24,5	7,2	5,4	8,4
3. Πρώτοι ύλοι ήμικατερ.	56,6	-16,3	12,1	64,9	14,6	12,2	57,2	-11,9	9,3	75,4	31,8	12,0	80,8	7,1	9,7	136,6	69,0	11,1	9,7	3,8
4. Όροκτά - Μέταλλα	34,1	39,1	7,3	39,1	14,6	7,4	45,9	17,3	7,5	46,8	1,9	7,5	54,7	16,8	6,5	73,0	33,4	5,9	15,9	14,2
5. Πετρελαιοειδή	9,7	288,0	2,1	4,5	-53,7	0,9	2,9	-35,6	0,5	6,7	131,0	1,1	16,7	149,2	2,0	46,4	177,8	3,8	92,2	77,9
6. Βιομηχανικά - Βιοτ/κά	107,8	50,5	23,2	172,9	60,3	32,6	223,8	29,4	36,6	208,7	-6,8	33,4	317,2	51,9	38,0	477,2	50,4	38,8	43,0	42,3
7. Λοιπά είδη	1,7	-87,1	0,4	3,7	117,6	0,7	5,7	54,0	0,9	4,9	-14,1	0,8	24,7	404,0	2,9	42,5	72,0	3,4	56,0	54,4
Σύνολον	464,9	37,0	100,0	530,3	20,5	100,0	612,2	10,9	100,0	624,7	20,5	100,0	835,4	96,0	100,0	1.230,5	63,0	100,0		

1. Η εξαγωγή πετρελαιοειδών ήρχισε το 1966 μετά την λειτουργίαν του συγκροτήματος ESSO-PAPPAS.

2. Ό δείκτης έχει εξαχθή άνευ της συμμετοχής των πετρελαιοειδών.

Π η γ ή : Έπιβεργασία στοιχείων της Γραπείας Ελλάδος υπό του συγγραφέως.

8.3 Έξαγωγαι

Ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν ἐξαγωγῶν ἡῤῥήθη ἀπὸ 242,6 τὸ 1962 εἰς 1.230,5 εκατ. δολλάρια τὸ 1973. Τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα ἐξάγει ἡ Ἑλλάς εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ παραδοσιακὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς, ὡς ὁ καπνός, ἡ σταφίς, τὸ ἔλαιον, τὸ γλεῦκος καὶ αἱ ἡμικατεργασμένοι πρῶτοι ὕλαι, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὰ βιομηχανικὰ καὶ βιοτεχνικὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα μαζί με τὰ πετρελαιοειδῆ, τὰ ὀρυκτὰ καὶ τὰ μεταλλεύματα ἀποτελοῦν τὰ νέα ἐξαγωγίμια βιομηχανικὰ προϊόντα. Ὡς συνάγεται ἐκ τῆς μελέτης τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος 23, ἐκ τῶν κατηγοριῶν τῶν παραδοσιακῶν ἐξαγωγίμων προϊόντων μόνον ἡ κατηγορία τῶν τροφίμων καὶ ποτῶν διετήρησε καὶ ἡῤῥησεν ἐλαφρῶς τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς τῆς εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐξαγωγῶν ἐναντι τοῦ 1963. Ἀντιθέτως, ὁ καπνός ἐσημείωσε μεγάλην πτώσιν, κατελθὼν ἀπὸ 27,9, ποσοστὸν συμμετοχῆς κατὰ τὸ 1962, εἰς 7,2 κατὰ τὸ 1973. Κάτι παρόμοιον συνέβη καὶ μετὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ἡμικατεργασμένων πρῶτων ὕλῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ ποσοστὸν 25,9 τὸ 1963 περιωρίσθησαν εἰς 11,1 τὸ 1973. Ἡ μείωσις τοῦ ποσοστοῦ ἐξαγωγῆς καπνοῦ ὀφείλεται εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς καλλιέργειας τοῦ καπνοῦ λόγω τῆς μεταναστεύσεως καὶ τῆς ἀστυφιλίας, ἐνῶ ἡ μείωσις τοῦ ποσοστοῦ ἐξαγωγῆς ἡμικατεργασμένων πρῶτων ὕλῶν ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἰδρῦθησαν πολλαὶ νέαι βιομηχαναί, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦν ὡς πρῶτην ὕλην τὰς μέχρι πρὸ ὀλίγου ἐξαγομένας ἡμικατεργασμένας πρῶτας ὕλας. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀνωτέρω μειώσεις, σημαντικὴν αὔξησιν ἐσημείωσαν αἱ ἐξαγωγαὶ βιομηχανικῶν καὶ βιοτεχνικῶν προϊόντων, αἵτινες ἀπὸ 4,6, ποσοστὸν συμμετοχῆς κατὰ τὸ 1962, ἀνῆλθον εἰς 38,8 κατὰ τὸ 1973, τὰ πετρελαιοειδῆ τῶν ὁποίων ἡ ἐξαγωγή ἤρchiσε τὸ 1966 μετὰ ποσοστὸν συμμετοχῆς εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐξαγωγῶν 0,7 διὰ νὰ ἀνέλθῃ τὸ 1973 εἰς 3,8. Τέλος, σταθερὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον παρέμεινεν ἡ συμμετοχὴ τῆς κατηγορίας τῶν ὀρυκτῶν - μετάλλων (1962 = 6,3, 1973 = 5,9) καὶ ἐκείνης τῶν λοιπῶν εἰδῶν (1962 = 3,7, 1973 = 3,4).

Τὸν μεγαλύτερον μέσον ἐτήσιον ρυθμὸν αὔξεσεως διὰ τὴν περίοδον 1962 - 1973 ἐπραγματοποίησαν α) αἱ ἐξαγωγαὶ πετρελαιοειδῶν μετὰ 77,9, β) αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν λοιπῶν εἰδῶν μετὰ 54,4 καὶ γ) αἱ ἐξαγωγαὶ βιομηχανικῶν καὶ βιοτεχνικῶν προϊόντων μετὰ 42,3%.

Τέλος, ἐν σχέσει μετὰ τὰς χώρας προορισμοῦ τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγίμων προϊόντων παρατηροῦμεν ὅτι τὴν πρῶτην θέσιν καταλαμβάνουν αἱ χῶραι τῆς Ε.Ο.Κ. (1962 = 34,7, 1973 = 39,9), τὴν δευτέραν αἱ Η.Π.Α. (1962 = 11,3, 1973 = 19,0), τὴν τρίτην αἱ χῶραι τοῦ Ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ (1962 = 22,1, 1973 = 15,4), τὴν τετάρτην αἱ χῶραι τῆς Ε.Φ.Τ.Α. μετὰ 10,4 (1962 = 0,4), τὴν πέμπτην ἡ Μ. Βρετανία μετὰ 4,3 (1962 = 8,9) καὶ τὴν ἕκτην αἱ χῶραι τῆς Μ. Ἀνατολῆς μετὰ 2,6 (1962 = 3,0). Καὶ ἐδῶ δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ὡς συμπεράσμα ὅτι ὁ κύριος ὄγκος τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν κατευθύνεται πρὸς

ΠΙΝΑΞ 24
 Έμφανίζων τὰς εξαγωγὰς ἐλληνικῶν προϊόντων κατὰ χώραν προορισμοῦ διὰ τὴν περίοδον 1962 - 1973

Χῶραι προορισμοῦ	1962		1963		1964		1965		1966		1967	
	Ἀξία ἐξαγ.	% συμ. εἰς ἐξαγ.	Ἀξία ἐξαγ.	% συμ. εἰς ἐξαγ.	Ἀξία ἐξαγ.	% συμ. εἰς ἐξαγ.	Ἀξία ἐξαγ.	% συμ. εἰς ἐξαγ.	Ἀξία ἐξαγ.	% συμ. εἰς ἐξαγ.	Ἀξία ἐξαγ.	% συμ. εἰς ἐξαγ.
1. Η.Π.Α.	127,4	44,3	64,8	21,9	58,8	19,1	51,3	15,5	71,5	17,7	84,3	18,6
2. Μ. Βρετανία	24,6	8,9	22,6	7,6	21,9	7,2	26,6	8,0	26,5	6,6	27,1	6,0
3. Ε.Ο.Κ.	84,2	34,7	89,6	30,3	102,8	33,4	113,8	34,4	126,9	31,4	156,4	34,6
4. Λοιπὰ χῶραι Εὐρώπης	57,0	15,0	32,5	11,0	33,7	10,9	28,8	8,7	48,0	11,8	57,4	12,7
5. Ἀνατ. συνασπισμοῦ	53,6	22,1	61,0	20,6	65,2	21,1	78,4	23,7	87,8	21,7	82,9	18,3
6. Χῶραι Μ. Ἀνατολῆς	17,2	3,0	9,6	3,2	6,9	3,3	6,8	2,0	8,6	2,1	13,4	2,9
7. Λοιπὰ χῶραι	19,0	5,0	16,0	5,4	19,1	6,1	25,2	7,6	34,2	8,4	31,1	6,9
Σύνολον	380,0	100,0	296,1	100,0	308,4	100,0	330,9	100,0	403,5	100,0	452,6	100,0

— ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ 24 —

Χώρα προορισμού	1968		1969		1970		1971		1972		1973	
	'Αξία εξαγ.	% συν. εξ.	'Αξία εξαγ.	% συν. εξ.	'Αξία εξαγ.	% συν. εξ.	'Αξία εξαγ.	% συν. εξ.	'Αξία εξαγ.	% συν. εξ.	'Αξία εξαγ.	% συν. εξ.
1. Η.Π.Α.	77,0	16,6	96,1	18,1	95,6	15,6	104,9	16,8	162,7	19,5	233,8	19,0
2. Μ. Βρετανία	22,7	4,9	30,0	5,7	39,6	6,5	30,8	4,9	32,7	3,9	53,0	4,3
3. Ε.Ο.Κ.	182,2	39,2	202,6	38,2	247,4	40,4	263,5	42,1	330,4	39,6	491,1	39,9
4. Λοιπά Χώροι Εξόρυξης	61,2	13,2	68,7	13,0	73,7	12,0	64,3	10,3	88,9	10,6	128,1	10,4
5. Άνωτ. συνασπισμού	72,6	15,6	82,5	15,8	101,0	16,5	90,0	14,4	113,8	13,6	189,9	15,4
6. Χώροι Μ. Ανατολής	17,0	3,6	18,4	3,5	16,2	2,6	18,1	2,9	27,4	3,3	32,4	2,6
7. Λοιπά Χώροι	32,2	6,9	30,1	5,7	38,9	6,4	53,5	8,6	79,5	9,5	102,2	8,4
Σύνολον	464,9	100,0	528,5	100,0	612,2	100,0	624,8	100,0	835,4	100,0	1.230,5	100,0

Πηγή: 'Επεξεργασία στοιχείων Τραπεζής 'Ελλάδος υπό τοῦ συγγραφέως.

τὰς ἀνεπτυγμένες χώρας, ὡς τὰς χώρας τῆς Ε.Ο.Κ., τὰς Η.Π.Α., τὴν Μ. Βρετανίαν κλπ.

8.4 Οἱ ὅροι εμπορίου τῆς Ἑλλάδος

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ πίνακος 25 ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ὅροι εμπορίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν δεκαετίαν 1963 - 1973 ¹¹⁴ ἔχουν ἐπιδεινωθῇ. Ἡ ἐπιδείνωσις αὕτη ¹¹⁵ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ μὲν δείκτης μέσης ἀξίας εἰσαγωγῶν παρουσιάζει ἀνοδικὴν τάσιν, ὁ δὲ δείκτης τιμῶν παρουσιάζει διακυμάνσεις καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ μιᾶς τάσεως στασιμότητος. Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἀνωτέρω δεκαετίαν ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇται χώρα ἐξάγουσα πρωτογενῆ προϊόντα (ἂν καὶ ἡ διάρθρωσις τῶν ἐξαγωγῶν αὐτῆς ἐβελτιώθη σημαντικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν) καὶ εἰσάγουσα κεφαλαιουχικά καὶ διαρκῆ καταναλωτικά ἀγαθὰ. Νομίζομεν δὲ ὅτι εἶναι εὐλόγον νὰ θεωρῇται ὅτι ἡ μέση καὶ ὁριακὴ ροπὴ πρὸς κατανάλωσιν ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ὑψηλὰ ἐν σχέσει

ΠΙΝΑΞ 25

Ὅροι εμπορίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ ἔτη 1963 - 1972 (1961 = 100)

Ἔτος	Δείκτης μέσης ἀξίας ἐξαγωγῶν	Δείκτης μέσης ἀξίας εἰσαγωγῶν	Ὅροι εμπορίου
1963	116,8	98,9	118,1
1964	115,6	102,2	113,1
1965	113,0	103,5	109,2
1966	116,0	105,0	110,5
1967	113,8	104,1	109,3
1968	111,3	104,7	106,3
1969	112,2	104,8	107,1
1970	115,1	109,3	105,3
1971	116,9	110,2	106,1
1972	123,1	118,8	103,6

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ἐξωτερικὸν Ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος.

114. Ἀπὸ τὸ 1972 ἤρχισαν αἱ ραγδαῖαι ἀνατιμήσεις τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ συνεπείᾳ τούτων καὶ αἱ τοιαῦται τῶν ἐτοιμῶν ἀγαθῶν ἐνταῦθα πρὸς ἀποφυγὴν παρουσιάσεως δεικτῶν ἐπηρεασθέντων ἐξ ἐνὸς μὴ φυσιολογικοῦ γεγονότος, περιορίσθη ἡ περίοδος εἰς τὴν δεκαετίαν 1963 - 1972.

115. Οἱ ὅροι εμπορίου ὑπελογίσθησαν μετὰ τὸν τύπον $TC = \frac{PEI}{PEO} : \frac{PII}{PIO} = \frac{PE}{PI}$, ὅπου

TC = ὅροι εμπορίου, PEI = τιμαὶ ἐξαγωγῶν τρεχούσης περιόδου, PEO = τιμαὶ ἐξαγωγῶν ἑτους βάσεως, PII = τιμαὶ εἰσαγωγῶν τρεχούσης περιόδου καὶ PIO = τιμαὶ εἰσαγωγῶν ἑτους βάσεως.

μέ το επίπεδο του κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος. Ἐπὶ πλέον, ἡ ἔντονος ἐπιδράσεις τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος (τρόπος ἐνδύσεως, πολυτέλεια, ἀνέσεις κλπ.) ἔχει ἀσκήσει σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ὄρων ἐμπορίου.

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ ἐμπορευματικοὶ ὅροι δὲν εἶναι εὐνοϊκοί, οἱ εἰσοδηματικοὶ ὅροι ἐμπορίου ¹¹⁶, ὥς δεικνύει καὶ ὁ πίναξ 26, παρουσιάζουν βελτίωσιν, καὶ τοῦτο δικαιολογεῖται ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ δείκτου ὄγκου ἐξαγωγῶν.

ΠΙΝΑΞ 26

Εἰσοδηματικοὶ ὅροι τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδον 1963 - 1972

Ἔτη	Ἐμπορ. ὅροι	Δείκτης ὄγκου ἐξαγ.	Εἰσοδ. ὅροι	Ἔτη	Ἐμπορ. ὅροι	Δείκτης ὄγκου ἐξαγ.	Εἰσοδ. ὅροι
1963	103,0	109,6	112,9	1968	106,3	188,2	250,0
1964	118,1	111,2	131,3	1969	107,1	220,9	236,5
1965	113,1	119,6	135,3	1970	105,3	249,9	263,1
1966	109,2	129,6	141,8	1971	106,1	253,7	269,2
1967	110,5	156,7	173,1	1972	103,6	316,7	328,1

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ἐξωτερικὸν Ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος.

ΠΙΝΑΞ 27

Εἰσαγωγαί, ἐξαγωγαί, ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον καὶ ποσοστὸν ἐξαγωγῶν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1962 - 1972

Ἔτος	Εἰσαγωγαί	Ἐξαγωγαί	Ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον	Ἐξαγωγαί % πρὸς τὰς εἰσαγωγὰς
1962	21.037	7.503	-13.534	35,7
1963	24.129	8.703	-15.426	36,1
1964	26.552	9.256	-17.296	34,9
1965	34.012	9.833	-24.179	28,9
1966	36.685	12.179	-24.506	33,2
1967	35.588	14.856	-20.732	41,7
1968	41.830	14.047	-27.783	33,6
1969	47.824	16.608	-31.216	34,7
1970	58.750	19.276	-39.474	32,8
1971	62.949	19.874	-43.068	31,6
1972	70.373	26.125	-44.248	37,1

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Στατιστικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος ἔτους 1973.

8.5 Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ἑλλάδος

Ἐκ τῆς ἀντιπαράθεσιν τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν

¹¹⁶ Οἱ εἰσοδηματικοὶ ὅροι ἐμπορίου εἶναι τὸ γινόμενον τοῦ δείκτου τῶν ἐμπορευματικῶν ὄρων ἐπὶ τὸν δείκτην μεταβολῶν εἰς τὸν ὄγκον τῶν ἐξαγωγῶν.

εξαγωγῶν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1962-1972 (πίναξ 27), διαπιστοῦται ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ἑλλάδος ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ παθητικόν, παρ' ὅλον ὅτι ἔλαβε χώραν ἡ διαρθρωτικὴ ἀλλαγὴ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν εξαγωγῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ εξαγωγαὶ βιομηχανικῶν - βιοτεχνικῶν καὶ γενικῶς ἐπεξεργασμένων προϊόντων προηγήθησαν τῶν εξαγωγῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἡ ἀξία τῶν ὁποίων, ὥς ἐπιστεύετο καὶ πιστεύεται, εἶναι μικροτέρα τῆς τῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν αἱ εξαγωγαὶ δὲν ἐκάλυψαν περισσότερον ἀπὸ τὸ 42% τῶν εἰσαγωγῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ ΤΩΝ

9.1 Εισαγωγικαί παρατηρήσεις

Τὸ τελικὸν συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ ἀπὸ τὴν ἀναλυτικὴν μελέτην τοῦ προηγούμενου κεφαλαίου, εἶναι ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ἑλλάδος ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ παθητικὸν καὶ μάλιστα τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν τοῦ διευρύνεται. Συνέπεια τοῦτου εἶναι ἡ διάθεσις τοῦ συνόλου τῶν ἀδήλων πόρων τῆς χώρας (προερχομένων ἐκ τῶν ναυτιλιακῶν καὶ μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ τουρισμοῦ) πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐλλείμματος καὶ ἐξίσωσιν τῶν δύο σκελῶν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τῆς Ἑλλάδος.

Πρὶν προταθῶν τὰ μέτρα πολιτικῆς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθῶν αἱ γενεσιουργοὶ αἰτίαι τῆς παθητικότητος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, αἱ ὁποῖαι συγχρόνως ἀποτελοῦν καὶ τὰ προβλήματα ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Οἱ ἀνωτέρω λόγοι δύνανται νὰ ταξινομηθῶν εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν οἱ ἔχοντες σχέσιν μὲ τὸ σκέλος τῶν εισαγωγῶν καὶ εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἔχοντες σχέσιν μὲ τὸ σκέλος τῶν ἐξαγωγῶν.

9.2 Λόγοι σχέσιν ἔχοντες μὲ τὸ σκέλος τῶν εισαγωγῶν

Ἡ πρώτη αἰτία τῆς παθητικότητος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου εἶναι ἡ συνεχὴς αὐξήσις τῶν εισαγομένων κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν λόγω τῆς ἐντεινομένης προσπάθειας τῆς χώρας πρὸς ταχεῖαν ἐκβιομηχάνισιν τῆς. Μαζὶ μὲ τὰς εισαγωγὰς πρώτων ὑλῶν καλύπτουν σχεδὸν πάντοτε τὰ $2/3$ περίπου τῆς συνολικῆς αὐξήσεως τῶν εισαγωγῶν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶναι στενῶς συνδεδεμένον μὲ τὴν ἐπενδυτικὴν καὶ παραγωγικὴν δραστηριότητα τῆς οἰκονομίας, γεγονὸς συμβαδίζον μὲ τοὺς ὑψηλοὺς ρυθμοὺς, τόσον τῶν ἐπενδύσεων εἰς μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν (κυρίως ἀνανέωσις ἐξοπλισμοῦ παραγωγῆς), ὅσον καὶ τῆς παραγωγῆς.

Συγχρόνως, ὅμως, ἡ ἐξέλιξις αὕτη προδίδει καὶ τὸν ὑφιστάμενον ὑψηλὸν βαθμὸν ἐξαρτήσεως τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, παρὰ τὴν καταβαλλομένην προσπάθειαν προωθήσεως τῆς διαδικασίας ὑποκαταστάσεως εισαγομένων δι' ἐγχωρίως παραγομένων ἀγαθῶν.

Ὁ δευτέρος λόγος εἶναι τὸ μέγαλον ποσοστὸν αὐξήσεως τῶν εισαγωγῶν

βιομηχανικῶν εἰδῶν καταναλώσεως ¹¹⁷, τὸ ὁποῖον ἀντανακλᾷ τὴν ταχεῖαν ἀνοδὸν τῶν εἰσοδημάτων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Εἰς τὴν συνέχειαν παραθέτομεν τὸν πίνακα 28 παριστῶντα τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν εἰσαγωγῶν, ἐξαγωγῶν καὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1962 - 1972.

Π Ι Ν Α Κ Ε 28

Σχέσεις μεταξὺ ἐξαγωγῶν, εἰσαγωγῶν καὶ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1962 - 1972 (εἰς ἑκατ. δρχ.)

Ἔτη	Ἐθνικὸν εἰσόδημα	Ἐξαγωγαὶ	Εἰσαγωγαὶ	Ἐξαγωγαὶ Ἐθν. εἰσ.	Εἰσαγωγαὶ Ἐθν. εἰσ.
1962	107.579	7.503	21.037	19,6	7,0
1963	118.338	8.703	24.129	20,4	7,3
1964	132.222	9.256	26.552	20,1	7,0
1965	148.710	9.833	34.012	22,9	6,6
1966	162.718	12.179	36.685	22,5	7,5
1967	175.657	14.856	35.588	20,3	8,4
1968	189.247	14.047	41.830	22,1	7,4
1969	211.174	16.608	47.824	23,6	7,9
1970	236.321	19.276	58.750	24,9	8,1
1971	263.682	19.874	62.942	23,9	7,5
1972	306.195	26.125	70.373	23,0	8,5

Π η γ ῆ : Ἐπεξεργασία στοιχείων Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου Ἑλλάδος τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ πίνακος 28 συνάγεται ὅτι, παρ' ὅλον ὅτι ἡῤῥήθη τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος, ἡ μέση ροπὴ πρὸς εἰσαγωγὰς (M/Y , ὅπου M = εἰσαγωγαί), ἥτις δεικνύει τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἡ ὁποία δαπανᾷται διὰ εἰσαγωγὰς, παραμένει περίπου σταθερὰ (1962 = 7,0, 1972 = 8,5). Ἡ ὀριακὴ ὁμως ροπὴ πρὸς εἰσαγωγὰς (ἥτις εἶναι ἡ παράγωγος τῆς συναρτήσεως τῶν εἰσαγωγῶν, ἥτοι dM/dY) ἀπὸ 22% τὸ 1962 περιορίσθη εἰς τὸ 17,5%, γεγονός τὸ ὁποῖον φανερῶνει ὑποκατάστασιν τῶν εἰσαγωγῶν διὰ τῶν ἐγχωρίως παραγομένων προϊόντων. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ποσοστὸν τῆς ὀριακῆς ροπῆς πρὸς εἰσαγωγὰς ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀρκετὰ ὑψηλόν.

Τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον ἐξάγεται ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος εἰσαγωγῶν εἶναι ἐπίσης ἀποθαρρυντικόν. Ἡ εἰσοδη-

117. Τὰ εἰσαγόμενα βιομηχανικὰ εἶδη καταναλώσεως εἶναι δυνατόν νὰ τὰ διακρίνωμεν εἰς ἐνδιάμεσα βιομηχανικὰ εἶδη (πλαστικά, συνθετικαὶ ὕλαι), βασικὰ βιομηχανικὰ εἶδη (χάρτης, ἀνταλλακτικὰ καὶ ἐλαστικὰ αὐτοκινήτων, ἐπιστημονικὰ ὄργανα) καὶ εἰς μὴ βασικὰ βιομηχανικὰ εἶδη (ἡλεκτρικὰ εἶδη, ὥρολόγια κλπ.).

ματική ελαστικότητας εισαγωγών (ήτοι ο λόγος της όριακής ροπής προς εισαγωγάς διὰ τῆς μέσης ροπής προς εισαγωγάς) εἶναι διὰ μὲν τὸ 1962 = 3,1, διὰ δὲ τὸ 1972 = 2. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἐμειώθη καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι παρουσιάζεται κάποια σχετική βελτίωσις. Πλὴν ὅμως εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι μεγαλύτεραι τῆς μονάδος, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὅσον αὐξάνει τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς χώρας, τόσον περισσότερον αὐξάνονται αἱ εισαγωγαὶ τῆς. Καὶ πάλιν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ ἐγχώριος βιομηχανία ἤρχισε νὰ ὑποκαθιστᾷ τμήμα τῶν εισαγωγῶν, πλὴν ὅμως ἡ ἐξάρτησίς μας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκεται εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν.

Σχετικῶς μὲ τὴν σχέσιν ἐξαγωγῶν πρὸς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα διαπιστοῦται ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ πολὺ χαμηλή. Ὁ λόγος ἴσως εἶναι τὸ γεγονός ὅτι μέχρι τὸ 1970 αἱ ἐξαγωγαὶ μας ἐστηρίζοντο ἐπὶ ὀρισμένων παραδοσιακῶν γεωργικῶν προϊόντων, ὥς ἔχει τονισθῇ ἐπανεπιλημμένως. Ἡδη, μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν διαρθρωτικὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν, θὰ πρέπει νὰ ἀναμένεται σημαντικὴ βελτίωσις τῆς σχέσεως ἐξαγωγῶν - εἰσοδήματος.

Ὁ τρίτος λόγος συνέχισεως τῆς παθητικότητος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου εἶναι ἡ προέρχεται ἀπὸ τὰς διαρθρωτικὰς ἀλλαγάς, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἀνωτέρω ἀλλαγαὶ εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σημαντικὴν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων μὲ τὴν γεωργίαν, καὶ ὡς ἐκ τούτου (παρ' ὅλον ὅτι ἠυξήθη ἡ στρεμματικὴ ἀπόδοσις καὶ ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις) τὸν περιορισμὸν τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς. Ἀντιθέτως, ἀπὸ πλευρᾶς ζητήσεως παρουσιάζεται συνεχὴς αὐξήσις, ὀφειλομένη εἴτε εἰς αὐξήσιν τοῦ εἰσοδήματος τῶν καταναλωτῶν εἴτε εἰς αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος. Ὡς συνέπεια τῶν ἀνωτέρω ἦτο νὰ αὐξηθῇ τόσον ὁ ὄγκος τῶν εισαγομένων κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τροφίμων (κυρίως κτηνοτροφικὰ προϊόντα), ὅσον καὶ ἡ ἀξία τῶν εισαγωγῶν. Ἡ ραγδαία ἀνατίρησις τῶν τιμῶν τῶν βασικῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιδείνωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς χώρας.

Ὁ τέταρτος λόγος καὶ συγχρόνως τὸ τέταρτον βασικὸν πρόβλημα, τὸ ἵποτον ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάς ὡς ἀναπτυσσομένη χώρα, εἶναι ἡ εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ἐξάρτησις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας καὶ κυρίως τῆς ἀναπτυσσομένης ἐλληνικῆς βιομηχανίας ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1969 καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἐξάρτησις ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν συνεχῶς αὐξάνει ἀκολουθοῦσα τοὺς ἀντιστοιχοὺς ὑψηλοὺς ρυθμοὺς ἀνόδου τῆς ἐγχωρίου βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Αἱ εισαγωγαὶ σιδήρου, χάλυβος, λοιπῶν χημικῶν, ξυλείας καὶ χαλκοῦ ἐσημείωσαν μεγάλην αὐξήσιν κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν. Εἰς τὴν προσπάθειάν μας νὰ ἐπιτύχωμεν πλήρη ἐκβιομηχάνισιν τῆς χώρας ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος παραβλέψαμε τὴν σημασίαν πολλῶν

σημαντικῶν παραγόντων καὶ ἰδίᾳ τὸ γεγονὸς τῆς εἰς μεγάλο ποσοστὸν ἐξαρτήσεώς μας ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο μίᾳ μόνιμος ἐπιβάρυνσις τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, χωρὶς πάντοτε ἡ θυσία αὕτη νὰ φέρῃ θετικὰ ἀποτελέσματα.

9.3 Λόγοι σχέσιν ἔχοντες μὲ τὸ σκέλος τῶν ἐξαγωγῶν

Καίτοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ ἐλληνικαὶ ἐξαγωγαὶ ἐσημείωσαν αὐξησιν, ἥτις προῆλθε κυρίως ἐκ τῶν βιομηχανικῶν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τῶν γεωργικῶν καὶ μεταλλευτικῶν προϊόντων, καίτοι ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἦτο στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς, ἰδίᾳ δὲ τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, ἥτις εἶναι σταθερῶς προσανατολισμένη πρὸς τὴν δημιουργίαν βιομηχανικῶν μονάδων ἐξαγωγικοῦ χαρακτῆρος κατὰ τὸ δυνατόν, τὸ ἀνοιγμα μεταξὺ εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν εἴτε παραμένει σταθερὸν εἴτε διευρύνεται. Βεβαίως ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις εἶναι μίᾳ μακροχρόνιος οἰκονομικὴ διαδικασία ἀποδίδουσα τοὺς καρποὺς μετὰ τὴν παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν. Πλὴν ὅμως τὰ ἔτη παρῆλθον κοὶ οἱ καρποὶ δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τοὺς ἀναμενομένους.

Οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους αἱ ἐλληνικαὶ ἐξαγωγαὶ καὶ ἰδίᾳ βιομηχανικῶν προϊόντων δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς ἐλπίδας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ εἶναι κυρίως:

α. Τὸ μικρὸν μέγεθος τῆς ἐλληνικῆς ἀγορᾶς. Τὸ μέγεθος τῆς ἐλληνικῆς ἀγορᾶς, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν δυσμενῆ σύνθεσιν τῆς καταναλώσεως βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ τὰς ὑφισταμένας ἐντόνους διαφοροποιήσεις εἰς τὰ ἐπίπεδα εἰσοδήματος καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου κατὰ περιφέρειας, ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικὸν ἀνασταλτικὸν παράγοντα εἰς τὴν προσπάθειαν αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν. Εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις αἱ ἐπιχειρήσεις ἀκολουθοῦν τὴν πολιτικὴν μεγάλῃς διαφοροποιήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ ὥς ἐκ τούτου ἀδυνατοῦν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ὀφέλη ἐκ τῆς παραγωγικῆς ἐξειδικεύσεως, τῆς τυποποιήσεως καὶ τῆς μαζικῆς παραγωγῆς. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἅφ' ἑνὸς μὲν ἡ ὑπαρξὶς εἰς σημαντικὸν ποσοστὸν ἀδρανούσης παραγωγικῆς δυναμικότητος καὶ ἅφ' ἑτέρου ἡ παραγωγή προϊόντων μὲ ὑψηλὸν κόστος παραγωγῆς, ὅπερ εἶναι ἡ κυρία αἰτία δυσκόλου διεισδύσεως τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς.

β. Αἱ ἀτέλειαι τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς ¹¹⁸. Αἱ ἀτέλειαι τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς ὀφείλονται εἰς τὴν ὑπαρξιν ὠρισμένων τοπικῶν ἢ οἰκογενειακῶν μονοπωλίων τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται κυρίως

118. Σχετικῶς μὲ τὰς ἀτελείας λειτουργίας τῶν ἀγορῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν βλ. Σεπεντζή, Χ., Προβλήματα Λειτουργίας τῆς Ἀγορᾶς εἰς τὰς ἐν Ἀναπτύξει Χώρας καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι, 1968.

εἰς τοὺς κλάδους τῶν ποτῶν, τροφίμων, ζυθοποιίας, χημικῶν λιπασμάτων, ναυπηγείων καὶ ἄλλων, καθὼς καὶ τὴν λειτουργίαν πολυαρίθμων, καὶ σοβαρᾶς οἰκονομικῆς σημασίας διὰ τὴν ἐλληνικὴν βιομηχανίαν, ὀλιγοπωλίων, ὅπως αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις εἰς τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας χάρτου καὶ τὸν κλάδον τσιμέντων. Τὰς ἀτελείας τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς ἐπαυξάνει ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς μὲ τὰς βραχυχρονίους ἀλληλοσυγκρουομένας πολ-
λάκις παρεμβάσεις του εἰς τὴν παραγωγὴν βιομηχανικῶν προϊόντων εἴτε μὲ τὴν μορφήν τῶν προστατευτικῶν δασμῶν εἴτε μὲ τὴν μορφήν τῶν ἐπιδότησεων, πριμοδοτήσεων καὶ ἄλλων παρομοίων μέτρων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον εἶναι χρήσιμον, διότι εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις αὐξάνει τὴν εὐμάρειαν τῶν κατοίκων μιᾶς χώρας παρέχον εἰς αὐτὰς περισσότερα, καλύτερα καὶ εὐθηνότερα ἀγαθὰ. Τοῦτο δύναται ἐπίσης νὰ βοηθήσῃ τὰ κράτη εἰς τὴν προσπάθειαν οἰκονομικῆς τῶν ἀναπτύξεως δι' ἐν καλύτερον μέλλον, ὅπως εἶναι ἐπίσης ἱκανὸν νὰ σταθῇ καὶ ἐμπόδιον εἰς αὐτήν. Ἡ ἄσκησις ὀρθῆς πολιτικῆς εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁποία θὰ ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον ἀποτυχίας τῆς προσπάθειας δι' οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

Τὰ κυριώτερα προβλήματα τὰ ὁποῖα καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὀρθῶς μία πολιτικὴ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἶναι τὸ τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν, αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν καὶ ἀνακουφίσεως τοῦ δεινῶς δοκιμαζομένου (λόγῳ τῆς καταβαλλομένης προσπάθειας οἱ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν) ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Τὴν ἐπίλυσίν των εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδιώξῃ εἴτε κινουμένη ἐντὸς τῶν πλαισίων τὰ ὁποῖα ἔχει θέσει ἡ Ἀρχὴ τῶν Ἐλευθέρων Ἐμπορικῶν Ἀνταλλαγῶν, εἴτε ἐνεργοῦσα συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ προστατευτισμοῦ. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ θέματος διαπιστοῦται ὅτι εἶναι προτιμότερον διὰ μίαν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου μὲ ταυτόχρονον προσπάθειαν δι' οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, συμμετέχουσα εἰς τινὰ τελωνειακὴν ἢ δασμολογικὴν ὁργάνωσιν χωρῶν περισσότερον ἀνεπτυγμένων. Τοῦτο δέ, διότι τὰ πλεονεκτήματα ὑπὲρ τῆς συμμετοχῆς τῆς χώρας εἰς τελωνειακὴν ἔνωσιν ἀνεπτυγμένων κρατῶν παρουσιάζονται περισσότερα καὶ σημαντικώτερα ἐκείνων συμμετοχῆς εἰς τελωνειακὴν ἔνωσιν, μέλη τῆς ὁποίας εἶναι ἀναπτυσσόμεναι οἰκονομίαι. Ὡς ἐκ τούτου ἡ χώρα θὰ πρέπει διὰ συντονισμένων προσπαθειῶν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν τελωνειακὴν καὶ δασμολογικὴν ἔνταξιν εἰς τινὰ ἔνωσιν ἀνεπτυγμένων κρατῶν καὶ δι' αὐτῆς τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν. Ἐὰν δὲ ἡ γεωγραφικὴ ἢ στρατηγικὴ θέσις αὐτῆς τὸ ἐπιτρέπῃ, δύναται διὰ καταλλήλων διπλωματικῶν χειρισμῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὐνοϊκωτέραν μεταχείρισίν της εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινότητος, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τῆς ἐντάσεως καὶ τῶν δυσარέστων συνεπειῶν τῶν μειονεκτημάτων τῶν δημιουργουμένων ἐκ τῆς συνδέσεως τῆς χώρας μετὰ τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως τῶν ἀνεπτυγμένων κρατῶν.

Τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ προσέξῃ ἰδιαιτέρως εἶναι ὁ ἐτήσιος ρυθμὸς ἐκβιομηχανίσεώς της τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιδιώξῃ καὶ τὰ στάδια ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ διέλθῃ ἡ ὅλη προσπάθεια, τόσον διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν ὅσον καὶ διὰ τὴν πλήρη ἐκβιομηχάνισίν της. Ὑψηλοὶ ρυθμοὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσουν εἰς ἀνατροπὴν τῆς οἰκονομίας καὶ καταστροφὴν. Ἀντιθέτως ρυθμοὶ χαμηλότεροι τοῦ ἀναγκαιοῦντος θὰ διαιωνίζουν

τὴν κατάστασιν καὶ ἡ χώρα θὰ βραδύνῃ ἄρκετὰ διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀνεπτυγμένης οἰκονομίας. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὰς συνεπείας θὰ τὰς ὑποστῇ κυρίως τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν.

Ὑψηλοὶ ρυθμοὶ ἐκβιομηχανίσεως συνοδευόμενοι εἰς τὰς περισσότερας περιπτώσεις καὶ ἀπὸ ὑψηλὸν ποσοστὸν ἐξαρτήσεως ἐκ τῶν ἁλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν ἐπιβαρύνουν δυσβάστακτα τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον καὶ δημιουργοῦν ἄρκετὰ προβλήματα εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου (κυρίως προβλήματα προμηθείας πρώτων ὑλῶν καὶ διαθέσεως τῶν προϊόντων εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς).

Τὸ λεπτότερον σημεῖον τῆς ὅλης ὑποθέσεως εἶναι τὰ στάδια ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ διέλθῃ ἡ προσπάθεια ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας. Ἡ ἀπότομος καὶ ἐσπευσμένη προσπάθεια μεταβάσεως ἐκ τοῦ σταδίου τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς εἰς ἐκεῖνο τῆς βαρεῖας βιομηχανίας εἶναι καὶ δύσκολος καὶ ἐπικίνδυνος. Τὸ μόνον σταθερὸν ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ ἡ ἐνέργεια αὕτη εἶναι ἡ ἐξάνεμσις τῶν ὀλίγων συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων τῆς χώρας (εἰς μίαν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ παραμικρὰ ἀπώλεια μέσων κοστίζει), λόγῳ τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ ἐξαρτήσεως ἐκ τῶν ἁλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῆς ὑψηλῆς ροπῆς πρὸς εἰσαγωγάς, τόσον κεφαλαιουχικῶν ὥσον καὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Αἱ ἐξαγωγαὶ θὰ ἀδυνατοῦν νὰ βοηθήσουν τὴν κατάστασιν, καθ' ὅτι τὸ ὑψηλὸν κόστος παραγωγῆς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων βιομηχανιῶν θὰ ἐμποδίσῃ τὴν διεισδυσίν των εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς.

Ἡ ἔντασις τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων μετριάζεται, εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία ἐπιδιώξῃ κατ' ἀρχὴν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλαφροῦς βιομηχανίας (ἥτις θὰ τὴν ἀνακουφίσῃ καὶ ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς ὑφισταμένης διαρθρωτικῆς ἀνεργίας) καὶ ἐν συνεχείᾳ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βαρεῖας βιομηχανίας. Ἐν τῷ μεταξύ θὰ ἔχῃ ὅλον τὸν χρόνον νὰ ἐπισημάνῃ τοὺς κλάδους, εἰς τοὺς ὁποίους διαθέτει περισσότερα πλεονεκτήματα καὶ ἐξαρτᾶται ὀλιγώτερον ἐκ τῶν ἁλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν. Ἐπὶ πλέον, θὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰς διεισδύσεις εἰς τὰς ἁλλοδαπὰς ἀγοράς τῶν προϊόντων τῆς ἐλαφροῦς βιομηχανίας τῆς.

Ἐντὸς τῆς κοινότητος δύναται νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἅτινα ἀντιμετωπίζει ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν συγκριτικῶν ἢ ἀπολύτων πλεονεκτημάτων τὰ ὁποῖα διαθέτει ἡ χώρα. Πλούσιαι πλουτοπαραγωγικαὶ πηγαί, εὐθηνὴ καὶ ἄφθονος ἐργασία, καλὴ γεωγραφικὴ θέσις τῆς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα, ἅτινα εἶναι δυνατόν νὰ βοηθήσουν τὴν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς.

Τέλος, θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία πρέπει νὰ διαθέτῃ ἰσχυρὰν κυβέρνησιν, ἥτις θὰ καταρτίσῃ μακροχρόνιον πολιτικὴν ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ θὰ διαθέτῃ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ, ἀδιαφοροῦσα διὰ προσωπικὰς θυσίας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπαιτηθοῦν.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adelman, I.*, Theories of Economic Growth and Development, (Stanford, Cal.: Stanford University Press, 1961).
- Agarwala, A., Singh, S.*, The Economics of Underdevelopment, (N. York: Oxford University Press, 1963).
- A. E. A., Readings in International Economics, Eds Caves, R. and Johnson, H., (London: George Allen and Unwin Ltd., 1968).
- Balassa, B.*, The Theory of Economic Integration, (London: George Allen and Unwin Ltd., 1961).
- Baumol, W.*, Economic Theory and Operations Analysis, 3rd Ed., (N. Jersey: Prentice-Hall Inc., 1972).
- Bhagwati, J.*, "The Pure Theory of International Trade: A Survey", *Economic Journal*, Vol. LXXIV, (March 1964).
- Βογιατζή, Β.*, Εισαγωγή εις την Θεωρητικήν Οικονομικήν, Β' έκδοσις, (Θεσσαλονίκη, 1966).
- Δαλάκα, Ε.*, Σκέψεις επί των προϋποθέσεων επιτυχοῦς ἐξαγωγῆς τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων ἐκ μεταποιήσεως, (Θεσσαλονίκη, 1971).
- Δαμαλά, Β.*, Τὸ Διεθνὲς Ἐμπόριον ὡς παράγων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, (Ἀθῆναι: ἐκδότης Ἀργύριος Παπαζήσης, 1955).
- Ellsworth, P.*, The International Economy, (London: The MacMillan Company, 1969).
- Ε.Σ.Υ.Ε., Ἐτήσια Στατιστικαὶ Ἀπογραφαὶ Ἑλλάδος τῶν ἐτῶν 1964 - 1974.
- Ε.Σ.Υ.Ε., Ἐξωτερικὸν Ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος ἐτῶν 1964 - 1974.
- Ε.Σ.Υ.Ε., Μηνιαία Στατιστικὰ Δελτία τῆς περιόδου 1964 - 1974.
- Galbraith, J.*, "The Balance of Payments: A Political and Administrative View", *The Review of Economics and Statistics*, Vol. XLVI, No. 2, (May 1964).
- Graham, F.*, "Some Aspects of Production Further Considered", *Quarterly Journal of Economics*, Vol. VXXVII, (Feb. 1923).
- Haberler, G.*, A Survey of International Trade Theory, (Princeton: Princeton University Press, 1961).
- Haberler, G.*, The Theory of International Trade, (London: William Hodge, 1936).
- Harrod, R. and Hague, D.*, International Trade Theory in a Developing World, London: MacMillan and Co. Ltd., 1963).
- Heckscher, E.*, "The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income", δημοσιευθὲν εἰς τὸ Α.Ε.Α., Readings in the Theory of International Trade, (Blakiston, Ph., 1949).
- Heller, R.*, International Trade: Theory and Empirical Evidence, (N. Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1973).
- Hirschman, A.*, The Strategy of Economic Development, (New Haven: Yale University Press, 1958).
- Ἡλιοπούλου, Π.*, Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος 1830 - 1972, (Ἀθῆναι: Οἰκονομικὴ Βιβλιοθήκη Ε.Β.Ε.Α., 1973).

Johnson, H., "Factor Endowments, International Trade, and Factor Prices", The Manchester School of Economic and Social Studies, Vol. XXV, (Sept. 1957).

Kemp, M., International Trade and Investment, (N. Jersey: Prentice-Hall Inc., 1969).

Kindleberger, C., International Economics, 4th Ed., (Homewood, Ill.: Richard D. Irwin Inc., 1968).

Κυρκιλίτση, Α., Διεθνείς Οικονομικαὶ Σχέσεις, (Ἀθήναι: ἐκδότης Β. Παπαζήσης, 1968).

Laurson, S., "Production Functions and the Theory of International Trade", A.E.R., (Sept. 1952).

Leighton, R., Economics of International Trade, (N. York: MacGraw-Hill, Book Co., 1970).

Lerner, A., "Factor Prices and International Trade", *Economica*, 5 - 3 (Febr. 1952).

Levin, J., The Export Economics, Their Pattern of Development in Historical Perspective, (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1960).

Machlup, F., International Monetary Economics, (London: George Allen and Unwin Ltd, 1964).

Machlup, F., "The Nature of the International Cartel Problem", A Cartel Policy for the United Nations, (N. York: Columbia University Press, 1946).

Maizels, A., Exports and Economics Growth of Developing Countries, (Cambridge, Mass.: Cambridge University Press, 1968).

Meade, J., "The Equalization of Factor Prices: The Two-Country Two-Factor Three-Product Case", *Metroeconomica*, (Dec. 1950).

Meier, G., Leading Issues in Economic Development: Studies in International Poverty, Sec. Ed., (Oxford: Oxford University Press, 1970).

Meier, G., The International Economics of Development, (N. York: The Mac Millan Co., 1968).

Mundell, R., International Economics, (N. York: The MacMillan Co., 1968).

Νεγρεπόντη - Δελιβάνη, Μ., «Σύγκρισις ἀπόψεων παλαιότερων καὶ συγχρόνων συγγραφέων περὶ σταδίου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως», Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Ἀρχείου Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, Τόμος Δ', (1966), σελ. 665 - 708.

Negishi, T., General Equilibrium Theory and International Trade, (Amsterdam: North-Holland Publishing Co., 1972).

Negreponi - Delivanis, M., "The Distribution of National Income During Take-Off", Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ν.Ο.Ε. τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Τόμ. IB', (Θεσσαλονίκη, 1969).

Nurkse, R., Patterns of Trade and Development, (Oxford: Basic Blackwell, 1962).

Ohlin, B., Interregional and International Trade, (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1933).

Πουγκαράκη, Ε., Θεωρία Διεθνῶν Οικονομικῶν Σχέσεων, Τόμ. Α', (Ἀθήναι: ἐκδόσεις Παπαζήση, 1974).

Ricardo, D., Principles of Political Economy and Taxation, (Cambridge: University Press, 1951).

Roll, E., A History of Economic Thought, Th. Ed., (Englewood Cliffs, N. J.: Prentice Hall, Inc., 1953).

Rose, K., Θεωρία Διεθνῶν Οικονομικῶν Σχέσεων, Μετάφρασις Κ. Ἀρβανιτάκη, (Ἀθήναι, 1972).

Rostow, E., The Stages of Economic Growth, (Cambridge, Mass.: Cambridge University Press, 1964).

Samuelson, P., "International Trade and Equalization of Factor Prices", Economic Journal, Vol. LVIII, No 230, (June 1948), σελ. 163 - 184.

Samuelson, P., "International Factor - Price Equalization Once Again", Economic Journal, Vol. LIX, No 234, (June 1949), σελ. 181 - 197.

Σ.Β.Β.Ε., Δελτίον Συνδέσμου Βιομηχανῶν Βορείου Ἑλλάδος, ἐτῶν 1972 - 1974.

Σ.Ε.Β., Δελτίον Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχανῶν, ἐτῶν 1973 - 1974.

Στεπεντζή, Χ., Προβλήματα λειτουργίας τῆς ἀγορᾶς εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι, (Ἀθήναι, 1968).

Staley, C., International Economics, (N. J.: Prentice-Hall Inc., 1970).

Takayama, A., International Trade: An Approach to the Theory, (N. York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1972).

Tinbergen, J., Shaping the World Economy, (N. York: The Twentieth Century Fund, 1962), Appendices, σελ. 195 - 313.

Tinbergen, J., "The Equalization of Factor Prices Between Free-Trade Areas", Metroeconomica, (April 1949).

Τζελέπογλου, Ρ., Ἡ ἐπιλογή τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως: Διερεύνησις τοῦ προβλήματος ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νεωτέρων ἐξελίξεων, (Θεσσαλονίκη, 1973).

Τσιοβαρίδου, Θ., Ἐναλλακτικαὶ δυνατότητες ἐνσωματώσεως μιᾶς δυστυχῆς οἰκονομίας, (Θεσσαλονίκη, 1974).

Viner, J., Studies in the Theory of International Trade, (N. York: A. M. Kelley-Publisher, 1965).

Walinsky, L., The Planning and Execution of Economic Development, (N. York: McGraw-Hill Book Co., Inc., 1963).

Wells, S., International Economics, (London: George Allen and Unwin Ltd., 1969).

Williams, J., "The Theory of International Trade Reconsidered", Economic Journal, XXIX, (1929), ἐπανατυπωθὲν εἰς τὸ Readings in the International Trade, (Blakiston Co., 1949).

Winsemius, A. and Pincus, J., Methods of Industrial Development, (Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 1962).